

Vatra veche

Vatra veche

8

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XII, nr. 8 (140) august 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Adriana Ureche, „Flori”

Antologie „Vatra veche”

PSALMUL LA-MPLETITUL COZII

E tot ce-mi mai rămâne, hodorigita droșcă
S-oprească-n vârf de munte, odihnei de apus...
Singurătatea Mare, ca-n jocul de matroșcă,
Ascunde încă una și-n vorbe – altfel de spus.
Tu te scufunzi în tine, da'n toate ești chemare,
Capricios faci drumul cu cât mai mult cunosc.

Blestemul ce-a fost mării, nu mi-l ogoi c-o zare,
Ce skunk frumos fu stihul ce-l vrui parfum de mosc!
Pot două paralele, în infinit, iubirii,
Să cadă în răscumpăr din lege și gând slut?
Ori punct să înflorească, precum fac trandafirii,
Eternul, citind florii, din ghimpii torși – sărut?
Cât te iubesc, Lumino, când vânător, când pradă!
Hai, împletește-mi frica, în trei, ca pe o coadă.

DUMITRU ICHIM

Gellu Naum în amintirile lui Petru Botezatu

SUMAR

Psalmul la-mpletitul cozii, de Dumitru Ichim/1
Asterisc. Cum se poate demola un mit, de Nicolae Băciuț/3
Antologie „Vatra veche”. Generația '80”. Duminici, de Lucian Vasiliu/3
Vatra veche dialog cu Petru Botezatu, de Nicolae Băciuț/4
Întrepătrundere, poem de Cora Botez/7
Poeme de Aurel Șorobetea/8
Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/9
Se ne (re)amintim de Liviu Rebreanu, de Dumitru Hurubă/10
Vasko Popa. Mitul și mitologia imaginarului, de Florian Copcea/12
Și la ce bun poezii în stare de alertă ?, de Mihai Posada/14
Poeme de Alexandru Jurcan/15
Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/16
Ochean întors. Iubirile lui Nichita Stănescu. Dora Tărăță, de Emilia Luchian/17
Remember. Tușe de crochiu (Anton Cosma), de Nicolae Suciu/19
Vatra veche dialog cu Daniel Corbu, de Carmen Doreal/21
Ochean întors. Ducanii, de Lucia Olaru Nenati/23
Asterisc. Memorialistică. Mărturiile lui Nicholas Dima, de Dorin Nădrău/24
Exerciții de supraviețuire, poem de Bianca Marcovici/24
Vitrina. Almae Matres Mundi (Zeno Gârban), de Persida Rugu/25
„Virusologul poeziei” (Răzvan Ducan), de Valentin Coșereanu/26
Cronica literară. Jurnalul ca eveniment al scrisului (Eugen Dorcescu), de Lucian Bureriu/28
Dialog interior (Veronica Pavel Lerner), de Ioan Marcoș/29
Cvinte ca decor în reflexie (Macrina Lazăr), de Cristina Sava/31
O voce poetică matură (Mihai Mercicaru), de Geo Vasile/33
Aventurile și învățătura banalului cotidian (Puiu Răducan), de Aureliu Goci/34
Moartea, un fleac (Teodor Dume), de Daniel Luca/35
Cu îngerii la drum (David Boia), de Cristina Sava/36
Amiază nevindecată (Veronica Bălaj), de Zenovie Cârlușea/37
Ochiul din frunte (Mihaela Roșu Bînă), de Ioan Kaleve/40
Istorie și romanesc fanariot (Constanța Vintilă-Ghițulescu), de Mihaela Mudure/41
Fapte și interpretări (Nicolae Suciu), de Ioan Marcoș/44
Poeme de Nicolae Nistor/47
Restituiri. Felix Arvers, de Ioan John Gionea/47
Cântec de jale... de Florica Bațu Ichim/47
Poeme de Iuliu Ionaș/48
Poeme de Cătălin Varga/48
Documentele continuității.
Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/49
Basarabia în Parlamentul Marghiloman, de Luminița Cornea/50
Părintele Constantin Necula, de Florin Bengean/51
Centenar. Ioan Paul al II-lea și România, de Nicolae Mareș/54
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/56
Amvon. Jefuit de încredere, de Gheorghe Nicolae Șincan/57
Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciuț/58
Poeme de Ana Pop Sîrbu/60
Rădăcina sau tulpina, de Veronica Pavel Lerner/61
Ca o patină..., poem de Alexandru Cazacu/61
Uși închise, de Maria Cecilia Nicu/62
Blocnotes. Între pământ și cer, de Milena Munteanu/63
Asterisc. Ignoranții atacă istoria, de Silvia Urdea/64
Vatra veche dialog cu Anca Sîrghie, de Victor Neghină/67
Mapamond. Țara Egiptului, de Mihai Posada/69
Poeme de Mihaela Albu/70
Șarpele Lucifer, de Eugen Mera/71
Festivalul de Literatură Religioasă „Credo”. După douăzeci de ani, de Nicolae Băciuț/72
Cea mai mare putere e credința, de Gheorghe Nicolae Șincan/72
Poeme de Emilia Amariei/73
Poeme de Carolina Baldea/74
Poeme de Valeria Bilt/75
Opinii. Epidemia lirico-filosofică, de Dumitru Hurubă/76
Jurnal, de Bianca Marcovici/76
Zilele babelor, de Horea Porumb/77
Literatură și film. Psycho și trecutul cinemal, de Alexandru Jurcan/78
Ochean întors. Nimeni, de Isabela Brănescu/79
Blocnotes. Leonardo da Vinci... de Georgeta Blendea Zamfir/80
Expoziție, de Turcza László, de Nicolae Bucur/81
Remember. Adriana Ureche, de Nicolae Băciuț, Lidia Ureche/82
Poeme de Ciprian Vestemean/83
Epigrame, de Nicolae Matcaș/84
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/85
De la un clasic citire. George Zarafu/85
Curier/84

Adriana Ureche, „Navigare II”

Adriana Ureche, „Păpușile Karinei”

Adriana Ureche, „Vază albastră”

Adriana Ureche, „Buda 11”

Număr ilustrat cu lucrări de Adriana Ureche

Asterisc

CUM SE POATE DĂRĂMA UN MIT?

Îi datorez Americii foarte mult. Nici n-am visat că voi ajunge vreodată să-i calc pământul. M-am consolată cu lectura marilor scriitori americani, mai ales prin grija profesorului meu de literatură comparată Liviu Petrescu, din Filologia clujeană, de la T.S. Eliot la William Faulkner, de la Ernest Hemingway la Allen Ginsberg, de la John Steinbeck la Ray Bradbury, ori învățând alfabetul postmodernismului cu Ihab Hassan și Fredric Jameson.

Nu pot însă să nu recunosc că primul scriitor american de care m-am apropiat a fost Jack London, iar *Colț alb* a intrat în „biblioteca mea sentimentală”, la care am alăturat cărțile inevitabile ale copilăriei și adolescenței aparținând lui Mark Twain: *Aventurile lui Tom Sawyer*, *Printz și cerșetor*, *Aventurile lui Huckleberry Finn*.

Așa mi-am creat o Americă a mea, una în care ficțiunea literară ținea loc de realitate istorică.

Perspectiva de a ajunge în SUA ca bursier MPA (Magazine Publishers of America) a venit poate ca o compensație la toate visele mele americane.

Astefel că am ajuns să o străbat mai ales de-a latul, de la New York la San Francisco, cunoscându-i măcar o mică parte dintre tainele care i-au consolidat un mit, unul din care mulți s-au inspirat atunci când și-au modelat propriile mituri.

Șocul întâlnirii cu America a fost pe măsura mitului, mai ales că pasul l-am făcut la jumătatea lui 1990, când încă nu înțelegeam pe ce

lume sunt, iar cea de care ne despărțiserăm era diabolizată la maximum.

Brusc, descoperisem mecanismele democrației americane, care era și parte a programului bursei, dar și modul relaționării umane, al civilității, dincolo de inevitabilele paranteze ale unei societăți care nu se considera, totuși, perfectă.

A fost o Americă de vis. De zi și de noapte. Ce am putut surprinde, mai degrabă niște schițe, niște flashuri, în vârtoarea evenimentelor în care am fost antrenat, le-am adunat între coperte de carte (*America, partea nevăzută a lunii*). Ca apoi, într-un alt exercițiu american, incluzând și o călătorie cu „ogarul cenușiu”, de la New York la Reno, Nevada, să rețin mai ale povești despre românii din America, în volumul *A doua Americă*.

Peste toate a venit 11 septembrie 2001, bulversând din temelii o civilizație care se purta foarte sigură pe/de sine.

Ceea ce se întâmplă în ultima vreme în America poate șubrezi serios mitul american, cred dintr-o deturnare a sensurilor libertății și democrației, emblematice pentru Lumea Nouă.

Istoria Americii trebuie asumată cu toate ale ei, bune și rele, pentru că ele au fost temelia a ceea ce a devenit America.

Mitul american traversează o gravă criză. Și nu sunt semne că se vor găsi ușor și curând soluții, iar rocada Donald Trump / Joe Biden n-ar putea nici pe departe să rezolve lucrurile, pentru că America e măcinată de prea multe boli netratate la timp.

Degradarea valorilor morale și sfidarea legii, îngenuncherea democrației, dereglarea raportului naționalitate/etnicitate au efecte pe termen lung și nu doar pentru America. Pentru că dacă tușește America, Europa trebuie să ia deja medicamente.

America, în întregul ei, cu toată istoria sa vine din paradoxuri - e deopotrivă învăț și dezvăț, adică faceți ca ea, nu faceți ca ea!

America trebuie să se reinventeze, să se redescopere, până când va reuși din nou să ne convingă că soarele lumii răsare la apus.

NICOLAE BĂCIUȚ

ANTOLOGIE „VATRA
VECHE” • GENERAȚIA 80

DUMINICI

Azi, duminică, s-a născut o fată magnolie. Azi, duminică, un călăreț roșu a străbătut orașul, fără să-l vadă nimeni. Azi, duminică, au fost scoase la iveală comorile scufundate

ale lacrimii tale. Azi, duminică, mama încă nu

s-a întors de la cimitir. Azi, duminică, din cer s-a desprins o pajiște și a plutit circa o oră deasupra municipiului. Azi, duminică, geneticianul a privit prima oară printr-o fereastră oarbă. Azi, duminică, sâmbătă a făcut dragoste cu luni, într-un pumn de aer. Azi, duminică, deasupra Casei POGOR, norii au luat chipul mierlei.

Azi, duminică, arheologul a iubit în extaz o piatră funerară frigiană. Azi, duminică, fiica noastră s-a îmbarcat pe o corabie vikingă.

Azi, duminică, mâinile mele au ținut sfat cu

mâinile fraților mei. Azi, duminică, am înțeles

că morților le este frig. Azi, duminică, bunicii

și-au recitat actele de naștere originale.

Azi, duminică, femeia mea s-a rușinat de frumusețea ei.

Azi, duminică, salcâmul din fața casei natale

a ținut în detenție, la umbră, un miel.

Azi, duminică, trei fiice de sultan m-au servit

cu șerbet. Azi, duminică, mașina de scris a învățat limba toharică. Azi, duminică, aheii

și-au sărbătorit caili victorioși. Azi, duminică,

zidul pe fața căruia am scris

a devenit cenușă.

LUCIAN VASILIU

Foto ARTHUR (Norvegia)

Vatra veche dialog

PETRU BOTEZATU
„Validările nu mai țin cont de valori”

(II)

-La 1 august, Gellu Naum ar fi împlinit 95 de ani. O parte din acești ani i-ați străbătut împreună.

Cum l-ați portretizat pe Gellu Naum, cel pe care l-ați avut atât de aproape - ca artist, ca om - naș de cununie?

-Ca să pot recompune ceva din ceea ce mă leagă de Gellu Naum, ar trebui în primul rând să scot rememorările mele dintr-un fel de clandestinitate, căci ele s-au aciuat acolo, oricât de ciudat ar părea, încă de când am părăsit România, în anii 80 și ele revin în flash-uri discontinue, descompuse de timp :

-Gellu, în barca lui de pescar, pe lac, la Comana,

-Gellu, fumându-și pipa în fața șemineului din casa din Petru Creția, în apropiere de Mănăstirea Cașin,

-Gellu, venind de la Paris aducându-mi în dar un cuțit roșu, marca *Swiss Army*, o lovitură colosală dată regimului, de care nu aveam să mă mai despart niciodată. A devenit domeniul „gellunaum” în buzunarul meu și chiar și atunci când lama cea mai lungă a început să se subțieze de atâta ascuțit și, în ciuda, altor cuțite pe care le-am primit ulterior, acesta a rămas legătura mea indestructibilă cu Gellu.

De altfel, cu acel cuțit am cioplit la Comana o mulțime de lemne din crengi de fructiferi pe care mi le puneam în pregătire, la uscat, provocându-mă să *ne jucăm*, dându-mi deseori teme, precum pisica de la capătul balustradei de la Comana, mese, bănci, sculpturi absurde, a căror transfigurare îl fascina pur și simplu, ceea ce îl ținea ore întregi nemișcat, urmărindu-mi fiecare gest, fiecare mișcare. Nu era doar amuzament, era extrem de interesant

să vadă obiectul născându-se din neant, el însuși neavând niciun fel de îndemânare. Era o comuniune absolut unică, un tandem laborios de unde decurgea un efluviu de informații, pe care le scotea din acest proces, și sunt convins că deveneau scriere. Îi plăcea să se înconjoare de persoane tinere, vibrante, inteligente și deschise metodei sale de gândire și creație, și reiese, dacă urmărești ce s-a întâmplat ulterior, după plecarea noastră, că acesta a fost un pariu câștigat.

O portretizare în cuvinte a poetului Gellu Naum de către pictorul Petru Botezatu este mai dificilă decât portretul pictural pe care i l-am făcut cândva, o pictură în stil medieval, spuneam noi, folosind un panou de lemn pe care l-am preparat așa cum se prepară tradițional suporturile pentru icoane, cu straturi repetate de *gesso* șlefuite îndelung, pentru a obține un fundal de o finețe special, ca să poată primi pigmentul fin. L-am pictat în ulei și am înclinat spre o expresie mai degrabă flamandă; Gellu spunea că nu-l poate agăța la vedere, căci el este unic, și nu se poate privi în dedublare, și într-adevăr l-au scos din cale și așa vrea și eu să știu astăzi dacă mai există și unde.

Omul Gellu Naum este greu de portretizat în cuvinte. Era pe cât de blând și sensibil, pe atât de intolerant cu semenii săi, și îndeosebi cu reprezentanții sistemului sau cerberii literaturii oficiale. Nu accepta în apropierea sa decât foarte puține persoane și nu dura mult ca să afli asta, cei câțiva prieteni din *Republica Suprarealistă*, care rămăseseră la Paris, și 2-3 tineri, cu care îi plăcea de asemenea să se joace, angajându-i în compunerea unor texte, care împrumutau factura viselor decupate din vis, urmărite conștient până în pânzele albe; aveau voie să conțină orice cuvinte, nu exista cenzură și potriveala lor hilară se răspândea în hohote de râs interminabile. Avea o veche prietenie, încă de dinainte de război, cu un personaj care a plecat în Rusia, pentru a se implica în implementarea comunismului, când el a plecat la Paris. S-au regăsit apoi în țară și chiar a venit și el la Comana după ce Gellu și Lygia și-au cumpărat căsuța lor salvatoare, devenită azi Casă Memorială, așa cum au venit Ana Blandiana și alții. Înalta poziție în nomenclatură a aceluia prieten a contat ca aceea a unui înger păzitor

discret, și, sunt convins, că datorăm o parte însemnată din opera lui Gellu Naum, pe care a putut să o scrie, datorită protecției și susținerii sale din umbră.

L-am cunoscut în faza în care își revenea dintr-o depresie covârșitoare cauzată de tortura traducerilor, printre altele, dar și de presiunea regimului deviant, luând forme de dictatură personală grotescă, pe care nu o aprecia de loc. Avea un cui împotriva scrierilor lui Diderot, a căror transpunere în română îl torturase într-atât încât îi venea să-și pună capăt zilelor. Traducerile au fost o modalitate de a-și câștiga existența în epoca comunistă, deși atât de istovitoare. Descoperirea în acea epocă a bălților de la Comana a fost salvatoare. Acolo a reușit să-și refacă nervii atât de striviți de lucru. Mergeam deseori cu el la pescuit, dar de cele mai multe ori se ducea singur; înainta către locurile lui predilecte și zăbovea acolo timpuri încremenite, deveneau, el și barca lui din care se ridica deseori un firicior subțiratic de fum de la pipa sa nelipsită, devenind astfel o mică insulă suverană, un minuscul stat independent, acolo fiind recunoscut șef absolut asupra tuturor ideilor și gândurilor sale.

-Experiențele literare ale lui Gellu Naum au fost dintre cele mai diverse - ca poet, prozator, dramaturg, eseist.

De unde venea această nevoie a diversității de exprimare?

-De obicei, vara, se trezea în zori, pe la 4.30-5.00 urca în camera de sus, unde, în fața unei ferestre dreptunghiulare, care dădea către bălți, începea să scrie. Când cobora, și ne sculam și noi, ceilalți, venea vremea de joacă, de cafele și discuții. Diversitatea genurilor abordate vine din conectarea sa la multitudinea a ceea ce s-a scris și gândit în cultura universală, provine din lecturile sale de o vastitate copleșitoare. Cu el te simțeai în siguranță ori de câte ori trebuia sondată existența, ori se căutau răspunsuri răspiccate care să justifice prezența și evoluția umană, să zicem, căci știai că nu vor fi găuri negre semnificative, și se vor scoate în afară fel de fel de rezonanțe din lumea înconjurătoare, capabile să te împace vremelnic și să-ți mai culce disperările existențiale. Varietatea operii sale se desfășoară ca o →

NICOLAE BĂCIUȚ

ofensivă contra tuturor universurilor insondabile transfigurate într-o formă literară, scoase din tenebre. Dacă regăsesc o apropiere față de literatura sa este tocmai diversitatea de genuri în care a ales să se exprime și care rezonază cumva straniu cu mulțimea genurilor din arta plastică pe care le-am experimentat și adoptat eu însumi ca o nevoie insașiabilă a spiritului de-a fi pe cât posibil exhaustiv în creație.

-Dincolo de meritele incontestabile, i se poate reproșa și compromisul proletcultist - a publicat „literatură proletcultistă (precum volumul *Soarele calm sau „romanul pentru tineret” Tabăra din munți), acestea din urmă nefiind prezente în majoritatea bibliografiilor oficiale - Wikipedia. A fost distins în 1971 chiar cu Ordinul Steaua Republicii Socialiste România, „pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la constituirea Partidului Comunist Român”. În conștiința publică însă, rămâne însă scriitorul de vocație suprarrealistă. Cum împăca, „în privat”, ideologia comunistă cu imaginarul suprarrealist?*

-Nu a existat un compromis. Nici una din scrierile sale nu a eșuat în ceea ce s-ar putea numi proletcultism, nu a făcut concesii ideologice. Nu a cedat presiunilor, din cât îmi este mie cunoscut. Dacă au existat *indiscreții* - așa cum se sugerează vag, de vreme ce puneți această întrebare, mie nu-mi sunt cunoscute. Poate că nu a fost exact genul de discuție care să fi fost agreată între noi, și nu au fost etalate niciodată asemenea constrângeri.

Gellu Naum era conștient că viețuiam într-o lume utopică, într-un comunism care nu putea fi impus decât prin dictatură, una din acelea paralele lumilor absurde pe care le inventa el însuși, numai că sălășluia acolo, parcă în lipsă de o soluție mai bună la îndemână și se slujea de umorul lui tragic și de un sarcasm nimicitor pentru a institui alte structuri capabile să dezafecteze comunismul - ceaușist. Fronda și revoluționarismul lui din tinerețe i-au fost serios sancționate nu numai de către regimul în care trăiam în anii de după sucombarea României bolșevismului sovietic, dar și de autoritățile monarhiei de dinainte de

război. Tinerii răzvrățiți, avangardiștii gălăgioși de orice nuanță erau vizați de autorități, adunați și băgați în pușcărie, fie măcar și preventiv în cazul unor evenimente precum parada de la 9 Mai. Într-o astfel de împrejurare, se pare că a nimerit în aceeași celulă cu tânărul revoluționar Ceaușescu. I s-a cerut insistent mai târziu să elaboreze pe seama acestui episod, mai ales în epoca constituirii cultului personalității *Conducătorului*, dar acest lucru nu s-a petrecut niciodată.

Voi trăi cu convingerea că în mijlocul desfășurării tragice a comunismului și a împăienjenirii politice generalizante a întregii literaturi și culturi din acea epocă, Gellu Naum a reconstruit pentru uzul său personal realitatea și a locuit-o, nu atât ca pe un marasm, o fatalitate care ne dezintegrează, ci ca pe o *altă realitate* cu care se putea confrunța în urma unui număr serios de exerciții direcționate către gestionarea absurdului, în care putea opera în egală măsură cu elemente de mitologie, magie și mister, toate studiate și desprinse din albia suprarrealismului.

Căci, după părerea mea, suprarrealismul nu a fost doar formula magică a opere sale, ci chiar și a existenței sale, dacă apucați să-l cunoașteți, așa cum l-am cunoscut, în adâncimea zecilor de nopți și zile de apropiere. Din această perspectivă, ar putea fi privită și cununia noastră religioasă de la Comana. Marea maestră de ceremonii a fost bineînțeles, d-na Lygia. (Mai exista și o mare *căpetenie de oști*, pisica Bonie, dar ea n-a participat la asta decât în chip de martor.) Curând după actul de oficializare a căsătoriei noastre la primărie prin 1979, ceea ce eu consideram pe vremea aceea încă o impoziție a regimului, doar pentru controlul *subiecților*, ne-am trezit în fața acestei perspective de-a o

**Casa lui Gellu Naum,
de la Comana**

conșfinți cumva într-un mod religios, ridicându-i astfel semnificația într-o zonă spirituală.

Ne-am urcat în trenul de Comana într-o zi de la începutul verii, contând pe starea noastră de buimăceală, pentru a a face față la o asemenea *solemnitate*. A fost improvizată o masă drept altar în fața unei ferestre din casa lor, căci, în acele vremuri, eram discreți și nu ne prea afixam la biserică în astfel de ocazii. La ora stabilită, a sosit și preotul din sat, invitat de d-na Lygia să officieze această cununie cu tot *instrumentarul* său sacru într-o sacoșă moale de pânză. Era un proaspăt absolvent de teologie, abia numit la parohia din Comana și profund intimidat de invitația sa în casa familiei Naum.

Nu aveam haine ceremoniale, preotul fiind singurul care contrasta vădit cu noi. De vreme ce evenimentul sucomba în orice clipă în conștiința noastră în posibilitatea unei puneri în scenă, asta ne îngăduia să fim actori principali, dar și atenți observatori din culisele minții. Aproape în ultimul moment, Gellu a remarcat și conchis că eram, totuși, prea puțin ceremonioși și că trebuia intervenit de urgență. Niște flori, niște ornamente din acelea care se pun mirilor și nașilor în piept, a hotărât el, erau absolut necesare și eu am fost trimis în misiune să le inventez și confecționez la iuțea. Am adunat cam tot ce ne putea servi la asta de la crenguțe cu frunze și flori, la figurine, tot felul de ațe și agrafe, pădăii și resturi de dantele, funde, ba chiar o medalie și o *coleopteră* - un cuvânt magic care avea să ne plonjeze, numai la rostirea sa, ani de zile după aceea, într-un haz fără margini. Dificultatea de înmănunchere și compunere a lor a fost depășită doar de dificultatea de-a le fixa în piept, mai ales că au ieșit voluminoase, dar suficient de pompoase, căci, dacă reușeam să fixăm o parte din ele, celelalte componente alunecau inevitabil spre triumful gravitației și mai ales spre stupoarea preotului, care, cum aveam să aflăm, era la prima lui cununie oficială în sat. Ceea ce îl năucea, făcându-l să-și uite vorbele, să-și încurce gesturile, să rămână pur și simplu suspendat, în timp ce noi ne distram ca niște adolescenți care reușiseră să pună la cale cea mai reușită piesă de mister religios și râdeam homeric, fără să →

ne mai putem abține. La final, a trebuit să scrie de vreo 3 ori certificatul de cununie, încurcându-ne numele, cu-nunându-ne pe noi cu ei, conspirând, parcă, la despuiera de sacralitate a evenimentului. Erau timpuri în care fotografia era un privilegiu al unora, așa că, tot ce ne-a rămas ca imagine este ceea ce s-a fixat în amintirea noastră și undeva în recordurile *akashice*.

**- După moartea scriitorului în-
să, vizibilitatea sa a scăzut substan-
țial.**

**- După moartea scriitorului în-
să, vizibilitatea sa a scăzut substan-
țial.**

Mă gândeam deseori, fără să pot convorbi cu nimeni din acea lume trecută, căci, în mod ciudat, nu ne-au rămas prieteni comuni, și, oricum, cei 30 de ani de absență din România, au categoric un efect în acest sens, că revoluția lui și avangarda suprarealistă triumfaseră cumva în felul acesta.

Era cu mult mai mult decât ne-am îngăduit vreodată să sperăm; opera lui chiar ajunsese să se impună, reușise să violeze structurile existente și să ignore repartiția în curente de felul post-modernismului bine delimitate, deși, spre disperarea mea, cu greu se vorbește despre Gellu Naum fără să fie asociat cu suprarealismul, ceea ce mi se pare a fi un abuz, o mare greșală, căci scrierile sale ar trebui privite și într-un context mai larg, generos, fără să fie îngărdite de ceea ce este cunoscut doar despre suprarealism.

Este posibil ca scriitorul Naum să-și fi luat în sfârșit locul binemeritat în panteonul marilor personalități românești, discret, dar plinar. Literatura de orice gen a scăzut astăzi în sfera interesului general și arena este mereu eliberată de cei mai vechi pentru a-i încăpea pe noii pretendenți. Validările nu mai țin cont de valori, ci de scamatoriile, eventual motivate politic, și de avantajele materiale ale momentului, iar conducătorii vechilor gărzi își rezervă din poziții forte, instituționale, atomizarea literaturii române. Ar fi minunat dacă am putea să ne eliberăm de cei 30 de ani de postcomunism, care și-au rezervat

dreptul de-a prelungi pestilența aceluiași modalități de tip comunist, nimicitoare pentru orice spirit liber. Cred cu stupefacție că, în cultura română, se trăiește din nou într-o criză de sistem, care ar trebui eliberat de profitorii îmbătrâniți în manipulări și matrapazlăcuri.

**-După moartea scriitorului în-
să, vizibilitatea sa a scăzut substan-
țial.**

**-Cum ați vedea reinsertul recep-
tării lui, recuperarea/ restituirea
unor valori culturale românești ui-
tate, ignorate, abandonate, margi-
nalizate, fără măcar să se configu-
reze o altă scară de valori valida-
bilă, fără prejudecăți, resentimente,
interese extraculturale?!**

-Mi-ar fi absolut imposibil să prevăd un *re-insert*, cum îl numiți, în conștiința literară actuală.

Actualitatea operei scriitorului Gellu Naum este însă atât de pregnantă, atât de impunătoare, încât oricând, indiferent de șmecheriile și vânzolelile extra-culturale, OPERA sa va prevala, își va trăi în mod independent statutul ca o entitate superioară, tutelară, mai presus de eventualele temple, statui, artificii, toate acele însemne vremelnice de validare și prețuire.

Eu am curajul să afirm că Gellu Naum este pentru literatura română ceea ce James Joyce a devenit pentru literatura engleză, că opera sa întreagă este echivalentă aceluiași *Ulyses*, care a luat deja mințile atâtor generații, atâta doar că genialitatea unui scriitor de la marginea de Est a Europei, nu va impresiona niciodată în același mod universalitatea.

**- În ce fel viziunile suprarea-
liste ale poetului au influențat
imaginarul plastic al pictorului
Petru Botezatu?**

-În mod neîndoielnic, nimeni nu s-a apropiat și a rămas în sfera comunicării cu Gellu Naum fără să fi nutrit visceral propria sa viziune despre suprarealism, fără să fi sondat tainele unui inconștient înverșunat,

tentând să dezlănțuie creativitatea umană, să declanșeze și să fructifice acumulările din subconștient.

Pe mine nu m-a atras niciodată un curent prestabilit, căci am preferat propriile mele viziuni cu legități flexibile, care să-mi permită libertăți absolute de a experimenta și reformula continuu într-o multiplicitate ilimitată. Prietenia cu Gellu Naum a fost revelatoare în sensul confirmării pentru mine a primatului imaginarului în creație. Sugestiile dicteului automat, oricât de stranii manifestări erau, mai ales acum 40-50 de ani, păreau o cale pe care aș fi urmat-o chiar dacă nu am fi trăit în vremuri când singura reflectare în expresia artistică impusă era cea a *realismului socialist*.

Oricum, eram plecat într-o călătorie de unul singur, un voiaj care nu ținea cont de sistem ori de impozițiile sale. Cred că am reușit de-a lungul anilor să mă sustrag apoi oricăror mode predominante, stilurilor abracadabrante, creând opera mea fatalmente contemporană, căci nu te poți abstrage din timpul tău, valorificând tot ce am absorbit din marea pictură universală, pe care, să zicem, am prelucrat-o în laboratorul meu vizual, ascultând de o voce interioară, sau, mai bine zis, de un interpret vizual *conspirativ*, consemnând starea de transformare perpetuă a tot ce există, a universului, transformând picturile mele în succinte, sau mai ample *declarații* provizorii despre alternativele emanate de subtile entități demiurgice. Aici au încăput toate acele invenții și inovații plastice, contradicțiile aplicate lumii așa cum o știm, o simbolistica vastă, combinații fantasmagorice care se petrec în cele din urmă în pictura mea foarte complexă, și care mă surprind, în final, chiar și pe mine.

**Rememorări despre Gellu
Naum ale pictorului PETRU
BOTEZATU, consemnate de Cora
Botezatu**

„O poetă care ignoră moda poetică”. (Alex Ștefănescu)

Întrepătrundere – poemul unei epifanii voluptuoase

*Pătrunzi în mine, iubirea mea,
agață-te de trupul meu ca o iederă nevăzută
înainte ca lumea s-ajungă să se năruie,
crești ca o perlă în jurul inimii mele
inoculată în trup asemeni unei vietăți marine.*

*E timpul să mă trăiești în bătaia soarelui
mângâindu-ne pe creștet ca pe niște cireși tineri, în
floare,
înainte ca întunericul nopții și toate stelele să aibă parte
de-o prăbușire fatală dincolo de orizonturi,
destrămându-ne în zorii zilei;*

*Vino să ne înecăm unul într-altul, eșuează în mine,
urcă, sau, mai bine, coboară,
umple tot acest gol de tine până la capătul fânței mele și
dincolo de mine
ca și cum zilele s-ar scufunda una într-alta,
apropie-te și fă ca trupul tău să mă străpungă și torsul
să-ți devină
brațele mele în această întrepătrundere înmulțită de-
ardoare,
sânii mei să înceapă să zburde în culmea dezmierdărilor
gurii tale,
mintea mea să-ți atingă creierul cu efluvii albe de fluturi,
iar sângele să ni se strecoare prin trupuri ca printr-un
labirint, nebunește,
ca și cum ne-am fi putut înălța fiecare până la cerul
celuilalt,
implantându-ne acolo fără întoarcere.*

Numai tu te bucurai de liberă trecere în acel interstițiu
unde se plâsmuiau zburătoare cu aripi florale,
nori din petale, ca o plasmă vag alburie,
lăsând să transpară totuși o lumină roșie, incandescentă
din interiorul scoarței terestre, de dincolo de grotele
subpământene,
unde schimnici cu bărbi seculare
ieșeau în prag și se uitau la lume, pustii ca niște relicve;
cântau uneori la cimpoi, se-auzea chiar și-un flaut,

scăpărau din cremene și întrețineau focul cel veșnic
în care-și ardeau de veacuri opera sacră, spre desăvârșirea
ascezei.

Numai tu ai fi putut născoci acea vegetație cu plante
nemaivăzute
răspîndindu-se sub formă de bile, de panglici și ciucuri,
printre ființe sferice și pure, contemplând libertatea
formală,
procurându-și cu dibăcie o clorofilă roșie dintr-o rețea
ilegală...

Numai ție îți putea reuși o asemenea înscenare picturală,
ca și cum te-ai fi strecurat în tărâmurile secrete,
prin labirinturi și coridoare subterane, în peșteri.
cu formațiuni de cristale, stalactite și stalagmite
reunindu-ne în acea complicitate intensă,
și-o anumită corupție a simțurilor
prin capilare transparente, lăsând să se vadă prin noi,
cum ne întrupăm unul într-altul, cuprinși într-o placentă
străvezie,
culminând cu-o transmutație carnală, înviind unul din
altul,

arzând de vie ca niște fluturi fascinați de lumină.
Mă cutreierai somnambulic, mă traversai transparent, ca
un înger,
prin vocea ta străbăteau curenți ondulându-se febril
deasupra noastră
și începea să foșnească ca într-un dezmaț tot buchetul de
panglici roșii, în spirală,
într-o invocare de muzici și coruri
în care cântau deznădăjduite toate fostele tale iubite
ultragiate
conjugate cu trecutul tău din lumea aceea contagioasă în
care trăisem,
înainte de-a ne întrepătrunde,
căci acum, eram cuprinsă cu totul în tine și nimic nu mă
mai privea dinafară
copacii cu ciucuri, frumoasele panglici roșii senzual
încălcite,
sferele colorate plutind la suprafața apei, ori stalactitele
invizibile, mă conlocuiau,
și astfel, din efemeride, deveneam specimene eterne ale
unei existențe interstițiale...

CORA BOTEZATU

Pictură de Petru Botezatu

BISTRIȚA - 1950

Aveam patru ani ...
mă jucam singur, pe-afară ...
era după-amiază, spre seară,
cam spre sfârșitul de vară ...

Zbura jos, pe su' castani,
plana ușor,
încetișor,
dar nu era planor,
știi,
am aflat mai târziu,
era un aeromodel
micuț-mititel,
un avion
cât un creion,
cu un motor
ce-abia-abia
de învârtea elicea ...

O clipă, am vrut să-l dobor
cu lancea mea de luptător
netemător ...
simțeam că pot ...
dar ... aveam patru ani ...
și încă mai credeam,
voiam să cred,
că-i pilotat de un pilot,
de-un făt-frumos aviator,
mărunt-măruntel,
cât un degețel,
și l-am lăsat
să treacă-n zbor
spre Țara Furnicilor ...

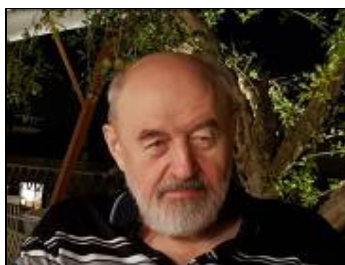
Atât de mult voiam să cred
într-un tărâm de basm, secret!

ȘIEU-MĂGHERUȘ

Pare de necrezut ...
însă ... odată ...
în secolul trecut ...
chiar am văzut
un măgăruș ...
în gară
la Șieu-Măgheruș.

Îl mângâia o fată ...
îl hrănea cu ceva,
din mână ...
îl răsfața ...
îi vorbea ...
iar el,
cuminte,
o lăsa,
nu se mișca ...

Vagonul meu
oprise lângă ea,
chiar lângă măgăruș ...
Mi-aduc aminte,

cum, deodată,
am vrut să cobor,
să stau lângă ea,
să fiu ... și eu, măgăruș.

GEORGE

Pe la noi, Coșbuc e George,
zicem George,
scriem George,
cum făcea și badea George;
alții, însă, i-au zis Gheorghe
și tot Gheorghe l-au și scris.
Ce n-a fost bine cu George?!

Nemții au și ei un George,
tot poet, scris Ștefan George,
dar citit, zis Ștefan Gheorghe;
nemții știu să scrie George,
mie-mi place cum l-au scris.
Ce păcat că nu spun George!

FRATE GEORGE

Nu trebuia să te desculpi ...
și, implicit, să te inculpi
c-ai născocit acel *întrulpi* -
rimând perfect cu pulpi și vulpi.

Strofa, voind să se exprime,
va inventa adesea rime,
ca, bunăoară, *nesătulnic* -
mereu de cânt flămândul tulnic.

ÎN RING

O luptă-i viața
Coșbuc

După mii și mii
de zile
și nopți
de înfruntare
cu lumea,
cu faptele,
cu gândurile,
cu spaimete tale;
după zeci
și zeci de ani
de luptă
neîntreruptă
cu vremea,
cu vârsta,

cu soarta,
în ring;
după ce,
buimăcit,
îmbrăncit,
jignit,
ai să treci
de-a îndărăteala
și de anul cinzeci;
va veni
o vreme,
o zi,
când,
amețit,
clătinat,
ostenit,
aproape sfârșit,
vei încerca
să te prinzi
cu viața în clinci,
s-o cuprinzi
peste brațe,
să nu mai fi lovit,
dar nu vei reuși ...

Hărțuit,
încolțit,
tărbăcit
în colțuri de ring,
vei fi,
tot mai des, numărat.

De-aceea,
ascultă un sfat
pentru vremea aceea:
de fiecă dată
când vei fi numărat,
nu aștepta s-auzi 9 -
înaltă garda îndată,
la 6 -
și luptă-te,
luptă-te cu toate,
cu lumea toată,
pentru că, iată,
bagă de seamă,
de-acuma, în ring,
număratul începe cu 5.

Dar nu dispera,
nu te lăsa,
contrează,
parează,
mai încearcă un clinci,
luptă-te fără teamă,
până la capăt,
cu toate că știi
că niciodat' nu vei fi
printre cei ce înving ...
cu toate că știi
că niciodat'
nu-ți va fi dat să învingi.

AUREL ȘOROBETA

Mai altfel, despre **Veronica Micle** (XIII)

Din nefericire și din motive pe care le-am putea numi independente de voința lui, Eminescu nu a dat curs rugămintii prietenului Creangă, iar în acest sens, putem avea la îndemână nenumărate circumstanțe în favoarea poetului, însă nu cred că am fi reușit să o convingem pe Veronica folosindu-ne de vreun singur argument, oricât ar fi fost el de solid și de plauzibil. O femeie, la 27 de ani, îndrăgostită din toată ființa sa, cum era Veronica în acel timp, este greu spre imposibil să accepte motive, poate chiar *orice argumente-motive*, iar în cazul ei, oricât ar suna de nepotrivit, iubirea pentru omul, bărbatul Eminescu, era dublată de interesul, niciodată mărturisit, izvorât dintr-un instinct specific sexului frumos care, de regulă, nu înșeală. Să recapitulăm puțin: la 22 de ani, Veronica îl întâlnește pe Eminescu la Viena. Bărbat de vârsta ei, poet deja publicat în importanta revistă ieșeană *Convorbiri literare*, de exemplu, destul de arătos și cu puternice porniri sentimentale, corespundea din toate punctele de vedere pentru implicarea într-o aventură amoroasă, fie și sezonieră. Dar, subliniez: Eminescu avea deja un statut de student cu perspective, or, nu o dată, despre Veronica s-a afirmat că avea, ca ardeleancă, un ascuțit simț nativ al realității și al vieții practice, așa că nu era de colo să fi fost amanta unui poet important. Ca să avem în vedere și că ea însăși, din motive pe care le putem bănuși ca pe deplin întemeiate, era o fire sentimental-romantică și autoare de poezii, în acest fel și în consecință, făcând abstracție de oricine sau orice ar fi putut împiedica îndrăgostirea lor, Veronica a fost și a știut să fie o femeie credincioasă pentru omul iubit, mergând până la inexplicabile sacrificii, repetate, pe care o femeie „ușuratică” face gestul o dată sau de foarte puține ori în viață, dar fără să aibă aceași intensitate a sentimentelor. Așadar, îndrăgostirea s-a petrecut pe un fond psihomental perfect adecvat unei relații de iubire, chiar dacă se afla, încă, în stadiu de formare, însă consolidat de noi și noi creații lirice, și tot mai dese întâlniri, întâmplătoare sau nu. Ceea ce avem de reținut este realitatea că

sentimentele au fost clar reciproce, iar relația, datorită și acestui fapt, a putut fi și îndelungată, deși cu destule sinuozități și sincope, ca în cazul îndrăgostiților din toată lumea asta. Este de la sine înțeles că Veronica, fiind o copilă fără copilărie, o adolescentă fără adolescență – cum spuneam – adică o femeie măritată fără sentimente și fără dragoste, a trăit o ciudată dacă nu chiar bruscă-brutală găsim a sinelui, a propriei feminități la întâlnirea cu Eminescu la Viena și, așa zice, poate chiar un adevărat șoc, minunat!

Toată această colosală încărcătură de sentimente și trăiri avea, mai ales în inima și sufletul Veronicăi, ramificații multe și adânci, cu alte cuvinte un fond pe care se depunea și refuzul(?), neputința lui Eminescu de a vizita Iașiul de Crăciun, adică nedând curs rugămintii lui Ion Creangă... Însă, fapt dovedit în istoria literaturii, în informații, documente și alte știri transmise din generație în generație, iubirea și ambițiile Veronicăi „călcau totul în picioare” și nu vroia deloc să-și astâmpere dorul de Eminescu, trimițându-i săptămânal scrisori, în anul 1878, faptul materializându-se și cu publicarea în revista *Convorbiri literare*, la 1 martie 1878, a poeziei *Ai plecat*, titlu care, el însuși, spune multe apropo de trăirile ei, dar și... poezia:

*„Ai plecat mânat de dor
Și te-ai dus tot înainte,
De cumplitul meu amor
Nu ți-ai mai adus aminte.*

*Eu, cu sufletul zdrobit,
Am privit în a ta cale,
Și cu lacrimi am stropit
Urma pasurilor tale.”*

Însă, același număr din *Convorbiri...*, îi aduce Veronicăi o veste care o face fericită: lui Eminescu îi sunt publicate poeziile *Povestea codrului*, *Povestea teiului*, *Departate sunt de tine*, toate creații

legate direct de imaginea Veronicăi, de perioada lor ieșeană, de întâlniri; la ele, tot ca o declarație de iubire superbă, poezia *Singurătate*, dominată de retrăiri care, pe nesimțite, alunecă spre vis-visare, atât de adâncă e dorința de ființa dragă (evident, Veronica...):

*„Este Ea. Deșarta casă
Dintr-odată-mi pare plină,
În privazul negru-al vieții-mi
E-o icoană de lumină.”*

Dor acut, tristețe, schimbări în viteză de imagini, peisaj interior deprimant, totul purtând amprenta unei existențe supraîncărcată de nostalgie și nuanțe cenușii ale vieții sale sechestrate de probleme existențiale. Deci, Veronica are motive suficiente să se simtă o femeie iubită, importantă și fericită. Am putea vorbi în acest caz de *indiferență*, *falsitate* și *interes* în ceea ce privește sentimentele sale față de Eminescu? Eu cred cu sinceritate că nu...

În prima jumătate a lunii noiembrie 1878, în ziua de 12, *Junimea* este aniversată, acasă la Iacob Negruzzi, la care eveniment participă și Eminescu și Caragiale. Timpul este, însă, scurt și încărcat, așa că Veronica se vede cu Eminescu doar puțin și ne semnificativ... La final, banchetul tradițional se ține în salonul Hotelului Binder, amănunt fără nicio relevanță...

În anul școlar 1879-1880, avem doar informația că fetele familiei Micle, Valeria și Virginia, sunt înscrise la *Pensionatul Normal*, Valeria în clasa a III-a, iar Virginia în clasa a II-a. Aranjamentul a fost pus la cale de Emilia Humpel, sora lui Titu Maiorescu, fără să se pună problema banilor pentru achitarea taxelor școlare. Parcă-parcă, ceva iese dintr-un normal al lucrurilor și planează spre... bizar. Adică: Titu Maiorescu să fi uitat cu desăvârșire de „războiul mut” care exista între el și Veronica încă din anul 1864 sau să-l fi muștrat vreo remușcare pentru că îl despărțise pe poet de Veronica? Nu prea e de crezut, deși, prin labirinturile destinului nu știm niciodată ce se petrece... Noi avem voie să bănuim orice. Sau, să credem că sora lui, Emilia, nu discuta cu fratele său, Maiorescu? Imposibil, fiindcă era vorba despre fetele Veronicăi!... Varianta asta cade.

DUMTRU HURUBĂ

Să ne mai (re)amintim de...
LIVIU REBREANU

27 noiembrie 1885 –

1 septembrie 1944

(III)

De reținut că Liviu Rebreanu a debutat la 1 noiembrie 1908 în presa românească, respectiv la Sibiu, în revista **Luceafărul**, condusă de O. Goga și O. C. Tăslăuanu, cu povestirea **Codrea** (*Glasul inimii*). În aceeași publicație, el a mai publicat nuvelele: **Ofilire** (15 decembrie 1908), **Răfuiala** (28 ianuarie 1909) și **Nevasta** (16 iunie 1911).

Ceea ce mai trebuie menționat, ca fapt interesant și chiar important, este că, întors în țară, îl descoperim ca autor al primelor încercări literare cu teme din lumea cazană, scrise în limba maghiară, dar, în aceeași perioadă, începe să creeze și în limba română... Rămânând la detalii biografice, începutul de secol douăzeci îi aduce lui Liviu Rebreanu o schimbare cu repercusiuni fundamentale și anume: în 15 august 1909, trece Carpații, stabilindu-se la București (15 octombrie 1909), după ce, cu câteva luni înainte, debutează literar, cum spuneam, în revista **Luceafărul** din Sibiu. Un amănunt: la 1 octombrie, la Blaj, în *Revista politică și literară*, a apărut povestirea **Talerii**, ultima tipărită în Ardeal, înainte ca Rebreanu să se stabilească în capitala țării.

Odată ajuns la București, tânărul ardelean (avea 24 de ani), se lasă „absorbit” de interesanta și oarecum spectaculoasa viață de boem – noutate poate chiar absolută pentru un tânăr aterizat în Bucureștiul evident diferit față de Năsăud, dar contactul cu această lume eterogenă nu l-a înghițit pur și simplu, ci, nu numai că l-a pus în gardă, dar a trezit în el spiritul de... ardelean cu reminiscențe de ordin practic și, la un asemenea semnal de alarmă, a conștientizat și mai acut că altul era rostul său pe lume, care se numea *creația literară*. Acest adevăr l-a dus la contactul cu *Cercul literar* al „*Convorbirilor critice*”, unde a și debutat la 25 octombrie 1910, iar viața dădea semne de intrare într-un normal, liniștitor chiar. Numai că, ghinion: la 15 februarie 1910, la cererea guvernului ungar, Liviu Rebreanu este arestat și, la 15 mai 1910, este

încarcerat la Văcărești apoi, tot la cererea guvernului ungar, este extrădat și întemnițat la Gyula...

Trebuie menționat și subliniat că, în timpul încarcerării, începe să traducă volumul de povestiri *Lelki kalandok* (*Aventuri spirituale*), apărut la Budapesta în 1908, volum semnat de scriitorul maghiar *Gyula Szini*, cu care Liviu Rebreanu era în relații de prietenie, ba chiar între ei ar fi existat o colaborare însemnând scrierea mai multor texte care au fost publicate la București în *Universul literar* (1913) și în *Almanahul Adevărul* (1914), ei întocmind inclusiv un proiect de sumar al romanului *Zestrea*, care purta o dată din intervalul încarcerării de la Gyula – după cum se înțelege dintr-o scrisoare adresată de Rebreanu lui Dragomirescu (7 august 1910), cuprinzând și precizarea „*pe când eram la Pesta*”... Am închis paranteza și revin: motivul acestei întâmplări nefericite pare a fi destul de misterios, respectiv un delict petrecut în timpul carierei sale militare despre care aminteam mai înainte, dovada acestei înscenări este faptul că întemnițarea sa în Ungaria a durat doar 6 luni, *Curtea Tribunalului de Apel* considerând că delictul a fost ispășit după cele șase luni de temniță, când s-a întors la București fiind angajat la publicația „*Ordinea*”, unde redactor-șef era Ștefan Antim (cel care, în romanul *Răscoala*, apărând ca personajul *Antimiu*). În această ordine de idei, este important de știut că, revenit la București, scriitorul se afla în situație financiară precară despre care aflăm dintr-o însemnare a lui: „*Am sosit cu 300 de lei în buzunar... Și aici... aici... aici începe un capitol întunecat al vieții mele, o epocă grea, de luptă dârză cu mizeria și pasiunea de scriitor. [...] Am venit în contact cu toți corifeii literaturii de atunci. Gârleanu mai ales era marele prozator al epocii. În vremea aceea, am încercat acest gen nou de nuvele, care nu prea era înțeles de gingașii povestitori din jurul meu. Până atunci, nuvela era un fel de anecdotă, scrisă viu, curgător, cu înflorituri de stil, dar fără nici o preocupare a fondului sau a conflictului psihologic.*”

Tot cam în acea vreme, Rebreanu a conștientizat, apoi s-a convins că avea destule lacune în ceea ce privea asimilarea limbii literare române, sens în care el ne-a lăsat o însemnare

lămuritoare: „*A trebuit să-mi dau seama că, dacă vreau să realizez ceva trebuie să nimicesc în prealabil, în sufletul meu și în mintea mea, tot ce mi-au împrumutat atâția ani de mediu străin, tocmai la vârsta cea mai accesibilă tuturor influențelor, și că aceasta nu se poate împlini cu adevărat decât acolo unde voi respira o atmosferă românească, absolut pură și ferită de miasmele de până ieri, adică în Țară și mai ales în București.*”

Întâiul meu contact cu literații români s-a efectuat cu prilejul unui congres al Astrei la Sibiu, unde am fost trimis ca gazetar român. Profitând de această unică ocazie, am și trecut dincoace, la București.”

La 25 octombrie 1910, Liviu Rebreanu debutează la București, în revista **Convorbiri critice** cu nuvela **Calcușul**, definitivată în timpul detenției la închisoarea Văcărești, evenimentul debutului fiind prefațat de Dragomirescu aproape elogios: „*Deși nu admitem cruditățile de termeni pe care autorul e nevoit să le pună în gura eroilor săi, totuși, publicăm această novelă, și încă la acest loc de onoare, fiindcă pe lângă o adâncime de concepție puțin comună, e remarcabilă prin pitorescul lumii zugrăvite, prin spiritul de observație, prin energia decepției și mai cu seamă prin originalitatea limbii.*” Un detaliu: după sosirea în București, în 19 octombrie 1910, Liviu Rebreanu a participat pentru prima oară la o ședință a cenaclului literar condus de Mihail Dragomirescu, însemnând un prim eveniment important în viața sa de scriitor... Cu atât mai mult că dintre membrii cenaclului făceau parte: Ion Minulescu, Emil Gârleanu, Cincinat Pavelescu, Dimitrie Nanu, Corneliu Moldovanu, Nicolae Davidescu, Alexandru Stamatiad, Mihail Săulescu, Mihai Sorbul. Nou-sositul adusesese cu el o povestire pe care →

DUMITRU HURUBĂ

n-a apucat s-o citească, însă i-a dat-o lui Dragomirescu de la care primește o scrisoare către finele lumii, în care criticul i se adresează: „*Jartă-mă că aseară am uitat de nuvela dumatăle. E drept că, chiar de nu aș fi uitat, n-aș fi vrut să te expun la un nesucces, neștiind calitățile ei de mai înainte. Astăzi însă am citit-o și te felicit, e foarte interesantă povestea și cu însemnate calități literare.*” Este limpede și normal că asemenea cuvinte nu puteau decât să-l bucure pe tânărul scriitor ardelean abia sosit de peste munți la București... Aprecierile lui Dragomirescu s-au materializat până la urmă și cu faptul că acesta s-a oferit să-l sprijine pentru obținerea unei slujbe la un ziar și e destul de sigur că, în urma intervenției criticului, Rebreanu a fost angajat la publicația *Ordinea*, îndeplinind apoi funcția de secretar de redacție la *Falanga literară și artistică*, condusă de același Mihail Dragomirescu, funcție pe care a deținut-o și la *Convorbiri critice*, ambele mai mult onorifice totuși...

Urmează cunoștința și-apoi împrietenirea cu Mihail Sorbul, cu sora căruia se va și căsători. Împreună cu acesta, editează revista de teatru *Scena* (publicație cu specific pentru teatru și muzică), apărută doar în câteva numere (10) – din 15 septembrie 1910 până în ianuarie 1911, an în care, în luna iunie, devine secretar literar al Teatrului din Craiova, condus de Emil Gârleanu, pe-atunci director al instituției, funcție pe care o deține până în anul următor. O lună mai târziu, la teatrul din Craiova a sosit și Ștefana (Fanny) Rădulescu (n.1888), viitoarea soție a scriitorului, ca artistă, debutând pe scena teatrului din localitate, în spectacolul cu piesa *Rapsozii* de Victor Eftimiu – premiera la 9 octombrie. Însă, de menționat că, în acel interval de timp, o cunoaște pe actrița Ștefana (Fanny) Rădulescu cu care se și căsătorește, evenimentul având loc în data de 19 ianuarie 1912, Rebreanu adoptând-o și pe fiica acesteia, Puia Florica, născută pe 30 decembrie 1908, devenită mai apoi, prin căsătorie, Vasilescu.

Trebuie să mai notez un amănunt nu lipsit de importanță: până în 1912, pe lângă alte preocupări și concomitent cu pregătirea apariției revistei bilunare *Teatrul*, Liviu

Rebreanu a tradus piesele *Hoții*, de Schiller și *Ofițerul*, de Franz Molnar... Dar, cumva concomitent, Liviu Rebreanu trece la alt registru... tehnic și anume, la scrierea de nuvele. Rezultatul? În revista *Viața românească*, editată la Iași, el publică în luna septembrie 1911 nuvela *Filibaș Ocrotitorul*, iar două luni mai târziu, în revista *Cosânzeana*, din Orăștie, condusă de Sebastian Bornemisa, publică nuvela *Proștii*, tipărită anterior în *Convorbiri critice*, mai apoi publicând, în aceeași *Cosânzeana*, *Idilă de la țară* (1912) și *Armeanul, Armeanca și clubul* (1913) – ambele inedite... Și încă, privitor la anul 1912: cu schița *Strănutarea*, revista *Flacăra*, aflată sub conducerea lui Constantin Banu, începe colaborarea cu Rebreanu (20 aprilie), care constituie, de fapt, începutul unei mai îndelungate colaborări.

Astfel, tot în anul 1912, în revistă mai apar: *Vrăjmașii*, *Baroneasa și Dumnezeu* (1912)... Mai târziu, Liviu Rebreanu publică *Omul mic și oamenii mari* (1921), *La urma urmelor* (1922).

Revenind: din păcate, pe data de 1 mai 1912, lui Fanny, devenită acum prin căsătorie Rebreanu, i se impune plecarea de la Teatrul craiovean, după cum reiese din *Registrul de procese-verbale* din 25 aprilie 1912. Ca urmare acestei întâmplări nefericite, tânăra familie apare într-o situație materială precară, motiv pentru care Liviu Rebreanu i se adresează lui Constantin Șaban-Făgețel printr-o scrisoare aproape disperată: „*Neavând la cine apela la Craiova, sunt nevoit să mă dedau la cerșetorie și, cum n-am la altcineva aici afară de tine, sunt nevoit să mă cerșetoresc la tine, cu toate că mi-e nespūs de penibil.*” Consecință a respectivei situații, scriitorul se întoarce la Bucu-

Adriana Ureche, „Unduirii”

Adriana Ureche, „Colț de atelier”

rești, iar Fanny, la intervenția lui I.Al.Brătescu-Voinești, este angajată la Teatrul Național bucureștean.

Însă, 1912 este un an important pentru Liviu Rebreanu, în special fiindcă debutează editorial cu volumul de nuvele intitulat *Frământări*, la Orăștie, la „*Librăria națională*” (1912), condusă de Sebastian Bornemisa. Din sumarul volumului fac parte creații literare publicate în revistele *Luceafărul* și *Convorbiri critice*: *Dintele*, *Lacrima Glasul inimii*, *Culcușul*, *Ofilire*, *Răfuiala*, *Nevasta*, *Golanii*, *Cântec de dragoste (Cântecul iubirii)*, *Proștii*, *Filibaș (Ocrotitorul)*. (ed. II-IV, între 1920-1928; ed. postume: 1984; 1985).

Din păcate, după cum se înțelege din unele comentarii, apariția volumului trece relativ neobservată de lumea teoriei și criticii literare.

Dar anul respectiv apare ca fiind oarecum fast, deoarece Rebreanu este angajat în calitate de cronicar de teatru la revista *Rampa* (1912-1913), între timp colaborând la *Ziua*, *Universul literar*, *Viața Românească*, *Scena*...

Însă, apropo de anul 1912, este de menționat un amănunt interesant: în anul respectiv, *Almanahul Societății Scriitorilor Români* publică poemul în proză *Mărturisire*, despre care pomenește Fanny Rebreanu în volumul *Cu soțul meu*, constituind o discretă cerere în căsătorie, deși textul nu este pe deplin original, ci o traducere-prelucrare după textul *Strořak (Strofe)*, de scriitorul maghiar Szini Gyula.

Vasko Popa

Mitul și mitologia imaginarului (I)

Ivit din neantul unui timp istoric, pieritor, Vasko Popa, partizan fidel al răsturnării/revizuirii canoanelor lirice expirate, aduce un suflu înnoitor, unic, în arta poetică universală. Animat până la obsesie de setea aspirației faustice de a recrea o lume paralelă, suprarealistă, poetul de origine română își va transfera discursul, fără să-l distrugă, în spațiul lingvistic sârbesc. În ființa sa sensibilă, refugiată dincolo de haosul unei ideologii abrutizante, renaște, reflexiv, spiritul eliberator al omului care înțelege că numai deconstruind arhetipurile prozodice ale unei literaturi cu articolații mecanico-instinctive, complexate de o ideologie existențial-dogmatică, tributare unor practici (agresive) de înstrăinare a creatorului de idealitatea curentului prin care își afirmă propria identitate, va reuși să-și făurească, fără inhibiții, dincolo de orice determinări ideologice, un sistem poetic livresc și personal, fundamental pentru destinul său.

Traversarea labirintului va deveni pentru Vasko Popa un „travaliu de ficțiuni” (Raymond Jean, *Practica literaturii*, Ed. Univers, București, 1982, p.122) care îi va influența cariera, accentuând în literatura est-europeană o concepție organică, modernă a poeziei. De ce a ales să se îndepărteze de spațiul literar românesc, în care s-a format și pe care l-a revitalizat, este o chestiune discutabilă, asupra căreia nu vom insista, optând astfel pentru trecerea sub tăcere, din varii considerente, a factorilor care l-au determinat să-și părăsească matricea și să urce pe o altă baricadă culturală. Nu excludem faptul că, luând contact, la București și Viena, în timpul scurtelor studii de filozofie, cu suprarealiștii momentului, a anticipat triumful avangardei modernismului, preferând să-și sincronizeze logosul la marile teme atemporale ale liricii universale.

Datorită translației către literatura sârbă, cantonată dincolo de frontierele utopiilor unei lumi bulversate de demagogie, Vasko Popa, practicând un lirism introvertit, mergând pe urmele lui Ion Barbu, George Bacovia, Gellu Naum, ca să ne rezumăm doar la câțiva dintre corifeii români ai noului val anti-proletcultist,

va explora temele efemerității ființei, ale destinului, ale sensului, ale vieții și ale morții, ale cotidianului și ale misterului detectat în oricare dintre lucrurile simple din partea nevăzută a lumii reale. Prin promovarea unui patent hermeneutic original, probabil inspirat din expresionismul polonez (cultivat de Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Władysław Biatosyewski și Jerzy Zagórski), Vasko Popa a creat o breșă adâncă în literatura tradițională, îndepărtând-o de ineptiile totalitariste, promovate de realismul socialist, deschizând calea unei filozofii noi asupra universului literar și artistic est-european.

Intrarea lui Vasko Popa în literatura sârbă va genera propulsarea acestuia spre o altă existență spirituală, mult mai pătrunsă/întinsă în circuitul culturii europene, decisiv reformator pentru procesul istorico-literar al unei culturi „contaminată de fetișism” (Miroslav Krleža, *Raport la Congresul scriitorilor iugoslavi*, 1952), supusă, până aci, principiilor estetice experimentale.

Conceptul de modernitate, perceput ca o respingere/negare a tot ce ține de arhaic/tradițional, de linia orientată spre meschinării și fabulații politice, va conduce, diacronic și sincron, la definirea unui fenomen de dezgheț, în măsură să răspundă noilor cerințe ale timpului, indisolubil legat de ceea ce Hugo Friedrich (*Structura liricii moderne*, Ed. Univers, București, 1998, p.15) numea „anormalitate”, ceea ce înseamnă că poezia poate fi proclamată „limbajul

unei suferințe gravitând în sinea sa”. Datorită acestei esențiale ipostaze a demersului literar al lui Vasko Popa, întreaga poezie va fi vectorizată spre un univers radical, rezultat, firește, din inevitabila implozie a obscurului, impunând alte simboluri producătoare, nu-i așa?, de flagelări estetice spectaculoase. Dacă Novalis considera că „haosul trebuie să transpară în orice poezie”, iar William Empson legifera că „mașinațiunile ambiguității stau chiar la rădăcina poeziei”, vizionarul Vasko Popa sugera ideea că poezia trebuie coborâtă printre oameni, și o definea drept „un secret conceput înlăuntrul tău”, lupta poetului dându-se numai și numai „în interiorul poeziei” (Eugen Simion, al cărui har „vine de sus, de la zei”. Această reconfigurare memorabilă a limbajului poetic îi dă posibilitate poetului să explice: „Ești întrebat ce semnificație are poezia ta și totuși, deși întrebarea ni s-a părut firească și simplă, nimeni nu întreabă mărl ce semnificație are fructul său. Dacă mărl ar putea să vorbească, ar răspunde: mușcați și vă veți da seama singuri ce înseamnă... Ești adesea întrebat de unde ai luat cuvintele pentru poezia ta. Există cuvinte «jar» care merg drept la inimă. Ele te pot mistui. Există cuvinte «oase», care ți se opresc în gât. Te poți îneca cu ele. Există cuvinte «șerpi» care ți se încolăcesc în jurul capului. Din pricina lor trebuie să înveți să cânti la flautul fermecat. Sunt cuvinte de tot felul, care te pot distruge. În general, cu cuvântul nu se glumește. Și, printre altele, există și cuvinte-cheie. Aceste cuvinte sunt singurele cuvinte vii din care poți crea poezia [...] să fie coapte înlăuntrul lor” (*Semnificația poeziei*, *Lumina*, nr. 1-3/1991, p.2). Asemeni lui Mikel Dufrenne (vezi *Poeticul*, Ed. Univers, București, 1971, p.63), Vasko Popa e profund convins că poezia nu e →

FLORIAN COPCEA

Adriana Ureche, „Natură statică cu oglindă”

filozofie, că „ea nu meditează asupra limbajului, ea îl produce”, evident, fără să-l inventeze, ci transfigurându-l.

Drept urmare, creația poetică va deveni modul său de existență. Și-a asumat curajul de a destrăma mitul prozodiei clasice, pentru a impune un nou mit și de a ne obliga să privim altfel o altfel de lume, continuu încărcată de miracole, simboluri și non-ficțiuni. Pentru a evita „riscul disoluției în limbajul obișnuit și de a deveni operă de artă” (Gerard Genette, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, Ed. Univers, București, 1994, p.95), poezia trebuie să coboare la „viile izvoare ale imaginației și minele de aur ale inspirației, fără de care literatura nu există” (Vasko Popa, *op. cit.*).

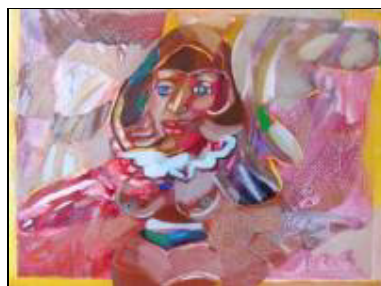
Poetul ne sugerează, așadar, că noțiunea tradițională de poezie nu mai poate fi inovată, de vreme ce funcțiile cuvintelor provoacă, simptomatic, în interiorul Ființei, tensiuni, seisme, emoții etc. și demitizează, pentru a ne constrânge la o realitate derizorie, încifrată: „Închizi un ochi/ Scrutezi fiecare unghi din tine/ Cauți să nu fie cuie să nu fie hoți/ Să nu fie ouă de cuc// Închizi apoi și din celălalt ochi/ Te pui pe vine apoi sari/ Sari sus sus de tot/ Până în piscu-ți propriu” (*Înainte jocului*), sau: „Fiecare-și dezbracă pielea sa/ Fiecare-și descoperă constelația sa/ Pe care noaptea nu a văzut-o niciodată// Fiecare-și umple pielea cu pietre/ Fiecare s-avântă-n joc cu ea/ Luminat de stelele proprii” (*De-a nunta*). În context, nu putem vorbi de o anume stereotipie. Lirismul lui Vasko Popa se bazează pe sacralitatea clipei trăite, prăbușită luminos, în profunzimea/complexitatea atât a unor simplități spectaculoase, cât și a unei stilistici **literare provenite din clasicismul francez** (întemeiat de Nicolas Boileau, P. Corneille, J. Racine, Molière): „Ieși din infinitul meu închis între ziduri/ Din hora stelelor din preajma inimii mele/ Din felia mea de soare// Ieși din marea ridicolă a sângelui meu/ Din fluxul meu din refluxul meu/ Ieși din tăcerea mea uitată pe uscat// Afară am zis afară/ Afară din abisul meu viu/ Din trunchiul nud părintesc din mine// Afară până când să strig afară”, și: „Fie-ți neagră limba neagră amiaza neagră nădejdea/ Fie-ți toate negre și doar fiorul meu alb/ Fie-ți lupul meu sub gâtlej// Furtună să-ți fie

așternutul/ Spaimea mea perină/ Vastă câmpia neodihnei//Fie-ți gura de foc iar dinții de ceară/ Și mestecă-le tu flămânzilă/ Mestecă-le cât vei dori// Fie-ți vântul mut apa mută florile mute/ Fie-ți toate mute doar clănțănirea dinților mei zgomotoasă// Uliul meu fie-ți pe inimă//Pierde-te-ar maică-ta groaza” (*Dă-mi zdrențele înapoi*).

Vocea auctorială a lui Vasko Popa, manifestată poetic, contrapunctic, în jocuri de limbaj conotative, ontologică, organicistă și pragmatică, se întemeiază, dincolo de răsturnări de sens și formule poetice expirate, pe „forța de persuasiune a cuvântului” (Murray Krieger, *Teoria criticii*, Ed. Univers, București, 1982). Vaskopopismului, din punctul de vedere al expresiei poetice, îi sunt proprii demistificarea ficțiunii și o construcție poematice-narativă care irigă, subtil dar fertil, discursul. Tocmai de aceea poetul, stabilit la cumpăna celor două culturi: română și sârbă, cu dublă identitate, definitiv aplicat la un anume tip de poezie, va demonstra că lumea, contrar lui I.M. Lotman, care susținea viceversa, este un text, iar realitatea, când este epicizată, un indiciu indiscutabil că are, într-adevăr, atunci când este zămislită de demiurg, un sens: „Au rămas după el cuvintele lui/ Mai frumoase decât lumea/ Nimeni n-are curajul să pună ochii pe ele// Ele așteaptă la cotiturile timpului/ Mai mari decât oamenii// Cine să le poată rosti// Ele zac pe pământul mut/ Mai grele decât oasele vieții/ Moartea n-a reușit/ Să și le ia drept zestre//

Adriana Ureche, „Primăvara pe un scaun”

Adriana Ureche, „Viața în roz nu e chiar roz”

Primavara pe un scaun Nimeni nu le poate ridica/ Nimeni doborî// Stelele căzătoare își ascund capul/ În umbra cuvintelor lui” (*Moștenirea cititorului în stele*).

*

Ca promotor al mișcării literare românești din Republica Serbia, la 12 ianuarie 1947, în Vârșeț, la adunarea Cercului literar Lumina, Vasko Popa va prezenta referatul-program *Drumul literaturii noastre* (publicat în revista *Lumina* nr.1/1947): „Literatura noastră tinde să fie și trebuie să fie continuarea celor mai bune și celor mai sănătoase tradiții ale clasicilor români Coșbuc, Slavici, Caragiale, Ghenea [...], o literatură realistă în redarea vieții și romantică în ceea ce privește ținuta artistică a scriitorului față de viața a cărei schimbare o urmărește și provoacă [...]. Literatura românilor iugoslavi trebuie să fie: națională, românească prin formă și social-progresistă, iugoslavă, prin conținut”.

Din păcate, în anul următor, Vasko Popa va alege să „dedogmatizeze” (Ljubica Rajkic, *Vasko Popa. Stringența unei integrale în limba română*, Ed. ICRV, Zrenianin, 2012, p.72) poezia sârbă, conștient fiind că „o supraviețuire culturală ține obligatoriu de universalizarea specificului național”. Repetăm, nu ne propunem să explicăm motivele, și așa destul de controversate, ale „stămutării” sale cu scrisul în limba sârbă. Totuși, credem că este suficient să acceptăm ideea, dealtminteri vehiculată cu obstinție de exegeți, că Vasko Popa a fost atras ca de un miracol de disponibilitățile universale ale culturii multietnice iugoslave, și îngrijorat, evident, de tânără literatură română din acest spațiu, „aflată în fașă” (Petru Cârdu, *Sarea în bucate a existenței*, *Lumina* nr. 1-3/1991).

ȘI LA CE BUN POETII, ÎN STARE DE ALERTĂ?

Parafrazând și noi interogația lui Friedrich Hölderlin (20 martie 1770-6 iunie 1843) constatăm că poeții au fost și sunt dintotdeauna în stare de alertă. Stare în care ne aflăm noi, muritorii (în limba engleză, «mortal» înseamnă pământean!), în luna florilor anului 2020, dar dintotdeauna și altfel, cu un pas, doi, mai în fața evenimentelor, pentru că antenele acestor hărăziți sunt mult mai sensibile în comparație cu ale mulțimii nedevastate de aceleași himere și visuri, viziuni și insomnii, mulțime confiscată de preocupări mult mai prozaice, zilnice și fără sfârșit. Adevărat, anticul atenian Platon (7 mai 427 î. Hr.-347 î. Hr.) propunea alungarea poezilor din cetate, dar Hölderlin, romanticul, le va lua apărarea, reintegrând răspicat trăirea poetică în intimitatea ontologică fundamentală a spiritului: *Plin de merite, și totuși în chip poetic, locuiește Omul pe acest pământ, pentru ca în veacul al XX-lea, Martin Heidegger (26 septembrie 1889-26 mai 1976) să dezvolte aserțiunile poetului german, în studiul său despre Originea operei de artă. Desigur, se cuvine să nu ocolim nici răspunsul poetei Ana Blandiana, la o anchetă a revistei VATRA, din 23 septembrie 2015, din care cităm: „Cred că ar trebui să precizez de la început că atunci când am ales ca titlu versul lui Hölderlin, prin „vremuri de restriște” nu am înțeles doar comunismul. Faptul că întrebarea e pusă de Hölderlin dovedește că niciodată istoria nu a fost propice poeziei, iar vremurile au fost întotdeauna mai mult sau mai puțin de restriște” (La ce bun poeții în vremuri de restriște?).*

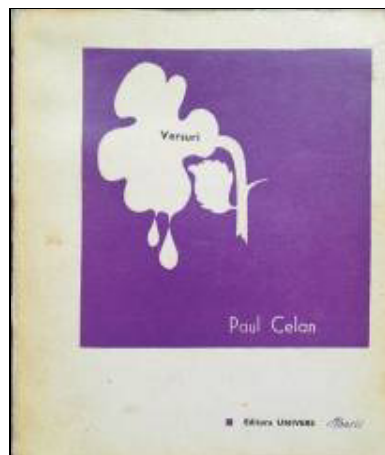
Desigur, nu doar comunismul. Au fost și *Masca morții roșii* a lui Poe (19 ianuarie 1809-7 octombrie 1849) și *Străinul* lui Kafka (3 iulie 1883-3 iunie 1924) și *Condiția umană* a lui Malraux (3 noiembrie 1901-23 noiembrie 1976) și *Greața* lui Sartre (21 iunie 1905-15 aprilie 1980) și *Ciuma* lui Camus (7 noiembrie 1913-4 ianuarie 1930) și *Delirul* lui Preda (5 august 1922-16 mai 1980) și *Uniunea Europeană o nouă URSS?* a lui Bukovski (30 decembrie 1942-27 octombrie 2019) și câte altele...

La vremea aceasta de alertă, cu tot ce știm bine că presupune ea, ar fi meritor să ne amintim cu uimirea și admirația pe care le merită, textul poetic intitulat de Paul Celan, *Corona*, cu un nume asemănător virisului actual, producător al înspăimântătoarei pandemii ce traversează chiar zilele în care trăim, tot așa cum în istorie omenirea a fost devastată de ciuma bubonică, gripa spaniolă, dizenteria multilateral dezvoltată, scorbutul, ftizia, poliomielita și toate celelalte urgii.

Despre autor, potrivit https://ro.wikipedia.org/wiki/Paul_Celan: pe numele adevărat Paul Peisah Antschel, născut în 23 noiembrie 1920 la Cernăuți, în Bucovina de Nord din Regatul României, a murit la 20 aprilie 1970 la Paris, în Republica Franceză. A fost profund marcat de nazism și comunism, cele două plăgi uriașe ale veacului al XX-lea aducătoare de moarte, poetul reușind să aleagă libertatea. Celan a scris și a tradus în limba germană. Traducerile sale au vizat literaturile română, portugheză, rusă, franceză și engleză. Din germană a tradus în limba română povestirile lui Franz Kafka. Viața scurtă de doar 49 de ani a poetului, traducătorului, eseistului de limbă germană, originar din România, l-a purtat pe tânărul ce provenea dintr-o familie de evrei ortodocși germanofoni, prin Austria, apoi România și în final Franța, fiind înmormântat în Cimetière parisien de Thiais, situat în Val-de-Marne. Paul Celan a trăit cu entuziasm, decepție și suferință modificările sinuoasei istorii a vremurilor prin care a trecut. A părăsit în tinerețe sionismul părintesc și educația ebraică, pentru a deveni activist socialist și supporter al republicanilor în timpul Războiului civil spaniol. Și dramele abia încep: ambii părinți ai poetului au pierit în urma deportării sub dictatură militară

Adriana Ureche, „În roșu”

antonesciană, într-un lagăr de concentrare din Transnistria. Cum universitățile românești dar și cele din Viena adoptaseră prin lege refuzul de a înscrie studenți evrei, Celan pleacă în 1938 în Franța, la unchiul său, pentru a studia medicina la Tours, dar abandonează studiul, iar anul următor revine la Cernăuți, în Universitatea unde va fi admis ca student la literatură și limbi romane. După ocupația sovietică din iunie 1940 și deportările în Siberia care au urmat, visurile legate de stalinismul și comunismul sovietic se spulberă, iar legile de purificare etnică se fac simțite și în Bucovina și Basarabia recucerite de români în iulie 1941. Paul Celan scapă de deportare și duce acum o viață sărăcăcioasă, în «detașamentele de muncă de folos obștesc», în ghetoul din Cernăuți, dar continuă să scrie versuri și traduce în germană sonetele lui Shakespeare. Moartea părinților îi marchează dureros conștiința, cu vina de a nu fi fost acasă în noaptea de 27 iunie 1942, când ei au fost arestați, iar poetul află de la cei de față că tatăl a murit de tifos exantematic și mama, împușcată în cap ca inaptă de muncă, în iarna aceluiași an. Renunță la gândul de emigrare în Palestina pentru a se stabili la București, între 1945 și 1947, mediu literar unde domnea suprarealismul, și traduce în limba română din literatura rusă, apoi se refugiază din calea comuniștilor la Viena. Din cauza armatelor de ocupație ce scindau orașul, își caută și găsește conașionali evrei risipiți de aici de Imperiul austro-ungar, la Paris, unde îi apare prima culegere de versuri: *Der Sand aus den Urnen/ Nisipul din urne* și unde se→

MIHAI POSADA

căsătorește cu aristocrata Gisèle Lestrangé, cu care vreme de 19 ani va întreține o corespondență de 700 de scrisori, e numit profesor de germană la École Normale Supérieure, este naturalizat cetățean francez la 1955. Vizitează des Germania, unde îl întâlnește pe Heidegger și se arată dezamăgit de adeziunea nedezmintită a marelui gânditor german la național-socialism, la un lustru după prăbușirea acestuia. A publicat în limba germană nouă cărți, între 1948 și 1971, ultima apărută postum. În jurul datei de 20 aprilie 1970 s-a sinucis prin înec în apele Senei.

Decedat la 3 februarie 2020, în vârstă de 90 de ani, George Steiner, universitarul american și criticul literar, romancierul, eseistul, specialistul în teoria traducerii și literatură comparată, caracteriza scrisul lui Paul Celan astfel: „Într-o poezie lirică scurtă, tulburător de densă, Celan vorbește despre «umbre împletite scrise de pietre». Literatura modernă este acționată de o necesitate de a explora această «litografie» și *écriture d'ombres*. Ele se află în afara clarității și a pasului următor al limbajului public. Pentru scriitorul de după Mallarmé, limba presează asupra sensului, aplatizându-l, distrugându-l, așa cum o vietate din adâncuri este distrusă când este adusă la lumina zilei și la presiunile reduse ale suprafeței mării. Dar ermetismul, pe măsură ce se dezvoltă de la Mallarmé la Celan, este una din acțiunile cele mai radicale împotriva limbii din literatura modernă” (<https://www.libhumanitas.ro/operapoetica-polirom-paul-celan-2015.html>). În opinia unor specialiști, Celan – care spunea că după Auschwitz „limba a supraviețuit, în ciuda celor întâmplare [...] îmbogățită de o asemenea experiență tragică” – ar fi încercat, în poezia sa de maturitate, să distrugă limba germană pentru a o reface din temelii. Dar nu a mai avut timp...

Am ales, pentru CORONA (din vol. *Nisipul din urne*, 1948) de Paul Celan – acest mare poet al literaturii moderne – varianta în românește a prietenului său, poetul, ziaristul și traducătorul Petre Solomon (15 februarie 1923-28 octombrie 1991), din ediția de *Versuri* apărută în anul 1973, în colaborare cu Nina Cassian, la Editura Univers.

Se impune precizarea că nu ne aflăm în situația unei posibile confuzii, pe care se cuvine să o limpezim: titlul ales de Celan nu îl numește nici pe Covid-19, nici pe SARS-CoV, nu are niciuna din denumirile temutului coronavirus ce bântuie acum, ci semnifică – cu totul dimpotrivă – încununarea unei stări de plinătate a iubirii, a dragostei ce rupe zăgazuri și trece toate obstacolele posibile, afirmându-se în mijlocul oamenilor ca un triumf al vieții, ca un mesaj de bucurie, încredere și voință de bine, frumos și adevăr, nevoi dintotdeauna omenești. Cu atât mai necesare în vremuri de restriște cum aceasta pe care o traversează acum omenirea sub amenințarea virusului ce a declanșat cea mai tulburătoare criză în economia și conștiința lumii contemporane. Poema lui Celan invită la frumusețe, iar *frumusețea va salva lumea*, ne asigură, din umbra faimosului Palazzo Pitti al Florenței, unde și-a scris *Idiotul*, nu mai puțin celebrul Dostoievski (30 octombrie/11 noiembrie 1821-28 ianuarie/9 februarie 1881), și iată de ce am ales-o pentru lectură în zilele acestei „stări de alertă” oficială:

Corona

*Toamna-mi mănâncă frunza din palmă : sîntem prieteni
Cojim Timpul din nuci și-l învățăm
cum să meargă.
Timpul se-ntoarce în coajă.*

*În oglindă-i duminică,
în vise se doarme,
gura rostește adevărul.*

*Ochiul meu coboară spre sexul
iubitei :
ne privim,
ne spunem unul altuia întunecimi,
ne iubim precum macul și memoria,
dormim ca vinul în scoici,
ca marea în raza de sînge a lunii.*

*Stăm îmbrățișați în fereastră, văzuți
de pe stradă.
E timpul ca lumea să știe !
E timpul ca piatra să înflorească-n
sfîrșit,
ca neliniștii să-i bată o inimă.
E timpul să vină timpul.*

E timpul.

O pasăre albă

O pasăre din iernile trecute
și-a amintit de mine
s-a așezat la fereastra mea
ca o mireasă cu zăpada pe pene
în depărtarea vătuită-n albastru
un tren adormit curgea alene.
Spune-mi, pasăre albă,
unde mi s-au ascuns visele
colorate?
mai respiră insula mea
cu corăbii de nori legate?

Ploaia albă

Ca să ajung la coliba ta
trec prin ploaia albă de mesteceni
tu stai despletită în fața oglinzii
ca o lumânare din raze de lună
țândări de lumină
vin din soba gălbuie
cu capul pe umărul tău
mai traversez un ocean de gânduri
numai ceasornicul toarce
firele rupte ale inimilor.

Pasărea roșie

Unde-i pasărea roșie
din spatele bisericii?
uneori doarme în clopotniță
alteori se ascunde în altar
doar o singură dată
vreau să-i ating respirația
să mă contaminez de zborul ei
de plutirea văzduhului alb
de tăcerea ei sacră
vătuită în albastru.

Muntele Albastru

Pe muntele Albastru
a început să curgă veșnicia...
norii alburii ne atârnavu peste umeri
brazii se colorau în simfonia
fulgerelor
ploaia țesea o perdea fumurie
peste scheletul prăpastiei –
atunci am găsit cărarea
înroșită de sângele păsării
măinile noastre - o scară
spre măduva eternă a muntelui.

ALEXANDRU JURCAN

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

București, 8 august 1963

„Dragă poete,

Paul Georgescu, redactor-șef adjunct al „Vieții Românești”, mi-a propus să scriu o recenzie despre Cartea dumată de versuri. Dacă îmi poți trimite un exemplar din ea, cu dedicație, îmi faci un serviciu, pentru că pot face și preda cronică** cu un ceas mai devreme.

Regret că nu mai ești bucureștean, presupun că temporar.

În așteptare, primește, odată cu felicitările mele pentru volumul scos, caldele mele salutări.

Camil Baltazar”

Note

1.*Poetul și publicistul Camil Baltazar (ns. în 25 august/ stil nou: 7 septembrie 1902, la Mera, în județul Putna (cu reședința Focșani), azi jud. Vrancea] – m. în 27 aprilie 1977, la București)

2.**v. Camil Baltazar, *Dimitrie Stelaru: Oameni și flăcări. Versuri (București: Editura pentru literatură, 1963)*, în „Iașul literar”, An XIV, nr. 10/ octombrie 1963, p. 84.

3. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea doamnei S. Vasiliu – Galați (= S. Mormu)*, trimisă din București (Banca de Investiții F.O.B., str. Doamnei 4, Raion „Tudor Vladimirescu”, fostă Marmorosch Bank, unde era funcționară), în 5 octombrie 1963, lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele.

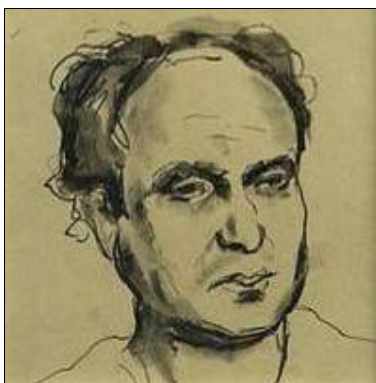
București, 5 octombrie 1963

„Stimate Dimitrie Stelaru,

De multe ori mi-am pus întrebarea: Unde e, mai există Dimitrie Stelaru (Petrescu), tînărul timid pe care l-am cunoscut în anul 1939 în Bucureștiul de altă dată în care eu, o provincială, venisem să-mi caut un mijloc cinstit de existență?

Urcușul a fost destul de greu printre oameni și neoameni pe care cred că ai reușit să-i cunoști mai bine ca mine.

Și iată dezlegarea enigmei pentru mine. Răsfoind ziarul “Contemporanul”, citesc: „Dimitrie Stelaru” cronică literară a lui Nicolae Manolescu, din care n-am înțeles prea mult, cău-tînd să fiu cît mai repede în posesia

Portret de Ion Vlad (1953)

volumului „Oameni și Flăcări”.

Aș putea spune că am studiat poeziile împreună cu fetița mea elevă în clasa a IX-a, care e mai la curent cu literatura și în special [cu cea] modernă sau, mai bine zis, de actualitate.

Fără a te flata, le-am găsit destul de frumoase, unele mai greu de înțeles (metaforele) de tip nou și, prin comparație cu alți scriitori contemporani, destul de reușite, așa că laurii gloriei și așa mai departe.

Din cronică lui Manolescu** reiese că ai mai avut și alte publicații, pe care eu însă n-am avut fericirea să le întîlnesc, totuși, poate nu e prea tîrziu.

Nu cunosc decît prima publicație, aceea din 1939***, pare-mi-se intitulată „Preamărirea durerii” sau poate memoria nu mă mai ajută. E mult tare de atunci, nu-i așa?

Cred că din 1939 și pînă în prezent ai fost des prin București, dar pronia cerească nu mi te-a scos în cale... pentru că viața mea a fost tot timpul tristă și monotonă, mîrginindu-mă la viața de șobolan de birou (expresia fetiței mele), mamă și soție.

M-aș bucura mult dacă această scrisoare ar avea ecou în eul tău și mi-ai răspunde, în special referitor la publicațiile tale anterioare și modul cum aș putea intra în posesia lor, cu atît mai mult că i-am vorbit fetei mele (de 16 ani - adevărata și unica mea prietenă) de tine de acum un sfert de veac.

Întrucît de această evocare a trecutului nu mă leagă decît amintiri curate, curate ca lacrima, n-aș vrea ca prin aceste rînduri să-ți fac sau să-mi fac neplăceri, punînd ipoteza că această scrisoare ar putea fi citită de soția ta.

În acest caz, vreau să cred că-i vei explica totul, *pentru mine rămî-*

nînd totuși cel mai corect și cinstit om pe care l-am cunoscut vreodată și pentru care am păstrat cele mai frumoase amintiri.

Tu, poate, le-ai uitat de mult, trecîndu-le ca orice fapt divers, eu însă nu.

Închei această scrisoare cu rugămîntea de a aprecia la justa ei valoare, privind-o prin prisma sentimentalismului care m-a condus pe mine în viață.

Cu multă stimă și afecțiune

S. Vasiliu – Galați

P. S. Dacă bună voința ta îți va dicta, îmi vei răspunde pe adresa: S. Mormu – București, Banca de Investiții F.O.B., Strada Doamnei 4 – Raionul Tudor Vladimirescu”.

Notă

1.*Sevastița Mormu, funcționară la Banca de Investiții, avea numele de față *Sevastița Vasiliu* - zis *Țița* -, ns. în Galați, cu care Stelaru s-a cunoscut la București, în anul 1939. Gheorghe Sarău s-a întîlnit, prin 1991-1992, cu fiica acesteia, Mihaela Georgescu (pe numele de față: Mormu, tel. atunci: 770575, numărul primindu-l de la mătușa ei, soția lui Mormu Ion (strada Păltinișului nr. 3, telefon: 630362), prilej cu care Gheorghe Sarău i-a oferit Mihaelei Georgescu copii ale scrisorilor trimise de mama ei, Sevastița Vasiliu – Mormu, lui Dimitrie Stelaru.

2.**Criticul literar, universitarul și academicianul de azi, Nicolae Manolescu (ns. în 27 noiembrie 1939, la Râmnicu Vâlcea, jud Vâlcea). Se face referire la recenziile acestuia, *Dimitrie Stelaru: Oameni și flăcări (București: Editura pentru literatură, 1963)*, apărută în „Contemporanul” înainte de 5 octombrie 1963.

3.***Era vorba de al patrulea volum al poetului, apărut însă în 1938, semnat cu pseudonimul său D. Orfanul, *Preamărirea Durerii* (Poeme, București: Tip. “Astoria”, [str.] Pictor Luchian 14, 64 p.).

4. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă la 12 octombrie 1963, lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele (str. I Mai, nr. 35), de către studentul Lucian Teodosiu, de la Iași (Complexul studentesc “Tîrgușorul Copou”, Blocul B, camera 42).

GHEORGHE SARĂU

Ocean întors

IUBIRILE LUI NICHITA STĂNESCU Teodora Tărăță (Dora)

(IV)

Motto: *Pun mâna pe părul tău,
îmi înfășor pletele tale cu cuvintele
mele.*

(Nichita Stănescu, *Pentru unii,
pentru alții*)

Dragostea la Nichita s-a născut din durere și a trăit cu această durere. După despărțirea de Gabriela Melinescu, viața sentimentală a poetului a devenit tot mai agitată. A trecut prin mai multe episoade de disperare, boală, relativă liniște, a oscilat între mândrie și umilință. Niciun efort nu-i aducea uitarea, pentru că iubirea, acea investiție afectivă profundă, nu putea fi omisă nici din minte, nici din suflet. A dat altora tot, manuscrise, ceasuri, monede. Și-a schimbat locuințele și iubitele. *Nu uitați: acum nu mi-e foame, / nu mi-e sete. [...] Merg ca și cum aș sta, / și deși sunt sătul de aer, respir.* Nu mai știa ce era: nici bătrân, nici tânăr. Nu mai avea dorința de a supraviețui, nici moartea nu i se mai părea atât de măreață. Regrete nu mai avea pentru că a cheltuit atâtea zile, încât o zi în plus era doar risipă, nu-l făcea mai sărac (*Schimbarea la față*). Și nimeni, *Ah, n-o să știe nimeni cauza ochilor mei, cauza inimii mele, cauza sufletului meu,* așa cum nimeni nu va ști vreodată pricina leandruului și a stejăruului, *zburata pricină a păsărilor, împietrita pricină a pietrelor, neagra pricină a pământului sau curgătoarea pricină a râurilor (Starea de a fi)*. Dacă ar fi spus totul altuia, ce i-ar mai fi rămas de vorbit cu sine?

Casa îi era goală. *Nu-i nimic, și-a zis, o să doarmă și o să viseze, chiar o s-o viseze.* Era, însă, zadarnic. Ochiul din dreapta, *ochiul secesionist*, s-a deschis singur, *albastru de singur*. Penitența în fața lui Dumnezeu i-a acutizat drama și frica – *forma nerealizată a curiozității: Doamne, cât de laș am putut să fiu! (Albastru de singur)*. Ce devenise i se părea insuportabil: *Centru de cerc pierdut, / gură fără sărut, / ochi fără vedere, / bărbat fără muiere (Mai lasă-mă)*. Vremea iubirii se scursese, iar ea plecase, privindu-l în ochi. A întins brațele în

fața ei până la durere, s-o oprească din drumul pe care-l făcea fără el. Dar nu mai avea timp (*Ritm*). Fusesse în stare să experimenteze altfel iubirea, respingând rațiunea. El și ea, *înmulțiți și împărțiți, adunați și scăzuți*, ar fi rămas unu, nu în rațiunea lui, ci în inimă. În iubire nu se puteau aplica formulele impuse de rațiune, pentru că ea nu se supunea regulilor: *eu și cu tine... nu știu, vai, nu știu cât facem (Altă matematică)*. Era o matematică a sufletului, nu a minții. În acel moment, însă, unu însemna singur.

Sinceritatea confesiunii ne impresionează și ne clarifică părerile despre „aventurile” lui sentimentale. Nu a zburat din floare în floare, aparența înșelând. Nu putea fi încadrat în categoriile Don Juan sau Tristan. Nu era niciun *seducător de meserie*, nestatornic și fără vreo trăire spirituală, dar niciun cavaler cu o pasiune unică, veșnică, chiar mistică, pe al cărui mormânt înflorea un trandafir roșu. El însuși s-a confesat lui Titu într-o scrisoare: *: Nici nu-ți poți imagina cât de puține femei am putut iubi în viața mea. Degetele de la mâna mea dreaptă mi-ar părea prea multe față de adevăr. [...] Acum când am albit, eu tot numai la a doua oară mă gândesc, pentru că prima oară e făcută ca să se uite. [...] Uită-te la mine și vezi cât de echilibrat sunt și aproape nu ți-ar veni să crezi cât de tare mă topește dorul de ea câteodată. Sunt țepăn și om. Dar trupul meu de atunci e veșnic îndrăgostit de trupul ei de atunci, iar sufletul meu care este cel de atunci este veșnic îndrăgostit de sufletul ei de atunci. În sentimente norocul este de a iubi, iar nu acela de a fi iubit (Vietate VI)*.

Desigur că aceste aprecieri ne derutează. Cine a fost prima, cine a fost a doua? Știm că în viața lui au existat trei soții de care a fost îndrăgostit și o mare iubire – Gabriela Melinescu. Poate că este vorba despre idealul de femeie pe care l-a căutat mereu, l-a găsit, l-a pierdut și iar l-a căutat ... Pustiul din sufletul lui a fost, însă, după Gabriela, când a existat, nu a trăit: *... Când ești singur, vei avea partea ta nobilă de singurătate. Sentimente? Sentimentalisme? Tâmpenii, tâmpenii... A semnat epistola către Titu cu Al tău, bătrânul Nichita*. În 1983,

cu câteva luni înainte de a trece în neființă, Nichita a mărturisit clar care a fost marea lui dragoste – Gabriela: *Am iubit și eu o dată în viața mea pe cineva și tocmai pe acea femeie am pus-o la încercare! Am crezut că nu se va mărita niciodată cu nimeni decât cu mine. Ei bine, și ea m-a pus la încercare și s-a măritat cu altul, aproape în mod simbolic ... ca să fim amândoi două răni (Adam Popescu, Jurnalul intim al lui Nichita, în Evz.ro, 15 dec. 2008)*.

Suferința pe care el și-a provocat-o era atât de profundă, încât a încercat să invoce divinitatea, chiar cu o undă de reproș: *Mă întorsesem strigând: / Unde este viața mea? / Doamne, ce-ai făcut tu cu mine / ca să-ți mătur cu sufletul meu / natura lucrurilor? [...] de ce m-ai dezrădăcinat? [...] de ce m-ai blestemat să-mi fie / foame și sete?* Se întreba de ce l-a făcut om, cu sânge, inimă și sentimente: *De ce te-ai logodit cu mine, Doamne, / dându-mi dor de femeia mea iubită?* Îl dorea pe Dumnezeu alături și în moarte, ca să fie liniștit, *nelogodit, dar plin de dor în suflet (Astfel)*. Nichita nu s-a sfiit să se lamenteze pentru pierderea ființei iubite. Nevoia de regăsire a sa și a sentimentelor sale l-a determinat să apeleze la desacralizare, la coborârea lui Dumnezeu printre oameni (la el, poetul deznădăjduit), nu la urcarea oamenilor la El.

Pentru aceasta trebuia să știe cine era acest Dumnezeu și unde să-lăsluia. Și atunci a interogat lucrurile, întrucât ele nu erau ca el, omul, care nu avea patru picioare, era înfăptuit din *os și nervi*, nu era *verde și nenumărat*. A întrebat secunda, pentru că nu știa *când a trecut*, cuvântul, pentru că el avea *limba smulsă*. S-a adresat pe rând→

EMILIA LUCHIAN

ierbii, pietrei, pomului, asinului, șarpelui, frânghiei, sticlei, nisipului, roșii, păsării, păianjenului, cuțitului, roșii, bufniței, păpădiei, chiar și lui Petru – *poate ești tu?* (*Plus unu mai puțin*). Răspunsul a întârziat să vină, pentru că Dumnezeu era în toate.

Divinitatea nu a răspuns dorințelor lui și a îndepărtat-o: *Și lasă-mă, lasă-mă, lasă-mă, / cât timp am umbră [...] Ieși din mine, Doamne / inima las-o oarbă, fără ochi, fără vedere / cu un romb într-înșă de tăcere* (*Mănușa*, din *În dulcele stil clasic*). S-a rugat de soare să rămână rotund, de lună să rămână distantă și fără de viață și cum nimic nu i-a fost de folos, s-a întors spre Divinitate și spre închinăciune, ca ultimă speranță – *Iartă-mă și ajută-mă – ... spală-mi ochiul, [...] spală-mi inima, [...] ridică de pe mine trupul cel nou care-l apasă pe cel vechi și, în final, ridică de pe mine / îngerul negru / care mi-a îndurerat caracterul* (*Rugăciune*)¹.

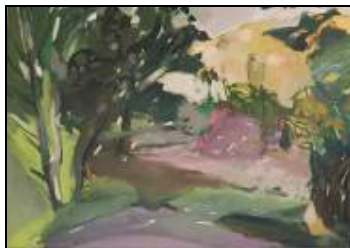
Comunicarea cu sinele, cu Dumnezeu, cu femeia iubită, cu lumea, a devenit o problemă pe care nu o putea stăpâni. Situația s-a repetat, consecința fiind aceeași – singurătatea. Variantele sunt multiple: ori n-a văzut, ori n-a auzit, ori n-a înțeles. Poate că a simțit nevoia de a medita solitar, când nu-și mai percepea starea. *Ce singurătate / să nu mai înțelegi înțelesul / atunci când există înțeles. // Și ce singurătate / să fii orb pe lumina zilei, / și surd, ce singurătate / în toiul cântecului. // dar să nu-țelegi / când nu există înțeles / și să fii orb la miezul nopții / și surd când liniștea-i desăvârșită, / o, singurătate a singurătății!*²

Era autodistrugere? Omul o putea face prin cuvinte: *Cuvintele – tristele, / jumătate Timp – jumătate lucruri sau Cuvintele, lașele / ele singure seucid pre ele, / numai ele se pot nega / pe ele însele*. Natura nu se nimicește singură pentru că un copac niciodată nu a ucis un alt copac și niciodată o piatră / n-a depus împotriva pietrei mărturie

¹Nichita Stănescu, *Schimbarea la față, Albastru singur, Starea de a fi, Mai lasă-mă, Ritm, Altă matematică, Întrebări, Plus unu mai puțin, Rugăciune*, în *Măreția frigului*, Ed. Junimea, Iași, 1972.

²Idem, *Hieroglifa*, în *Epica Magna*, Ed. Junimea, Iași, 1978.

(*Împotriva cuvintelor în Laus Ptolemaei*). Poetul trăia conform cuvintelor, doar ele putând să-lucidă, nu apa sau aerul: ... *Eu am să mă înec zburând / în înțelesul unui cuvânt* (*Temă cu variațiuni*, în *Opere impersonale*). Venea rândul Divinității să schimbe rolul cuvintelor, să le învețe să iubească arătându-le inima: *Până la urmă cuvintele au trebuit să semene cu mine și cu lumea* (*Ars poetica*, în *Dreptul la timp*).

Adriana Ureche, „Bistrita - râpa caramidarilor”

Iubirea la Nichita avea scop existențial. Era capabilă să dezghețe substanța lumii. Dezvăluia sensuri surprinzătoare, nebănuite de muritorii de rând. Cine deținea adevărul și dreptatea? – se întreba poetul. Și atunci Nichita a chibzuit pentru cele două personaje prinse în ochiul lasoului și a scris: *Ferește-te să ai dreptate / Când ești îndrăgostit. / Mai bine să ai umbră, / Mai bine să ai rază, / Mai bine să ai lacrimă, / Mai bine să ai orice altceva! / Un om îndrăgostit când are dreptate / E un om singur. / Numai tristețea are dreptate. / Tu mai bine să ai bolovani, / Mai bine să ai vulturi, / Mai bine să ai albul zăpezii*³. Într-o atare stare sufletească, cu atâtea gânduri gri-negre, era mai bine pentru el să aibă o viață liniștită, cu o femeie fără duhul scrierii.

Ștefan Agopian l-a cunoscut pe Nichita Stănescu în 1977, când acesta era într-o relație aparent normală cu o doamnă, Rodica, ce avea un fiu, Ionică. Nichita devenise un fel de „soț de week end”. Se prezenta cu mici cadouri pentru copil și-l ajuta la lecții. Aducea câteva sticle de votcă, dar nu i se permitea să bea prea mult. Trebuia să mănânce, să se uite la televizor,

³ Idem, *Același gând*, în *Starea confesiunii. Poeme personale*, în *Fiziologia poeziei*, p. 162.

să se spele, să doarmă în așternuturi curate și, destul de probabil, să nu se mai bâlbâie. Era o viață domestică, pe care Nichita a caracterizat-o ca fiind a *dracului de plicticoasă*. După un astfel de tratament devenea apt pentru o nouă săptămână de lucru⁴. Cam același mod de viață a avut și în cele șase luni cât a locuit la Mariana, sora lui cea iubitoare. Relațiile cu Rodica sau cu Delia, o aprigă psihologă, erau doar o joacă de-a dragostea.

Poetul a căutat cuvinte dure, rostite scrâșnind din dinți, care să-i exprime starea de suflet: *dezăngerare, dezaripare, dezmoștenire, dezesperare, desperechere*. Și un cuvânt blând – *tu*. Toate la un loc făceau cât un șuvoi de lacrimi – *cât mă faceți să plâng* (*Dezăngerirea*). Zădărnice și fărâmaturi – oare atât să-i fie viața? *S-au sfărâmat prin venire spre mine, / de la stea spre mine, / de la cometă spre mine, / fiițele gândite și minunate. // Plouă cu sfărâmături... / peste întregul din mine*. Se simțea neputincios, nu mai era în stare să mânuiască nici sabia, nici biciul pe care le avea în mâini, pentru că nu mai avea ce tăia sau ce bate⁵.

Avea momente când se gândea să-și facă ordine în viață. Acest lucru însemna o sfâșiere, o rupere de trecut care nu murise. *Te-mping muiere, la o parte / te șterg de pe mine, te uit / carte fără de litere, carte / cuib fără de vultur, cuib / pradă mă las orizontului gravid* (*Deznuntirea*, din 24 sept. 1979, înainte de a o cunoaște pe Dora). Trecea de la o stare la alta, de la mânie la depresie, de la revoltă la apatie. Își pierduse pe moment strălucirea, se schimbbase la față, schimbbase *nașterea pe moarte*, rămânând la fel de sărac. Harul cu care fusese înzestrat, *aripa unui înger*, l-a izbit făcându-l rege, dar *pe un tron în prăbușire*. Îi era strâmtă *coroana talentului*, fie ea stea, fie *glonț de-a dreptul în frunte*, iar tâmpile îi erau ca un orizont îndepărtat⁶.

Totul era iluzoriu.

⁴Ștefan Agopian, *Scriitor în comunism*, Ed. Polirom, 2013.

⁵Nichita Stănescu, *Dezăngerarea, Singură vedere*, în *Măreția frigului*, Ed. Junimea, Iași, 1972.

⁶Idem, *Schimbarea la față*, în *Opere imperfecte*, Ed. Albatros, 1979.

Remember

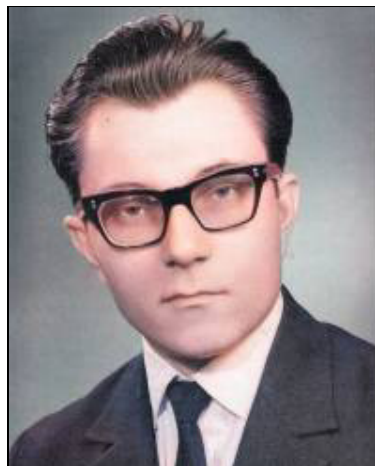
TUȘE DE CROCHIU

Desfășurându-și activitatea didactică în plin regim torționar (repartizat fiind la *Liceul de Cultură Generală* din Dumbrăveni, județul Sibiu, liceu pe cât de asiduu cultivator al tradițiilor învățământului nostru românesc, pe atât de vitregit de soartă - printre altele, deposedat de către Putere, de propria clădire-mamă, a fostului *Liceu „Timotei Cipariu”*, în care tocmai aterizase așa, hodoronc-tronc, cu câțiva ani în urmă, *Școala Agricolă* din Mediaș, în vederea punerii bazelor noului învățământ care trebuia să dea societății de atunci, specialiști în agricultură - și rămas să-și „cazeze” clasele în catacombe, până la terminarea construcției noului local din fosta piață de legume-fructe de pe strada Cuza-Vodă nr. 5-7), profesorul Anton Cosma avusese parte, alături de tinerii dascăli repartizați la *Liceul de Cultură Generală* din Dumbrăveni, de ciudata și silnica „navetă” cu catalogul subsuoară, de la o clădire-catacombă a orașelului, la altă clădire-catacombă a orașului, traversându-i centrul aflat și el în „transformare” cu iz proletar, adică de la *Măcelărie*, la *Localul Holom* (fosta casă a avocatului dr. în drept și senatorului Ilarie Holom) și din Sat la fostul *Tribunal* și la *Școala din T. Vladimirescu*. De câte ori și-or fi mușcat limba și or fi strâns din pumni tacit, pentru ca nu cumva, vociferând alături de colegii săi și de părinții elevilor neîndreptățiți, împotriva politicii partidului, pentru unii mumă și pentru alții ciumă, să nu-și rateze cariera. Tăcerea, se știe foarte bine, era și ea o formă de revoltă, dar și de spunere tranșantă a lucrurilor pe nume, în mod aluziv. Cele mai grele lovituri exercitate de Putere nu erau totuși, de multe ori, atât faptele reprobabile (scoaterea în stradă a liceului cu tradiție, dărâmarea *Bisericii Ortodoxe* aflată în roșu și proiectată de profesorul-artist Schmigelski), cât insinuările care țineau de acel „divide et impera”, ce sunau cam așa: „Preoții au vrut să dărâme biserica”; „Profesorii n-au fost dați afară. Ei au plecat de bună voie, din clădirea fostului liceu” etc. Eh! Și atunci, oamenii erau sub vremuri, și nu invers! Erau pe sfârșite întunecații ani ai puterii populare și începea *La belle époque*,

nemaipomenit de multilateral dezvoltată - timp în care tânărul profesor Anton Cosma, repartizat, ca de altfel și viitoarea lui soție Ana Dușea, tot profesoară de limba română, nu tocmai la *Școala Agricolă* din aceeași localitate, care „trona” nestingherită, cu o mână de elevi aduși din toate părțile Ardealului, la internat, și cu subvenții considerabile de la Stat, în clădirea-mamă, ci la liceul cu cel puțin o mie de elevi *localnici*, care părea a se muta în fiecare zi și la fiecare oră de curs, din local în local și dintr-o sală de clasă, într-o altă sală de clasă, precum în teatrul absurdului.

Tinerii profesori repartizați aici nu numai că nu primeau casă și serviciu pentru nevestă, precum milițienii și evident, „dumnezeii” din Olimpul Puterii bătrânului orașel de pe Târnava Mare, dar, cei mai mulți, ori erau lăsați de izbeliște, ori erau repede „aduși la același numitor” de către autorități, în funcție de cum le cântărea încă, dosarul. Unii reușeau să depășească lesne situația de alienați, alții mai puțin.

În lumea peștriță în care trebuia să se „descurce” dl. Cosma, ca fiu de notar, născut în Tiur, lângă Blaj, a reușit să supraviețuiască și prin însăși modalitatea inedită de a preda literatura la clasă, obiect de studiu cu un câmp mai larg decât altele, care-i permitea dascălului venit din țara lui Timotei Cipariu, „să iasă” din când în când, chiar și numai gratuit, de sub „carapacea” caterpillarului pus pe uniformizarea procustiană a tinerelor generații. Norocul profesorului care, în paralel, își petrecea nopțile scriind eseu, proză și teatru, cum aveam să aflăm mai târziu, a fost că, în ciuda rigidității „ochelarilor de cal” ai „înfloritoare” societăți, programele și manualele impuneau totuși, studiul istoriei literare, iar scriitorii erau studiați, cu toată orientarea materialist-dialectică din acea vreme, de multe ori pe îndelete și apăsător. În tot răul, și un bine, nu? Spre exemplu, *Alexandru Lăpușneanul* nu era studiată de dragul teoriei literare, ca astăzi, ci de dragul personalității lui Costache Negruzzi care, în Epoca pașoptistă, reușise să pună adevăratele baze ale nuvelei românești. Zvârcolirea profesorului și viitorului eseist Anton Cosma se oglindea de fapt, în propria zvârcolire a personajelor care trebuiau caracterizate în cadrul interminabilelor analize literare. Se oglindea ca

în pânza unei ape, în drama acestora, marcată uneori fie de calapodele „caracterelor”, fie de clasică luptă dintre libertate și datorie. Era lesne de înțeles ce voia să spună la ore, preferința distinsului nostru profesor pentru un anumit personaj, cum era bunăoară Ilie Moromete, nonconformistul, ironistul și disimulatorul, trăsături pe care cel de la catedră insista mai mult decât în cazul altor personaje din varii opere literare aflate în aceeași programă. Noi, elevii de atunci, simțeam cum, citând de zeci de ori, cu patos, replici-cheie ale țaranului atipic din Câmpia Dunării, profesorul parcă voia să se descarce de cabotinisme acumulate, fie în timpul discuțiilor în contradictoriu, din cancelarie, fie la lecțiile de materialism dialectic și istoric, la care, *musai*, trebuia ca fiecare profesor să se angajeze să „ia cuvântul”, nu însă înainte de a comenta și un citat din cea mai recentă plenară a PCR. Cu alte cuvinte, domnul Cosma venea de fapt, dintr-o „agora a calapodului”, a lecțiilor politice și a directivelor supuse dogmaticii partidului aflat la putere, și ajungea aproape zilnic, în „agora” orei de literatură, a Poienii lui Iocan, unde țaranii adunați, puteau să vorbească LIBER, orice. Însuși profesorul părea fericit că, citând cuvintele lui Ilie Moromete, putea să vorbească liber, „scăpând” pe gură, și câțiva „porumbei”, aluzii subtile cu trimiteri fine, la evoluția lumii prezentului, parcă blocat în curpenișul propriului stereotip. Mărturisesc că tot ceea ce scriu eu aici nu sunt numai presupuneri sau simple roade ale imaginației. Da. Ar fi fost simple presupuneri dacă mai târziu, coleg de breaslă fiind cu dânsul, n-aș fi povestit →

NICOLAE SUCIU

eu însumi, cu dânsul, pe îndelete, și despre „suișurile” și „coborășurile” aferente meseriei de dascăl devenit peste noapte, „cadru didactic”. Așa cum țăranii lui Liviu Rebreanu, din roma-nul *Ion*, se răzbunau tacit pe atmos-fera de asuprire austro-ungară, lovind parcă cu mânie, pământul prăfuit, cu picioarele, în timpul jocului *Some-șana*, desfășurat pe ulița din dos, la Todossia, văduva lui maxim Oprea, tot așa profesorului nostru de literatură îi plăcea să se exprime odată cu cuvintele Antigonei lui Sofocle, războindu-se aprig cu regele Creon, altădată cu vorbele proletarului din eminesciana *Împărat și proletar*, care din purtător de voce comunistă, cum l-ar fi dorit cei de de la Putere să arate, devenea, sub bagheta profeso-rului nostru, un revoltat al oricărei societăți pervertite, inclusiv a societății care se derula atunci, caldă, sub ochii noștri adolescentini. Citea în fața clasei, cu mult patos, arghezie-nele *Testament* („Durerea noastră surdă și amară/ O grămădii pe-o singură vioară./ Pe care ascultând-o a jucat/ Stăpânul, ca un țap înjunghiat”) și *Rugă de seară*, („O! Dă-mi puterea să scufund/ O lume vagă, lăncezân-dă./ Și să țâșnească-apoi, din fund./ O alta, limpede și blândă”), ca și cum s-ar fi identificat cu eul liric icono-clast, și ca și cum „lumea lăncezândă” era cea în care viețuiau noi. Tot așa decurgea și o lectură din George Bacovia, unul dintre cei mai preferați poeți ai liceenilor din acele timpuri. În vremea interbelică, țăranii din romanul *Desculț* al lui Zaharia Stancu, purtau botnițe, pentru a nu consuma fructele pe care le culegeau aflați la clacă, iar termenul „botniță” avea, la ora de literatura română, și alte conotații. Ca și alți termeni, „botniță” permitea vorbitorului, să bată șeaua ca să priceapă iapa, în privința „libertății” actuale a cuvântului.

Pe de altă parte, activitățile cunoscute azi cu denumirea de „extracurriculare”, erau un alt generos prilej de lectură printre rânduri, a unor opere dramatice. Regizorul Anton Cosma pune în scenă, cu elevii, diferite piese de teatru (*Opinia publică* de Aurel Baranga, *Proști sub clar de lună și Somnoroasă aventură* ale lui Teodor Mazilu, etc.) sau seria monologuri în care satiriza statutul reprobabil al unor elevi „ieșiți din gamă”. Autorul lor se identifica cu

părinți de-ai elevilor, veniți dintr-un sat vecin, ca să-și viziteze inopinat, odrasla aflată la internatul liceului. Autorul acestor creații nu-și trăda râsul niciodată. Lentilele ochelarilor dânsului parcă serveau drept barieră energetică, paravan căzut între lumea mai mult decât banală, în curs de stereotipizare, și lumea sa interioară, nonconformistă, tipică eroilor din nuvelele lui Rebreanu. Regizorul însă, râdea, dar numai când observa că replicile de pe scenă reușeau să transmită acel dublu mesaj scontat. Un mesaj *tranzitiv* (vorba lui Tudor Vianu), perceput de toți spectatorii, indiferent de gradul de cultură, și un alt mesaj *reflexiv*, pe care puțini, dar buni, reușeau să-l decodifice. Atunci dânsul râdea pe înfundate, satisfăcut. Mulțumit că totuși strădania nu i-a fost în zadar. Râdea, totuși, ca întotdeauna, cu o oarecare modestie. De altfel, niciodată nu avea în exterior, un răs forțat, răutăcios chiar, deși râdea cu mare poftă, afișându-și parțial, dantura perfectă. Eram aproape convingeți că cei mai mulți dascăli, chiar dacă acceptau în societate limba de lemn cu perlele ei aferente, în plan sufletec erau liberi. Libertate pe care și-o manifestau în surdina, între prieteni, când discuțiile dintre ei erau mai mult decât un mod de refulare. Și totuși nu era tocmai lesne de înțeles ce valoare avea prietenia familiei Cosma cu cea a profesorului de matematici, Gheorghe Mihăiescu, fost preot în comuna Hundorf și mai apoi, până în 1948, la Liceul „Timotei Cipariu”, care îi cunoștea religioz, în secret. Cu alte cuvinte, vizitele frecvente ale tinerilor familiști (familia Cosma și familia Târșizman) la familia fostului preot, păreau a depăși granițele unor simple vizite colegiale și gratuite.

Adriana Ureche, „Natură statică pe lada de zester”

În sfârșit, cea mai mare pondere în tentativa profesorului de a sfida tacit înghetul comunismului era scrisul Alături de frecvențele meditații la acel „spasdasin al cuvintelor” care se bătea „eroic și ridicol pentru himera libertății absolute”, un „d’Artanian al epocii Regelui Soare” și un „Don Quijote umanist”, Cyrano de Bengerrac despre care profesorul nostru de literatură scria în 1969 (când promoția noastră tocmai trecea în clasa a XII-a), în cronica cu titlul *Utopia comică*, și la cuvintele acestuia: „În vârsta aceasta, de fier, oamenii sunt judecați după starea lor” (1), prindeau viață personajele propriilor proze și piese de teatru, prin a căror voce, dânsul își spunea mai abtirit, oful. Nu este proză în care să nu recunosc persoane care viețuiau atunci în Dumbrăveni, trecute evident, prin fumul ficțiunii și „deghizate” subtil în personaje de proză.

Deseori stătea de capul meu, de pe vremea când eram încă elev, să scriu literatură SF. Parcă am scris și eu vreo două-trei proze de acest fel, fără însă să fiu pătruns de dragul interfe-renței știință-fantastic.

Mentorul nostru mai avea o vorbă pe care o repeta de câte ori ea nevoie: „Să nu crezi că izbutești în proză până nu vei scrie eseu”. Cuvinte de aur, care nu vor dispărea niciodată. Așa și avea să se întâmple: eseu-l s-a dovedit, pentru mine, o modalitate de a-mi revigora observația în lumea prozei, iar proza avea rolul de a pregăti terenul pentru gândirea din afară, eseistică.

Domnul profesor, însă, n-a apucat să participe la lansarea primei mele cărți de proză scurtă, *Ziguratul iubirii*, în 2011. Sunt convins că s-ar fi bucurat să constate că vlăstarele îngrijite de dânsul au dat roade și că unii dintre ei s-au încumetat să-i continue, într-un fel, opera. Nu știu în ce măsură îi voi putea fi, vreodată, recunoscător.

Veșnica pomenire!

BIBLIOGRAFIE:

ANTON COSMA inedit: *Utopia comică - contemporanul nostru Cyrano*, în *Vatra veche*, nr. 5/ 2020, p. 6.

*Dumbrăveni, la 20 aprilie 2020
(în vremea lui Covid 19)*

Vatra veche dialog

DANIEL CORBU DESPRE INTIMITATEA PUBLICĂ A POEZIEI

(Le tour d'ivoire. Locuitorii de drept ai emoției.

*Ritul inițiativ. Orficii nemântuiți.
Poezia – singura minciună care
spune adevărul)*

*Poetul are întotdeauna
carnea histerizată de cântecul
nevăzutei lumi.*

*(Daniel Corbu – Manualul
Bunului Singuratic)*

Carmen Doreal: *Ați vorbit cândva de o intimitate publică a poeziei. O sintagmă oximoronică pe care v-aș ruga s-o explicați și s-o detaliați.*

Daniel Corbu: Da, am scris în urmă cu ceva vreme un lung eseu despre intimitatea publică a poeziei și încerc să-l compendiez în câteva cuvinte. Dar mai întâi, dați-mi voie să spun o poveste, una europeană, ce ține de exhibiție, dar e și în ordinea poveștii noastre:

Acum vreo patruzeci de ani, într-una din vitrinele unui magazin din Paris, se putea vedea zilnic un scriitor de romane polițiste de mână a doua, Georges Siméon. El își propusese ca în două săptămâni, între foi albe, pixuri, mașină de scris și cești de cafea, în spațiul strâmt al vitrinei, să scrie un nou roman de succes. Romanul, cu al cărui titlu nu mi-am încărcat memoria, a apărut rapid, s-a vândut în câteva mii de exemplare în Franța, devenind *bestseller*. Amatorii de exhibiționism, ca să rămân eufemistic și să nu le spun gură-casă, copleșitor de mulți, ca peste tot, se holbau în vitrina cu pricina ca la menajerie, ziarele comentau gestul ca afacere financiară. Cum a și fost. Romanul a apărut rapid, într-un tiraj amețitor, și a fost cumpărat la fel de rapid. La fel de rapid poate

că a fost uitat. Dar nu lucrul ăsta-i important în expozeul meu, ci acceptarea de către scriitor a violării intimității, de dragul miciei gloriei pasagere și a banilor. O spun răspicat și nu cred că mă înșel: *Artistul care nu-și iubește turnul de fildeș (secretul creației), nu iubește nici creația.*

Poetul este, în fond, un cuceritor de absolut, exercițiile sale fiind repetate exorcizări ale ființei. Viața lui e condamnată la a fi o succesiune de nașteri și morți repetate zilnic, ca într-un rit inițiativ. Dar el se măsoară și prin forța cu care suportă lumea, pentru că există o realitate a lumii în care e aruncată ființa, și o realitate poetică, magică, ideală, autarhică, realitatea în care omul „poate locui poetic”, cum spune, tot în *Originea operei de artă*, Heidegger.

Îmi place să-l citez pe profesorul estetician englez A.C. Bradley care, într-unul din eseurile sale, în *Oxford Lectures on Poetry*, se pare, face afirmația, preluată după aceea de mulți comentatori și fondatori de principii fumegoase din Europa, că „*poezia este limba unei stări de criză*”. Afirmația poate fi găsită și la Mallarmé, poetul în stare să stea zece ore în fața foii albe, fără să poată scrie vreun cuvânt.

C. D. – *Da, dar până la urmă Mallarmé ne-a dat Hérodiade și L'après-midi d'un faune!*

D. C. – Pentru asta îl apreciem. Și pentru intelectualismul său inconfundabil. Întorși la nașterea/ facerea poemului, adevărul e că oricât am încerca să detectăm provocările, cauzele, să demonstrăm mecanismele facerii, pornind chiar de la neuroni și sinapse cerebrale, de la reacțiile chimice, de la deformările primordiale, Poezia rămâne un fenomen misterios care, oricât ar fi de cercetat, lasă pe oricine la stadiul de bănuială. De aceea, toate definițiile poeziei sunt metaforice, aparțin celor care scriu și pot fi urmate de zisa lui Federico Garcia Lorca: „*Nici eu, nici tu, nici el, nimeni nu știe ce este poezia*”. Poetul doar poate constata că poezia vine și pleacă, e o scurtă stare de emoție creativă, mai mult sau mai puțin intensă.

C.D. – *Cred că și grecii au dezvoltat ideea, considerând poezii atinși de o ciudată boală, buni de alungat din cetate.*

D. C. – Adevărat. Discuția merită un capitol separat pornind de la două

dialoguri platoniciene. Acum însă îmi continui ideea, spunând că întâlnirile cu poezia, scurte, percutante, fulgerând, înseamnă ieșire din timp, depășire de tine, real-ideal, înseamnă sfășiere și chiar autodistrugere. (De aceea vorbesc eu de *blestemul poeziei*, cel care ți-e dat sau nu). În acest sens, nu rostea rău un poet deosebit, metafizic din secolul trecut, prieten al meu, ieșeanul americanizat Mihai Ursachi: „*Poezia sfășie spornic*”. De aceea noi punem versul lui Hölderlin „*Rareori în chip poetic locuiește omul*” în relația cu fulgerândele întâlniri cu poezia și nu acceptăm analiza existențialistă prin *Daseinul* heideggerian, așa cum o face filosoful german în *Originea operei de artă*.

C. D. – *Când scrieți, reușiți să vă detașați total de lume, de cotidian, de lucrurile materiale?*

D. C. – Pe cât posibil. Realitatea se topește și dispare încet, încet, eu călătoresc prin viziunile mele, parcă mi se comandă, primesc, aștept magia, cea care îmbină cuvintele și realizează construcția. Greu de povestit! Bănuiesc totuși că eul proteic susține cu o plenitudine magnetizată actul poetic, această sinteză magică între *logos* și *melos*. Vin alte momente, în care se elimină tot ce-i alambicat, se așază pe hârtie. Mie-mi place discursul direct, de asta și iubesc poezii rostirii clare, între cei ai secolului douăzeci, mai ales pe Rilke și Elytis.

C. D. – *În una din cronicile la cărțile dumneavoastră de poezie, criticul literar Radu Săplăcan scria: „Daniel Corbu transformă infimul în grandios și mută evenimentele, indiferent de categorie, în plan eroic.” Ați fost, sunteți de acord cu Radu Săplăcan?*

D. C. – Radu Săplăcan era un foarte pătrunzător critic literar, dar și un redutabil poet, care a intuit foarte bine această tehnică. Eu mă consider un practicant asiduu al *Eironului*, desigur în binecunoscutul sens al lui Novalis, acela de a da banalului un prestigiu misterios, iar finitului o aparență infinită. La asta se mai adaugă și legătura cu Sacralul. Dar frumusețea *nu e niciodată pură*. Am învățat în timp că ea se compune în principal din două elemente: din corpuști indefinibili, pe care eu i-am numit cândva *frumuseți*, care formează un fel de unde eterne și un altul de circumstanță, care ține de morală, de epoca socială, de stadiul cultural. →

Dar teoriile să rămână în afară! Importante sunt stările, momentele în care poetul e devastat și se află în „travaliu” și, mai important, produsul acestui act magic. „Nimeni nu poate crea ca Dumnezeu”, ce frumos și adevărat spunea Borges! Însă important e ca poetul să rămână la „uneltele” sale sacre, să nu slugărească ideologii, să rămână el însuși. Îmi amintesc acum de englezul Lascelles Abercrombie, care vorbea cândva despre „acea figură autentică și personală ce conține unul dintre puținele lucruri de seamă ale poetului timpului nostru: EL ÎNSUȘI”. (Am citat aproximativ, dar cu menținerea ideii!)

Că importante și valabile rămân pentru poet doar coborârile în sine, doar evadările, o spune și tânărul Rimbaud în *Une saison en Enfer*: „J'ai eu raison dans tous mais dédains : puisque je m'évade”.

Intimitatea poetului, despre care m-ați provocat să vorbim, vine mai întâi din relația sa cu trupul, pe care, până la urmă, și-l jertfește cu bună știință. Pentru că primele divorțuri ale poetului, ale artistului în general, sunt între el, ca entitate spirituală, și trupul care-i ușor de pedepsit.

Relația noastră cu trupul nostru se petrece ca-n politică, unde funcționează acest principiu: câștigarea încrederii celuilalt cu scopul de a-l distruge.

C. D. – În cartea *Ferestrele oarbe* (2016) ați publicat un foarte interesant poem privind relația sufletului cu trupul.

D. C. – E o scrisoare a trupului către suflet, mai precis un monolog trist al trupului. N-aș putea s-o spun pe de rost!

C. D. – Dacă-mi permițeți, o voi citi eu. Iată:

SCRISOARE APOCRIFĂ A TRUPULUI CĂTRE SUFLET, SALVATĂ DIN BABILONUL DE SEMNE CU OCAZIA DESCINDERII ÎN BANAL ÎNTRU ÎNTÂMPINAREA CELOR ȘAPTE PRINCIPII

*Toată tinerețea am ocrotit în mine mirabilul poet
cel care deseori îmi călca în picioare
îmi zdrobea rărunchii
îmi devia respirația
și-mi îngreuna mersul pe labirintica
noastră*

planetă.

Doar el se bucura de interiorul

fericicul dezastru al piramidei fără ferestre

care eram

*doar el era prințul de neatins
al tuturor mireasmelor și-al cântecului neașteptat*

dictat în somn sau în trezie.

*Doar pentru el zornăiau cătușe
din cuvintele limbilor moarte.*

Doar el se mândrea la nesfârșire cu mine

*doar eu sufeream pentru visele sale
sparte-n bucăți.*

*Acum când am gârbovit
și încheieturile scârțâie precum
spânzurătorile*

*în crivățul iernii îl văd răvășit
agonizând prin antecamera acestui
nefericit poem ca un Sfinx rătăcitor
prin Babilonul de semne.*

D. C. – Mulțumesc! Nimic de comentat. Trupul e cea mai apropiată opoziție a noastră, este limita noastră cea mai serioasă. Constantin Noica vorbea de trup ca de „fratele porc” – alt mod de umilință. Nu sunt de acord! Există un discurs al trupului, un limbaj (cred că toți marii dansatori știu asta!) la care majoritatea oamenilor sunt indiferenți, dar care nu trebuie să rămână necunoscut poetului, pentru că ritmul unui text, o parte din vigoarea poemului e dată de respirație, de temperament, de educația trupului. De altfel, ura noastră împotriva trupului nu încetează nici în clipa morții.

C. D. – Scriitorul *Octavian Paler*, la care eu țin foarte mult, îi sunt de mulți ani cititoare fidelă, spunea că un om poate scrie despre singurătate, dar împotriva singurătății.

D. C. – Perfect de-acord cu *Octavian Paler*, o operă scrisă în singurătate, rod al intimității, poate deveni, la aruncarea în lume, o cetate împotriva singurătății. *OFERIND LUMII „PRODUCTELE” SALE,*

Adriana Ureche, „Pepene roșu, pere și miere”

ARTISTUL DEVINE O INTIMITATE VIOLATĂ, O INTIMITATE PUBLICĂ. Este jertfa sa, și aici avea dreptate poetul german Erick Kassner, când spunea că „drumul de la simțire la măreție trece prin jertfă”. De aici poate începe degradarea, (sau înălțarea?!) dar e sigur că începe spectacolul social, exhibiționismul, încep, de nu ești atent, speculațiile ucigătoare de profunzime. Poetul și-ar dori oricând, ca și orgoliosul Goethe, autor al *Faustului*, un cititor care să uite de sine, de lumea întreagă și să (*cităm!*) „trăiască numai prin cartea mea”.

Dacă postmodernismul de azi, peltos și atoateșpânitor, a adăugat la toate „calitățile” poetului timpurilor noastre *cinismul* și *bășcălia*, iar el declară senin că se poate scrie eseistic și fără inspirație (considerându-și aceste declarații o viziune de o profundă luciditate intelectuală), legile degradării sale pot intra în acțiune.

Aceste gânduri, nu pentru a turna gaz pe focul mocnit al judecăților despre postmodernism, ci pentru a clarifica relația dintre poezie și metadiscursurile sale. Ceea ce numim azi *poemul-eseu* sau *poemul eseistic* este realizat prin schimbarea raportului de forțe dintre teorie și substanța poetică, în sensul că teoria ca discurs secundar devine discurs originar. Și nu greșea teoreticiana *Monica Spiridon* când afirma faptul că, dorind să devină însuși „modelul *Marii Narațiunii* postmoderne”, s-ar putea să devină o practică discursivă oarecare și că „Lumea ca Text a absorbit total Textul ca Lume”.

„*Tout est parole!*”, obișnuia să spună, mereu și mereu, *Francis Ponge*. Dar ideea lumii ca text și a textului ca lume a produs, în poezia lumii, avalanșe de grafomani bulversanți și o nemaîntâlnită confuzie de valori. Dar nu despre hahalerele literare gloriolate vreau să vorbim, despre speculații și arendașii literari, ci despre marile insule care sunt poezii adevărate, cei care respectă sacralitatea inspirației (*orfici nemântuiți*, le-aș spune) și a căror discreție într-o lume angoasată, când nicicând conștiința n-a fost mai tragică, preocupați în continuare de misterul ființei, ne face să-i considerăm, prin condiția lor, clasiți în sensul crud, original al vorbei. →

Ocean întors

DUCANII

Ducanii (tată și fiu) constituie o echipă exemplară și reprezentativă pentru evoluția harului literar în familie. Ducan tatăl, ardelean vajnic și vrednic, purtător de conștiință națională și de aceea a datoriei față de înaintași, păstrător de valori majore ale neamului și de datorie de-a le cinsti și apăra, iubitor de Eminescu și devotat memoriei, martiriului și valorii sale, este un exemplar reprezentativ al intelectualului ultimei jumătăți de veac al mileniului trecut. De fapt, avându-și originile paterne în aria eminesciană a Moldovei, adică în lumea satului botoșănean atât de iubit și transplantat în mit de către Eminescu, el se dovedește a fi prin acest neîntâmplător altoi, ceea ce numea Poetul cu atâtă îndârjire: „eu sunt român și PUNCTUM!” Traiectoria sa avut a parcurge rezistența la îndoctrinarea proletcultistă, înverșunarea de-a lupta cu acestea și de-a supraviețui ca intelectual de conștiință și înaltă datorie morală și nu, în ultimul rând, de a-și crește feciorul în cea mai curată limbă românească și educație morală.

Iar acest fiu, botezat Darie (oare pentru că nu avea voie să uite, de pildă, de rădăcinile sale?), constituie și el un fel de exemplu, parcă de uz didactic, al dictonului despre iada care sare casa. El este, adică, un om care, de cum se trezește pe lume și începe a lua act de existența acesteia, purcede a arde etapele. Până acolo încât este – poate - cel mai tânăr membru al Uniunii Scriitorilor, adică de la 19 ani! Fapt pe deplin justificat prin calitatea, viteza și uimitoarea originalitate a scrisului său de neoprit; ca o dependență de un drog ce nu-i îngăduie să se abată, să se

oprească, să dezerteze. Mai mult de atât, el prizează rapid și substanțial trendul evoluției climatului literar al vremii - n-aș spune modele - căci e limpede că el nu este omul care să se supună cuiva, ci doar le străbate, le parcurge, asimilându-le natural, ca fiind foarte potrivite eului său, glasului său poetic interior. În plan faptic, el se numără printre aleșii noștri conaționali care performează pe tărâmul științific în „cetatea luminilor”, fiind acum un merituos doctorand la universitatea din Sorbona.

Și încă ceva ce-mi răspunde unei constatări de mulți ani, de când soarta a vrut să-mi petrec stagiul existențial în proximitatea eminesciană și să încerc, volens-nolens, a-l înțelege pe acesta și ca om, ca suflet, nu doar ca autor, poet, creator, cum face toată lumea literară. În această ipostază, am avut revelația că, dincolo de apetența naturală și plină de har de-a se exprima poetic în acord cu cerințele cutumei prozodice ale timpului său, de la care nu dorea, dar nici nu se punea problema să dezerteze și pe care le resimțea deci ca pe niște criterii de performanță sine qua non; însă uneori acestea păreau a fi, prin forța lucrurilor, niște adevărate chingi chinuitoare pentru el. Stau mărturie nesfârșitele variante, liste de rime, dar și strigătele disperate ale celui ce căuta adevărul ce trebuia să-l încadreze și pe el în ramele prozodice.

Mereu m-am gândit că dacă ar mai fi trăit, de pildă, până să-l citească pe Blaga și să afle că poezia poate supraviețui și dincolo de prozodie - așa cum avea să se mire - dar și să admire - poetul botoșănean Artur Enășescu într-una dintre primele cronici despre *Poemele luminii* - poate ar fi trăit și Eminescu revelația acestei dezrobiri.

Bref, am dat acest exemplu pentru a ajunge la presupunerea - poate hazardată - că, poate, dacă Eminescu ar fi „prins” noua descătușare a tărâmului poetic, ar fi fost posibil ca - mutatis mutandis - și el să fi scris în acest fel descătușat de rigori în care scrie azi Darie Ducan, cel al sinapselor greu de urmărit cu gândul și cu ochiul liber, pe care se întrece acesta a le stăpâni și exprima, adesea scăpându-le din frâu, într-o altă și altă asociere. Care nouă asociere, are și ea, la rândul ei, contextul și conexiunile sale, toate perfect logice, coerente și plăcut surprinzătoare, drept care tânărul poet a parcurs în aceeași viteză, toate etapele și... miisemele curentelor postdecembriste.

Dar nu e numai atât și nici nu este de mirare: el nu rămâne doar la tărâmul poetic, de obicei găzduitor de îngăduite și tolerate fantazări, ci se dovedește a fi, în buna tradiție a reperului anterior evocat, și o conștiință curajoasă care nu se mulțumește a evolua în Parnasul liric neangajant sau doar contrariant, ci își asumă atitudinii proprii și obiective față de lumea prezentului, spre deosebire de care cei mulți se poziționează îndeobște doar în parametrii interesului sau doar ale prudenței.

Gaudeamus igitur pentru șansa acestei contemporaneități, urându-i - și urându-ne, deplina ei împlinire!

LUCIA OLARU NENATI

DANIEL CORBU...

→C. D. - Ați putea vorbi de așa-zisii poeți neînțeleși?

D. C. - Desigur. Unii dintre ei sunt veleitari orgolioși care vorbesc din neputință, unii sunt adevărați. Mulți dintre ei urmează, cu știință sau fără, zisa lui Baudelaire, cinică la vremea ei (afirmațiile lui Baudelaire din plan teoretic sunt pline de cinisme!), după care „este o anumită glorie în a nu fi înțeles”. La aceasta, am adăuga o aserțiune a

poetului italian Eugenio Montale, care sună astfel: „*Nimeni nu ar scrie versuri, dacă problema poeziei ar fi să te faci înțeles*”. Ne oprim la gândul acestuia din urmă și încercăm să dăm două intenții:

1. poetul crede prea mult în blestemul/ destinul său, iar problema receptării și înțelegerii îi rămâne în planul secund. Aceștia sunt apostolii exorcismului necondiționat;

2. vorbind în poezie despre un lucru (orice lucru se pretează la va-

riațiuni infinite), poetul nu clari-fică nimic. O metaforă adaugă ceva frumuseții, dar nu înțelegerii.

De altfel, poezia poate începe când un nebun, ridicând ochii spre cerul înstelat, spune: *Parcă-i sforăitul unui motan!*”.

Prin urmare, poetului autentic îi rămâne propria intimitate, care e și intimitatea poeziei, IAR POEZIA ESTE SINGURA MINCIUNĂ CARE SPUNE ADEVĂRUL.

Asterisc
Memorialistică
Mărturiile lui Nicholas Dima
într-o carte-document

Cartea apărută sub egida Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului sub titlul „Mărturiile dedicate eroilor și martirilor noștri (O sută de ani de frământări: 1918-2018)” e un volum de o incontestabilă valoare documentară, o lucrare semnată de prof. dr. Nicholas Dima, fost deținut politic în România, fost redactor la postul de radio „Vocea Americii”, autor a numeroase studii pe teme geopolitice, cunoscut pentru bogata sa activitate profesorală la universități de prestigiu din New Jersey, Fort Bragg (Carolina de Nord), Newport (Rhode Island), Harrisonburg (Virginia), Addis Ababa (Etiopia), Djibouti (Djibouti), stabilit din 1969 în Statele Unite ale Americii. În perioada în care a fost redactor la „Vocea Americii”, dar și în numeroase studii, articole și conferințe, a demască cu vehemență atrocitățile regimului totalitar. Nicholas Dima s-a dedicat aflării adevărului, investigând aspectele cele mai perverse ale comunismului asupra condiției umane, așa cum s-au manifestat ele în România subjugată de o doctrină malefică adoptată cu sârg de către scursurile proletare locale.

Volumul debutează cu o serie de amintiri „care dor”, pline de „reculegeri și trăiri”, în care autorul descrie „întâlnirea cu politica” și „experiența detenției”. Rezistent incurabil, face incursiuni filosofice în „viața ca poezie” și în „labirintul vieții” pe care le presară cu „poeme din închisori”.

Urmează un capitol deosebit de important pentru istoria exilului românesc. Cu devoțiune, Nicholas Dima realizează portretele celor care, stabiliți pe alte meleaguri, au continuat să-și iubească țara în care s-au născut, purtând cu ei tradițiile strămoșești și militând pentru eliberarea de sub opresiunea comunistă și restaurarea valorilor naționale. Nume de politicieni, oameni ai sutanei, oameni de știință, militari, care ar fi avut soarta uitării, toate sunt readuse în atenția generațiilor viitoare prin vii schițe biografice: Brutus Coste, Ion Rațiu, profesorul Dimitrie Găzdaru, episcopul Valerian Trifa, Vasile Posteuca, doctorul Cornel Petrasievici, Nicu Naum, comandorul Mircea Pătru,

părintele Gheorghe Calciu, Claudiu Mătasă, Alexandru Moșanu.

Un capitol aparte este consacrat Basarabiei și Bucovinei, ținuturi românești ale căror locuitori au avut atât de mult de pățimit de pe urma procesului de deznaționalizare și a deportărilor în Siberia. Părintele Vasile Țepordei își deapănă „amintirile din Gulag”, Anița Nandriș-Cudla rememorează „20 de ani în Siberia”, Alexei Vatiulovski descrie ce înseamnă „în gura foamei”, în timp ce monahul Moise adună mărturiile despre suferințele românilor din Basarabia având, totuși, puterea să îndemne „să nu ne răzbunați”.

Capitolul „Închisorile și reeducarea comunistă: Analize critice” detaliază mârșăviile odiosului regim de „reeducare”, în mărturia lui Ioan Ianolide „Întoarcerea la Hristos”, în mărturiile arhimandritului Roman Braga despre „Fenomenul Pitești”, în destăinuirea „La taină cu diavolul” (Reeducarea de la Gherla) de Radu Ciuceanu, în relatarea „Reeducarea de la Aiud. Peisaj lăuntric” de Demostene Andronescu, capitolul încheindu-se cu mărturiile despre Grigore Gafencu adunate de monahul Moise.

Alte aspecte ale destinului românesc în cadrul istoriei sunt consemna-

te în capitolul *Cotitura istoriei și consecințele ei*, cuprinzând recenzii ale unor volume elaborate de foști deținuți.

Finalul volumului oferă o analiză a contextului mondial dominat de fenomenul globalizării și șansele României în noua ordine mondială. (Sursa: „Observator Cultural” Nr. 939/2018).

Fragmente: -Cred că România, și de altfel întreaga lume, poate fi salvată numai printr-un proces adânc de renaștere spirituală. Mai este oare posibil un asemenea proces? Nu știu! Până la acea renaștere, doresc să văd însă o Românie întregită, bine integrată internațional, dar stăpână pe soarta ei; o țară condusă de lideri integri și competenți; o țară care să-și respecte toți cetățenii și care să trăiască în frățietate cu vecinii. Le doresc totodată tinerilor să nu mai ia calea străinătății și să rămână acasă, unde să aibă grijă de frumoașa grădină pe care ne-a lăsat-o Dumnezeu.

- Am prins chiar curaj și m-am plâns unei profesoare, lectorița Prisnea, că am fost nedreptățit ani de zile și că tot timpul mi s-au dat note mai mici decât meritam. Aceasta m-a luat de o parte, pe un coridor al facultății, și mi-a spus: «Dima, ai fost pe lista neagră. Zi mersi că ai terminat. Ia-ți diploma și pleacă!» Și plecat am fost. După un an de zile, eram la Viena.

- Ce viitor are o țară căreia îi pleacă tineretul? O țară care nu mai produce aproape nimic? O țară care ar putea hrăni Europa, dar care importă alimente?

DORIN NADRAU
(S. U. A.)

EXERCIȚII DE SUPRAVIEȚUIRE

O să fie bine și la vară cald, -
îmi spunea mama mea grijulie -
poți renaște prin tine însăși,
din propria cenușă,
adăugând puțin pământ roșcat...

un steag alb-albastru
și o floare de cactus
care apare numai o zi neștiută,
gândită
așteptând-o.

oamenii nu-i poți schimba
nici mentalitatea lor asiatică
vorbesc mult fără conținut
dar fac selfi cu celebritățile...
lipsesc numai pe cantul cârților
needitate
dar timp este, nepoții vor schimba
strategia cuvintelor
pe timp de corona,
nemaifiind nevoie de niciun protest
cu pancarde sofisticate.

BIANCA MARCOVICI

Vitrina
ALMAE MATRES MUNDI
UNIVERSITĂȚII EUROPENE
DE LA ÎNCEPUTURI LA ANUL
1600

În această perioadă social-istorică, de început de secol și mileniu, când fața arareori liniștită a apelor vremii se tulbură din nou de neașteptate cu vârtejuri aducătoare de neliniști și angoase, personalități bine ancorate în cultura și civilizația actuală își întorc privirile spre etape mai mult sau mai puțin cunoscute din curgerea altor evi ai istoriei, încercând să culegă, plini de reverență aristocratic-intelectuală, roadele eforturilor omenirii în desfășurarea sa istoric-existențială.

Această cercetare de amploare se face pe deplin resimțită în lucrările academicianului profesor universitar dr. Zeno Gârban, din spațiul Banatului de pustă, mai precis din Timișoara universitară. Cetate bine cunoscută prin elita intelectuală de prestigiu pe care o adăpostește în perimetrul său ancestral.

Specializat la Universitatea din Timișoara, ca primă licență universitară, absolvent ulterior și al Universității clujene, de înaltă marcă profesorală „Babeș-Bolyai”, doctor în Chimie/ Biochimie, dl. Profesor Zeno Gârban, personalitate de vastă cultură, are puterea de a cuprinde, până într-un orizont nesfârșit, perspectiva îndelungată a cercurilor istoriei, precum ale unui nemuritor arbore genealogic universitar mundan, care semnifică spirala eforturilor umane de promovare a capacității ființei noastre de a evolua pe o scară continuă de cogniție și de valori perene.

În acest sens, printr-o muncă asiduă de cercetare documentară, desfășurată cu precădere în arealul bibliografic al Bibliotecilor noastre, de exemplu, la Biblioteca Academiei Române din București, la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca, la Biblioteca Centrală Universitară din Timișoara ș.a., dl. Zeno Gârban a cuprins într-un ansamblu armonios structurat cercetarea surselor istoric-universitare, pe baza cărora a realizat o întreagă derulare evenimentială a dezvoltării vieții universitare de la noi din țară, pe fundalul dezvoltării vieții universitare europene.

Volumul I al acestei teme abordate, volum intitulat „*Almae Matres Mundi. Universități europene de la începuturi la anul 1600*”, a fost concretizat ca o prestigioasă apariție editorială, la Editura Academiei

Române din București, în anul de grație 2019.

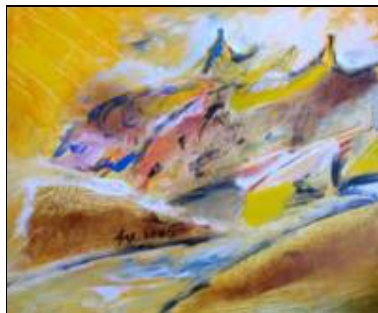
Acest volum reprezintă Ediția a doua, revăzută și adăugită, a studiului apărut în anul 2015 (*Almae Matres Mundi: Universități Europene*, Vol. I, Timișoara).

Primele idei ale acestei cercetări laborioase datează din anul 1968; ele au fost apoi reluate sub forma unor bine documentate lucrări, susținute la numeroase simpozioane, conferințe sau întruniri de profil, care au fost ulterior publicate sub formă de articole în diferite reviste și cărți de specialitate sau de interdisciplinaritate.

Cartea cuprinde nouă capitole mari: „*Multiseccularitatea instituțională în educație*”, „*Medievalitatea europeană ad limina: preuniversitar-universitar*”, „*Universitatea la orizontul secolului XI*”, „*Universități medievale din secolul XII*”, „*Universități medievale din secolul XIII*”, „*Universități medievale din secolul XIV*”, „*Universități medievale/ europene din secolul XV*”, „*Universități europene din secolul XVI*”, „*Evoluții contemporane paneuropene*”.

Aceste capitole sunt ample, bogat subîmpărțite în secțiuni constituente, fiecare cuprinzând o zonă de studiu, desfășurată într-o anumită perioadă de timp, în așa fel încât elementele de puzzle spațio-temporal să cuprindă, în documentare amănunțită, întreaga perioadă preconizată a fi cercetată.

Așa precum arată și autorul, „*În calitate de instituții sociale moderne, primele universități au fost fondate în Europa Evului Mediu. Fondarea s-a făcut fie prin evoluția unor instituții de educație precursore, fie prin autorizare în temeiul unor norme legislative specifice fiecărei perioade. Inițial s-au avut în vedere instituțiile ecleziastice până la nivelul cel mai înalt (pontifical), ulterior instituțiile laice (regate, principate etc.), adesea cooperând cu organisme administrative ale comunităților locale (municipale).*”

Adriana Ureche, „Pește”

Indiferent de perioada istorică sau de dispunerea geografică pe Terra, fiecare universitate – urmărind continuu propriul prestigiu academic și social, fără a putea ignora suportul financiar – s-a constituit într-un Forum cu atribute instructive și educative distincte, adesea orientate spre domenii cu „arie restrictivă” spre a putea performa.”

Întrucât drumul nu era ușor, din niciun punct de vedere, autorul găsește nimerit să atragă atenția asupra importanței deosebite a unui dicton din tragedia „*Hercules furens*”, în care Seneca scria: „*Non est ad astra mollis e terris via*”, dicton din care mai târziu s-a sedimentat un altul, mai succint, larg răspândit în lumea universitară și nu numai... „*Per aspera ad astra*”...

Și pentru a încheia această prezentare a unei cărți de o inestimabilă valoare pentru cultura și civilizația națională și europeană, nu găsesc mai nimerit nimic altceva decât încheierea textului expus ca *Prefață* de către autorul însuși, la Ediția I a aceluiași volum, din 2015:

„*Un tânăr bine instruit și educat, absolvent al unei instituții de nivel universitar înarmat cu aprofundate cunoștințe profesionale și cu o cultură generală temeinică, va putea să afirme, asemenea filosofului Bias din antica Eladă: „Omnia mea mecum porto” (Tot ce este al meu port cu mine). Acesta a fost răspunsul dat de Bias (sec. VI î.Chr.) atunci când concetățenii din Priene (oraș din Elada) își adunau bunurile materiale fugind din fața oștirii regelui persan Cyrus, fiind mirați că Bias pleca cu mâinile goale. Era conștient de valoarea cunoștințelor și priceperii sale pentru a înfrunta viața...”*

PERSIDA RUGU

„VIRUSOLOGUL” POEZIEI

Moto:

*Vede-n capăt începutul
Cine știe să le-nvețe.*

Mihai Eminescu

(I)

Două evenimente majore au apărut în decursul ultimilor luni: pandemia (evident, mondială!) și virusarea metaforizată a poeziei, într-un spațiu cu mult mai restrâns, dar pe care (plăcându-ne) o exportăm la rândul-ne peste Ocean. Așadar, un volum de „virusologie” poetică tipărit de editura *Vatra Veche* din Târgu-Mureș, în 2020, cu un titlu pe cât de semnificativ, pe atât de adânc: *Saga unui vârful de cui*. (Vom explica mai jos).

Volumul se deschide cu o prefață concentrată în doar două pagini care pune nu numai punctul pe *i*, dar și degetul pe rană. Comentăm și aceste puține rânduri, în speranța că vom incita la lectură (De data aceasta, sfătuim cititorii să o facă, nu la sfârșit, cum se recomandă îndeobște, ci chiar de la deschiderea volumului. N-o să le pară rău).

Caracterizându-l pe autorul volumului ca pe un poet *original în elanurile lui poetice, atent la realitatea înconjurătoare, extrăgând din ea esențe lirice, deopotrivă implicat și detașat, judecând lucrurile și în excesul subiectivității, dar și la rece, necruțător cu deviațiile comportamentale*, Nicolae Băciuț ne trimite la text. Și bine face, căci acolo e dezamorsată... bomba metaforelor. Criticul nu o ia pe ocolite, dar nici nu explică ceea ce, în ultimă instanță, nu e de explicat (*Dacă o poezie ar înțelege-o toți bucherii, n-ar mai fi poezie*, spune Eminescu unui prieten din tinerețe): *Poezia acestui volum, cu un titlu ticluit ca sa sintetizeze o întreagă saga, ar putea fi socotită „ocazională”, dar tocmai „ocazia” determinatoare o scoate din banalul cotidian și o ridică la puterea metafizicului*. După ce recurge la trimiteri elocvente, precum sintagma de soiul, *închisoare a spiritului*, sintagmă regăsită în textul poeziei care duce la o *confesiune amară*, criticul face o plimbare pe deasupra „munților” ridicăți de poet în volum, ca atunci când l-ar interesa numai vârful acestora, deși ochiul lui pătrunzător străbate până în poalele versului, răspunzând, totodată, la

întrebarea legitimă: ce este poezia lui Răzvan Ducan în noua ei condiție pandemică?: *Aluziile și trimiterile livrești conectează literaturi, într-o globalizare a pandemiei poetice și ajunge la concluzia justă că Pandemia trece, poezia rămâne*. Ceea ce e nu numai corect, dar și adevărat, căci sunt versuri în volum care se revarsă în fluxul mondial al poeziei. Cinste poetului.

Îndemnam mai sus la lectura prefeței, căci rareori în atât de puține cuvinte se pot reda atât de multe. Din experiența proprie, am observat că adesea e mai degrabă valabil reversul: în cuvinte multe se ascund puține idei. Țesând printre rândurile mult onorabilei prefețe, la toate acestea, noi dorim să disecăm în virtutea lui Umberto Eco (*Opera aperta*) puncte de vedere pe care le adaug la multiplele înțelesuri ale poemelor din volum într-o răstălmăcire personală.

Așadar, Răzvan Ducan este un poet care evoluează creator pe linia blestemelor lui Arghezi și a poeziei de bună calitate a lui Adrian Păunescu, oricâte idiosincrazii naște acesta din urmă. (Ne referim, evident, la poezia socială de adâncă factură, în care Păunescu n-a fost deloc zgârcit.) Prin urmare, în buna tradiție a acesteia, dar și a rugozităților argheziene, autorul volumului „sudează” cu măiestria unui scafandru marin termeni tehnici în versurile care la rândul lor sunt *cuvinte bine potrivite și care, în mod obișnuit, ele n-au ce căuta într-o poetică fie ea și de factură socială*. (Așa cum n-aveau ce căuta până la Baudelaire și Arghezi termeni ca *les fleurs du mal*, *bube*, *mucegaiuri și noroi* în poezia lumii). Dar tocmai aici e noutatea pe care poetul nostru o ridică și impune în planul secund al creației de bună și profundă factură... omenească.

Aspectul acesta nu este singular în opera poetică a lui Răzvan Ducan, se întâmplă chiar și atunci când poetul recompune versul (și viața) lui Eminescu, așa cum a procedat în volumul din 2013, pe coperta căruia i-a lipit un titlu de frondă: *Poporul de proști versus Eminescu*.

Înainte, însă, de a sonda temperatura și cât de vâscoasă e magma poeziilor, să mai zăbovim un minut asupra unui titlu inspirat și creat fără frondă, cu nuanțe de poveste orientală, căci nu e ales la întâmplare. Evident, el se referă la vârful minuscul

al cuiului, comparat cu și mai micuțul coronavirus. Dar poate fi și vârful de cui, care tocmai prin ascuțimea lui (poate) este bătut în lemnul din grinzile casei abia construite (ținând, în felul acesta, piept intemperțiilor cât viața a trei, patru generații). Și se mai poate, din multe câte sunt, să reprezinte câtă durere ascuțită a provocat el în răstignirea lui Cristos, atunci când a fost pedepsit că și-a asumat toate păcatele lumii noastre. Dar mai ales el este, spre exemplu, vârful nevăzut cu ochiul liber al unui vârful de cui infinitesimal insinuat la întâmplare în corpuri umane, așa cum ne înțepam când eram mici, desculți în iarba copilăriei, în vârfulurile unor spini, alergând după iezii jucăuși în verdele câmpiei. Atunci nu muream dintr-o înțepătură. Acum se moare printr-o simplă atingere.

Tema volumului e tema pandemiei. Poetul, în ascunzișurile versurilor, reușește să expună metaforic cel puțin doi versanți ai acestei neorociri: pe de o parte consecința a unei „scăpări” (criminală desigur!) care ar fi provenit din laboratoarele secrete ale Wuhanului (China), iar pe de alta perversitatea unui virus despre care mai nimeni nu știe nimic. Numai că, folosindu-se de motivul virusului/pandemiei, autorul țese și întrețese, însinuează și expune frust o multitudine de... năzdrăvăni, ca un miraculos voinic din poveste. Și o face cu luciditate, cu franchețe, dar și cu multă frondă. Poți să-l crezi (sau nu), dar substanța versului rămâne ca un clei pe scoarța unui copac sănătos. Dacă ai apucat să te lipești, numai cu fructul verde al poemului te mai poți șterge.

Sudor sub apă, la presiuni →

VALENTIN COȘEREANU

inimaginabile, Răzvan Ducan profită de ocazia acestei nobile și riscante îndeletniciri (una rarisimă și la adâncimi riscante), pentru a scoate la suprafață *frumuseți și vremuri noi*. Și, mai ales, adevăruri fără de tăgadă. Timiditatea nu-i este caracteristică și chiar dacă adâncimile apelor în care își practică meseria sunt adesea tulburi, el reușește să pătrundă cu ajutorul unor ochelari magici (suport al poeziei moderne) fără efortul de a polisa după „sudură” termenii care nu sunt în mod obișnuit vehiculați în poezie, deoarece curenții marini care induc ideea șlefuiesc de la sine versul, făcându-l inteligibil: *Ironiile și autoironiile își au substratul lor amar, până la valențele tragicului*, remarcă, prezent în fiorul ideii, Nicolae Băciuț.

Inginer de profesie, poetul gândește în asocieri cu termeni împrumutați din profesia pe care o uită atunci când compune (nu în sensul deprofesionalizării!), el a ajuns aproape de vârf trăgând ocheade pe ambii versanți ai muntelui ce vrea să fie, dar încă nu este.

Revenind la rândurile criticului Nicolae Băciuț, putem spune împreună cu el că *Exercițiul poetic al lui Răzvan Ducan nu iese din regia scrisului care l-a consacrat, nici stilistic, nici atitudinal și nici ca limbaj, deducându-se și de această dată dintr-o arie tehnicistă, aparent incompatibilă cu poezia*, iscând, într-adevăr, *din avatarurile unei pandemii și din mizeriile umane circumscrise acesteia*, o altfel de carte. Structura acesteia, după părerea noastră, e una ușor grăbită, din nevoia imperioasă (și de înțeles) de a nu pierde nimic din ceea ce consideră autorul că e bun de publicat. E graba oricărui autor încă tânăr. (E un compliment, dar e și un minus). Cum argumentăm? Ediția *princeps* Eminescu conține 64 de poezii. Or, 71 câte a selectat Răzvan Ducan în volumul citat ar fi fost mult prea de ajuns să închege un volum, fără cele opt (intitulate anost *Alte poezii*) adăugate volumului, care nu au legătură cu subiectul forte al volumului. Sunt poezii răzlețe care ar fi meritat cuprinderea într-un alt volum, căci celui prezent îi adaugă ceea ce nu-i de adăugat; în fond, ele ies din tema conturată și urmărită consecvent, susținută constant și fără a plictisi (fără a deveni monotonă la lectură, cum adesea se întâmplă în

poezia de azi), ceea ce este un fapt absolut meritoriu.

Ne limităm, așadar, numai la cele 71 de poeme bine alcătuite (și bine transpuse într-un grafic al creșterii și descreșterii lor). Între acestea, doar primele cinci au titluri diferite, dar adecvate stadiului ideatic al volumului, dovada cea mai bună că poetul nu a premeditat nimic; scriitura a curs firesc, așa cum au curs versurile poeziilor, apoi neconvențional, sătul, probabil, de titluri care în context nu mai reprezentau mare lucru, Răzvan Ducan (acomodându-se unui realism aproape suprarealist) continuă cu alte șaizeci și șase, dându-le titlul zilei în care au fost compuse. (Unele scrise în aceeași zi, au câte un *bis* în față). E un mod de a privi scrisul în fluxul său continuu. Un realism de care poetul nu se poate desprinde, așa cum nu poate abandona poezia ca formă a existenței. E un fel de a rescrie *Istoria unei secunde* (Adrian Păunescu), făcând exercițiu și mai adâncit al unui timp prea dilatat și forțat politic de către o clasă conducătoare fără busolă, fără plan și fără idei.

Combinând *șirul lui Fibonacci* cu *nanotehnologia* și *contumacia* (sunt doar câteva exemple), Răzvan Ducan abordează în primele cinci poeme tema acută a pandemiei... poetizând-o în felul în care Eminescu (deși e cam mult!) satiriza în *Scrisori*, căci nu în van le-a numit așa: *Scrisoarea I, a II-a* etc. Și a ajuns la a *V-a*. El, poetul, este pescarul care adastă peștele proaspăt ivit în undița coronavirusului, așa, pe nepusă masă, punând în *cârlig* ceea ce nimeni n-a gândit, dar ce alții au reușit, contrariind lumea. Poetul e altceva, el e unul care, cu

antenele lui specifice, face din nimic poezie și (mai ales) dintr-o realitate poem. Să luăm aminte, căci nimic nu-i mai adevărat ca visul și nici nimic altceva mai adânc decât poezia.

Poetul stă la pândă ca pescarul, numai că el pescuiește realități, pe care le transformă în idei. Minciogul lui e pregătit pentru... nedumerire. El pasează ideile, le pune în cârligul undiței și ni le lasă în apa sâmbetei (în cazul nostru). E foarte bine, căci suntem cu toții sături de platitudini și de lucruri pe care le vezi ușor cu ochiul liber, dar aproape nimeni nu le adâncește *măiestru*, adăstându-ne la speranțe sclipind ca licuricii, la calme lucidități, dar și la... bazaconii imprezvizibile, de care lumea, cum se vede, nu duce lipsă.

Echilibrul lui Răzvan Ducan *Pe marginea poeziei* este unul aproape precar, așa cum e propagat coronavirusul în politica mondială; *Cine știe să le-nvețe*, își dă seama că omul contemporan nu trebuie să pună probleme, el trebuie doar să se conformeze regulilor stupide și (adesea) absurde, întrucât suntem pe cale să fim dresați spre a ajunge la stadiul unor copaci fără rădăcini sau al altor specii de protozoare. În acest caz, poetul este *Captiv* în vraștea unui univers absurd și proclamat apocaliptic de către cei care, așa ca în Kafka, ne prescriu reguli, aprinzându-ne (ca Pavlov câinelui) becul, de câte ori ne dau legi (sau chiar de mâncare). Absurdul poetului este unul de *ars combinatoria*: *televizorul scade potența logicii*, iar covidul arată (ca lui Fredy Mercury) că mărimea nu contează. Vă mai amintiți de *Bacilul lui Coch*, poezia lui Topârceanu, pe care-l avea model, în tinerețe, Nichita, cel dus de *necuvintele* Lui? Așa e și exemplul poetului nostru, închis în conserva unui timp absurd, dar veridic, când acesta, înaintea condamnării, are dreptul să ceară o ultimă țigară, ca-n vremea lui Cristian Vasile. (Ce timpuri frumoase, elegante și omeneste!...)

Combinând rime, să zicem în genul lui Ion Barbu cel din *După melci*, cu infantilizantele rime ale copilăriei, (*Vezi Nu, Che Guevara!*), Răzvan Ducan aduce în prim plan două personaje arhicunoscute (Che Guevara și Don Quijote) în ideea de a subjuga un virus parșiv și insidios, pentru a sfârși cu paștișă: *nu mor caii, când vor... coronavirusii*.

Cronica literară

JURNALUL CA EVENIMENT AL SCRISULUI

Teoria literară română a fost destul de săracă în definirea completă a memoriilor și jurnalelor, mai ales că aceste două specii ale scrierilor autobiografice se întrepătrund adesea, au uneori vieți paralele în cazul aceleiași scrieri. „Însemnări asupra evenimentelor la care a participat cineva ori care s-au petrecut în timpul vieții cuiva”, astfel sunt definite memoriile, „însemnările zilnice ale cuiva despre anumite evenimente legate, de obicei, de viața sa” fiind jurnalele. S-a descoperit chiar un „gen” autobiografic pe lângă cele existente, care are o frontieră comună cu acestea.

În toate încercările de „postare” în manualele școlare lipsește definirea ficțiunii, acest element esențial pentru oricare gen și specie a creației literare, și posibila ei prezență în însemnările autobiografice.

Referitor la aceste forme ale desfășurărilor autobiografice, se pare că la noi ele au proliferat în perioada post-comunistă, oferind material documentar despre regimul totalitar.

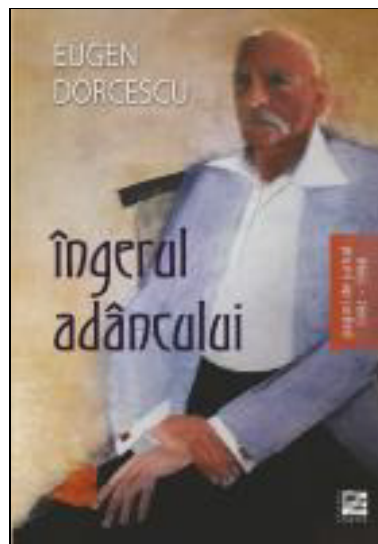
O excepție este însă **ÎNGERUL ADÂNCULUI** (Editura Mirton, Timișoara, 2020, 537 de pagini), care cuprinde pagini postrevoluționare, surprinse, între anii 1991 și 1998, de EUGEN DORCESCU, oferindu-ne o frescă foarte vie și dureroasă a trecerii noastre spre capitalism. Sunt pagini care oglindesc oportunismul celor ce se cred cavalerii erei noi, zbaterile donquijotești ale aspiranților spre posturi de conducere, după înlocuirea brutală a „foștilor”, fie aceștia din urmă relicve ale socialismului sălbatic, fie reale valori naționale, la serviciul cărora s-a renunțat, prin noua și sălbatica tiranie politică. Partea de memorialistică din acest jurnal este backgroundul social-politic al evenimentelor de după 1989, care au avut un impact puternic asupra existenței lumii literar-artistice din Timișoara. Autorul a fost martorul mișcării browniene a unei lumi ce-și trăiește decadența spirituală, dar care crede că a intrat pe trendul ascendent al unei renașteri. Departate de a fi un oaspete pasiv al derulării evenimentelor, în acele însemnări aproape zilnice, Dorcescu

nu este un simplu cronicar care înregistrează obiectiv ceea ce se întâmplă, ci un consecvent purtător de atitudine. Critica stărilor de fapt nu este una de dragul criticii, autorul își regretă poziția, așteptările lui au fost altele, dar înaintarea impetuoasă în timp a îngroșat și îngrășat oportunismul și asaltul mediocrității asupra redutei criteriilor valorii, pe care le anihilează progresiv. Poziția autorului nu se datorează vreunui subiectivism, cum am crede lecturând paginile încărcate de relatări dureroase ale evenimentelor.

Dorcescu nu se dorește un luptător, nu e un conflictual, dar reticența lui în fața invaziei insolente a unor personaje reale, care au lăsat dezastre în urma lor, nu poate fi decât o privire lucidă și obiectivă. Subiective sunt mai degrabă tendințele de inaderență la contextul social, marea sa tendință de insingurare și căutarea adevărului și-a sensul existenței în Divinitate, singurul reper posibil al echilibrului sufletesc.

Poet fiind, autorul nu tinde să explice meandrele elaborării proprii opere, cum fac adesea mai ales prozatorii, ci notează abrupt și sec faptul că mai scrie din când în când un poem, prin vraistea vremurilor.

Dar, fapt neobișnuit, straniu pentru un jurnal, este o surprinzătoare apropiere de proză. Epic se conturează, precum în paginile unui roman, personajul Iovescu. Apariție stridentă, autodistructivă, acesta iese puternic în relief, conturat cu metodele graficianului care utilizează acidul sulfuric în gravurile sale. Caricaturalul, grotescul mergând până la burlesc atestă o latură mai puțin discutată a operei lui Eugen Dorcescu. Uneori, în contextul solemnității poemelor, se găsește și câte un accent, i-aș spune simplu, de „critică socială”, targetul fiind tot acela al deusolării din existența noastră actuală, al parvenitismului și insolentei urâtului, din viața lipsită de noblețe spirituală. Revenind la personaj, dacă nu am ști că acesta a fost unul real, s-ar putea pune, teoretic, ca probabilă și problema prezenței ficțiunii, ca modalitate de reprezentare a filonului epic într-un jurnal ce atestă o vocație de prozator, cu toată ambianța predominant romantică, lirică, visătoare, care se voiește parcă un scut în fața morbidității decadențe a lumii.

Se pare că Dorcescu nu intenționa să publice acest jurnal antum, nesocotindu-l drept opera sa de căpetenie, deasupra poeziei. I s-a propus însă și bine s-a propus. La modul general, asistăm la o formă de îmbătrânire a culturii. Este un moment crucial atunci când viața și creația devin memorii, mărturisiri, jurnale. Ajungem în acel punct în care nu se mai nasc scenarii, în care îți dai seama de inutilitatea elaborării unui proiect de roman sau a conturării unui volum de versuri. De la o anumită vârstă, autorii încep să ne spună cum au scris, de pildă, romane, părand că această specie e pe cale de a ceda spațiu mărturisirilor subiective. Găsim, în arta seniorilor, esul infinit, în care scriitorul se referă la propria-i creație de odinioară, singurul reper concret pentru el, care, în mod paradoxal, este însăși ficțiunea, arta, fantezia creatoare.

Nu este cazul lui Dorcescu, poet activ, care este gata oricând să ne surprindă prin volume mult mai importante decât o scriere care evocă evenimente transcrise din trecut. Există scriitori care, în absența mirajului inspirației, se hrănesc din sine, într-o monodie fără sfârșit, într-o melodie infinită...

Desigur, jurnale se pot scrie la orice vârstă, pot răsări albume de amintiri, există celebrele jurnale de bord. Aici nu mai poate fi vorba de literatură, jurnalul ignoră ficțiunea. Totodată, nu se poate ști cât de multă autobiografie există într-o scriere care se vrea cu caracter autobiografic. Poetul nostru face însă literatură→

LUCIAN BURERIU

autobiografică. Chiar o însăilare de evenimente sau persoane devine, sub pana lui, un lucru bine făcut. O îndelungată experiență în desişul cuvintelor bine aşezate îl scuteşte de banalitatea jurnalelor-document, lipsite de har şi de simţul artistic.

„Este vremea memoriilor şi a confesiunilor. Scrierile memorialistice reprezintă astăzi o industrie şi această industrie se află în plin avânt. Toată lumea scrie memorii, confesiuni, autobiografii, poartă convorbiri sau dă interviuri; şi toată lumea citeşte memorii, amintiri, confesiuni, autobiografii, convorbiri şi interviuri. Genul memorialistic, dacă i se poate spune aşa, este probabil genul dominant al acestui sfârşit de veac; romanul, în orice caz, a fost detronat, întâietatea nu-i mai aparţine. Pofa de spovedanie în public se dovedeşte la fel de insaşiabilă ca şi foamea publicului de spovedanii şi dezvăluiri” (Mircea Iorgulescu, *Ispita memorialistică*, în „Caiete critice”, nr. 1-2 din 1987).

Foarte interesant spus, doar că declinul beletristicii nu a fost încă demonstrat, la modul general, el putând fi constatată la anumiţi scriitori, atunci când vârsta înaintată le diminuează puterea de a-şi imagina, de a controla ficţiunea. Ispita memorialistică rămâne un apel la instanţa posterităţii. Până la urmă, lăsarea în suspensie reprezintă finalul oricărui roman. Iar după ce a creat misterul, autorul scrie o deconspirare, încercând astfel să atragă din nou atenţia şi să prelungească destinul operei sale în viitor.

Mircea Eliade a simţit că nu mai poate scrie decât la persoana întâi, „că orice altfel de literatură, în afară de cea direct sau indirect autobiografică, n-ar avea sens”. Camil Petrescu citeşte, la un moment dat, doar memorii („neliterare”) şi îl interesează valoarea lor documentară, psihologică şi socială.

Lui Thomas Mann i se părea mai interesant să ne relateze *Cum am scris Doctor Faustus*, decât să se ocupe de un nou roman?

O adevărată pauză a creaţiei. Subtitlul *Romanul unui roman* nu-şi mai avea sens, evenimentele istorice la care participa autorul în exil, jurnalul său privind modalitatea de a se documenta interesează mai puţin, ficţiunea nu mai există. Nu numai Thomas Mann crede că a scris un nou

roman (în completarea celui faustic).

Nicolae Breban se întreabă: „Nu cumva încerc să fac din propria mea autobiografie un roman?” În traversarea senectuţii, Breban pare a fi mai bun memorialist – eseist decât romancier. Dialogurile devin interminabile, eseurile nu mai sunt romane. Hipertrofierea eului unor autori poate deveni obiect de studiu de laborator, material documentar.

Jurnalul lui Eugen Dorcescu nu este, deci, produsul secundar al operei sale, în niciun caz scriitorul nu a făcut dintr-un jurnal un roman autobiografic şi, având în vedere epoca în care a fost scris, destul de departe de zilele noastre, nu e un produs al vârstei înaintate, ci un bastion al rezistenţei unui poet adevărat în faţa asaltului mizeriei umane. În comentarea evenimentelor, autorul nu se lansează în nesfârşite eseuri despre propria-i operă. Totuşi, simţim în atitudinea lui gândirea artistului, a poetului, căci Dorcescu rămâne poet şi când traversează bulevardul... Scrierea lui este permanent alimentată de spiritul operei sale, de la înălţimea căreia priveşte realităţile efemere.

Documentarul său ne previne mereu că între artă şi realitate se iveşte o prăpastie de trecut, mesajul fiind acela că trebuie să avem opţiuni clare, să alegem din acest haos o tabără sau alta.

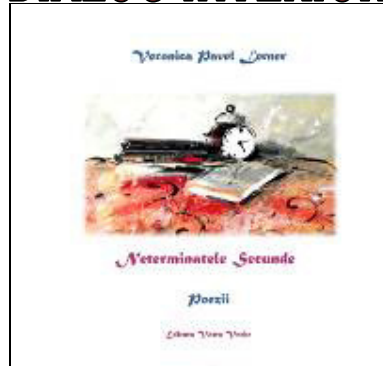
Contează mult, în această emulaţie a jurnalelor şi memorialisticii, autenticitatea faptelor, sinceritatea autorului.

Până la urmă, printr-un subtil procedeu artistic, memoriile, jurnalele pot naşte o mare ficţiune, scriitorul făcând din sine însuşi un personaj pe care-l zugrăveşte cum vrea. Şi atunci jurnalele sunt doar nişte ficţiuni deghizate, care dau senzaţia strictului autentic, dar adevărul îl cunosc doar autorii.

Nu este cazul de faţă. Nu a fost în intenţia autorului de a se contura pe sine, însă personalitatea autorului apare, fără o intenţie expresă, din stilul autorului, care nu este un simplu copist al realităţii, ci un elegant al exprimării, într-un secol total diferit şi refractar acestui fel de a fi. Dorcescu este el însuşi, inconfundabil, în orice postură, fie ea şi aceea de respingere a răului.

El nu va face niciodată un pact cu Diavolul.

DIALOG INTERIOR

Poemele din volumul recent al Veronicăi Povel Lerner (*Neterminatele secunde*, Vatra veche, 2020) se desfăşoară precumpănitor la persoana a doua, a reflecţiei şi dialogului. În poemul cu titlu omonim ne întâmpină sugestia înţelepciunii văzute ca renunţare: „priveşte florile/ din vase/ ele oferă/ prin culori/ exemplu cum/ zâmbind să mori/ sub cerul împânzit de raze”, cu un final orientat spre ciclurile trăirii: „nu/ sens în toate/ nu-i niciunde/ nu-l căuta/ ascuns în gând/ ci lasă-ţi trupul/ traversând/ neterminatele secunde”. „Frica” realizează acelaşi efect comunicator alternând îndemnul la pers. II plural al unor voci insidioase, cu notaţia seacă, de jurnal factic: „mă afund în ea/ ca-ntr-un nămol// închide ochii/ doar ți se pare că te-afunzi/ mi se spune” ; şi: „frica ta nu e logică/ aud în jur/ dar nu mă pot mişca”. Abilitatea compoziţională a autoarei iese în evidenţă şi formal, din tehnica versificării. Textele sale cresc fără efort din tumultul meditaţiei lirice, în secvenţe de vers alb sau rimate, uneori alternate în acelaşi poem („mă strecor” are un debut difuz, în tuşe de peisaj stilizat: „dungile/ de pe cer// zebra/ luminează-ntuneric// alb-negru”, apoi câştigă ritm, în muzicalitatea rimei: „gri de noapte gri de zi// zebro, stai, nu mai goni/ ploaie de lumină fii.../ dungi de ceruri argintii”). Versatilitatea combinatorie nu păleşte în vecinătatea unor formule clasice: Coşbuc (strofa mozaicată), Eminescu din „Cu mâine zilele-ţi adaogi...” („azi mă-nfăşor în fostul ieri/ iar mâine-n ziua mea de azi”), Voiculescu (din *Sonete*), Macedonski (în câteva reuşite poeme „în ramă”, cu tentă rondeliană: „murim puţin în fiecare zi”, „azi şi ieri”, „azi”, „ruga poetului”).

Gruparea strofică a rimată e, →

IOAN MARCOŞ

în (al)chimia poemului un precipitat de sens, unul suplu, ca în acest dublet incipit/final din „*azi și ieri*”: catrenul „nu-i cere-ostașului armura/ nici leului blândețe să nu-i ceri/veninu-n viperă nu-i ură/trăim același azi ca cel de ieri” devine, răsturnat în oglindă: „trăim altfel de azi ca cel de ieri/veninu-n viperă e ura/ degeaba leului blândețe-i ceri/ tu dă-i ostașului armura”. Un cuplu de simboluri spațial (departele aproape)-temporale (atunci acuma) rulează în paralel, spre armonizarea finală: „când cerul pâr-guiește/ felii de soare-n pâine/ *departele-i aproape/ și-atunci... e-acum* sau *mâine*” (*atunci, acum*). Discursul liric, în versiune strofică și în rama rimei, e conceput, la Veronica Pavel Lerner ca instrument de condensare a expresiei, textul devenind compact, de conture aspre, ca în această psalmică *rugă* : „să râd, să plâng, să strig, să tac?/ pe care fir să urc spre cer/ din saltimbancul nor opac/ când forțele treptat îmi pier?”. Poemul e nu o dată revelație transcrisă minimalist, descriptiv, ca imagine pură: „e-atâta cenușiu/ peste albul din spitale/ încât trupurile osândite/ umbresc cerul/de dincolo de geam” („*e-atâta iarnă*”). Versul e de regulă scurt, delimitat în sintagme de sens minime, ce dau expunerii lirice un spor de transparență. Linia decisă a conturilor impune stilului o tentă esențializantă, expresionistă: „pământul e însământat/ cu durere/ brazdă lângă brazdă/ piatră lângă piatră” („*trecurile cuvinte*”). O piesă de virtuozitate în același registru e „*murim puțin în fiecare zi*”, un parcurs al destrămării la scară cosmică, nu radical ca la Blaga însă tulburător în devoalarea-i insidioasă. Motivul „strigătului mut/ pe buze vineții” devine „strigătul de început” al nașterii, căderea din paradis în terestru, apoi spațiu cu „lacătul închis/ al sufletului” solitar, urcând „spirală din abis/ spre alte lumi”. „Ecolul care vine/ dinspre lac” se pierde în tăcere („umbra norilor ce tac”). Viziunea ajunge, în termeni hiperbolici, la dimensiuni ciclopice, ale geologicului: „nu cumva ploaia/ e părul lung al norilor/ despărțiți de cărarea/din creștetul de munte/ în plete care curg/ pe umerii rotunjiți// ai planetei?” („*nu cumva*”). Cuvintele cad în „potriviri” de forță, cu naturalețe însă, la limita cantabilului : „nici dincolo de-oceane nici dincoace de vânt/ nu am tăcut poeme ci-am pulberat cuvânt/ ca să-mi

petrec iar graiul din matca lui de plâns/ acolo unde-amarul în bucurie-i strâns” („*rușă poetului*”). Paleta bogată a mijloacelor de expresie o confirmă gama poemelor „combinatorii”, probe de virtuozitate precum excelentul „*nicicând, niciunde și nicicum*”, compoziție de subtilitate condusă pe o serie euritmă de aleasă inspirație: „*nicicând, niciunde și nicicum/ n-am scris tristețe/ ca acum/ nicicum, niciunde și nicicând/ n-am lăcrimat/ atâta-n gând/ nicicând, nicicum, niciunde/ tăcerea/ nu m-ascunde...*”. De altfel muzicalitatea, ca și meditația pe tematică muzicală își au sorginea în vocația și preocupările muzicale de o viață ale poetei. O mostră lirică precum cea din „*triste cântece*” ne apare ca exemplară: „*cântece/ sunt cuvintele mele/ fiecare literă/ e sunet// versul învăluie muzical//... o ceață ascunde/ sunetul/ și nu se aude// pentru că degetele/ au înțepenit/ pe literele-clape*” (*triste cântece*)

Confirmarea inspirației muzicale a autoarei o aduc poemele din ciclul de sonete. Majoritatea compozițiilor urmează combinația catrenelor triple în rimă încrucișată, cu finiș în distih pereche. Poemele sunt bine centrate în jurul unei idei (sinele în asfințit; opoziția real/imaginar, poet/destin; libertatea ostilă; alternanța floare/rod). Strategia poetei e aceea a acumulării energiei contemplative, cu înflorirea în final a unui sens major. În sonete, subiectivitatea e dominantă, meditația lirică se desfășoară la persoana I, a subiectului discursiv. Originală e acordarea de titluri, inspirate, poemelor (*Sonetul zădărniceii, Sonetul libertății, Sonetul vârstei de aur*). Suflul larg al aspirației spre ideal are într-o măsură rezonanța imnurilor holderliniene.

Fără a cădea în excese, imagistica poemelor dă culoare și forță mesajului liric, inventivitatea manifestă plasând stilul autoarei în zona experimentului postmodern. Jocul metaforic e unul ziditor, linii aparent simple duc compoziția în planul secund, al semnificării: „zebru, stai, nu mai goni/ ploaie de lumină fii//... dungi de ceruri argintii” (*mă strecuram*). În *frica* percepția e palpabilă, epidermică („mă afund în ea/ ca-ntr-un nămol”). *Unde ești, lumină* aduce un schimb abrupt de perspectivă, animând evocarea: „inima e un munte cald/peste care cerul/ aruncă bolovani de gheață// spaime-n întuneric// unde ești, lumină”. Sensibilitatea poetică, de acută

feminitate (în sensul pozitiv al termenului) înregistrează exact în nuanțe infinitesimale mutații ale realului, ca și ale trăirii acestuia: „între două respirații//...doar un munte/ care te strivește// convulsii/ muntele trăiește/ el nu poate muri// mă agăț de un tub gol/ îl smulg din rădăcină/ e plin/ ca un crater cu magmă// ambulanta rulează încet//... mă trezesc încețosor/ cu o lacrimă/ respir” (*respir*). Trecerea între regnuri aduce un flux de sugestii de intensă efervescență. În deja citatul *unde ești, lumină* „inima e un munte cald”; *valuri de piatră* invocă iar muntele, însă aici văzut între rocă și magmă, între prezent și trecutul imaginat, cu umanul proiectat în infinitul geologic: „vaporul/ mă duce pe valuri de rocă/ spumă de rocă// piatra ocean/ piatra om”. Pe contrastul între vârste se dezvoltă imaginea complexă a cercurilor din apă: „copilul aruncă piatra în apă/ cercurile se măresc/ apoi dispar/ și jocul reîncepe”. Cu vârsta „timpul se strânge/ într-un corset// bătrânul pășește în corset// acolo/ cercurile se micșorează/ până când ultimul/ devine punct// apoi dispare” (*cercuri*). Iată o imagine ipotetică a genezei soarelui: sunt păpădii pe care „un copil/ în joaca lui le-a adunat/ în bulgărele/ care aruncat spre cer/ s-a transformat în soare?” (*nu cumva...*). Imaginea e pe alocuri potențată într-o formulă oximoronică („iarna mea/ căldura mea” - *iarna mea*). Rostul poetului, între real și metareal, e unul mediator, de animare spirituală: „și să presar iubire, minune și mister./ când urc pe-a mea spirală/ de la pământ la/ cer” (p.69). Între darurile autoarei, distingem puterea de a converti abstractul în concret, palpabil: „tăcerea/oglină/ cu imaginea întoarsă” (*cuvintele celui-lalt*); „plecat e timpul lui a fi/repetă vocea din eter/ din ploaie s-au cernut frânghii/iar acrobații urcă-n cer” (*azi*).

Orizontul vizionar al poetei subsumează unui câmp de forță de infinită nuanțare. Cuvintele, chiar prinse în raza creației, sunt entități fragile ce se cer tratate cu nesfârșită grijă: „mă tem/ în ceasul de-nceput/ al nopții/ de cuvinte// pentru că știu// ele se nasc/ în dureri/ precum copiii” (*cuvintele se nasc*). „Necuvintele” stănesciene sunt la Pavel-Lerner forme ale tăcerii: „am obosit//... de strigătele mute ale firii// de începuturi/ care nu se mai termină// am obosit/ de necuvinte-ntre/ poeme// fără sfârșit/ fără-nceput/ și fără de →

vreme” (*am obosit*). Poezia din *Neterminatele secunde* se situează „între lumi”, cea nouă și cea veche de unde și alternanța de rosturi ale poemelor, cu nostalgia locului dintâi, originar: „astăzi prea multe fisuri/ au destrămat membrana/ pământului cel nou/ s-a rupt de jos în sus/.../iar trupul meu neprotejat/ s-a ntorc din nou/ la căpătâi/ la vorba locului/ dintâi/ la cântecul lui Dumnezeu/ suflarea lui/ cuvântul meu” (*cuvântul meu*). Poeta exprimă un sentiment religios discret, neretic. „Apocalipsa” după Lerner este una a tăcerii, cu multele ei resurse.

Viziunea lirică a autoarei se asimilează unei arte poetice *sui generis*, una a compasiunii. Sensul logic, „ascuns în gând”, nu poate cuprinde tot și toate: „nu/ sens în toate/ nu-i niciunde/ nu-l căuta/ ascuns în gând”. Cuvintele au puteri magice: „poptesc uneori/ în trecutele cuvinte/ scorburi de lumină/ din care cântă/ umbra// rîd și plîng/ oglinzi/ cu imagine întoarsă// întunericul topește mormintele// trecutele cuvinte” (*trecutele cuvinte*).

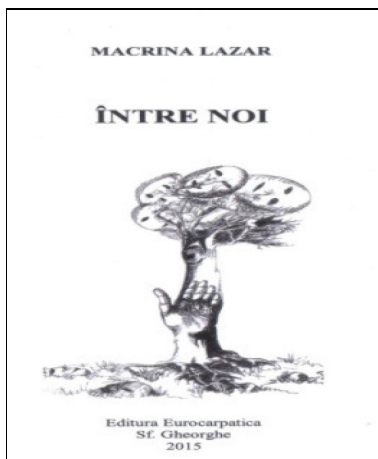
Sinele poetic atins în meditație nu e întreg fără comunicare, fără „cuvintele celui alt”: „mă adăpostesc/ în cuvintele celui alt” cum „umbra cântă lumina// rîd și plîng/ în cuvintele celui alt”. Dialogul eurilor apare drept consolare: „din întuneric/ mă trezesc/ și aștept/ consolarea/ cuvintele celui alt” (p. 45-6). Relația (aici prietenia) absentă dă curs nostalgiei: „Când prietenii/ sunt departe/ și tac// Când dialogul e monolog/ iar ecoul tace// atunci/ numai atunci/ mă întorc spre obiectele/ din jur/ le scriu/ le vorbesc/ le cânt” (*când prietenii*). Cuvântul scris înalță comunicarea la rang de comuniune: „la pieptul tău aș depăna povești/ și pradă ți-aș servi/ o veșnicie/ nu i-ar ajunge inimii să știe/ de ce cu slova timpul mi-l oprești” (p. 49). În final, în cercul dezbaterii despre cuvânt revine tăcerea. Între mai multe ipostaze ale acesteia prevalează tăcerea „apusului”: „întru tăcere-i mult mai mult de spus/ când anii ți se ndreaptă spre apus// azi printre vorbe eu rămân sărac/ și fără rime, fără lacrimi, tac” (*tăcere*).

O mențiune specială merită secțiunea „Pământ canadian”, un ciclu de impresii hibernale extreme, ca și țara pe care versul „cool” al poetei o celebrează. Notația revelatoare schițează conture ferme: „trăiesc într-o țară/ pe care poeții o numesc/ iarnă” (*cuvintele n ger*); „iarna/... mi-aduce lumina rece

din nord/ unde oceanul/ mă desparte/ de mine// iarna mea/ căldura mea” (*iarna mea*). Peisajul, cu vagi ecouri bacoviene (percepția frigului, dar cu tonuri mai puțin mortuare; într-un loc e invocat „mereul plumb”) are, pe alocuri, tonuri antropomorfe: „frânturi de-albastru-n adiere/ peste zăpada muribundă/e primăvară doar în sere/ răcoarea-n ceturi ne inundă” (*frânturi de-albastru*); „vino să vezi/ zăpadăncărunțe” (p. 66). Canada e definită ca spațiu al frigului: „dar azi e-atât de frig și vânt și greu/ doar în Canada iarnă e mereu?” (*tăcerea păsărilor*).

Destinul Veronicăi Pavel Lerner e un dublu: lumea veche, pe care a părăsit-o, forțată de împrejurări, înainte de 1989, și lumea nouă, pe care o percepe sub multe aspecte ca pe o altă lume. Față cu ambele are apropieri și îndepărtări substanțiale. Ele marchează conturile unui al treilea teritoriu, al poeziei, al compensării spirituale, spațiu în care autoarea își regăsește consistent patria adevărată.

CVINTE CA DECOR ÎN REFLEXIE

Asistăm la o călătorie livrescă a poetei Macrina Lazăr, de la stări și trăiri reale, apropiate de cotidian, la reflecții oarecum discursive, ca să atingă acea căutare de sine, a unui lăuntric (să zicem) „canonit”, printr-o reflexie a cuvintelor în imaginea „confidențelor”. Poemele exprimă „jocul” ineditelor trăiri interioare, în conotații subtile ori directe, oricum, respectând, parcă, aceleași reguli ale unui „decor” întâlnit în poetica feminină. Se poate spune, la o inventariere a poemelor, că expresia imaginii unui „destin” provincial, până la un moment dat, se intersectează cu imagi-

nea „celuilalt” (pentru că și astfel se poate împărți volumul de poeme, „Între noi”, Editura Eurocarpatica, Sf. Gheorghe, 2015), că se multiplică, metaforic vorbind, în „exerciții lirice, dense uneori, suave alteori, întotdeauna sincer (...).” (Iulian Boldea, în postfață la volum). Macrina Lazăr, într-o perioadă de reflexie afectivă și sensibilizată la combustia dintre realism și resemnare, spunem noi, deschide unde ale sensibilității prins în „melancolia, trecerea timpului, sentimentul greu al iremediabilului, teme ce transcriu un catalog al trăsăturilor cotidiene pe care poemele îl consemnează cu fidelitate.” (Iulian Boldea, *loc. cit.*)

Destul de enigmatic (poate), se deschide volumul de poeme, însă nu neaparat ca o speculație a „ieșirii din sine”, ci mai degrabă se observă „modelul” proiectat „în oglinda” condiției lui „a fi”, între „sacru” și „profan”; cititorul își poate pune întrebarea, de altfel, în mod firesc, pentru cine „câteodată c(v)intele tale/ din talerul/ sunt ca aerul întrerupt”; cine produce forța transformatoare, astfel încât poeta zice că „sunt ca (h)a(r)pa/ și pot să spun că sunt mai curată./ Câteodată c(v)intele tale sunt ca focul/ mă ard. Mă sugrumă/ mă sting.” (*Cvintele*) Se va vedea în poemul de final că Macrina Lazăr aduce un răspuns interpretabil, desigur, la întrebări inerente în itinerariul lecturii („La revedere este un cuvânt/ Așezat între brusturi/ Pe rouă sau pe butucii de vie/ .../ dar e/ și un loc magic cu vegetație printre oglinzi/ cu chipurile tale însetate de priviri/ ca niște căpușe care clipă de clipă fac noi legi/ de la pupitru de unde tu ai plecat/ când și când dezamăgit/ ca de la un post/ de la stat...” (*Bun rămas*); e o consimilitudine în trăirile intime (mai mult sau mai puțin), sub semnul enigmaticului „de facto” care să producă acel existențial poetic.

Rămâne să descoperim cum „celălalt”, existent și în cotidian, influențează „cvintele” poetei și devin un reper al (auto)cunoașterii. Dacă în prima jumătate a volumului, Macrina Lazăr pare a „rîsca” în aristarhiada propriei concupiscente („...Puțin, și acest mic chin, se apropie de un numitor comun./ acela aflat între noi/ .../ este ceea ce nu se vede.../ O relație →

CRISTINA SAVA

de cuplu/ dintre măști/ un rob și-o roabă/ dintre care cel puțin unul se află mereu între două întreruperi/ pe linia sonoră și neîntreruptă a vieții. – *Întreruperi*), în cea de a doua parte identificăm anume fulguranțe dintr-un „dincolo de ceea ce se ascunde în vedere” („Nu am înțeles nimic./ Nu ai înțeles nimic./ Pășim în urma unor pași de porumbel/ lăsând urme adânci pe pavajele licioase sau/pietrificate/ .../ În fiecare zi ești mai străin/ peste șase luni/ vei da pielea jos/ și o vei lua de la capăt/ doar arhetipul tău/.../ sări-va ars ca Othelo/ instrumentând/ o altă pradă.../ căci undele de desuetudine/ sunt tot acolo/ între cutele pielii tale/ .../ așa că nu crede că eu n-aș fi putut uita/ că putem purta/ și pigmenta/ de-a pururi (cu mine sau cu tine)/ haina asta grea.” – *Crez*); se prea poate să existe și un „secret” à la Desdemona? probabil nu, mai degrabă, un fel de „drum” riscant către a crea acel „mai mult” imaginat.

Într-un proces de eliberare în livresc, poeta caută în „joc secund” o reflectare a „sacralului” în „profan” („Eu pășesc mereu prin ierburi sfinte.../ Tu sosești la braț cu duhul sfânt.../ Iertăm!/ Și-acum hai să ne jucăm./ Numai devenind precum copiii/ vom fi neprihăniți, putem?/ - Putem!/ Și oglinda se sparse la auzul acestor cuvinte!” – *Iertarea*); nu întâmplător „celălalt” este plăsmuit în „bucătăria” sufletului, dat fiind o mereu „întoarcere” a Macrinei Lazăr în imediata apropiere a realului „locuit” deja („În cercul meu de prieteni,/ poezi, în marea lor parte,/ e ca și în bucătăria mea/ poezia se așază de trei ori pe masă/ și spune mulțumesc/ dar... m-am luat cu vorba.../ Bunul simț ... are privilegiul pentru mine însă./ Vom putea oare conștienții avea parte,/ în sfârșit,/ de un meniu/ ca la carte” – *În cerc*). Se încearcă o scăpare pe „spirală” timpului „imediat” („Așa mă uitam azi la mine/ .../ Toate culorile care dansau în horă/ păleau/ îmi șterg și acum cu o cârpă neabsorbantă retina./ care a făcut ceva drum./ s-a plimbat în cireși înroșiți/ prin iarmarocul plin de personaje, adaptate coincidențelor/ în care trebuia să mă gădesc...” – *Decor în reflexie*); la „granița” dintre neliniște și așteptări discrete, descoperă o posibilă strategie a „celuilat” pentru care se dezvoltă mai mult decât o admirație, am zice chiar o adulare („Tu, dacă/ iubești/ poezia/

observi/ cum spălatul rufelor/ desparte/ poezia/ de apele gri-verzui/ ale iluziei/ și dacă spui că iubești/ oamenii/ atunci poți vedea/ o mângâiere/ într-un blestem/ .../ îți vei depărta/ ochii de valul murdar și de aburi...” – *Epilog*); și totuși, credem că e un „Tu” formulat ideatic, într-un registru prozaic, chiar dacă febril.

Performanța într-un „aproape” al vederii este cât se poate de frustantă pentru poetă și da loc formulei copleșitoare de „umbre” ca proiecție creativă („Cum naiba vine asta/ vrei ceva,/ te lupti și te apropii/ te menții și posezi/ iar apoi/ nu-l mai vrei?/ (un exemplu am vrut să citesc toate poemele lor/ și am sfârșit doar prin a-mi înțeți/ scrisul)/ am vrut să am cea mai frumoasă familie/ și azi/ mi-e silă de edificiul de tablă/ loc de tras și de împins/ spațiu plan/ perimetru la vedere.” – *Aliajul de cuplu*); rămâne lupta cu sine, după un algoritm al unui romantism încorsetat de efectele unei mutualități temperate („.../ Nu vom mai vedea decât cu un singur ochi/ zi de zi ne vom trezi în cutii dereticate/ nu vom avea profeți/ nici clar văzători/ Nici o unitate de măsură/ nimic nu va fi măsurabil/ Nu va mai bate nimeni la ușă/ și nu ne vom mai șterge pe gură./ Duhurile vor călători/ din adiere în adiere./ Ei, da.../ vom putea defini toate mirosurile/ căci/ parfumurile/ vor fi singura monedă de schimb.” – *Apocalipsa*).

Din discursul livresc nu lipsesc tablourile familiare, în imagini subiectivizate (poate), dar nici nu s-ar putea altfel, atâta vreme cât poeticul își găsește echilibrul stărilor emoționale în ceea ce copleșește un „homo religios” – tandrețea și credința („.../ Trăiesc și simt prin aceste mânuțe neprihănite/ unduite în jurul inimii mele până la sufocare/ ca să prindă inima și s-o mute din loc/ .../ colțul guriței se unește cu a mea/ și mă împachetează în flori și comori/ mă conduce spre ochisorii simțitori/ întrebători/ care nu alt răspuns/ decât eternele îmbrățișări.” – *Copilașilor mei*); și tot aici, în simfonia inimii, în circularitatea poematului feminin, ca parte a unui spațiu interiorizat și interiorizabil „a priori”, celebrul „El” poate salva neînțelesuri dacă s-ar lăsa înțeles („.../ El.../ care nu dă de obicei nici jumătate din cât/ poate/ face.../ Și ce păcat, deși e greu de înțeles,/ chipul lui/ îmi va rămâne, săpat de

sânge pe artere/ între omoplați/ tatuat, săpat, inserat.” – *Doar noi*); este sau poate fi dilema, până la urmă, a unui „building” metafizic, un edificiu livresc („Am găsit poezia/ înainte să te cunosc/ fiecare vers scrijelit/ încerca să-mi șoptească numele tău/ silabele adiau ca un duh sfânt/ .../ Dar, într-un suflu șters din lacrimă/ mi-a fost dat să cer/ să mă inspir din ochii tăi/ fulgerători și goi.” – *Inspirație*).

De ce „Între noi” ? pentru că a rămas o *Scrisoare* neexpediată (De demult/ mă căzneau să-ți scriu aceste rânduri/ Și iată/ mi-am spus azi./ Nu se mai poate!/ Să tot amân căci trece clipa/ aia, aia, aia...); într-un „decor în reflexie”, poeta se regăsește ca mesager al frumosului interiorizat („.../ Nu știe nici porumbelul/ nici gladiola/ (când eram copil primeam doar gladiole)/ paza și sufletul corbului/...” – *Ispita*); fără îndoială că „celălalt” al „chipuirii” luminează gândul provenit din ecuația efluviilor neabandonate în concret („Privește mai des înspre cer/ nu te lăsa păcălit/ dacă stea după stea/ se-nghit în valsul norilor/ stelele sunt acele dorințe pe care nu/ ai vrut alteori să le primești/.../ alege-mă din fum/ între atâtea stele sclipitoare/ sunt undeva/ în abis/ stelele cert(ate) sunt dorințe pe care le-ai deprins/ de pe umeri/ scandalizat/ de ce poate fi totul/ atât de simplu?! și în același timp/ dificil.” – *Iluziile se ascund în cer*); salvatoare, „mărturia” poemului, cu „aripi” ca ascensiune către un „depășit-atins”, devine „arta” creației („Aripi de poem/ nu vi se va veșteji în veci zbaterea voastră/ mișcare/ nu e din afară, ci dinăuntru.../ .../ Aripi de poem/ vi se va reda dreptul să creșteți și să scrieți!/ .../ Aripi de poem/ temătoare/ într-o zi,/ descoperindu-vi-se culpa/ eterna iadurilor tortură/ vă veți întreba/ ce nu fac oamenii pentru puțin infern?!.../ Aripi de poem,/ scuturați criptările, cuprindeți de pe toată întinderea/ pământului roua/ învierea/ inspirați simultan de tentație sau viciu/ frică și curaj/ teroare și inocență/ .../ Aripi de poem,/ jumătate precaute, jumătate imprudente/ ca germinația... ” – *Antipoezie*).

Macrina Lazăr se inspiră din realitate (ca toate poetesele, credem că fără excepție) și caută desăvârșirea, prin exercițiul liric, în simbolistica astralului, pentru discursivitatea c(v)intelui.

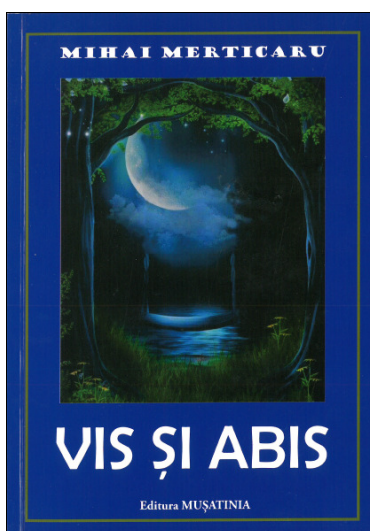
O VOCE POETICĂ MATURĂ

Scriitorul nemțean Mihai Merciaru, poet, eseist și gazetar, membru al Uniunii Scriitorilor, autor al unei impresionante opere, a debutat în 1992, cu volumul „Vânătoare princiară”, apărut la Editura *Cronica* din Iași, urmat de „Arta euritmiei”, de alte și alte volume, tipărite în Moldova, Ardeal, în Capitală, dar și la Chișinău, unele fiind traduse în engleză, italiană și franceză.

Bref, Mihai Merciaru e nu doar un poet, pur și simplu, ci și un veteran al sonetului românesc, alături de Mihai Eminescu, Al. Macedonski, Victor Eftimiu, Tudor George, Vasile Voiculescu, de regretatul Radu Cârneli etc.

După părerea noastră, sonetul este cea mai dificilă specie poetică, formal și conținutistic vorbind, părere ce ne e confirmată de însuși autorul cărții la care ne vom referi *Vis și abis* [89 de sonete], Editura Mușatinia, 2018, 127 p., al douăzecilea volum de poeme și al șaselea de sonete. În introducerea intitulată „Sonetul - regele poeziei”, în 4 pagini de detalii tehnice, se referă la prozodia celor două catrene urmate de cele două terține, formulând interesante observații de istorie și analiză literară privitoare la sonetul european și românesc. Nu sunt uitate terținele unui Omar Khayyam cu motivele sale poetice universale *carpe diem, carpe rosam, vanitas, vanitatum vanitas*, sau aforismele unui Li Tai Pe, ori versetele din *Cântarea Cântărilor*...

Așadar, în ciuda corsetului de formă fixă ce implică faimosul ritm endecasilabic, sonetul seduce de sute de ani prin muzicala, magica euritmie intraverbală, prin *suplețe și farmec*: „Împărțim un vis și-o împărăție,/ o inimă cu două luminișuri./ Un munte cu abisuri și suișuri/ Și-un fermecat izvor de apă vie// Ne cățărăm pe-aceleași povârnișuri./ Cât mai departe de viața pustie/ Dragostea ne e marea bogăție/ Cântăm pe-o vioară cu două arcușuri// Adesea ne-nfâlnim în același gând, Vrăjiți, rățacim printr-o melodie, Ne troienim în iluzii surzând// Și ne-nzdrăvenim într-un suspin plâpând. Murim și-nviem într-o feerie, Amurgul amâne-se sine die! “. Majoritatea sonetelor din *Vis și abis* sunt poeme de iubire ce capătă pe alocuri accentele unui imn cosmic,

căci iubirea ca și poezia înseamnă pentru poet ieșirea din timpul istoric și intrarea în sacralitate: „Un veac nesfârșit, clipa mi s-a părut./ Orfice reverii, înlănțuire,/ Se schimbă universul într-un sărut/ Și negurile, toate, au dispărut./ Că în orice poveste de iubire/ Mai intră și-un strop de dumnezeire.”

Mihai Merciaru pare să fi citit totul în materie de sonet, inclusiv studii critice, în literatura română și universală (de la Dante la Rilke, să zicem!), este un spirit cultivat, renaștist, un român îndrăgostit de valorile perene ale *nașunii și religiunii*, vorba lui Eminescu, și totodată un *uomo universale*, pare-se francofil, dovadă fiind *Parisul* în suita celor 14 sonete, precum și lexemele din limba lui Ronsard.

Titlurile sonetelor baleiază și mărturisesc cele mai disparate subiecte, personaje, concepte tip pasiune, muză, ochi, unicitate, portret, magie, poezul urgisit (e vorba de Ovidiu, poezul năvalnicei iubiri precum și al remediilor de desvrajire, primul poet deținut politic, cum îmi place mie să spun), dar, nedumerire, timonier, sublimitate, iubire, visător, eros, tandem, anxietate, decădere, tinerețe, despărțire, nălucire, finitudine, testament, precum și ambitusul atotcuprinzător, copleșitor lexical și tematic al sonetelor în dicțiunea neoclasicului modernist, maestru al acelei *ars combinatoria* până la cota lirismului ludic. Să oferim cititorului încă un sonet de o rarissimă frumusețe imaginifică, sideral - muzicală. Iată ce ne spune ruda modernistă a *magului călător în stele*: „Când voi pleca și eu din lumea asta/ Nu vreau

să-mi spuneți decât noapte bună!/ Și să aud doar clopotul cum sună./ Ceahlăul să-și elibereze creasta./ Să-ncap doar eu alătura de lună// Și când o fi, să vină și nevasta./ iubitoarea de-o viață, isihasta./ Soarele-n urmă-mi, poate să apună./ Așa pași-voi într-o lume nouă// Cu picioarele spălate în rouă./ Sonetele le las pe toate vouă// Că eu voi sări deasupra unui nor,/ preafecit că am învățat să zbor/ Prin toate galaxiile călător”.

Ca orice liric ce se respectă, Mihai Merciaru operează cu iluzii poetice și eresuri dar și cu oglinzi plimbate de-a lungul drumurilor realității, cu imponderabile suflatești, cu mituri, cu valențele visului și semnarea aferentă inexorabilei curse a timpului, recunoașterea *finitudinii* vieții noastre, vorba poetului, totul dublat de o solidă conștiință estetică, de unde și încrederea că poezia sa tot va lăsa pe lume o urmă în acel spirit al odei horatiene consolator: *non omnis moriar* sau al acelor maeștri “Care-au învins invincibila moarte”

În privința scriiturii, Mihai Merciaru are, arareori, ce-i drept, acea temeritate a locului comun, aflat fiind sub incidența, id est exigența rimei tip *abba* (luminoase - duioase, lumină - deplină) ceea ce înseamnă totuși o cădere de tensiune lirică. Numai că poetul nemțean nu face parte din acea categorie a artiștilor ce vor să epateze burghezul cu orice preț, demonstrând pe parcursul cărții performanța unor rime inedite tip *transpiră-hetairă, lustrale-astrale, culori-lucori* etc., neașteptate în versuri de o rarissimă intensitate.

După ce îi pomenește ca pe niște reperi perene ale Orașului Lumină („Parisul, de miracole cunună”) pe Manet, Matisse, Corot, dar și pe „Al noulea Ludovic, mare rege”, poezul continuă: „Colette și Beauvoir, celebre colege./ Oricum nu-i dat oricui minuni să vadă./ Parisul doar conține o-miriadă”.

În aceeași suită de sonete dedicate Parisului, cu celebrele sale bulevarde și Versailles-ul Regelui Soare, poezul focalizează punctul de maximă atracție printr-o metaforă-șoc, memorabilă: „La Luvru pare că palatul arde./ Lumea-i în delir, se calcă-n picioare./ E-o luptă corp la corp, care pe care./ Nu mai lipsesc decât niște petarde”. Plimbarea pe Sena? O veritabilă *simfonie* ce te face să→

GEO VASILE

cunoști *suprema frenezie*. Firește, poetul nu putea rata invitația universalului Brâncuși în atelierul-muzeu: „Cu barba-i bogată pare Dumnezeu (...)/ Eu îl privesc și el cioplește mereu./ Zâmbindu-mi oltenește de după nor/ O pasăre și un pandant scilpitor/ Se desprind ca aurul de minereu/. Din marmură din bronz, din ghips și din lemn/ Răsar negrese, blonde domnișoare/ Setea de nemărginire creștând semn”. Rând pe rând, îi va întâlni la modul simbolic, memorial sau livresc pe marii noștri exilați Cioran, Eliade, Ionesco, C.V. Gheorghiu și chiar pe Casanova. Și totuși între Paris și Piatra Neamț, opțiunea poetului român este în favoarea orașului de reședință: „Vrei să mă seduci, vicleanule Paris?! Inima-mi beteagă mereu îmi spune/ Că-n vatra ta s-ar face un tăciune./ Declin, deci, mesajul tău sui-generis.“ A se observa rima de excepție de mai sus, în care excelează, hic et nunc, doar un Tavi Soviany sau Serban Foartă..

Scriind sub pecetea marii școli poetice interbelice românești (Barbu-Bacovia-Bлага-Dan Botta etc.) dar cu precădere a modernismului românesc și european de secol XX, Mihai Mercicaru probează și prin această recentă carte valențele lirice ale marii simplități, echilibrului, tandreții, ale umorului ca bun simț. Relația poet-poezie este una de la credință la imolare, la răstignire întru cuvântul generator al învierii, al prezenței *în lumea viitoare*.

Încredințat ca și Dante, că „Iubirea, [e] a Universului axă”, Mihai Mercicaru cochetează cu abisul precum Pascal, între o vitalitate debordantă și un asfințit firesc, stări aparent antinomice, de fapt complementare, căci iubirea fără puterea iluziei, nu există. Pledoaria subliminală a poetului induce cititorului credința că viața nu se sfârșește odată cu moartea, că destinul uman e deschis spre infinit, îmbinând microcosmosul cu macrocosmosul, și totodată forța și transcendența imaginației (iluziei!) care caută și creează infinitate peste tot și în toate.

Poet al unor policromii muzicale, al evanescențelor și nestematelor scripturale ce ridică tropul lirismului românesc la puterea ultimei modernități via Eminescu, Baudelaire, Rimbaud, Macedonski, Mihai Mercicaru nu uită de osârda jertfelnică, epifanică a Poetului, dedicându-i unul din

sonete pe care îl cităm în întregime pentru frumusețea sa cvasi religioasă: „Poetul îmbracă lumea-n cuvinte./ Zestre blestemată, de el, se ține./ Ocean de patimi sub ceruri senine./ Cu îndoiala, frate necuminte.// Firea-ntreagă-i arde -n flăcări divine/ Furnal încins în inimă și-n minte./ De-abisuri și nemargini pendinte./ Viață nestinsă, poemul susține.// Când blânda noapte-n suflet îi pătrunde/ Și muza în tâmple îl săgetează./ Lumini stăruitoare-n mintea-i trează.// Dezvăluie mii de minuni rotunde/ Cum nu găsești altundeva niciunde/ Și-ntregul univers se-nflăcărează.”

Un poet în plină ascensiune creatoare.

Aventurile și învățătura banalului cotidian

Venit în literatură dinspre științele exacte, Puiu Răducan dovedește o înclinație deosebită spre copilăria pe care o retrăiește cu nostalgie, în punctele ei cele mai fierbinți: aventura, dinamismul trăirii la sat, contopirea cu natura. Autorul scrie o proză de acțiune, cu granițe libere între publicistică și memorialistică.

Într-un mod bizar, autorul (*Mucegai nostalgic de vârstă bătrână*, ed. ROTIPO, 2015) realizează o structură compozițională a volumului incluzând și versuri, și proză, poate dintr-un prea-plin sufletească care se cere pus repede în pagină, indiferent de formă. Astfel, după titlu urmează un *Cuvânt al autorului* care citează opinia unui anonim: „Păstrează amintirile copilăriei vii, și atunci ești mai

aproape de nemurire!”, urmată de imagini din viața satului tradițional, aflat încă sub cupola mitului și miracolului. Meditația asupra timpului și satului pornește de la existența banală, dar miraculoasă în percepția unui copil sensibil.

Cartea lui Răducan ar putea începe cu scurta frază a lui Einstein: „Timpul există pentru ca lucrurile să nu se întâmple în același moment”, sau cu fraza lui Lucian Blaga, „Suntem și vom fi întotdeauna neam de țărani. De aceea, destinul nostru ca neam, ca putere culturală, atârnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranelor – creatorul și păstrătorul culturii populare, centru generator, binecuvântat și rodnic”. Dar Puiu Răducan NU mai este țărăn, după cum vom vedea imediat. Puiu Răducan păstrează în suflet legătura sa cu țarina, cu satul, cu veșnicia lui.

Născut în Vâlcea sub munte, în iulie 1951, a trecut prin școli cu profil tehnic – profesionala, Grupul Școlar energetic, liceul la seral, Școala de maiștri și Facultatea de mecanică și tehnologie. Nimic din toate acestea nu l-au învățat despre literatură, singura apropiere – colaterală – fiind Modulul pedagogic post-universitar care îi dădea dreptul să predea la catedră. Cu atât mai mare este meritul său de a-și fi creat o operă: 19 volume de poezie scrise între 2005 și 2016, dar ele se continuă și în prezent; 31 de volume de proză, între care se află și cartea de față, ceea ce înseamnă că termenul de „proză” nu e chiar... curat. De asemenea, d. Răducan are o bogată activitate culturală, răsplătită cu diplome și medalii, fiind membru a numeroase Asociații profesionale și culturale.

În prozele sale, autorul se sincronizează epocii prezente printr-o exprimare gazetărească, uneori dinamică, din primul front al realității și cotidianului, alteori evocatoare, și scoate o semnificație sau o învățătură chiar și din amintirile copilăriei. Astfel, copacul din proza *Dudul*, pare a fi străjerul copilăriei, cel care adăpostește găinile și-l legăna pe copil: „De fiecare dată, când plecam cu rata, dudul meu își lua rădăcinile-n spinare și (...) mă urmărea peste tot”.

Este un text nostalgic, fără „aventuri” fără intrigă, deși se presupune că niciun copil n-a fost văduvit de ele.→

AURELIU GOCI

Altfel stau lucrurile cu *Ursei*, al doilea câine de pază al copilăriei autorului. Plină de epic, proza descrie inclusiv prinderea unui iepure de către câine, dar finalul se revarsă într-un naturalism exagerat atunci când prezintă cum a făcut vecinul „iepurele zdrențe” și i l-a dat lui Ursei.

Salcâmul aplecat din Sudos începe cu un citat din Sfântul Grigorie, care vorbește despre „sfinții care ocrotesc pământul nostru românesc” și viața aspră pe care au dus-o. Puiu Răducan își leagă amintirile de o Treime: dudul din curtea casei, câinele Ursei și salcâmul din Sudos, „al treilea stâlp al copilăriei din Țepești”, și toate aceste trei elemente, „formează trepidul vieții mele”. Autorul își amintește spaime vechi, când l-a prins întunericul pe râpa din Sudos și a pierdut oile și caprele, a primit o ceartă zdravănă de la mamă și s-a dus să se adăpostească de chelfăneală la mătușă. Dar nu ni se spune dacă mama a recuperat oile, nici dacă puștii a evitat „săpuneala” maternă: în amintirea autorului rămâne doar salcâmul ciudat de strâmb și jocurile copilăriei...

Proza sapiențială cu inflexiuni lirice rămâne, în fond, o publicistică dedicată evocărilor care fac existența rutinieră mai ușor de suportat. Comunicatorul este angrenat în fel de fel de situații, opoziții ori contradicții, ceea ce face din povestitor un personaj cu dublu rol: implicat în amintire și în „clipa cea repede”.

Există însă și un instinct ludic în publicistica-proză, deschisă cotidianului – scenele țărănești sunt de mare autenticitate, iar viața rurală devine credibilă în confruntările și deziluziile existenței.

Autorul, cu un talent nativ evident, afirmă o puternică percepție a cotidianului din trecut și din prezent, a imediatului, iar povestirile sale sunt pline de învățături.

Aceste „Amintiri din copilărie” capătă alte valori, comparativ cu cele ale nemuritorului Ion Creangă, de care-l apropie doar miraculosul vârstei și al satului.

Puiu Răducan demonstrează că este un autor de forță, dar fără conștiință literară, pe care o înlocuiește cu darul evocărilor, cu metafore de mare calitate, cu trăiri adânci care fac din lumea descrisă un topos mirabil.

Moartea, un fleac

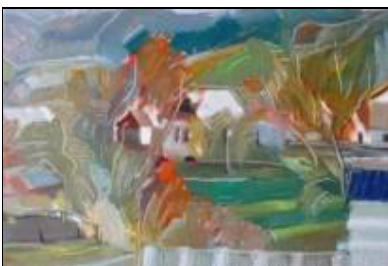
Moartea nu e ceva neobișnuit, ci o stare de normalitate, altfel spus – un fleac, așa încât frica de moarte trebuie să dispară pentru a lăsa loc acceptării sale cu seninătate. E ceea ce transmite Teodor Dume în volumul de versuri *Moartea din vis* (Ed. Pim, Iași, 2020).

Moartea este și o cale spre lumină. spre Dumnezeu, putând înlătura întunericul din om și din juru-i („o să aștept în întuneric / ca un iubit la primul său sărut / mă voi ridica de pe locul meu / și voi privi înspre răsărit / apoi / îmi voi ruga fiica / să tragă întunericul de pe mine / și când o să deschid ochii / în fereastră va sta Dumnezeu // nu-i cine știe ce / și cu moartea asta // un fleac...” – **Moartea din vis, un fleac**).

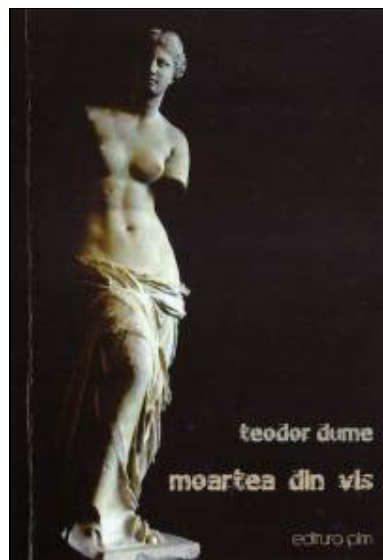
Apropierea morții îl pune însă pe om față în față cu el însuși, înfățișându-i viața trăită, cu speranța cu faptele bune sunt mai numeroase decât cele rele („viața e un nimic ce te ajută cât / să treci dintr-un anotimp într-altul // și-n clipa sfârșitului // cineva / o să spună că ai fost / Om bun” – **Nu e bine să mori**).

Întrebările despre propria persoană determină purcederea spre autocunoaștere, începând cu părinții („ca un fluture agățat de noapte / o să colorez cu privirea / cele două imagini / între care mă caut / tată – mamă / noapte bună!” – **Imaginile în care mă caut**), pentru că viața se naște din moarte, într-o poveste fără început și fără sfârșit („știu că sunt un duplicat al morții altuia / și mă delimitez între ceea ce a fost / și o identitate dată / în arendă” – **Un fel de arendă**; „dacă eu sunt poarta spre cer / și Dumnezeu este aleea / atunci copilul meu va fi / consistența trupului sau / șoapta morții timpului meu?” – **Poarta spre cer**).

Totodată, apropierea morții presupune reînțorcerea la credință, la rugăciunea sinceră („mi-am dat

Adriana Ureche, „Bistrița - case la poalele dealului”

seama că rugăciunea / ajută doar atunci când / te reînțorci în tine / și - suferi” – Numele morții, ana), dar și conștientizarea importanței iubirii în viața omului, alături de pasiune și dăruire, adeseori neglijată ori batjocorită, ea însăși fiind o formă de jertfă („dar să nu uităm că și iubirea / e o moarte lentă pe care Dumnezeu / o acceptă ca jertfă / pentru oameni” – **Iubirea ca jertfă**).

Din nefericire, abia acum omul descoperă că timpul nu mai este suficient pentru împăcarea cu sine însuși, cu cei apropiați, spre a putea lăsa urme ale trecerii sale pe pământ („și-mi permit să vorbesc / o să-l rog să-mi împrumute / clipele dintre două respirații / doar atât / cât să-l strig pe tata / să o mângâi pe mama și să-mi sărut copilul / nepotului să-i pot lăsa / urmele pașilor și ceasul îmbătrânit / de sub grindă...” – **Poate ultimul dar**), urme care, inevitabil, sunt supuse distrugerii („în drumul meu se va pierde / o urmă de om / și atât...” – **Dumnezeu, tăcut ca o lacrimă**).

Totuși, fiecare zi, chiar dacă e o deplasare a omului către moarte, poartă în ea viața, speranța în împlinirea năzuințelor („în fiecare zi / înăuntrul meu se ghemuiește / o șansă” - Și totuși un motiv).

Practic, fiecare dimineață este o zi furată morții, o păcălire a acesteia întru bucuria existenței („scriu pe timp cu sânge de înger / așa îmi păcălesc moartea” – **Așa am păcălit moartea**).

Poezia lui Teodor Dume este o devoalare a sufletului, a celor mai intime resorturi ale sale.

DANIEL LUCA

CU ÎNGERII LA DRUM

Problema îngerilor rămâne o tematică exigentă în filozofia existențialismului; o simbolistică privilegiată a viziunii „prezenței în absență”. Dat fiind cunoașterea suprasensibilului, conștientizat în estetica artelor ori a istoriei religiilor, de la Dionisie Areopagitul la Toma, de la Dante și Milton la Blake și Rilke, reflecția angelică se înscrie într-un interval al eticului hieratic. Și David Boia caută o „evadare”, în poemele din volumul „Cu îngerii la drum” (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015), astfel ca dihotomia „existent-inexistent”, într-o manieră a reflecției „real-ireal”, să corporalizeze, în cuvânt, un interval al propriului imaginar civic și etic. Cunoscut deopotrivă ca autor de aforisme și epigrame, poetul găsește o „metodă” de grafie a „ideii”, a „conceptului”, într-o combinatorie imaginativă, fie sub forma poemelor „tanka”, fie a celor versificate; cert, înclinația poetului spre ceea ce face cel mai bine – aforisme și epigrame, este valorificată în centrul enunțurilor lirice. Intenționalitatea lui David Boia constă în a-și apropia versul de gândirea filozofică, printr-un exercițiu mai mult sau mai puțin vădit, în planul unor trăiri „limită” care, probabil, au influențat suportul lirismului său, pe de o parte; pe de alta încearcă exprimarea unei „libertăți” ce ține de propriul stil real; și astfel, anume viziuni, în expresii poetice, chiar dacă unele abrupte, se constituie în discurs livresc care produce, în configurația poemelor, o gamă de idei și sentimente (destul de sugestive), care să permită evocări și reverberații cognoscibile.

Căutăm să înțelegem modul în care „gândul” dinlăuntrul („Îmi spune gândul răvășit/ Cum să fiu la nesfârșit/ Propriul mu infinit”- *Gândul insistent*) poematic, așa cum apare în volumul „Cu îngerii la drum”, poate concretiza ori măcar contura că „a umbla cu îngerii la drum” poate fi un „câștig”, în sensul din n „L'Angelo necessario” (1986) ori din „Hildegard von Bingen” (1963). Dacă David Boia își alege „calea” alături de îngerii, după cum titlul volumului ne „anunță”, asta înseamnă că „numinosul” ca „monadă” a divinului se vrea experimentat într-un univers cartezian -

„cogito ergo sum”. Fără îndoială că întrebările retorice își găsesc un anume corespondent, dacă nu chiar o explicație, și în versurile poetului („Trăim sub masca întrebării/ Incognito în mod imperativ./ Urmărind linia răsăritului/ La orizont vor înflori secvențe/ Priviți la tărâmul de lumini/ Unde plutesc galaxii din obârșii//...// Pe plaiul celor nouă fericiri/ Unde suie vertiginos quasarii/ Pe viitor în straie inopinate/ Să fim exponenții luminii în duh.” – *Incognito*). Legea vidului, dintotdeauna „existentă apriorică” în terminologia lui Kant, nu poate dezarma atitudinea de bună intenționalitate a ființei, de atingere a unui „depășit atins” (Liiceanu, 2010); cum de altfel, și ideile poetului converg tot către același substrat filozofic („Aprioric rând pe rând/ La distanță de un gând/ Sub masca unor entități/ Trec printre noi eternități//... Axiomatic ați ghicit/ De undeva din infinit/ Profitând de libertăți/ Trec peste noi eternități.”- *Eternități*). Ipostazele divinului constituie lumea de lumină călăuzitoare („Zare în delir/ O arie splendidă/ Cântec de îngeri/ Răsună simptomatic/ Reverberând cu cerul” – *Tanka*), deschiderea către un „altceva” al nostru, consubstanțial cu ființialitatea prezentă în ființă („Proiect personal/ Drum presărat cu vise/ Traseu uluitor/ Program idealizat/ Dor de emancipare” – *Tanka*). Aspirația omului către „un dincolo” al transcenderii poate fi una dintre „fericirile” supreme („Dacă timpul se va sfârși/ Noi vom deturna clipele/ ...// Dacă spațiul se va termina/ Și va deveni punct fix/ Ne vom mobiliza să ieșim/ Din apăsarea strămtorii// Dacă lumina conștiinței/ Va trece bariera

gândului/ Vom citi de pe retină/ Viitorul omniprezent// Dacă legile naturii/ Vor degenera definitiv/ Vom acosta la infinit/ În taina altei veșnicii.” – *Dacă și numai dacă*). Poetul cultivă, într-un fel, o poezie de meditație, mizând pe o anume viziune dintr-un „illo tempore” („Dănuie și azi/ Plete din praf de stele/ În sens multiplu/ Transfigurând aieva/ Taina universului” – *Tanka*); o stare lockeană se încearcă, subtil, în cele din urmă („Peisaj celest/ Pe sus norii cumulus/ Lin după tipic/ Cern premoniții albe/ Prin sită de adieri” – *Tanka*). Riscând în imaginativul conceptual („Revăd în noapte/ Salba universului/ Frescă imună/ Prin fante de lumină/ Alt infinit din stele” – *Tanka*), David Boia se înfruntă pe sine și încearcă o trecere prin „tunelul” timpului pentru a se asigura de un „alt fel” de viitor („Sus în galaxii/ Văd zâmbetul luminii/ Peste mii de ani/ Vibrând cu emoție/ În contul veșniciei” – *Tanka*); înfruntă, deopotrivă, „tainele ascunse”, pentru a obține un „mai mult” al „dat”ului existențial, cu care, probabil, se împacă („Numai în cursa vieții/ Timpul nu iartă nimic/ Nici o clipită/ Divagații pe traseu/ Nu pot stopa destinul” – *Tanka*). Imaginând un univers compensatoriu, într-o poetică meditativă, credem, abstracțiile și epifaniile fac „note” distinctive cărora li se acordă, în hierofania cuvântului, dreptul să funcționeze confesiv; poetul încearcă o anume „limită” a afectului, nu devoțional, ci unul rațional.

Există o întregă metafizică privitoare la existența ființelor din lumea nevăzută și la implicarea lor în viața omului; psalmistul spune că omul a fost făcut „cu puțin mai prejos decât îngerii”; așadar, rolul lor divin („sunt slujitori ai Săi care fac voia Lui”) se răsfrânge și asupra umanului; omenirea e „asupra-îngerime”, cum spune Ioana Pârvulescu (1999). Dacă „motivul” îngerului e reprezentat și reprezentabil în epifanii, asta-i permite lui David Boia să apeleze la picturalul cuvântului pentru a configura o realitate existențială („Din motive de policromie severă/ Pământeni s-au aliat cu albastru/ În proporție riguros competitivă/ O cortină stă să cadă în infra-roșu// În plan intermitent apar iluzii stridente/ Țiui pe ecran semnale ultraviolete/ Apar semafoare depășite pe roșu/ Unele speranțe se pretează →

CRISTINA SAVA

în galben// Peste barieră plutește vag transparentă/ La chermul unei atitudini confuze/ Alte culori privesc din dos printre fante/ Într-o armonie de vis fără complexe// ...// În geam bate o nuanță albă anemică/ Mult potențial se disipă pe negru/ Prea multă energie se pierde pe maro/ Un curcubeu cu extensii mistuie zarea// Domină clar rețeaua craiului de verde/ Culori intră și ies în spectru de-a valma/ Sporadic apar noi interferențe bizare/ Din cauze intrinseci culorile evoluează// ...Ferițiți cei care percep nuanțe pozitive/ Ferițiți cei care disting culori divine.” - *Cromatică universală*).

S-ar crede că tematica îngerilor (în acest volum) va fi tratată teologic, însă poetul preferă să exprime doar „ideea” de „materie – spirit”, astfel încât să urmeze un „drum” al înțelegerii unui „interval” spiritual iacobean, existent între uman și celest („Imnuri de slavă/ Ceremonie sacră/ Pe aripi de duh/ Răsar îngeri în extaz/ Din soarele sclipitor.” - *Tanka*). Dincolo de dualitatea „sacru-profan”, inevitabil, condiția dualului „a fi” rămâne tot în parcursul existențial al firii („Și depresiv și de bonton/ Rebel cu firea din eon/ Este și înger și demon.” - *Dorul*). Un „locus sacer” este „muntele” într-o hierofanie eliadeiană a miticului „axis mundi” („Privesc munții cu nesațiu/ Ancorați în timp și spațiu/ Pentru mine munții-s sfinți/ Îmi sunt frați dar și părinți” - *Munții*).

Paradigma elementului sacru se situează în dinamica pe care condiția existențialului se vrea un „început” de norme în evoluția lui „homo vagans” („Să pot să fiu copil acum/ Cu inima și cu starea/ Aș inventa avid un drum/ M-aș înfrăți cu zarea/ Să pot să fiu copil în gând/ Și-n veacuri peste ere/ Aș scotoci munții la rând/ Ca să îmi de-a putere/ Să pot să fiu copil curat/ Cu gânduri intrinseci/ Aș căuta neîncetat/ Copil ca să rămân în veci” - *Copil să fiu*).

Oportunitatea de a merge cu îngerul e o „variabilă” de reverberație a identității sacrului (După prima zi/ De vibrație vitală/ În armonie/ Intru în rezonanță/ Cu glasul ecoului” - *Tanka*).

De la înțelegerea „misiunii” îngerului la aceea a „duhului” e doar un „pas” și ține tot de „ceea ce este ascuns în vedere”, dar „există”;

perceput ca un „canal” prin care înțelepciunea Lui Dumnezeu se revarsă în „cele ce se văd” și înnobilează existența lui „homo religios” („Darul suprem pe pământ/ Dincolo de orice cuvânt/ E darul Duhului Sfânt.” - *Darul suprem*). Manifestarea „pur-impur” trebuie să fie o reflecție în „oglină” a energiei transcendenței („Dintr-un reflex primordial/ Purtați de energii rebele/ Aicea în spațiu sideral/ Ne raportăm ades la stele//...// Se naște atunci dorința vie/ De-a dezlega misterul/ Ce taine ne ascunde cerul/ Și cum se naște o poezie.” - *Reflexii*). Poezia își asumă menirea și „nu lasă să treacă decât imaterială lumină a spiritului” (Nicolae Manolescu, 1987).

„Transformarea” ce are loc în/ prin Yahve ridică intenționalitatea liricului la gradul de relevanță a manifestării „sacrului” în „eul” creator („Clipe fertile/ Când silabe adie/ În forme varii/ Versuri plutesc inocent/ Plăsmuind sacre poeme” - *Tanka*). Sentimentul „iubirii” ca virtute transformatoare dă sens „conștiinței de sine” („Pulsul iubirii/ În imnuri și în ode/ Poartă spre azur/ Amorul unui poet/ O muză sacră cu nimb” - *Tanka*). Pathosul meditativ aduce o împăcare cu sine, prin menirea poetului și a poeziei, într-un univers al discursului metaforizat („Clipe fertile/ Când silabe adie/ În forme varii/ Versuri plutesc inocent/ Plăsmuind sacre – poeme” - *Tanka*). Limbajul este cel care asigură privilegiul ca emoția estetică să se „înălțe” dincolo de efemeritate.

Interpretarea cognitivă a transcenderii realului îl determină pe David Boia să exerseze, printr-o poetică de „notații”, cugetări filozofice, iar prezența „îngerului” să însușeze înțelegeri pentru un „loc locuit”, cunoaștere și existență a dualului „a fi”, privilegiat sau nu „cu îngerii la drum”.

Adriana Ureche, „Ghetele”

AMIAZĂ NEVINDECATĂ

În recent comentatul jurnal al scriitorului Eugen Dorcescu, *Îngerul adâncului* (2020), cuprinzând intervalul 1991-1998, am întâlnit, menționat între prietenii autorului la loc de cinste, numele Veronicăi Bălaj, poetă, prozatoare, realizatoare de emisiuni radio-tv, membră premiată a unor Academii și Uniuni de creație din România, Franța, Italia, Spania, Austria, Elveția, Canada etc., autoare, în general, a peste 30 de cărți, unele apărute în ediții bilingve și prezentate la saloane și târguri de carte internaționale de la Bruxelles, New York, Neuchatel, Viena, Budapesta, Roma, Montreal, Ierusalim, Frio-Madrid etc. Autoare prodigioasă cu indeniabile succese în spațiul euro-atlantic (și nu numai), Veronica Balaj ne propune în acest nou roman (*Amiază nevindecată*, Ed. Victor Babeș, Timișoara, 2018, 314 p.) de tip confesiv și mare parte compus în registru jurnalier, o interesantă experiență de viață cu personaje aparținând unor lumi diferite, așa cum sunt cuplurile: Bety & Niky Wincloup, medici cu experiență profesională în Africa și părinți ai unui iubit fiu suferind de autism (Canada), Ema & Wilhelm Waldemar, modistă cu magazine și profesor de liceu în Bavaria, crescând un copil, Rudolf, al soțului dintr-o primă pasiune cu Irene, un tânăr la rândul său cu probleme de cuplu din cauza iubitei (Germania), Geanina & Giovanni din Assisi, ea lucrătoare la firma soțului, care va lua pe seama sa, până ce situația se va clarifica, eroarea de „gestionare” a soției finalizată cu închisoare, ambii părinți ai unui iubit fiu (Italia); →

ZENOVIE CÂRLUGEA

sârbii Iovanca & Radomir Sasko, părinți ai unui copil născut mort în memoria căruia ei hotărâsc să deschidă o grădiniță particulară cu înlesniri pentru copiii săraci, la care profesoara de slavistică va deveni educatoare...

Cele patru cupluri amintite vor participa la spectacolul-concurs aniversar Nunta de argint, organizat pe vasul Fantasia, la care actrița Teodosia Andreescu, împreună cu asistentul ei Mario, va fi aleasă, prin concurs, moderatoare. Venită din România pe vasul marin de câteva etaje, Teo – care nu mersese cu vaporul „decât pe Bega” și realiza că nu are dezinvoltura unui voiajor obișnuit cu croaziere de acest fel pe Mediterana – va modera în sala mov („cea mai mare de pe vas”) spectacolul alcătuit „din secvențe trăite”, „un spectacol de-a viața” cu probe propuse de un juriu ales.

Vasul de croazieră „Fantasia” (el însuși o alegorie a „vietii”) avea să plece din Cita Vechia, orașul de pe litoralul Mării Tiresiene, și să se avânte spre sudul Peninsulei Italice, în apele Mediteranei, până la Palermo și Valeta (Malta), experiențe turistice de neuitat consemnate cu aplombul unui jurnal de călătorie (foarte interesante paginile cu vizitarea vechiului Palermo: Teatrul Massimo, Cripta Capucinilor, Teatrul de Marionete, apoi Valetta, pe urmele Cavalerilor maltezi etc.).

În paralel cu acest „jurnal de călătorie”, evocat, pe parcursul unei săptămâni întregi, la persoana întâi, de actrița timișoreancă Teo, autoarea reproduce mesajele electronice schimbate de aceasta cu buna ei prietenă Anca, cea care o însoțește la îmbarcare. Anca, nerevenindu-și după pierderea într-un accident de automobil a iubitului ei Alex („un Adam pățimaș”), primește din partea prietenei un fel de consiliere sufletească, precum și îndemnuri de a-l uita pe cel care făptuise atâtea „trădări” față de ea: „Normal ar fi să continui pe alt traseu a această dăruire. Făcând o cotitură spre alt partener. E singura cale de a te salva de suferință.” Alex fusese un ins cu un puternic și de nestăvilit magnetism erotic, „mănat de-o forță nevăzută, îl încolțea irezistibil atracția noului. Nestatornicia. Un teren gata cucerit trebuia părăsit.” De unde și regretul ulterior exprimat într-un îndemn adresat prietenei aflate în deplasări mondene: „Măcar tu nu te lăsa amărâtă, nu te da înapoi niciun pas, dacă întâlnești

această provocare! Trăiește intens, cu disperare! Eu nu am încă această forță, dar, în planul doi al subconștientului meu, asta îmi doresc. Să pot trăi la gradul sutelor de volți. Am învățat asta de la Alex. Acum știu. Așa merită să tratezi clipa, viața.”

Deși nelegalizată vreodată relația ei cu Alex, îndoliata femeie, iubitoare, tandră, fidelă, neîngăduit de iertătoare (împovărată și de „păcatul de-a fi renunțat la copilul care trebuia să se nască”) nu numai că încearcă să uite nenorocirea printr-un sejur mănăstiresc (care mai mult o intrigă decât o liniștește, datorită firii sale profunde de care nu se poate dezice!), dar este hotărâtă să ia parte și la descurcarea unor probleme, inclusiv financiare, rămase după moartea iubitului, tranzacționându-și, în acest fel, liniștea față de acțiunea în instanță a „adversarei” sale (ultima „trădare” a lui Alex)... Schimburile de mesaje între Teo și Anca, întrolocate în cuprinsul celor 15 capitole care evocă întâmplările din croaziera cu „Fantasia”, reprezintă în economia romanului spații epice considerabile. Ele vin să detalieze nu numai unele aspecte din viața Ancăi, dar și să dezvăluie anumite episoade, trăiri și aspecte din viața moderatoarei Teo, accentul căzând, după fulguranta evocare cu „plecarea lui Doni în veșnicii”, pe amintirea relației sale cu Vio: „Se derulează în secret, doar în memoria mea, frânturi de viață, din catalogul trecutului, toate înșiruite și gata-gata să mă acapareze în loc să se topească. Încerc să le ocolesc, intră în acțiune instinctul de conservare. Conștiința mea vrea să se salveze de atacurile unor vedenii. Un balaur e trecutul, eu vreau să merg spre calmitate, mă uit în jurul meu și dacă lumea se arată veselă și impresionată și bucurasă de rolul pe care-l are în acel moment, de ce să nu fac și eu la fel? dar oare găsesc puterea să aplic în practică cele gândite și să-mi ajustez o stare interioară rozalie? Și ce bună sfătuitoare mă mai credeam față de Anca! Hm... și cum mă credeam în stare s-o pot trata eu, chiar eu, de fantasmăle unei întâmplări care-și vântură coada și ochii de foc și prin sinele?!” (5).

Dintre toți partenerii prezenți la concursul „Nunta de argint”, Radomir Sasko, autorul lucrării Cartea copilului care-ar fi vrut să fie..., oferită cu acest prilej, este cel care-i amintește lui Teo de mai vechea ei relație

pasională cu Vio. Cunoscut în vâltoarea revoluției din decembrie 1989 de la Timișoara (o îndepărtase de amfiteatrul măcelului), Vio îi va oferi tinerei iluzia iubirii perfecte într-un spațiu al deplinei simbioze cu natura montană de la Rudăria cu colibă, salcâmi și fagi, ploi, tunel, mori de apă, cascadă, peisaj în care au rămas „cuvinte doldora de iubire”... Însă, după un timp relativ scurt, iubitul va trebui să plece – „părăsind povestea”! - la mama lui în Germania, unde rămâne definitiv. Croaziera pe Mediterana i-l readuce în suflet pe Vio („a revenit brusc în ambientul meu interior, din adâncul mării (...) am parte de-o vibrație interioară nestăpănită (...) ca o forță mistică își face apariția triumfătoare, chiar arogantă, aducând toată învâlmășeala din seara aceea din '89, când eram cu miile în stradă, noi timișorenii care urlam, ne bucuram, ne înghesuim strigându-ne încrederea în libertate și-n câte ne mai lipseau atunci...”(p.164). E evocat momentul salvării, crucial însă pentru relația cea urmat: „Dărdâiam din toate încheieturile, regretam că venisem acolo, taman lângă teatru unde se aflau tunurile (...) El a intuit perfect. Era un apărător intuitiv și cu simțurile perfect acordate, nicio disonanță nu-l atingea, așa încât m-a prins ferm de mână și m-a tras, m-a scos din perimetrul sunetului produs de gloanțe (...) Fugeam gâfâind printre zgomotele slobozite în aer, văzusem așa ceva doar în filme...” Astfel de mărturisiri făcute Ancăi în mesajele trimise de pe vasul de croazieră au darul de a-i „despovăra” protagonistei sufletul încercat acum de apariția bruscă a fantomei celui iubit cândva. E vorba de o terapeutică a povestirii/ mărturisirii, cu rol reciproc după cum însăși Teo precizează în finalul unui mesaj: „Promit alte fragmente de timp încolțit de iubire și, poate, spovedania făcută una alteia ne va duce la vindecare.”, s.n. (Cap.7). Aceeași intimă convingere și din partea Ancăi, declarând într-un mesaj trimis de la mănăstirea în care își căuta liniștea: „Simt o nespūsă dorință să-ți vorbesc (...) Am conștiința încărcată. Am auzit că iadul tocmai asta ar fi, conștiința noastră hăcuită de regrete (...) Îmi asum totul, dar nu renunț la plăcerea de-a mă confesa ție. Ca la psiholog. Acceptă o vreme rolul ăsta, de dragul meu, te rog!”, s.n. (Cap. 5). „Tot îl mai iubesc”, mărturisește undeva Teo, ceea ce consună cu →

sufletul încărcat de Alex al Ancăi, conștientă că din „istoria” cu bărbatul iubit „n-a lipsit patima, arderea, flacăra, nu o lălăială de relație sau o flămă oarecare, instinctuală”...Schimbul de mesaje își dezvăluie, așadar, până la urmă menirea terapeutică în sens mutual-spiritual, căci atât Teo cât și Anca sunt două suflete „rănite” pe viață, de unde și titlul romanului „Amiază nevindecată”... Așadar o rână „nevindecată”, rămasă în adâncul sufletului, pe care anumite momente din croazieră o resuscitează cu puterea transformării iluziei în realitate! O realitate inacceptabilă, refuzată în favoarea unui trecut luminos, plin de toate promisiunile, spulberate desigur ulterior, dar care au farmecul lor în contextul și freamătul iubirii de atunci...

Și asta cu atât mai mult cu cât, în final, într-o scenă incredibilă de senzațional imprevizibil, acolo, pe puntea vasului, ca o resuscitare a gândului intens ce pusese stăpânire pe sufletul Teodosiei (a se reține și numele cu accent ecleziastic al protagonistei), îi apare deodată în față, adresându-i-se pe nume cu dragălașenie, însuși Vio care-o invită să „stea de vorbă” la un prânz, în oraș: „Era cât se poate de adevărat. Vio îmi era coleg de... voiaj pe Fantasia. Ședea planton, nu departe de mine.” Îi rememorse în acele zile chipul cu ardoare, iar acesta „reînviase ca o statuie”, după atâta timp părăsită „fără niciun cuvânt”... „Nu m-am uitat înapoi de teamă că m-aș fi putut întoarce”, spune Teo, care „reînviindu-l pe Vio cel de atunci” are dezamăgirea să-l reîntâlnească pe „Vio cel de acum”, voiajând în cuplu pe Mediterana: „Mâine va trebui să găsec un motiv plauzibil și să renunț la croazieră...” (Cap. 15).

Mecanismul reamintirii trecutului îi fusese declanșat cu un clic doar de Radomir Sasko, sârbul participant alături de Iovanca la concursul-aniversar „Nunta de argint”: „Mă bâzâie ca un bondar disperat întreabarea, cum de s-a putut transforma o rememorare a mea într-o clipă reală, dar, nici pe departe, îmbucurătoare (...) Ei bine, uite așa, tam-nesam, chiar ca-n basme, s-a petrecut transformarea visului în realitate. Am dorit de sute de ori să-l revăd pe Vio, iar acum, deși s-a întâmplat cu adevărat, stau baricadată și mă feresc ca de foc să mai dau ochii cu el.”

Vio era, așadar, pe vasul de croazieră de la început și abia la sfârșitul sejurului are surpriza de a o întâlni pe Teo, propunându-i o ieșire în oraș, câtă vreme soția lui ușor bolnavă ar fi rămas pe vas...

„Am preluat neliniștea din adâncurile mării”, îi scrie Teo prietenei. Îmi era teamă să-l revăd pe omul care mi-a fost atât de drag (...) În mine se zvârcolește ceva ca un pește uriaș prins în plasă. M-aș răcori în mare de-ar fi posibil (...) Abia aștept să vină dimineața și să-mi pregătesc plecarea. Rămân pe țarm de unde voi lua un tren, un avion, orice mijloc de transport și voi reveni acasă/Masca iubirii s-a fărâmat. Nu mai e cazul să-i lipesc cioburile.” Debarcarea la Marsilia, acolo unde va fi coborât și căpitanul cu infarct din grupul „luptătorilor din Algeria”, este un gest decisiv de a proteja trecutul, fără nicio atingere cu „Vio cel de azi”, protagonistă revenind lângă prietena ei de la Timișoara (ar fi interesantă și o „continuare” cu noi aspecte și întâmplări din viața lui Teo, care cu siguranță ar avea multe de spus, în aceeași manieră de planuri narativ-paralele dezvoltate într-un contrapunct al propriilor încercări și drame sufletești)...

Aflată în cabina ei de la etajul întâi, hubloul acesteia i se pare „un ochi hipnotic”, iar marea „o noapte așternută sub vasul nostru care alunecă peste negura sa precum un somnambul.” Refuzându-l pe „Vio cel de acum”, Teo mărturisește că „îl voi readuce lângă mine pe Vio cel de atunci, doar pe cel de pe vremea iubirii”, ca pe un „bun de preț sau un talisman care să-mi ocrotească trecutul” (sfârșitul capitoului 15, ultimul)...

Amiază nevindecată este un roman deopotrivă jurnal și confesiune despre „arșița iubirii” (principiu structurant universal și cosmic, prezent cu determinare și în cazul celor patru cupluri), cu destine deloc confortabile și liniare, cu drame și nebănuite abisuri sub liniștea aparențelor, bine puse în pagină, într-un stil alert, dozat cu pricepere și de reală autenticitate. Nimic nu sună fals în tot acest concert de varii biografii, care mai de care plină de neprevăzut și de un oarecare senzațional, care împreună susțin linia narativă și atmosfera de destindere social-culturală și istorică, în cazul itinerariilor dimprejurul Italiei sau a evocărilor de pe navă.

Este și o inevitabilă poezie a sensibilității incitate de peisaj, memorabile fiind pasajele cu descrierea mării în care se scaldă cerul înstelat cu adorație lunară și pe care înaintea nava de croazieră „nu nume fantast”, mare cât un bloc cu mai multe etaje, ce pare construită „după un plan avangardist” și la bordul căreia se vorbește „în câteva limbi de circulație internațională”... Marea, fascinanta întindere de apă „floare imensă răsărită la fereastra mea”, „o pictură mișcătoare, din valuri dansând, dirijate de-o mână nevăzută”, „...bestială când se supără, clocotitoare ca un puseu de iubire trădată, șovăielnică precum o femeie care a greșit și ar vrea să fie iertată de bărbatul iubit nereușind cum să se apropie de el (...), primejdioasă când e prea sigură pe ea (...), jovială uneori, fermecătoare adesea (...), fățarnică, și-n multe feluri încă”...

Autoarea trece ușor de la un registru la altul, dovedindu-se nu numai reporter consemnând jurnalistic realitatea, ci și diarist care-și toarnă oful în confesiuni ori prozator de observație social-etică, conturând repede caractere și psihologii, observând detalii de decor și amănunte comportamentale, ba chiar lăsând să se așeze peste multe din cele văzute când o poezie a reveriilor când o percepție a imaginilor artistice și tropilor dătători de transfigurări sensibile.

Nu lipsesc observațiile caracterologic-comportamentale mușcătoare de tipul: „Doamna Ema sper să nu fie o bovariană (bovarică, n.n.) și că vom putea relaționa”. Sau acest portret din doar câteva tușe al unei „sfrijite” încruntate către o „intrusă” care „se băga în viața ei”: „Are brațe ca niște bețe noduroase, o hartă de riduri mai ceva decât cea astrală, în schimb posedă un soț cu fizic prezentabil. Țâfnos și greu de mulțumit, după cum se arată. Împinge cu piciorul unul dintre geamantane și stă bosumflat”. (p. 23). Ori reflecții de felul acesta, mai frecvente: „Iubirea, ce putere miraculoasă! Îți pârjolește sufletul, te înalță ori te face una cu adâncul disperării... Cenușa ei te poate sufoca dacă nu pleci din cale-i, alteori, ca o pasăre bolnavă, se lasă blegită peste viața ta, o cocoloșești, îi dai din respirația ta, o vrei din nou zglobeie, fermecătoare, dar nu ai nici tu puterea s-o resuscitezi, căci ea nu mai are→

scânteia miraculoasă. Degeaba cauți șoapte de mângâiere și alint./ Scânteia magică nu se mai aprinde...” (p. 123)...

Uneori propozițiile se subțiază în formulări maximale, apoftegmatice, rezumând observații și experiențe de viață: „Viața își dezvăluie secretele, numai dacă-i explorată prin propriile noastre simțăminte” (p. 26); „Orice am zice, totul este repetabil. Poate doar marea-i mereu alta în forma valurilor.

Acum e din nou amăgitoare, flexibilă, lăsându-se în voia unei mâini miraculoase care jupuiește (jupoie, n.n.) spuma valurilor încărunțite.// Valurile se balansau într-un tangaj cu dimensiuni combinate, uluitoare, asemeni unui pariu între durere și joc periculos, redevenind însă de fiecare dată la limpezime și netulburare.

Așa cum se arată și acum la picioarele noastre.”(111) Sau această observație adresată prietenei: „Viața are volute pe care nu le poți sări, trebuie să le parcurgi. Atâta tot.”(p.133).

Și peste tot, construcția inteligentă și originală a unei cărți, ale cărei fire epice sunt ținute în frâu cu o dibace dexteritate, ceea ce face lectura antrenantă sub semnul unei regii a evenimentialului și a unui conținut nu lipsit de acel imprezibil senzațional, de regăsit nu numai în cele patru povești de viață ale cuplurilor euro-atlantice, dar și în diegeza ce se încheagă de la sine din schimbul de mesaje, marcate în roman cu italic aldin și înaltecate în antrenul evocării propriu-zise a croazierei pe Mediterana...

În general, *Amiază nevindecată* este un roman plăcut, excelent pentru o vacanță la mare ori la munte, antrenant, clocotind de viață, în ritm cu o deschidere mai largă, europeană, a tematicii, care nu e deloc exotică, ci variată precum orizontul de așteptare a unui cititor conștient că, parte componentă fiind, trăiește într-o Europă a deschiderilor estivale, și nu numai...

Roman de dragoste, dar și jurnal de mondenitate estivală, deopotrivă social și pe alocuri de observație morală, *Amiază nevindecată* recomandă un scriitor de netrucată audi-ență și deplin stăpân pe mijloacele sale de exprimare prozastică.

OCHIUL DIN FRUNTE

Acum un an și jumătate prezentam romanul „*Genul feminin*” ca pe o ciudată mostră de literaritate... și iată că... „*Genul masculin*” (Mihaela Roșu Bănă, 2020, Editura Astralis, București, RO) ne provoacă prin proiectul unei trilogii...

„*Genul masculin*”?... Să fi pătruns autoarea întregul cuantum de perfidie și de grosolanie, ca... „*drept*” al acestui gen?...

Dar, iată că nu sunt singurul întrebător!... Au întrebat și niscai... personaje... „*unii dintre ei o însoțiseră, mai mult sau mai puțin, în procesul devenirii și iluminării*”... (op.cit., pg. 10). Însă... pe cine au întrebat?... căci autoarea din *starea de lume* își mediază relația cu *lumea ca lume, in re* și o strecoară pe *Dana, autoarea-in-fabula*; autoarea personaj, printr-o strategie textuală aidoma celei din marel roman, despre roman, metatetic și întregitor. Adică... doar ca un trop literar, doar ca... „*fără pricină*”... cum zicea *Nichita Stănescu*; doar ca un procedeu de excelență literară?... Anume... să-l încurce și să-l provoace pe derutatul cititor, ori... fiindcă autorul-autor chiar este un mare scriitor?...

***

Așa, orizontul *in re* și *planul de idei* stau textual intersectate, ca proiecții, dar nu sunt congruente, iar *textul* vine doar provocator, prilej de identificare al unui autentic romanesc...

În fapt, scriitoarea simulează, dar nu subscrie la masacrul „*noii ideologii*”, al... „*unificării de gen*”... căci ea recunoaște, iar *scriitoarea-personaj* asumă „*diferența*” așezată de la facerea lumii pe... „*masculin*” și „*feminin*”... ba chiar constată că... „*Lumea bărba-*

ților e la fel de complicată ca și cea a femeilor, iar ei îi scâpau elementele fundamentale”, (op.cit., pg. 11) Și tocmai de aceea ea, *scriitoarea-personaj*, alege după cazuri „*masculine*”, complementar, să le provoace... ca să le facă coautori la scrierea propriului lor roman...

Aparent liniar, *textul Scriitoarei* pare a nu spune mai mult decât *textul Danei, autoarea-personaj*, atâta doar că... *textul* este, aici, subtextul... prin care *autoarea-autor* subscrie *cuvântul care relatează, cuvântului care construiește*...

Textul de carte este o provocare, căci... se livrează nivelat, superizat, pe seturi de esențe textuale, ușor adăpostite sub aparențe liniare... unde stratul de suprafață nu mai consumă cu cel de adâncime...

Așa, sub aceste viclenii textuale, scriitoarea mă surprinde, ca și prima dată când eu, cel care s-a ocupat decenii în șir de geneza ideologiilor, am constatat cu uimire că vorbitorul original, avut în vedere de scriitoare, știe ce spune și că... Iubirea, Speranța, Durerea, Iertarea... sunt toate la... „*genul feminin*”. Citind romanul am privit retrospectiv, lacrima mamei mele și... Doamne cât au fost de multe și toate... la „*genul feminin*”!...

Această scriitoare mi-a redat capitole profunde de umanitate, prin care văd și eu superizări esențiale...

Văd dintr-o dată tabla de valori a *Sfântului Pavel*, căci am crezut în ea, fiindcă IUBIREA se situa acolo ca vârful-princeps... valoare a valorilor. Când, iată, *Mihaela* îmi bulversează axiologia și îmi arată că... altfel e așezată lumea...

Ea vine înspre cititor cu tabula *Sfintei Maria*, în care... deasupra, ca întâia și cea mai importantă valoare universală e... MATERNITATEA, care dă și... maxima fidelitate!... Iar prin subtilitățile ei alegorice, scriitoarea strecoară textual și un *avort*... care strivește ființa feminină ca o crimă...

***

Or, pentru atare subtextuale înțele-suri, autoarea-personaj, se mișcă prin lumea în care progresează „*proactivii*”; unde „*birocrația ucide*”... (pg. 50); unde mișună ființe duplicitare; *generi* de boși; „*piloase*”; *studenți-ciripitori*; *fiu de universitari, de mi-lițieni*; între care „*simpii elevi aut-saideri*” depun eforturi colosale, ca să se țină prin propriul destin, într-o→

IOAN KALEVE

lume a eficienței – că e la Lugoj, că e la Timișoara -, în care e greu a răzbate, dar și mai greu a te menține...

Aceasta e lumea în care scriitoarea-personaj trăiește alături de **Bogdan și dr. Rusu**, pe care vrea să-i facă a fi coautori ai propriului lor roman... și chiar obține complementaritatea, deși **Bogdan** întreabă... „Cui îi pasă de viețile noastre?...” (op.cit., p. 47). El acceptă, totuși, să colaboreze în a creiona... „Cronicile ratării” (p. 71). Viața lui, o frescă colosală, de „domn cu greutate”, care la cincizeci de ani, ajunge să se întrebe... „Ce mai rămâne din viața unui om în afară de urmele trecerii lui prin viața altor oameni?” (op.cit., p. 74). Ajuns director și șef de proiect, ajunge condamnat de soție și de lume căci... vrea să fie el însuși și este împins, pentru aceasta, pe... pârtia ratării...

Așa, prin mijlocirea „Ochiului din frunte”... scriitoarea așează în cincizeci de pagini cincizeci de ani de viață, după care... „schimb de generații”... „transferul la București”... „Bătăliile din Gara de nord”... „viața de salvamar de vacanță”... „antrenamentele”... „aventurile scurte, fără obligații”... participarea la viața alor tăi... și... „ce repede se face târziu în viață!”... Unde-s concediile, Grecia, Piața sârbilor din Lugoj, facultatea și... „adolescentul insolent”... care, copil, își oripilase bunica, ce îl eticheta... „Copil născut pe drumuri”?...

E „homo viator” și... o, Doamne,... ce repede se face târziu!...

***

Mai greu este cu „homo luminosus”... de unde să-l iei, când cotidianul, rutina, problematica profesională, evenimentele personale ne îngustează reflecția de sine?...

Până la urmă scriitoarea-personaj îl implică pe **doctorul Rusu**, cel ce se autodefineste ca... „Șeful sectorului de oase rupte și suflete zdrobite”... specializat în... „recondiționări”... (op. cit., p. 60-63), intelectual de vârf în lumea eficienței, chirurg de renume, care, totuși, realizează că titlul „*Mister-Popularitate-2017*” e o glorie labilă pentru acela care-și caută eul ferm.

Și din nou... mașina, clubul, motocicliștii, evenimentele printre care... abia de se zăresc ochii mamei, o victimă a vremii ei...

Atras de **Dana** în programul meta-textual, el se surprinde pe sine suspectându-se de o profundă umanitate ca de o slăbiciune, în lumea... eficien-

ței... Și... cum să procedezi cu paciența admirabilă, căreia îi asisti recuperarea de sine, dar care te înspăimântă căci... „te citește” în adânc, în amănunt?... Încerci să abuzezi de dreptul de a fi... grosolan, cu glume proaste, despre... „chiloții doamnei”... pe care i-ai văzut în timp ce ea era în operație, sub anestezie, dar... îți dai seama că nu ține, că admirația, platonice în sine și curată, te apără de tine, pe panta unde omul dispare... se scurge în specialist... se volatilizează...

Și, sub lupa proprie, te întrebi și exclami: „Nu știu din ce cauză intrăm în tot felul de rezonanțe. Mi se pare ciudat.” (op.cit., p. 168). Accepți că... „Marile revelații se produc la jumătatea vieții” (ibidem) și recunoști... „Trăiam o criză identitară fără sfârșit!” (op. cit. 171). Realizezi tu însuși și enunți: „Eram o fună plămădită din contradicții ireconciliabile, într-o căutare a sinelui fără sfârșit...” (op.cit., pg. 180).

Te adie gândul că... „apusul e doar răsăritul, văzut de la spate...” (p. 181) și accepți terapia de sine, și terapeutul... recunoscând că... „scrisul poate funcționa ca o terapie”... (pg. 178).

Până la urmă... iubirea în concept, ca un concept... îl scoate din negura de sine, pe... „homo luminosus”... iar autoarea-autor conchide... „destinele acestor bărbați păreau marcate de linii și trasee nevăzute” (pg. 187). Am zice că... erau și sunt unite sub concept... că e traseu de viață, că-i destin... „Și... Doamne... ce repede se face târziu în viață!”...

Surprins de scriitorul autentic, în lumea sa, rămâne, totuși, pentru sine și pentru noi, chiar... „homo luminosus”...

Iar scriitoarea-autor, cu scriitoarea-personaj și cu personajele ei, coautori „la genul masculin”... ai propriei reflecții despre sine, adună oameni, fapte, destine, situații în nexul textual ce se numește... LUGOJ... și devine... o zonă de aleasă literaritate...

Și iată că Lugojul, cunoscut de noi ca orașul... „cu pita pufoasă și muierea frumoașă”... asumat de lugojeni ca... „*Florența Banatului*”... chiar are pontul actual cu care... să se „făloșească”; e... *homo luminosus!*... „că bănățenii-asună scriitoarea-acceptă greu grosolană!” (op.cit., pg. 129). În schimb, sublimul se construiește în sine, de la sine și uneori chiar prin sinele tău, ca o corolă universală a eului întrebător.

Istorie și romanesc fanariot

Trecerea de la cercetarea științifică la creația literară nu este o facilă transformare de personalitate. Puțini au reușit să accepte această trecere și să fie la fel de performanți. Constanța Vintilă-Ghițulescu este printre cei puțini care au reușit să treacă de la ambiția istoricului de a spune adevărul despre o perioadă istorică la condiția scriitorului. Pentru cel de-al doilea, adevărul unui timp devine verosimilitudinea construită cu ajutorul intuiției și a empatiei pentru cei care au trăit epoca respectivă. Constanța Vintilă-Ghițulescu e cunoscută datorită unor lucrări dedicate specificului vieții private în spațiul românesc în perioada de trecere de la evul mediu târăgănat datorită sistemului economic impus de otomani spre o modernitate grăbită care gâfăia să prindă din urmă Occidentul.

Cercetarea detaliată a acestei perioade liminale în care un mod de viață se încapățânează să nu moară, iar altul se încapățânează să se nască a inspirat Constanței Vintilă-Ghițulescu romanul istoric *Evgheņiții*. Trama se bazează pe clasicul triumfi amoros. O femeie este iubită de către doi bărbați, mai precis e vorba de Catinca Bălăceanu, soțul ei, Alecu și Mihai Greceanu. Catinca, fiica Ilincăi Filipescu și nora aprigei boieroaiice Lușița Bălăceanu, intră în familia Bălăceanu însoțită de Stanca, o roabă țigancă care îi e extrem de devotată. →

MIHAELA MUDURE

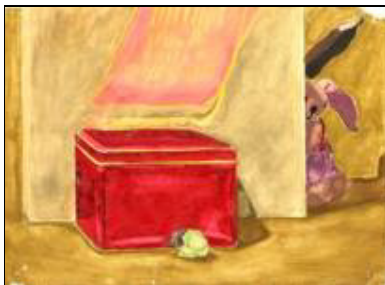
E o căsătorie de conveniență. Alecu Bălăceanu, soțul Catinicăi, este mai mare cu zece ani decât soția lui. „E mai tot timpul plecat, ba pe la moșii, ba pe la isprăvnicie, ba pe la Curte, n-avea timp să se ocupe de slugi, de casă, crezând că d'aia se însurase și d'aia își luase nevastă, să-i fie de ajutor“ (25). În opinia lui Alecu, mariajul lui era unul normal. Avea grijă ca soția lui să nu sufere de nicio lipsă materială, ba chiar să trăiască în belșug. Viața lor intimă nu excela, dar nici nu lipsea cu desăvârșire. Lipsită de experiență, naiva Catinică își imagina că așa este normal. Codul social și moral al epocii, îi permitea lui Alecu și discrete escapade, considerate a fi niște legături fără consecințe. Uneori se mai întâmpla ca din aceste legături cu roabele țigănci să apară și niște copii din flori: „... el era stăpânul, el dispunea de avere, cum dorea, iar copiii îi vor fi slugi credincioase mai târziu, sânge din sângele lui, nu putea să-i alunge oricât de hapsân ar fi fost” (190). Autoarea nu face nicio referință la un fenomen asemănător – existent, de exemplu, în Louisiana – așa numitele plaçages – aranjamente matrimoniale alternative cu sclave mulatre sau cât mai albe cu putință. Cititorul informat își dă seama că robia este un construct social care are anumite permanențe mai ales privitoare la relațiile dintre femei și bărbați. Este vorba în această situație de un soi de secret pe care îl știa toată lumea, dar pe care doamna legitimă trebuie să se prefacă a-l ignora. Aranjamentele boierilor noștri nu sunt foarte departe de asemenea libertăți pe care banii și poziția socială le facilitau.

Catinică, fire română, iubește literatura, citește romane românești și crede că așa trebuie să curgă viața ei de acum înainte. Însă destinul avea să le joace o festă tuturor. În viața Catinicăi apare Mihai Greceanu, unul din tinerii bonjuriști ai epocii. Mihai făcuse studii la Viena și venise acasă cu idei revoluționare. Tatăl său încearcă să îl „aducă cu picioarele pe pământ”, dar disputa dintre tată și fiu nu duce la niciun rezultat. Cei doi rămân fiecare cu opiniile lor. Interesante, dar și ironice, sunt ecourile la unele discuții contemporane despre legăturile dintre Europa și „țărișoara noastră”, tradițiile ei. „Că noi avem legile și obiceiurile noastre și n-avem nevoie de cei din

Europa să ne spună ce să facem. C-om ști noi cum să ne descurcăm! Tu bagă bine la cap că aici tot boierii ai mari conduc politia, iară nu opincarii și prostimea. Fiecare să-și ție locu, că noi pleca io să vină vreun mămăligar să-mi zică ce să fac!” (34).

După ce ajung să conștientizeze sentimentele lor reciproce, Mihai și Catinică se hotărăsc să își ia destinul în propriile mâini. Trama romanului devine o chestiune de evghenie, ifos, cinste și cin... Ce vor face cei doi îndrăgostiți care vor să-și recroiască destinele așa cum vor ei? Vor reuși ei să-și ducă de nas soarta? Familia vrea să îl însoare pe Mihai Greceanu cu Irina Ghica, dar cei doi îndrăgostiți, Catinică și Mihai, fug la conacul lui Ianache Otetelișanu. Urmează un interval romanțios, care va deveni unic în viața protagoniștilor, prizonieri ai mentalităților finalului de ev mediu fanariot. Catinică e fericită, dar în același timp melancolizează comparându-se cu Manon Lescaut ori cu Julie, eroinele ei preferate. „Nu pot să nu cred că fericirea ce-mi inundă acum sufletul nu-și va cere la un moment dat prețul” (84). Erotismul, bucuria clipei, împlinirea suflutească și sexuală sunt contrabalansate de un puternic presentiment că soarta îi va despărți. „Și altă zi reîncepea, iar ei se pierdeau prin vie, printre podgorenii tocmiți la cules, printre struguri, ținându-se întotdeauna de mână ca nu cumva să se piardă. Se regăseau în eternul foisor unde mustul fierbea în oale mari de lut și aștepta să fie gustat” (89).

Presimțirile negative ale Catinicăi construiesc o prolepsă, în sens romantic, al destinului care nu poate fi evitat. Chiar dacă savurează fiecare clipă ce o petrece cu Mihai, Catinică nu se poate împiedica să nu deplângă viitorul pe care îl presimte cumplit:

Adriana Ureche, „Și eu vreau ceva!”

„nu mă pot opri să nu mă gândesc dacă nu cumva iubirea noastră se va îneca, într-o bună dimineață în băltoaca din dreptul caselor Anicuți!” (96).

Autoarea o construiește pe Catinică în conformitate cu rețetarul romanilor amoroși care făceau deliciile cititoarelor vremii. Pentru ele ficțiunea, romanescul devin o supapă de siguranță care le permite să suporte viața reală sublimându-și dorințele, pornirile trupești.

Iubirea hiperbolizată și intensificată de opreliști a cuplului boieresc este pusă într-un reușit contrast narativ cu amorurile lui Ioniță, servitorul lui Mihai, un soi de *Jacques le fataliste*, pe țigănește. „Io am viața mea și mă gândesc să mai stau așa câțiva ani buni, că dulceață ca asta nici că se poate! Sunt dă capu meu, fără mamă, fără tată, fără dajdie, nimic, rupt dă lume și în voia inimii. Ce să fac c-o muiere? Bărdăcuțe și copii proști și săraci ca mine? Nu-mi trebuie! Mai bine mă duc la cărciuma Stanii, beau până mor și m-am dus. Să cheuim și să iubim nevestele proștilor, boierule, aista viață!” (92). Ajuns pe moșia lui Ianache Otetelișanu, împreună cu stăpânul lui, Ioniță devine idealul fetelor din sat. O curtează pe frumoasa Lenuța. „O fac jupâneasă cu testemel și călțuni, mărgele și cercei dă argint, cu rochie dă sarasir și salbe dă galbeni numa unu și unu” (101). Dar toate aceste promisiuni se dovedesc a fi doar vorbe goale. Ioniță este, precum stăpânul lui, un excentric din punct de vedere al normelor și cutumelor morale. Moartea lui Ioniță, ucis de săteni ca pedeapsă pentru comportarea lui iresponsabilă, vine ca o prevestire. Mihai și Catinică părăsesc moșia care ie-a ocrotit iubirea și pleacă la București, spre „soarta ce așteaptă să-i judece” (111). O țigăncă bătrână le prevestește un viitor sumbru. Constanța Vintilă-Ghiulescu folosește cu îndemănare diferiți markeri cu valoare simbolică. „Un stol uriaș de ciori roia pe cer, croncâinind și rostogolindu-se într-un nor negru prevestitor de vreme rea” (111).

Cei doi trebuie să se supună. *Money talks*. Dacă nu vor de bunăvoie, o vor face pentru că factorul economic îi obligă. „Zestrea ei era pe mâinile lui Alecu, moștenirea lui sub cheia lui Costache Greceanu” (132). Catinică e târâtă în fața mitropolitului să divorțeze și amândoi →

îndrăgostiții vor fi trimiși la mănăstire pentru căință și ispășire. „...[T]otul era un alișveriuș ce se legase bine până atunci, dar apăruseră ei cu pasiunea lor și clintiseră un pic tocmelile și învoielile ca până atunci dăduseră roade” (161-162). Problema e că pedeapsa nu este aplicată la fel. Pentru Mihai stagiul la mănăstire e un soi de exil aurit, o simplă îndepărtare de la distracțiile pe care le oferă capitala. Femeia, însă, e socotită o păcătoasă recalcitrantă și supusă unui regim extrem de dur care îi va aduce moartea.

Romanul insistă asupra standardelor duble pe care societatea românească le cultiva și la întretăierea secolului al XVIII-lea cu al XIX-lea și le cultivă și în zilele noastre. Boierii cei bătrâni sunt nemulțumiți că cei doi tineri au îndrăznit să sfideze instituția consacrată, deși au umblat și ei pe de lături în tinerețe. Costache Greceanu consideră că „bărbatului îi dat să umble și dacă poarta-i deschisă să și intre... Iar muierea trebuie să fie muiere, supusă și credincioasă. Așa e dat dă Dumnezeu, așa trebuie să fie” (127). Pe de altă parte, Coana Marghioala Greceanu femeie cu experiență, știe diferența dintre ce trebuie să știe lumea și ceea ce este cu adevărat. „Câte nu i-a fost dat să tragă cu Costache, a știut însă cum să dreagă lucrurile, astfel încât nimic să nu iasă la vedere, iar ea să rămână stăpâna și jupâneasa de cinste fără de care Costache nu mișcă un deget” (77). Iubirile acelea pasagere nu pot oferi familiei continuitate prin urmași legiuți. Și, până la urmă, tot ea soția, femeia rezervatară din viața oricărui bărbat *serios*, stâlp al societății, trebuie să-i fie la dispoziție zi și noapte pentru a-i satisface cheful. Cu mândrie, se autodefineste Coana Marghioala Greceanu. „Eu, muierea ce i-am fost hărăzită să-i aduc zestre și să-i fac copii. Eu muierea ce trebuia să-i țin casa, să-i fiu supusă și să-i astâmpăr poftelile în miez de nnoapte sau în zori de zi” (179).

O prezență inevitabilă într-un roman construit pe baza unui conflict matrimonial din înalta clasă boierească sunt robii țigani, un soi de agenți de informații care știu tot, află tot, răspândesc știri și/sau bârfe. În această poveste tragică de iubire, ei îndeplinesc funcția unor *factotum* cu social inferior, dar nu lipsiți de influență. Inteligența este arma și unealta lor cea mai reductabilă pentru

Adriana Ureche, „Natură statică”

a se proteja și a-și asigura – dacă e posibil o bătrânețe liniștită. Roaba Stanca, de exemplu, îi ține piept boierului Bălăceanu cu mult curaj. Boierul o amenință pe Stanca că o vinde și pe ea și pe copiii ei „în toate părțile să nu vă mai vedeți câte zile o-ți avea” (119). Dar Stanca îi amintește că ea aparține Filipeștilor și doar ei pot să o vândă și continuă muștrându-și stăpânul. Nu arareori există un soi de comunitate între stăpân și rob. Iar când e vorba de femei, acest lucru este cu atât mai evident căci și doamnele timpului tot un soi de roabe trăind în colivia lor de aur sunt. Stanca nu ezită a-l muștra pe Alecu Bălăceanu. „Să-ți fie rușine boierului, că după zece ani în care ți-am chivernisit casa mă categorisești și mă ocărăști cu vorbe dă necinste pentru o madea a dumitale. Nu sunt io stăpânu nimănu și nu io trebuia să port de grijă Catinchii, ci dumneata” (119-120).

Autoarea, istoric și literat deopotrivă, este înzestrată cu un talent absolut excepțional de mânăuire a limbajului. Romanciera are capacitatea – extrem de necesară pentru un autor de romane istorice – de a crea reușite tablouri de epocă. Precum alți confrați întru ficționalizarea trecutului, Vintilă-Ghițulescu are plăcerea enumerării unor elemente de cultură materială care își aduc o contribuție fundamentală la crearea atmosferei. „Anicuța pregătise cu grijă odaia: perne moi și blănuri colorate acopereau podeaua, perdele mari cădeau peste ferestre acoperind orice firicel de lumină, în timp ce câteva lumânări aruncate la întâmplare în sfeșnice de aur, bătute cu smaralde și safire, răspândeau raze colorate, reflectându-se în oglinzile de pe pereți. Divanurile moi le așteptau iubirea. Pe măsuțe joase sau direct pe podea, talere cu struguri proaspeți, cu mere și alune, cu nuci și pere, cu felii

mari de pepene roșii și galbeni. Alături, filigene cu cafeaua aburindă, chiseaua cu dulceață, șerbeturi felurite și confeturi care mai de care mai gustoase. În clondire, vinurile, roșii și albe, roz și negre, se odihneau cuminiți, alături paharele încă neatinse, un deget de vutcă pentru el, un deget de lichior dulceag pentru ea” (61). Un test stilistic, cu deosebire dificil pentru orice autor de romane istorice, este descrierea îmbrăcămînții. Costumul de epocă este un element extrem de important și necesar în construirea atmosferei. Iată, de exemplu, cum o vede romanciera Vintilă-Ghițulescu pe Irina Ghica, logodnica lui Mihai, o domnișoară din lumea bună impusă de familie. „Irina Ghica, gătită toată, din cap până-n picioare – sute de taleri se revărsaseră pe găтели și colane, pe cercei și inele, pe conduri și fireturi, pe rochii și blănuri -, se plimba mândră printre invitați” (79).

Romanul istoric este un gen care nu a fost foarte mult cultivat de femei. Statistic vorbind, în literatura română autoarele de romane istorice sunt mult mai puține decât confrații lor de gen. Problema care se pune este dacă putem vorbi de un anume specific al romanului istoric feminin (adică, scris de femei). Fără îndoială, istorii despre amoruri plasate în afara matrimonialului și localizate într-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat s-au scris și se vor mai scrie. Dar insistența asupra laturii romanțioase este tipică pentru construcția tradițională a femininului și femeiescului. Măiestria autoarei este că ea folosește aceste stereotipuri până la a friza marginea primejdioasă a lacrimogenului, dar se salvează de la un posibil înec narativ prin sinceritatea cu care personajele își trăiesc libovul. Critica implicită la adresa unei societăți ipocrite care iartă rătăcirile bărbatului, dar pune la canon și caznă grozavă patima femeiască este convingătoare și inteligent construită. Citorul sau cititoarea nu are defel impresia că ar fi „dascălit” sau îndoctrinat ideologic spre cărarea feminismului, deși substratul romanului este o pledoarie pentru libertatea bărbatului și a femeii de a-și construi viața în libertate.

Referințe:

VINTILĂ-GHIȚULESCU, Constanța, *Evgheniții*, București, Humanitas, 2006.

FAPTE ȘI INTERPRETĂRI

Volumul trei (final?) al romanului de factură pluralist-postmodernă (*Sindromul de exaltare în Sud-estul Noii Europe*, Limes, 2020) întregeste viziunea epică a prozaturii Nicolae Suciului într-un triptic narativ de largă respirație și inventivitate.

Această „parte a III-a” a romanului menține susținut tonusul întregii construcții, într-o dezbateri debordantă de teme, aspecte ale real/irealului, cu o libertate de abordare ce forțează constant limitele, generând, din confruntări aparent anodine, sensuri surpriză. Palierile narrative din volumele precedente se păstrează, însă accentele, modulația epică sunt dispuse ușor diferit. Continuă în forță sondajele de mediu („liceul nostru” văzut în oglinda vie, dar și deformantă a scrisorilor-reclamații ale unor părinți cu tare educative; cartierul de romi Țipenia din orașul Izbeliștea, „noul Macondo” postcomunist descris la proporții de frescă eroi-comică, budaideliană). Autorul are la dispoziție un bogat arsenal de mijloace expresive, bine dozat, cu o stăpânire sigură a nuanțelor. Dezvoltarea epică demonstrează tabuurile valorice ale centrului, făcând loc „vocii marginale”, orizontului aplatizat al periferiei, subculturii fanilor media, opiniilor neadecvate din mediul educației, partizanatului politic. Pe linia tare a postmodernismului, Nicolae Suciul nu se sfiește să critice forme inautentice ale culturii de masă, ca tot atâtea captivități de grup sau ale individului. Ochiul critic ia în vizor „societatea banului”, „mizeriile” realității, sacrificarea libertății de dragul comodității (cazul soției dependente de „marea” invenție a tensiometrului), tirania camerelor de supraveghere, capcanele „transparenței”, cruzimea „știrilor șoc” ale TV, vecinătatea explozivă cimitir-teren de fotbal, lumea *feisbuc* cu feisbucienii ei ș.a.

Perspectiva din volumul final, fără a rarefia ponderea faptelor, mută accentul pe filtrul subiectiv al personajelor (actori sau observatori), pe interpretarea evenimentelor. Relatarea concisă a întâmplărilor conferă „poveștii” o structurare sporită. Planul descriptiv din episoadele despre „liceul nostru” este extins cu noi, inepuizabile detalii (de un „comic nebun” - cum opinează editorul, Mircea Petean). Lectura multelor, mă-

runte întâmplări din viața elevilor, majoritatea – acte de indisciplină reale sau închipuite, induce un răs compulsiv, cathartic. Intensitatea scenelor invocate, dusă la limită, induce impresia de realitate în exces, hiperrealitate. Nu se mai respectă modelul modernist al separației valorilor (jos/înalt), criteriile sunt răsturnate, mixate, peste tot ne întâmpină o energie contestatară infatigabilă. Rezultatul e o imagine deliberat impură, alternanță între dezbateri eseistică, în formulare adesea abstractă (profesorii Dinu Grama, Orian, Corifeu, ca și postările unor „blogări” intens motivați) și imaginile-șoc ale culturii de masă. Prozatorul Suciul le stăpânește pe ambele, într-un discurs debordant, de autentică inspirație narativă. Suntem martori, în *Sindromul...* la un spectacol continuu, de fapte, întâmplări, idei, dezvoltat ca proces în sine, ca imagine a realității devenită ea însăși realitate. Trimiterile insistente la „verosimilul” lui Aristotel își au paralela în postmodernul construct al simulării („imaginea își este pură simulare de sine” - Baudrillard). N. Suciul alternează planurile de înscriere în real, fără a da prioritate, prin poziționare directă, vreunuiia dintre ele. Perspectiva auctorială, „obiectivă” e redusă aproape de zero.

Locul ei îl ocupă vocile personajelor – în dialog (anti-eroii cartierului de romi Țipenia), monolog exterior (părinții-reclamanți, ai elevilor) interior (textele de pe Blogul cadrului didactic) sau doar articulate ca „voce interioară” a unui profesor ori reproduse drept „citare” după variate surse de știri voit contradictorii, precum în episodul 27 (fantezista „pagină de facebook”). Linia de comunicare de pe „Blogul cadrului didactic” e una a dezbaterii de fond a problemelor, ideilor, opiniilor lumii intelectuale restrânse a dascălilor liceului local. Un mediu suficient sieși, în care timpul „moromețian” al IT-ului pare a mai avea răbdare cu oamenii. „Blogul cadrului...” întreține, ca o altă Poiană a lui Iocan, un conclave de nesfârșite discuții, postări, luări de poziție pe cele mai fanteziste teme posibile. Acțiunea e aici staționară, faptele sunt infime, aduse din timpul propriu, în paradigma interpretării. Autorul nu mai e regizorul absolut conducând firele narației, ci personajele autonomizate devin arbitri ai întâmplărilor. Protagonistii actului de

comunicare sunt fani „feisbuc”, blogării, emisarii de emailuri, operatorii pe mobiluri „touch screen”, pe preluate. Autorul chiar imaginează opinia unui blogar ce susține ca reală, o colaborare cu acesta la scrierea romanului: „iar noi, blogării... eram și suntem conștienți că, fără postările noastre, romanul lui aproape că n-ar fi existat” (p. 240). Intertextualitate confirmată și pe alte căi: „sursele” (3) cu detalii aleatorii ale unui accident de tren; dezbateri Corifeu-Dinu pe marginea unui proiect de comedie/dramă; reproducerea unei mese rotunde TV despre apariția ipotetică a... șobolanului cu jumătate față de om. Dealtfel apelul la identitatea dublă, la „experiența hibridității” nu e singular la N. Suciul (el mai invocă altundeva de pildă „omul balotieră”).

Textele atribuite unor semnături anonimi, sau identificați cu nume convenționale (Ilă Boilă, Vocea interioară a profesorului, Blogul cadrului didactic, Pagina de facebook), texte marcate uneori cu titluri voit anodine (*Joc de table*), cu simple adrese („Dragă 112”) ori incipituri în majuscule (HAIDEȚI, PRIN URMARE, să...), dau impresia de produs compozit, expresie a unui orizont supra-individual, de subiectivități concurente. Autorul procedează invers decât în tehnica modernă a năzuinței spre un sens ultim tutelar. El tinde să-și ascundă identitatea sub masca personajelor, să devină „opac”. Rareori, dacă nu deloc, apare el fără mască, ca voce aparte în suita scenelor carnavalesci în care substituții săi ocupă prim-planul. Narativul major de factură modernă e înlocuit de istorisirii mărunte (capitolele cărții au în medie 1-2 →

IOAN MARCOȘ

pagini). Textele nu marchează întreguri, esențe, „structuri rigide” ci „diferanțe” (Derrida), semne ale unei simultaneități plurale. Mai direct, suportiv apare autorul în relatarea (restrânsă) a unor episoade dramatice precum cazul Magdei, profesoara de biologie agresată verbal de o fostă elevă („Încă n-ai murit?”), fapt ce-i declanșează un acut proces de interogație pe tema bătrâneții și tarelor ei fizico-psihice, sfârșind într-o atitudine eroică în felul ei, de rezistență extremă. Relatarea e aici la persoana a III-a, cu inserții de monolog, cu efect introspectiv augmentat.

Un tur de forță stilistică realizează prozatorul în seria de opinii „online”, pe variate teme „la modă”, sursă nesfârșită de efecte în registru comic, pe linia acelei „armonii disonante”, notă constitutivă a atitudinii postmoderne. O primă remarcă: pe „blogul cadrului didactic” nimic nu e didactic, totul e frondă, poziție nonconformă, răsturnare de norme. E un vânt de libertate cvasi-anarhică, o babilonie a contrazicerii condusă cu aplomb de autor, ca într-o partitură de jazz cu eferescențe aleatorii, cu un larg evantai de mutații sonore, tempouri alerte, replici în contratimp. Câteva exemple: În apelul la 112, semnat de Ilă Boilă („contribubil mobilizat la pat și în imposibilitatea posibilității de a mă deplasa, om fără scaun și fără cărucior rulant, cu rotile dotate cu role”) inimosul reclamant înaintează un plan de măsuri educative dinamizat de o serie comică a limbajului: fiindcă „ueul *constipă* împotriva culturii noastre străbune”, el cere măsuri pentru „*generațiile* noi de copii”, ca să nu fim „de răsul organului *femenin*”. Între altele, vrea protecția limbii „române neaoșe” contra avansului unei „limbi engleze românilizate”; păstrarea „învățământului generalizat”; încurajarea lecturii subminate, la tineri, de „frământarea ecranului de la celularu *propriu* și de aranjarea sîrmei în nas, în urechi și în buricul lor”. Un scepticism perpetuu stăpânește gândurile reclamantului reclus, dar implicat, doritor de „propășirea” neamului. Bunele intenții pavează infernul erorilor de tot felul (capitol 3). În capitolul 9, directorul Umbră ține un discurs hilar, în apărarea copiilor romi marcați de multe condiționări, ca apoi, odată părinții plecați, să schimbe complet macazul. Același binevoitor Ilă Boilă face o

paralelă de pomină om/porc, explorând în final potențialul religios al caracterului porcului (c. 10). O postare anonimă pe Blogul cadrelor... include o poezie-pamflet, cu virulente variante de „dacă” : „Dacă ar fi știut Cezar, marele om de stat/ și scriitor latin./ că numele lui va ajunge un nume de câine./ se învâta să mănânce Pedigree” etc. Protagonistul postării din c.16 imaginează un improbabil însă minuțios conturat „europat” cu cele două capete aflate la extrema estică și vestică a Europei. Locatarii imensului pat asistă la o succesiune de anomalii hiperbolizate. În aceeași notă sunt reduse la absurd: consumerismul contemporan, mania „camerelor de luat vederi” urbane (c.17), știrile-șoc TV (c. 25), relatarea „pe surse” a unui tragic accident de tren (c. 27), folosirea repetată a „obiectelor de unică folosință” (c. 30), alăturarea stadion/ cimitir/ supermarket (c. 32), virtuțile „feisbuc” (c. 35), raportul virtuți/vicii ș.a. Un episod mai extins centrat pe dialogul dascălilor Dinu Grama și colegul său Corifeu, desfășurat pe fondul unei repetate „partide de table” e conceput ca schimb de replici alert, în contradictoriu, în marginea acuzației-șantaj a părinților unei eleve pretins abuzate. În „rama” dezbaterii sunt prinse comentarii incitante pe relația dintre comedie și (meta)dramă „postmodernă” – „drama despre dramă”. O performanță de top înglobează convocarea lui Dinu Grama, la judecătoria dintr-un oraș apropiat, în calitate de martor involuntar (în tipul unei conferințe) la o discuție ambiguă ce ar fi adus, chipurile, atingere „statului de drept”. „Martorul” e agresat sistematic de judecătore, care-i ajustează afirmațiile, îl amenință cu sancționarea pentru pretinse inadvertențe, îi deformează depoziția prin reformulări tendențioase lăsându-l, în final complet uluit, cu „vocea interioară” alienată.

Un experiment fructuos în testarea limitelor comunicării îl oferă c. 22, unde o vânzătoare volubilă și sigură de sine îi servește naratorului o aspră lecție de „logică” dinamitând sensurile posibile ale zicerii (o/altă) Mărie cu aceeași (altă) pălărie. Răspunsul la o întrebare simplă deviază într-un vertij obsesiv al beției de cuvinte.

Treapta următoare în demontarea articulațiilor limbajului o constituie seria debordantă de adrese, reclamații

și sesizări ale unor părinți cu orizont modest, părințori în apărarea copiilor lor, dovedind însă și sincerități genuine, într-o suită de abile despicări a firului în patru. Elocvente sunt „scăpările” de cuvinte, formulări subliminale – sursă bogată de umor involuntar. Câteva mostre dintr-o „vitrină” a surprizelor ilustrează „metoda” naratorului, una a demistificării textului ce nu mai comunică, ci *se comunică*, trădându-și goliciunea. Iată sugestive exemplare din galeria hazlie a numelor: elev Robert Capabil, elev Șuia Camel Pifu, Hoția Lodovica Sergia, Coifu Miseria Rita Portucalia; sau combinații eterogene, contradictorii: „subsemnata” Coriju Marta, mama elevului Coriju Buli-Tuli Ferdinand Ioji, Mustață Delia Aurita Paola, Paradita Buba Sidonia Elodia, Chelu Avisalon Vasile Robinson Tănase. Fapte diverse, dar mai ales reacții insolite la acestea creează o atmosferă pitorească dintr-o lume aspră și brută ce-și impune tiparele, refractară la „civilizare” prin educație. Bunele „maniere” lingvistice sunt nivelate cu „tăvălugul” dezvăluirilor, al unor sincerități dezarmante. Autorul lovește necruțător la rădăcina convențiilor, scoțând efecte tari din sfera vulgarului și negativității. Iată câteva. „Subsemnata” Hoția Ramona Sidonia cere să „regulați cum-va problema cu subsemnatu Pifu care face ce face căcatu dracului și umblă cu mâna pe burlantu la fata me ca când ar vrea să ajungă nu atât la găvăună cât la caniculă și numa bine fata me io prins mâna la fips deo zis stăi în biserică și cristoși măti de zăbălos în banca ta, mai bine chipă-io pe măta... Rog lua-ți măsurii că ne facem de mama minunilor și de răsul curcilor”. Într-o altă boacăna, mama lui Coifu Robert Capabil, „repent de 3 ori”, a fost sancționat, potrivit acesteia, pe nedrept, fiindcă „a făcuto pe mama la colega lui de bancă semicurvă”, fapt - zice ea – adevărat și pe care-l „subține” și ea, căci a văzut-o pe respectiva mamă „cum recoltează copi de pe străzi ca să le bage în dubă pentru trafic de orgasme”. Tiradă încheiată și semnată „cu respect”.

Babilonia cacofonică de exprimare e însoțită de nereguli ortografice în trombă: mama Șuia Rozalia își apără copilul, că „nu iel î-i ce-l care sparge ce sparge” când →

se sparge în școală. Într-o „reclamație” a lui Coriju Marta ne e dat un concentrat *scherzo* textual plin de tăioase disonanțe: „să știți că întru-cât mama lui fetiță Hoția Ramona Sidonia ia dat la copilul meu un picior acolo unde nul arde soarele” și aceeași „mama lui fetiță ia zis la băiatul meu căi rupe o ureche de jos jos și de atunci numai asta visează copilul de se trezește noaptea și-și caută urechea de jos pe jos, pintră perini. Fincă deoarece băiatul meu Coriju Buli-Tuli Ferdinand Ioji nu mai supoartă cere să fie schimbat în bancă cu o altă fetiță”. Teme minore acute sunt punctate succint ca acompaniament inspirat la dezvoltarea gravă, a temei centrale a romanului. Se fantazează despre „guma de mestecat din gură roasă”, scuiptă și lipită „pe dosul băncilor”; bătaie „cu laptele și cornu în curtea școli”; măsuri disciplinare (nedreptate semnalată de mama elevului Cerbu Lucescu, dintr-o familie „domiciliată în localitatea unde stau, într-o casă cu o cameră doi pe trei sau trei pe trei unde doarme șase persoane”; mutare disciplinară a lui Robert Capabilu, care a „bătut măr pe profu de aritmetică”); ambiguități de limbaj (elevul Coriju către profesoară: „doamnă profesoară unde facem, jos sau sus și profa a răspuns facem sus, adică că face orele sus”, fapt interpretabil însă și altcumva; joc verbal pe dublul înțeles al vocabulei „organu”, sensul vizat fiind „organu de poliție”); strategii educaționale discutabile (nota 10 elevilor slabi pentru copiere de pe tablă; pretenția unei eleve de a i se arăta „axa pământului”).

Autorul e stăpânit de un neobosit *daimon* al interogării, testării cuvintelor, cu efecte de intensă surpriză: „să ști-ți că am fost cu copilul meu Șuia Camel Pifu la toți doctori și la-m verificat la cap și ia-u făcut și caghebeu la inimă și și encefalirta la ficat și am fost la sihiatricu cu el care sihiatricu o zis că copilul meu elevu nu suferă cu clopotnița”.

O imersiune memorabilă în atmosfera unui mediu social insolit ne oferă autorul în capitolele descriind viața „cartierului”- ghetou al romilor, Țipenia. Fresca interacțiunilor între diferiții exponenți ai unui mod de viață specific, dominat de sărăcie, dificultăți în educație, înapoiere, dar nu stagnare, continuă și se rotunjește în acest ultim volum al trilogiei. Anti-

eroii văii cu un pârâu sărac ascuns „sub perdelele de sălcii pletoase”, nu acționează direct, ei se întrec în vorbe, se opun în idei, de multe ori fanteziste despre probleme ale vremii noastre, ies cu mai mult sau mai puțin noroc din situații dificile – totul cu un instinct special al dramatismului propriu marginalilor. Prin curți, pe dâmburi, sau ascunși „sub bătrâna salcie”, tolăniți „pe iarba avortonică, cu miros de nămol”, în jurul unei sticle de secărică, la adăpostul unei veri eterne, îngăduitoare, ei dezbat aprig „chestiuni importante” ale zilei. Așa stau câțiva vecini (Moruca, Ciciu, Vomitură, Păpărada) la taifas combătând (ca în debutul *Țiganiadei*) despre condiția (etnică) ideală și avantajele ei, cu argumente comice în pragmatismul lor sofist, amintind mereu lipsa presantă de mijloace ale traiului zilnic. Concluzia cetei de sfătuitoari, formulată de puternicul Bișa, este să te declari în secret ungur, ca să ai cetățenie și în Ungaria, trecere între englezi, germani, iar la noi să rămii, cum e „la modă”, rom, „țigan geto-beget”, „cu drepturi și avantajuri egale și cu românii și cu maghiarii”, plus alte favoruri (intrarea la liceu „pe locurile de romi”, participarea pe listele celor defavorizați, „ca să primește ajutoare și ca copiii lui să primește burse și bani de liceu și dividende”.

Aceeași stofă de lider cu vocație manipulatorie o probează Bișa și acasă unde, pe telefon, organizează o proiectată demonstrație (masivă, cu blocarea circulației) la care să ceară pensii speciale și pentru romi.

O partitură de inspirată improvizație în același stil „romic” se desfășoară în curtea (descrisă concis, pitoresc) a lui Pompil, meșter împletitor în nuiete.

Îi ține de urât bătrânul olog guraliv Beju, adus în roabă de nepotul Punctro, care lansează, involuntar, o dispută aprinsă pe tema „hormoanelor”, despre care unul nu știe ce sunt, iar celălalt pretinde că știe.

De la hormoni ajung la ce scrie sau nu în Cartea Sfântă, de aici la vechea ceartă pentru mireasa, respectiv „drăguța” celor doi, într-o agitație concentrică accelerată, tot mai intensă, până ce Pompil cedează într-o criză cu spume la gură, iar bătrânul agresor dezertează rapid de la locul „faptei”, în roaba lui, împinsă de nepot.

Un episod exemplar de compoziție mito-narativă este istoria lui Cuitu (alias Marmelada), care-și petrece timpul la pescuit, pe valea fără pești dinsus de cartier. În jurul lui circulă tot felul de zvonuri. Mai întâi sunt „cele două morți” ale lui Cuitu – prima când, mic fiind, se zice că „l-au prins trei matahale și i-au bătut cu ciocanul, în spate, ceva mai jos de omoplați, trei cuie de laț” (de unde porecla: Cuitu); iar apoi, „ceva mai târziu” când era „mai mărișor, fusese călcat de o căruță, prilej cu care avea să moară a doua oară”.

A treia moarte simbolică a fost, cum declara Cuitu, într-o după-amiază de iunie, în ajunul Ispasului. Cu același prilej, acesta mai spune, spre uimirea tuturor, că a fost cooptat în „gașca Cupriștilor”, a traficantilor de cupru. După care dispare din cartier. În locul lui apar mulțime de zvonuri, presupuneri, inclusiv din cele mai pioase, urmate de plecarea în pelerinaj (mai întâi a femeilor) la „locul lui Cuitu”, de plantarea în locul acela, a unui pom cu o bancă, în semn de aducere aminte.

Treptat sunt atrași și bărbații. Entuziasmul nu include și ideea unui patron local de a ridica acolo o biserică. Apar doctrinarii, „domni” veniți din altă parte, în frunte cu o pastoriță, care împarte dulciuri copiilor și ține predici entuziaste.

Se mai zvonește și că într-o bună zi s-a întors Cuitu, fapt ce nu se adeverește însă. Apoi frământarea lumii, treptat se potolește. Între multele presupuneri, se spune și că același Cuitu, ar fi auzit de un loc *Macongo* (cred zvonitorii), ori *Noul Macondo* (spune „profu” de română). Avem astfel formulată, într-un stil de ușoară autopersiflare, sugestia de apropiere a mediului/cartier Țipenia cu lumea rurală, cvasi-mitologică a lui Marquez din *Un veac de singurătate*. Apropierea există și ea se susține atât prin analogia între realități sociale, de lume a doua sau a treia, ca și de profunzimea percepției autoriale și fascinanta dimensiune a imaginarului.

Căci, cu ampla sa frescă plasată în spațiul mărunțului orașel provincial Izbelișea și, în prelungirea acestuia – în cartierul sub-urban Țipenia, populat de oameni de o debordantă vitalitate și omenie primară, Nicolae Suciuc atinge un vârf de altitudine al prozei sale și al reușitelor epice ale momentului.

Urmele păcatului

ce vină au urmele
mele care sapă pe inimi
pe fiecare dorință
ploaia nu iartă genele arse
nici foamea de tine
dans de fecioare
ascunse-n altare
Iar eu lumânarea
ce arde urmele
din care se moare

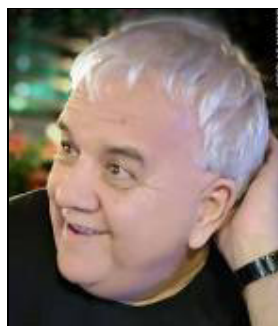
amândoi trăind...

nu am știut să-ți spun
de scorburile din mine
cu psalmi în care îngerii
pleacă în murire
mireasa care apare și ne iartă

a plecat...
cad stâncile de noapte
peste caleașca neagră din cer
pasărea din mine are aripile
plecate în mister
iar eu
biciuiesc timpul
și mai sper...

pâlpăire de pleoape

timpul este o aorta în cădere liberă
atunci încerc să mă agăț
de firele de viață
precum îmbrățișarea unui copac
numai al meu
amân hăul trecerii în altă lume
pe un ceas îndoit
care frânge infinitul

spațiul devine trăire
un fir care își caută capetele
iar eu
eu trag de unul din ele
pe un ceas care se topește
timpul nu există
este doar pâlpăire de pleoape

NICOLAE NISTOR

Restituiri

Stimate Domnule Băciuț,

Aș vrea să vă semnalez un poet francez, Felix Arvers, care a rămas în istoria literaturii franceze printr-un singur sonet...Un Secret...

Mi-a fost semnalat în liceu la Sf. Sava, de eminentul profesor de limbă franceză, Ștefan Georgescu, ...en passant, când ne-a vorbit de curentul Romantismului...Am rămas fascinat de acel sonet care figurează în mai toate antologiile de limbă franceză și m-am întrebat cum ar suna în românește... Nu știam că exista o traducere a sa de către politicianul interbelic și remarcabil jurist, Ioan Periețeanu...La facultatea de Comerț Exterior din București am stăruit vreo doi ani asupra traducerii sonetului lui Arvers...Rezultatul l-am păstrat într-un sertar...Nu știu de ce nu l-am supus spre publicare atunci...Am făcut-o abia în 2011, în preajma aniversării a 50 de ani de la terminarea liceului, la revista *Poezia* din Iași...În vizitele mele recente din țară, am publicat un volum intitulat DE LA CARPAȚI LA ANTIPOZI, în care am inclus și traducerea sonetului...Am arătat-o și la câțiva oameni de litere, care, am constatat, că nu cunoșteau poezia... Cred că ar merita promovată și în revista pe care o conduceți..

Sau poate, având o revistă electronică, ați putea publica în premieră un slideshare pe care l-am realizat în colaborare cu un coleg de liceu, Valeriu Mărgescu, care include și versiunea originală în franceză și traducerea mea. Cu stimă,

Dr. Ioan John Gionea

Felix Arvers

UN SECRET*

*Păstrează în suflet, tainic, misterul
vieții mele,
O dragoste eternă născută-ntr-un
minut,
Iar răul suferinței, știut numai de
stele,
De ea, ce poartă „vina” rămâne
neștiut...*

*Pe lângă ea voi trece mereu
necunoscut,
Un rob discret pe-altarul unei iubiri
fidele,
Care nimic în schimbul jertfei sale
grele
Nu a primit vreodată, și nici nu a
cerut...*

*Dar ea, deși atâta de dulce și
frumoasă,
Pășe-va mai departe, cuminte și
pioasă,
Și ruga mea nespūsă din drum n-o va
opri.*

*Iar când aceste rânduri le va citi
cândva
Emoționată, poate, în gând, se va-
ntreba:
“Dar cine-o fi femeia?”... Și tot nu
va ghici.*

*Traducere din franceză de
Ioan John Gionea*

**Revista Poezia, Iași, Primăvara
2011*

CÂNTEC DE JALE AL FECIOAREI ÎN ALB

- Văleu, verde, sfântă pită,
sora noastră se mărită:
sora noastră de ziori
se tot duce-n vânt de seară,
îmierbând să vină iară
altă foaie, floriceică,
strivită de Ursa Mică
(- Sărută-mă, Mamă Bună,
cât mai am tăceri în lună
cât mai am cărări în soare
și uitări de ursitoare).
Două-ș patru de bătrâni
dânțuind cu ea de mâini;
rece-i ceru, stelele
i-a roti ulcelele;
curcubeu, cu brâiele
i-a-ncălzi călcâiele
ș-o a duce tot departe
unde vremea nu a bate
... unde soarele nu bate
'naltu' dor să îl ascult –
aud lut... mai greu... mai mult...;
rază, rog, de untdelemn –
îmi lumină negru' lemn...
Mamă!!!
- Taci: ai rochie albă...
- Rău mă strânge lutu-n nalbă...
Mamă!!!
- Taci: ești tot frumoasă...
- Rău ma strânge vremea-n coasă...
mi-e a noapte... ce-i cu mine?
Ia-mă, mama, lângă tine,
ia-ma, mamă, înapoi...
(toacă unu, toacă doi...)
-Taci: e timpul...
- Mamă..... : vin!!!
*
- Bate clopotu' ... Amin.

FLORICA BAȚU ICHIM

A FOST

Am vâslit pe ape limpezi
Și pe mări întunecate
Și-am cosit razele lunii
Cu iubirile-păcate

Am călcat nemărginitul,
Ca pe niște nori de vată
Și-am suit cu-nchipuirea
Sus pe țărături fără pată.

Am trecut, sfios sau aprig,
Printre noime și mistere
Și m-am războit cu mine
Pentru orișice cădere

Din Olimpul vrerii mele
Surpam cerul neputinței,
Și pășeam pe căi astrale
Cu-ntreg patosul ființei,

A fost dor și-a fost neastâmpăr,
A fost vis și-nvolburare,
A fost viața-n mii de chipuri
Și-a fost răsărit de soare.

SECRETUL TĂU

Ai descifrat mereu
adâncul și-nțelesul
celor ne-nțelese
și-ai prăvălit în jarul
devorator de ruguri
buchetul mulțumirilor
de sine și salbele
de gânduri otrăvite
astfel tot ce-ai iubit
a fost curat și pur
ca cerul oglindit
în lacrima de rouă

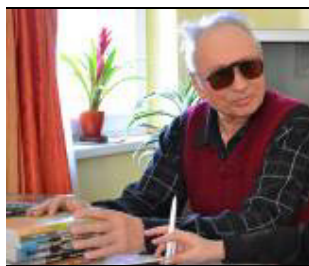
simțirile pornite
din sufletu-ți imens
erau din cele care
iluminau un sens
nu zvonuri și ispite..

IUBIRILE

iubirile, oricare,
nu sunt
precum clipele
-pași fără urme-
fiecare iubire
te omoară puțin!
Cu știre, cu neștire.

NEÎNCHIPUITUL

Parfumul Lonicerei
înmiresma împrejurul
iar eu din umbra deasă
priveam extaziat

cum pasărea semează
spintecând eterul
săgeta năvalnic
spre bolta de azur
ca să plonjeze fulger
în dansul ancestral

era neînchipuitul:
când pură frenezie
când aripă de înger
în zbor spre veșnicie.

FIRUL DE PAIANJEN

Fiecare are cotlonul
în care lânzește
rugul pe care arde
scara pe care urcă
vârful de pe care se prăvale
balta în care se îneacă.
Asta este Igea firii
și spânzurată de ea
-cu un fir de paianjen-
atârnă soarta.

ÎN ACEL PUNCT

Am ajuns în punctul de sus
Unde totul e limpede, clar;
Pricep și cuvântul nespus
Despre astre ce nu mai răsar,

Și privesc de jur-împrejur
La mugurii plini de candoare,
Cum privește muntele sur
Pârâul arzând la picioare.

ULIȚA

Când m-am împiedicat pe
drumuri
Și-am dat cu fruntea de pământ,
M-am scuturat, sătul de mine,
Și m-am legat cu jurământ,

Să ard smintit, să ard cu pară,
Să țeș viața fir cu fir
Și ea a nins argint pe râuri
Și sori pe cerul de safir.

Acum, spre ulița spre vamă,
Printre argint și bolovani.
Îmi milui cu-n căuș de soare
Desaga doldora de ani!

IULIU IONAȘ

Sonetele celui încă viu

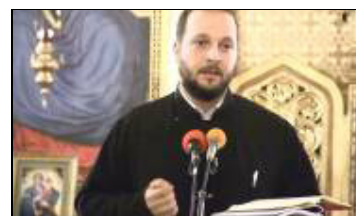
Sonetul epitaf

Cumplită ești moarte când vii fără
rost
Și vrei să pui capăt vieții subit;
Mai stai, mai așteaptă – te joc ca pe-
un prost,
Mi-e tânără vocea, mai am de iubit!

Sunt încă prea tineri copiii mei dragi
Soția și dânsa e încă-n puteri
Nu-n moarte, ci-n viață iubire m-
atragi
M-afund în Lumină spre noi
Primăveri.

E moartea crâmpiul cu care măsoari
Murirea deplină și fără păcat;
Când încă din viață, înveți cum să
mori
Plutești peste moarte cu duh înviat.

S-a stins din suflete subit cumplita
teamă
R nasc de sub mormânt ca dintr-o
altă mamă!
6 mai 2020

Sonetul minunatelor înfrângerii

Căderile le-am prefăcut sonete
Precum nisipul din clepsidră – timp,
Am așezat cu zborul de erete
În fiecare rană – anotimp.

L-am invocat pe-Arghezi dascăl
sobru
Să-mi încălzească buba de ciumat;
Pe Eminescu l-am chemat din codru
Ca pasărea din Phoenix, zbciumat.

De-acum, nici crivățul din bărăgane
Lumina nu-mi va stinge din obraji,
Sonet durut, prelins de pe icoane
Iertarea pretutindenea degaji.

Trădaților prescriu un singur
tratament:
Luați sonetele ca pe-un medicament!
26 mai 2020

Pr. CĂTĂLIN VARGA

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(XXXIX)

Adevărul absolut nu este un atribut al oamenilor, dar orice minte normală trebuie să accepte că trecutul e viața oamenilor de odinioară și că aceasta poate fi, în esență, cunoscută. Viața are la bază valori, între care se află dragostea, familia, credința, libertatea, patria, națiunea etc. În numele acestor idei și idealuri, s-au elaborat capodopere ale spiritului, dar s-au purtat și războaie. Pentru apărarea lor au murit mulți oameni și s-au comis chiar crime individuale și colective. Oare să trebuiască condamnate pentru aceasta dragostea, familia, credința, națiunea? Să fie națiunea română sau identitatea românească panaceul explicării rezelor pe care le-au trăit și le trăiesc românii? Trebuie să admitem că interpretarea aceasta poate să fie fascinantă ca obiect de eseistică, dar nu are nimic în comun cu știința. Iar explicând istoria românilor exclusiv prin teoria mitului nu facem decât să demonizăm viața trecută, falsificând cu bună știință ceea ce a fost.

În perioada contemporană, când planeta pare că se grăbește și când omenirea se prezintă ca un sat global, multora li se apare de prost gust să vorbească despre identitățile istorice, ca și cum acestea ar fi fost de vină pentru toate tarele trecutului și prezentului. Oamenii sunt însă ființe sociale și ei nu au trăit niciodată izolați, ci grupați în variate comunități, existente pe baza unor criterii bine definite. Între aceste comunități, cele etnice au jucat și joacă încă un rol important. Ele nu trebuie acceptate sau respinse de plano, ci trebuie constatate și studiate, ca realități vii, existente. Chiar dacă identitățile etnice nu ar fi generat alte valori decât limbile și operele (creațiile) elaborate în aceste limbi – adevărate monumente ale spiritualității omenirii – tot ar trebui să le prețuim, cunoaștem și transmite mai departe. Istoria, ca disciplină de studiu, nu face decât să le explice oamenilor viața ca memorie colectivă, așa cum fizica, chimia, biologia sau literatura fac același lucru, în funcție de specificul fiecăreia. Nu istoria este de vină

pentru educația greșită care s-a făcut prin ea, ci anumite forțe care au instrumentalizat trecutul. Altminteri, istoria nu este decât viața oamenilor, iar dragostea cumpătată pentru trecut înseamnă, prin urmare, dragoste de viață.

Poezia lui Eminescu și Evul Mediu românesc

Se vor întreba, poate, unii ce se poate valoriza astăzi dintr-un orizont „paseist” și „autohtonist”, evident „conservator”, care privea trecutul ca pe o icoană și care idealiza o lume numită astăzi, în mod curent, „barbarie medievală”. Iar pe deasupra, această viziune mai aparține și lui Eminescu, creatorul de care, tot după unii, ne-am fi cramponat iremediabil, fără să vedem progresul, nouitatea și necesitatea ieșirii rapide din „patriotismul desuet” și din „naționalismul periculos”. În locul acestor etichete facile este bine să se recurgă însă la analize, iar în locul clișeelelor, ivite din amatorism și teribilism, se cade să se apeleze la cercetarea de specialitate.

Universul poetic eminescian cuprinde o lume infinită, recreată din temelii, situată dincolo de spații și de timpuri, iar istoria omenirii apare în acest univers ca o amplă derulare, de pe când „ființa nu era, nici neființă” sau de pe când erau „prăpastie”, „genune” ori „noian întins de apă”, metamorfozate apoi într-un „punct de mișcare”, generator de ordine ivită din „chaos” („Scrisoarea I”)(1). Sub aspect spațial, această desfășurare eminesciană pornește de la Carpați și de la Dunăre, pentru a poposi pe Rin, la Paris, în lumea scandinavă ori în cea anglo-saxonă a Mariei Tudor și a lui Shakespeare, în mitologia veche germană, printre slavi, la Constantinopol, în Orientul islamic, arab sau persan, pe Indus și pe Gange etc. Dată fiind această nesfârșită cuprindere unitară, este aproape o utopie încercarea de segmentare, de analiză parțială, de desprindere tematică. Și totuși o facem, conștienți de riscuri.

Și nu o facem ca literați – fiindcă nu suntem și fiindcă, din perspectivă literară, s-a mai făcut și s-a făcut bine (2) –, ci în calitate de istorici, preocupați de statutul trecutului medieval în universul creației poetice eminesciene(3)..

Tentația lumilor trecute: Antichitatea și Evul Mediu

Poezia eminesciană cuprinde, în manieră aparent aleatorie, geneza, creșterea și afirmarea întregului univers, cu toate articulațiile sale spațiale și temporale. Firește, în această creație, predomină de departe cadrul general european, de la Atlantic la Marea Neagră și din cețurile reci ale Britanniei până în insulele fierbinți ale Greciei și în cizma italică. Ca segment temporal și de civilizație, pare să fie preferată Antichitatea (lumea clasică mai ales), prin dese referiri la Eros, care „saltă nebunește” („Misterele nopții”)(4), la „altarul Vestei” și la „Marte-n glorii” („Ce-ți doresc eu ție...”)(5), la Apolon și Erato („La Heliade”)(6), la Cezar, Traian, Roma veche („Junii corupți”)(7) sau, pur și simplu, prin titluri precum „Egiptul”, „Rugăciunea unui dac”, „Odă (în metru antic)”, „Diana”, „Ector și Andromache (de Schiller)”, „Calul troian”, „Către Mercur”, „Către Bullatius”, „Sarmis” etc. Astfel, apelurile la lumea veche, la mitologie, la cultura elină și romană sunt o constantă, ceea ce este firesc în cazul unui creator de anvergura lui Eminescu, pentru care fundamentele Europei sunt formate indubitabil, în mare măsură, din clasicismul greco-latin.

Acad. IOAN AUREL POP

1) Mihai Eminescu, *Opere. Poezii*, Ediție critică, cronologie, note și variante de Perpessicius, Introducere de Eugen Simion, diferențe textuale și un comentariu asupra ediției Perpessicius de Nicolae Georgescu, București, 2013, p. 130.

2) Vezi Mihai Cimpoi, „Evul miez eminescian”, în *Metaliteratură. Analele Facultății de Filologie (Universitatea Pedagogică „Ion Creangă” din Chișinău)*, Secția Literatură română și comparată, vol. 7, 2003, p. 3-28.

3) Relativ recent, în primăvara și vara lui 2014, la librăria timișoreană ESOTERA au avut loc patru serate din seria „Eminescu și Evul Mediu italian”, sub semnul valorificării viziunii poetului asupra lumii medievale.

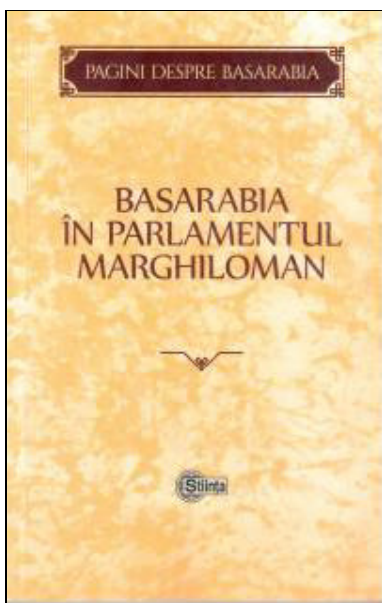
Basarabia în Parlamentul Marghiloman

În zilele noastre, apar o serie de volume de poezie și de proză (nu insist asupra valorii lor), dar volume de istorie, ori istorie literară apar puține. A cerceta documentele și a realiza consistente volume științifice este considerat un fapt desuet. Adevărul este că munca de cercetare necesită multă trudă, cunoștințe profunde de istorie, de cultură, în general, cunoașterea unor limbi ce astăzi sunt considerate moarte etc. Răbdarea de a sta, uneori, zile întregi în fața unor pagini îngălbenite, realizarea unor conexiuni/relații, implică pasiune.

Un intelectual pasionat care cercetează cu acribie documentele este Victor Durnea, cercetător științific gr. I, la *Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”* din Iași al *Academiei Române*. Cercetător temeinic pe tărâmul istoriei literare, a redactat numeroase medalioane pentru *Dicționarul general al literaturii române* al Academiei Române (7 volume, 2004-2009). Editor de aleasă ținută, Victor Durnea a realizat și a îngrijit apariția unor ediții critice ale operei lui G. Ibrăileanu și C. Stere, pentru a ne opri doar asupra acestor exemple. Într-un cuvânt, Victor Durnea este „*un cercetător dintr-o specie tot mai rară*” și „*de o acribie fără cusur, cu un exersat fler detectivistic*” (1)

În rândurile ce urmează ne vom referi la un volum apărut în colecția *Pagini despre Basarabia*, la Editura Știința din Chișinău, în anul Centenarului Marii Uniri, volum intitulat *Basarabia în Parlamentul Marghiloman* (2), text ales și stabilit, cu note, comentarii și postfață de Victor Durnea. În aceeași colecție, a aceleiași editurii, Victor Durnea semnează și volumul *Basarabia în presa anului 1918*.

Ediția reproduce stenogramele dezbaterilor parlamentare din vara anului 1918 de la Iași, un număr de 20 de cuvântări, din așa-numitul parlament Marghiloman. După cum aflăm din nota asupra ediției, textele sunt reproduse *in extenso* după „Monitorul Oficial”, partea a III-a și partea a IV-a: Dezbaterile Adunării deputaților și dezbaterile Senatului, Sesiunea extraordinară 1918, precum și din unele ziare apărute la Chișinău

și Iași. Redarea filologică a textelor îngrijite de Victor Durnea este ireproșabilă, cu numeroase note și comentarii menționate după fiecare cuvântare. Adăugăm faptul că, în note, textul cuvântărilor este pus în corelație,/-, și comentat,/-, cu același text apărut în publicațiile vremii din Iași, București sau Chișinău.

Stenogramele reproduse și examinarea acestora oferă date de indiscutabilă valoare istorică, contribuind la clarificarea unor importante momente mai puțin cunoscute din istoria unirii Basarabiei cu România: conjunctura politică și militară în care s-a produs fenomenul, principalii factori care au contribuit la pregătirea și realizarea unirii, relația dintre puterea politică și voința populară în acest proces, paternitatea textului Declarației Sfatului Țării din 27 martie 1918 ș.a. Prin urmare, stenogramele ședințelor parlamentului român din vara anului 1918 „arată cât se poate de limpede unde, când și cine a inițiat pregătirile în vederea realizării unirii Basarabiei”, cu toate că „în tradiția noastră istoriografică predomină părerea că unirea Basarabiei a fost determinată de mișcarea națională a românilor din acest teritoriu” (Ion Țurcanu, prefața, p. 7).

Poate cea mai importantă contribuție a stenogramelor reproduse și a volumului în sine o constituie faptul că oferă răspunsul la întrebarea cine a scris textul *Declarației de Unire* votată de Sfatul Țării la 27 martie 1918. *Declarația de Unire* are

două părți, un preambul și partea a doua care cuprinde cele 11 condiții ce motivau necesitatea acordării autonomiei Basarabiei, concepute, în principal, de Marghiloman. Nu se cunoștea nimic despre paternitatea preambulului, intens mediatizat, ba chiar prezentat ca fiind Declarația propriu-zisă.

Preambulul are următorul conținut: „*În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România*”.

În ședința din 13 iunie 1918 a Adunării deputaților, Constantin Stere declară în cuvântul său că a luat parte „*prin colaborare activă, la redactarea punctelor concrete ale Declarațiunii de Unire și pasagiile ce le-a cetit ieri d. Cuza aci au fost dictate de mine*”. Cuza citase tocmai preambul documentului. În finalul discursului său, Stere repetă: „*Eu am luat parte la votul unirii și la redactarea Declarației de unire*”. Afirmările din cuvântarea lui C. Stere nu au fost contestate de nimeni, nici de membrii guvernului Marghiloman, nici de reprezentanții Basarabiei în parlamentul român. Istoricul Ion Țurcanu, concluzionează în prefața intitulată *O sursă de mazăre preț privind Unirea din 1918 a Basarabiei cu România*, că „*nu există nicio îndoială că autorul preambulului Declarației Sfatului Țării din 27 martie 1918 este Constantin Stere, care totodată a contribuit și la redactarea celei de a doua părți a documentului, a celor 11 puncte ale Declarației, al căror text inițial fusese pregătit, așa cum știm de către Marghiloman*”.

Menționăm că la *Cuvântarea Dlui C. Stere* (p. 46-66), editorul Victor Durnea are 36 de note însoțite de substanțiale comentarii (p. 66-73), ceea ce dovedește profesionalismul cercetătorului autentic și devotat tematicii.

Foarte interesantă, captivantă→

LUMINIȚA CORNEA

prin informații clar sintetizate este postfața semnată de Victor Durnea, intitulată *Scurt istoric al Parlamentului Marghiloman*. Considerăm că este suficient să enumerăm titlurile capitolelor pentru ca fiecare cititor să aibă curiozitatea lecturii: *Dizolvarea Parlamentului liberal din 1914 și organizarea alegerilor anticipate, Componenta Adunărilor legiuitoare, Momentele principale ale dezbaterilor din Parlamentul Marghiloman*.

Dorim să notăm faptul că paginile cuprinzând stenogramele la care am făcut referire informează cititorul, în primul rând, asupra situației politice existente în acel măreț an al Unirii, dar nu putem să nu evidențiem sentimentele înălțătoare, de profundă trăire patriotică ale demnitarilor oratori. Exemplificăm doar prin câteva cuvinte ale prim-ministrului Al. Marghiloman: „*D. Pacu a reamintit zile foarte triste, în care românii au uitat până și mândria Istoriei lor, când Basarabia era juvaierul coroanei Moldovei; care au uitat că sunt, între Nistru și Prut – și dincolo de Nistru, încă departe -, trei milioane și mai bine de frați, care, în contra urgiei istoriei, au păstrat numele lor de moldoveni; români pentru care Soroca, Bălțile, Akkerman – Cetatea Albă, Chilia, Bender nu au redeșteptat niciun ecou din vrednicia neamului românesc. Și ce rău au făcut!*”

Pentru că, din toate vișele românești, nu este una care, ca vișea basarabeană, să fi dat la iveală mai bine calitățile de tenacitate ale rasei românești (Aplauze)” (p. 158).

Textele din volumul *Basarabia în Parlamentul Marghiloman* din ediția istoricului literar Victor Durnea facilitează apropierea cititorilor de un moment important al istoriei noastre, constituind o provocare pentru pătrunderea unor înțelesuri încă nu pe deplin lămurite.

Note:

1. Florin Faifer, *Un cercetător dintr-o specie tot mai rară: Victor Durnea*, în *Revista română*, nr. 1 (75), 2014.

2. *Basarabia în Parlamentul Marghiloman*, text ales și stabilit, note și comentarii, postfață de Victor Durnea, prefață de Ion Țurcanu, *Colecția Pagini despre Basarabia*, Editura Știința, 2018.

Părintele Constantin Necula

– vrednic slujitor al altarului și mare dascăl de teologie

Adevărul e în Ortodoxie, Biserica cea rămasă neschimbată de la Hristos și de la Apostoli, până astăzi. Numai cei care au apelat la religie au putut dezlega sensul vieții. Cei care n-au putut face saltul de la rațiune la credință, au rămas condamnați la „amărăciune”, cum mărturisește un mare scriitor și filosof modern, Emil Cioran, care și-a trăit amărăciunea la Paris. Un alt filozof contemporan, tot atât de elevat și tranșant în gândire, de altfel prieten cu Cioran, Petre Țuțea, mărturisea că fără revelație nu se poate ajunge la nici un sens. Înaintea lui o spusese de altfel chiar Mântuitorul: „Fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan XV,5).

Acum aproximativ 25 de ani am pășit cu emoție pragul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu, unde am avut marea bucurie și onoare să-l cunosc pe distinsul Părinte Constantin Necula. L-am admirat dintotdeauna, lucru care e valabil și în prezent. Anii studenției la Teologia sibiiană au fost marcați, cu siguranță, de bunele învățăminte pe care le-am primit de la sfinția sa.

Părintele Constantin Necula este sfințitor al vieții și învățător al credinței. Toată viața sfinției sale este o Liturghie. Cineva a găsit pentru aceasta o formulă foarte potrivită: viața și propovăduirea preotului este „o Liturghie după Liturghie”. Așa cum biserica e un loc sacru în mijlocul satului, sau într-un cartier de oraș, tot așa și preotul este un sacerdot, un om sfințit și sfințitor, oriunde s-ar afla. Sfinții Părinți tratează preoția cu mare respect, cu temere și cu sfiială.

Părintele Constantin Necula este un om al rugăciunii, al meditației, o fereastră către Dumnezeu. Sfinția sa este milostiv, bun, iertător, încurajează și îmbărbătează pe toți cei din jurul său, într-un cuvânt, este un Părinte al tuturor care privesc la dânsul ca la o icoană. Părintele Constantin Necula e mai ales educator. Viața lui e lecție. Predica lui e lecție. Spovedania e lecție. În toate e multă pedagogie. A fi educator e adevărată artă. Dar s-a mai zis că e și știință.

Arta îi dă preotului mobilitatea, metoda, adaptarea la psihologia și caracterul preopinentalului, suplețea și omenia, dar știința, prin care înțeleg cultura preotului, îi dă soluțiile. Fără cea dintâi nu se poate, fără cea de a doua, cea dintâi rămâne fără sens și conținut.

Părintele Constantin Necula e un preot dăruit cu har, cu o intuiție care sintetizează cultura, când aceasta e suplinită prin iubire. Sfinția sa este puternic nu prin autoritate ca orice autoritate, ci prin autoritatea iubirii, a iertării, a îndrumării pe calea cea bună. El e depozitul de suflete al comunității. Știe mai multe despre fiecare, decât oricine altul. Este un bun administrator de suflete. Pe fiecare credincios îl îndrumă după adevărata învățătură, pe măsura capacității fiecăruia de înțelegere și pe măsura capacității fiecăruia de a pune în practică ceea ce înțelege. Părintele Constantin nu e al său. E al altora. E al credincioșilor. E Părintele lor. Părintele Constantin Necula e ca un Iisus. Îl cunoaște bine și Îl imită pe Iisus în toate cele posibile. Dar nu cu o imitație actoricească. Imitația din iubire adevărată e cu totul altceva. Modelul devine întruchipat în gândurile și în sentimentele, și în lucrarea celui care Îl imită. Ortodoxia, în general, nici nu și-a însușit calificativul de imitator - *Imitatio Christi* - tocmai pentru a evita căderea în imitația exterioară. Dacă aceasta e interioară, ea devine biblică: „Urmați deci pilda lui Dumnezeu, ca niște copii iubiți” (Efes. 5,1). Ortodoxia a preferat termenul introdus de Nicolae Cabasilas: „Viața în Hristos”, mai exactă în→

FLORIN BENGHEAN

articulațiile trăsăturilor pe care trebuie să și le însușească preotul. Preotul este și Samarineanul milostiv al parohiei.

Părintele Constantin Necula e om luminat, înțelept, virtuos, evlavios, în pas cu evlavia poporului nostru, păstrător al bunelor obiceiuri. Este în pas cu cultura și cu civilizația vremii, dar și cel care ține trează atenția spre ceea ce e bun și plăcut lui Dumnezeu, spre ceea ce are valoare veșnică. În misiunea sa, este demn, iar convingerile și învățăturile sale sunt limpezi și servesc drept exemple credincioșilor săi și nu numai. Părintele Constantin Necula e omul prin care vorbește Dumnezeu, iubește Dumnezeu, iartă Dumnezeu. Este omul lui Dumnezeu, cum învață Sfântul Apostol Pavel. Sfinția sa e sacerdot, cuvânt care vine de la sacru. El sfințește viața, sfințește natura, sfințește roadele, sfințește evenimentele vieții oamenilor, sfințește istoria, sfințește trecerea dincolo.

Sfinția sa, în preocupările sale cărturărești, se apleacă cu meditație asupra unor concepte mari ale înțelepciunii umane și dumnezeiești, precum și asupra modului în care acestea relaționează între ele.

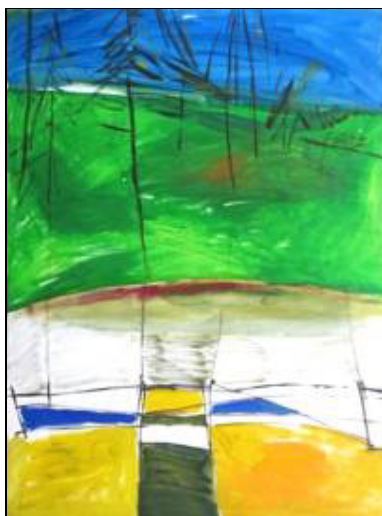
Părintele Constantin Necula e „sarea pământului” și „lumina lumii”. Întru slujirea preotească e chemat să dea sens, să explice, să facă lucrurile coerente, să sistematizeze, să definească, să completeze, să lumineze. E lumina care luminează în sufletele păstoriților săi și ale tuturor care se adapă din înțelepciunea fără de margini a sfinției sale.

Părintele Constantin Necula e rostitor, propovăduitor și împlinitor al Logosului divin. Preoția sa e frumoasă, e sublimă, e darul lui Dumnezeu. Sfinția sa dezleagă destinele oamenilor, descoperă sensul destinelor lor, părintele Ilie dă mărturie despre înviere, dă speranță și elan. Este educator de generozitate. Sfinția sa liniștește vieți de oameni, schimbă cursul unor vieți, însănătoșește, recrează, luminează, naște din nou. Conduce destine pe cărările uneori întortocheate ale vieții. Îl ia pe om în brațele sale de la botez, de la intrarea în lume, apoi încheagă familii, și în cele din urmă tot el încheie destine, ducând pe om la groapă, cu nădejdea învierii și a vieții celei veșnice, și cu aceeași nădejde îi mângâie pe toți.

Ajuns la o vârstă frumoasă de

maturitate și înțelepciune, împodobită cu atâtea realizări, de la înălțimea cărora poate privi cu deplină bucurie spre anii cei mulți în care a trudit cu maximă osârdie în ogorul Bisericii lui Hristos, a neamului românesc și a culturii române, cu siguranță, părintele Constantin Necula se înscrie încă de pe acum, fără îndoială și pe bună dreptate, în galeria acelor „preoți cu crucea-n frunte” și totodată în rândul preoților cărturari pentru profundul profesionalism al sfinției sale, precum și pentru seriozitatea pe care o arată și o demonstrează în tot ceea ce întreprinde. Personalitate reprezentativă, părintele Constantin Necula se integrează în constelația culturii române prin formația sa de preot extrem de devotat slujirii Bisericii lui Hristos, dar și prin aceea de cărturar cercetător și de veritabil dascăl de teologie, care i-a adus deja un nume de mare prestigiu. Activitatea profesională desfășurată de-a lungul timpului este una extrem de vastă și de intensă. Realizările părintelui Constantin Necula sunt dintre cele mai remarcabile.

Aducerea în centrul atenției a unui mare om al Bisericii e un lucru frumos. Mai ales când este vorba de o personalitate de excepție a eclezio-logiei românești contemporane, cum este Părintele profesor Constantin Necula, care iată, împlinește frumoasa vârstă de 50 de ani de viață. Aducem în actualitate figura distinsului teolog Constantin Necula cu convingerea deplină că opera sa teologică de excepție, cea de până acum și cu ajutorul bunului

Adriana Ureche, „Pe oglinda apei”

Dumnezeu și cea care va urma, trebuie să fie cunoscută cât mai mult, nu numai de cei de azi, ci mai ales de generațiile care vor veni după noi, căci, după cuvântul episcopului-cronicar Macarie al Romanului (secolul XVI), avem datoria morală ca „lucrurile întâmplare în vremile și domniile trecute” să nu fie „acoperite de mormântul uitării”. Într-adevăr, o viață de neîncercate strădanii, desfășurate pe parcursul anilor, nu poate să fie uitată, ci trebuie să fie „pusă în sfeșnic”, ca „să lumineze” celor de azi și de mâine. Părintele Constantin Necula este un fiu distins al neamului nostru românesc, neam, care, a dat de-a lungul secolelor atâția cărturari luminați care, și-au avut rostul lor în ridicarea culturală a poporului român. Un luminător pentru poporul său este și Părintele Constantin Necula.

Părintele Constantin Necula este un izvor viu. Izvorul Constantin Necula nu va seca niciodată. Va rămâne veșnic viu. Dumnezeu i-a dat zile rodnice, ca să-și folosească mintea, inima și sufletul spre îmbogățirea minților, a inimilor și a sufletelor celor din preajma lui. Anii vieții sfinției sale îi umple zi de zi cu roade de adâncă cugetare și de profundă simțire, mai mult decât mulți din generația lui și nu numai din domeniul teologic și nu numai din spațiul românesc.

Gândire originală, creatoare, îndrăzneală, capacitate de adâncire până la epuizarea tuturor posibilităților de explorare a unui gând, a unui fapt, a unei prezențe a adevărului în lume, în cuvânt, în om, în univers – iată ce și cine este Părintele Constantin Necula. Nimeni ca dânsul nu descoperă sensuri noi acolo unde nimeni nu le bănuiește, nu elaborează mai pe înțeles și cu noi înțelesuri adevărul de credință. Pentru totdeauna și pentru toate generațiile care vor veni după noi, va rămâne Părintele Constantin Necula, cel care i-a învățat pe foarte mulți tainele credinței celei dreptmăritoare.

Opera și întreaga gândire a Părintelui Constantin Necula sunt o împlinire de excepție a teologiei românești la sfârșit de secol XX și mileniu II, și început de secol XXI și mileniu III, cu valențe multiple și foarte semnificative pe plan teologic și cultural în general. Suflul nou adus teologiei românești, precum și

reflexiunea de substanță și de mare elevație intelectuală, dau operelor Părintelui Constantin Necula caracterul de lucrări de referință încă pentru multe generații de teologi de azi înainte. Aceste generații de teologi, plecând de la el și aprofundându-i temele și ideile puse în circulație, vor îmbogăți teologia românească și cultura românească în general, implicând adânc știința bisericească în cultura poporului român, cu care se îmbină în chip armonios atât de bine de-a a lungul timpului. De-a lungul anilor, știința teologică, cunoașterea adevărului de credință, scrierea despre faptele din trecutul Bisericii, au adus o contribuție remarcabilă la dezvoltarea culturii românești.

Părintele Constantin Necula este un teolog prin excelență. În teologia românească, sfinția sa se află în rândul marilor ctitori de operă teologică și este totodată un veritabil dascăl și îndrumător, dar și ziditor de suflete. Cred că se poate vorbi și de o așa numită „Generație Necula”. În termenul acesta de „generație”, am înțeles nu pe colegii lui de vârstă, ci pe ucenicii și studenții lui, pe cei asupra cărora gândirea lui și-a pus amprenta, pe cei care au învățat de la el, pe cei care se pot considera ieșiți din școala lui, pe continuatorii ideilor și orientărilor lui. Putem în acest sens vorbi de o „generație Necula”? Dacă cel dintâi întrebat așa fi eu, eu așa răspund că da. Așa cum au fost și alții înaintea lui, deschizători de drumuri, tot așa și Părintele Necula este un astfel de deschizător. Foarte mulți s-au dezvoltat și desfășurat sub soarele lui și continuă și pe mai departe să facă acest lucru. La foarte mulți, până acum, le-a stimulat gândirea, le-a lărgit orizonturile, le-a deschis niște puncte cardinale de orientare și cu siguranță toate acestea continuă și se multiplică. Consider că toți aceștia intră în „Generația Necula”.

Înzestrat de Dumnezeu cu o minte ageră și pătrunzătoare, cu orizonturi largi, cu o sete neostoită de cunoaștere, stăpân pe o cultură teologică și generală temeinică, cu o putere de muncă puțin obișnuită, Părintele Constantin Necula pune, la rândul său, toți talanții cu care a fost dăruit de Dumnezeu în pregătirea temeinică a viitorilor teologi, preoți, profesori etc. El izbuteste ca

împreună cu colegii săi, să facă din studenții lor, ceea ce se impune, și anume: călăuze luminoase pe calea adevărului de credință, oameni integri, conștiincioși, muncitori, evlavioși, dăruți întru totul Bisericii lui Hristos, care să poată constitui, la rândul lor, pilde vrednice de urmat pentru cei de după ei.

Sfinția sa are un singur ideal: acela de a se dăruii cu totul Bisericii lui Hristos, adevărului de credință, instituțiilor în cadrul cărora își desfășoară activitatea, credincioșilor, studenților săi, precum și întregului nostru neam românesc. Pentru atingerea acestui ideal, își jertfește toată puterea de muncă, toate cunoștințele pe care le are, toți talanții cu care l-a înzestrat bunul Dumnezeu, îmbinând adeseori noaptea cu ziua.

Cred că este potrivit să-l vedem pe Părintele profesor Constantin Necula și ca *om și părinte* al studenților săi. Toți cei ce îl cunosc, știu prea bine că sfinția sa nu este numai un dascăl destoinic, entuziast și priceput, ci și un părinte bun și iertător al studenților săi, un adevărat ctitor de suflete. În relațiile sale cu colegii, cu apropiații, cu prietenii, îi impresionează pe toți prin cordialitatea și prin optimismul său viguros, care emană din întreaga sa ființă. Este înzestrat cu o natură generoasă și plină de omenie, integru, dezinteresat, realist, asociabil la cauze și acțiuni mari.

Toți studenții știu că are un suflet de aur, o inimă caldă și deschisă. Înzestrat cu bogate resurse sufletești, cu un tact pedagogic deosebit, stăpân pe multiple izvoare de inspirație, pe care le fructifică cu ajutorul alesei sale culturi, Părintele profesor Constantin Necula știe să pătrundă în sufletele studenților, să-i călăuzească pe toți pe calea binelui, a adevărului și a muncii cinstite, să-i ajute cu cuvântul și cu fapta, să-i încurajeze și să-i sprijine cu răvnă.

Privind asupra vieții bogate în fapte și realizări a distinsului cleric și mare dascăl de teologie Constantin Necula, putem constata cu ușurință că aceasta e o viață de dăruire continuă pentru credincioși, pentru studenții săi, pentru și pentru instituțiile în care își desfășoară activitatea cu cinste, omenie și demnitate. Părintele profesor Constantin Necula trăiește în sufletele noastre, ale

Adriana Ureche, „Pictură în natură statică”

tuturor celor care îl cunoaștem, îl iubim, îl cinștim și îl apreciem la adevărata sa valoare, ca o icoană curată și înșeninătoare, care ne aduce permanent aminte de chipul său blând. Cu siguranță, sfinția sa are deja un loc de cinste în panteonul marilor teologi ai neamului nostru românesc. În tot ceea ce înseamnă învățământul teologic din Transilvania și nu numai, sfinția sa este o figură reprezentativă, întruchipează întru totul trăsăturile profesorului apostol.

Aducem cuvânt de felicitare și profundă apreciere Părintelui Constantin Necula, frate întru mărturisirea cea adevărată în Hristos Domnul, pentru memorabila pastorație a sfinției sale în ogorul Evangheliei lui Hristos, precum și pentru întreaga activitate desfășurată de-a lungul timpului. Îl rugăm pe Bunul, Atotputernicul și Milostivul Dumnezeu să-l înzestreze cu puteri sporite, să-i dăruiască din preaplinul iubirii Sale har peste har, să facă permanent din viața sa o Liturghie după Liturghie, ca să poată sluji și pe mai departe, cu același sărg, dăruire, evlavie și dragoste, atât Biserica strămoșească, cât și sfântul nostru neam românesc.

Părinte profesor Constantin Necula, vă transmit frățești și prietenești îmbrățișări călduroase. La mulți ani fericiți și binecuvântați! Să păstoriți încă mulți ani în ogorul lui Hristos.

CENTENAR

IOAN PAUL AL II-LEA ȘI ROMÂNIA

PRIMA ȚARĂ ORTODOXĂ VIZITATĂ DE UN SUVERAN PONTIF – DE EPISCOPUL ROMEI

Poporul român n-a uitat și nu va uita niciodată atmosfera de bucurie și entuziasm cu care a întâmpinat în zilele de 7-9 mai 1999, pentru prima dată în istoria sa de două ori milenară, pe cel de al 264-lea Papă din anele Vaticanului, pe Ioan Paul al II-lea, fost cardinal al Cracoviei, primul papă slav din istoria creștinătății. Și, mai ales, cuvintele memorabile rostite la sfârșitul vizitei: *Aici am trecut pragul speranței.*

În timpul Magisteriului petrin, Episcopul Romei s-a dovedit a fi un mare prieten al României, un neîntrecut cunosător al istoriei, culturii și spiritualității românești, chiar un propagator al lor. În luminoasele zile de Rusalii de la începutul lunii mai 1999, în pragul mileniului în care omenirea se pregătea să pășească, Suveranul înscăunat în jilțul Sfântului Petru, la 22 octombrie 1978, cel care a pronunțat atunci *urbi et orbi*, memorabilele cuvinte: — *Nu vă fie teamă! Deschideți-i, deschideți-i larg porțile lui Iisus!* —, iată-L rostind pe pământ românesc un buchet de gânduri de cea mai mare simțire în legătură cu ceea ce înseamnă țara pe care o vizita, România și românitatea în ansamblu.

La centenarul nașterii sale, reamintesc cititorilor revistei *Vatra veche* florilegiul rostit atunci de Pontif – ca pe un sincer omagiu adus poporului român – pe care împreună – să i-L întorcem, cu stimă și admirație.

Cunoaștem din surse demne de încredere că pentru vizita pe care urma să o facă în România, în mai 1999, Suveranul Pontif s-a pregătit timp de trei luni. Omiliile și cuvântările rostite pe pământ românesc le-a făcut în limba lui Dosoftei, cel care la rândul lui l-a cunoscut și la tradus în românește pe bardul liricii poloneze, pe renaștentistul Jan Kochanowski.

Oare i-a răspuns Mitropolitului Dosoftei Sfântul Părinte rostind, în limba română, în 1982, ruga eminesciană închinată Fecioarei Născătoare de Dumnezeu - Mariei Sfinte, în Piața Bazilicii din Cetatea Eternă? Vocea actorului de odinioară a răsunat în acel loc încărcat de istorie, zidurile și monumentele ridicare de Donato Bramante, Raffaello Sanzio, Michelangelo Buonarroti, Carlo Moderno și Gian Lorenzo Bernini au auzit pentru prima

dată grăite de un *Atlet al lui Dumnezeu* – cum era denumit deja Ioan Paul al II-lea – vorbele Eminescului: *Îngenunchem rugându-te, / Înălță-ne, ne mântuie! / Din valul ce ne bântuie; / Fii scut de întărire! / Și zid de mântuire, / Privirea-ți adorată / Asupra-ne coboară, / O, maică prea curată, / Si pururea fecioară, / Marie!*

Acestea erau cuvinte pe care le cunoștea poetul, învățatul sacerdot, credem noi, încă din tinerețe; în limba sa natală ele au fost traduse de neîntrecuta poetă, Kazimiera Hhakowiczówna, pe vremea șederii ei, ca emigrantă, în timpul celui de al Doilea Război Mondial, la Cluj, și pe care le-a publicat, în februarie 1947, în revista cracoviană "Tygodnik Katolicki", săptămânal pe care tânărul preot și poet /debutat în octombrie 1938/, cu siguranță îl citea.⁷

Paradoxul celor vremuri era că în perioada în care polonezii și preotul Wojtyła o puteau face, românii erau îngrijiți de dreptul respectiv, Eminescu fiind interzis de proletcultiștii veniți în România pe tancuri de la Moscova.

Ioan Paul al II-lea – primul Papă care a beatificat un român, pe cel care a purtat amprenta Romei

În memoria colectivă românească, Papa Wojtyła a rămas și primul Pontif din anele Vaticanului, care a scos din colbul arhivelor documentația de beatificare a unui Român, pentru a-l ridica în lumina altarelor, aceasta într-o ceremonie solemnă, la 30 octombrie 1983. E vorba de **Ieremia Valahul**, cel care își dormea somul de veci la Napoli, în Biserica Neprihănitei Zămislirii, rămășițele pământești fiind aduse azi la Onești.

⁷ Nicolae Mareș, *Mihai Eminescu în limba polonă, Studii și antologie*, eLiteratura, București 2018, pp. 145-146

Primul Papă – care a rostit versuri din Eminescu în limba română în Piața Sfântul Petru de la Roma

Și iată cât de frumos l-a descris Ioan Paul al II-lea pe acest creștin român, primul intrat în rândul sfinților Bisericii Universale: "Un fiu al României, această nobilă națiune, care poartă în limbă și nume amprenta Romei..."⁸

Ne putem întreba – oare câți cetățeni din milionul de compatrioții români prezenți în Italia știu sau au auzit de aceste lucruri? Sfântul Părinte a cunoscut și a scos toate acestea la lumină, ca o mărturie de credință a românilor. A spus Papa Ioan Paul al II-lea, cu prilejul respectiv că, Ieremia Valahul a fost *făclia vie* care „a realizat o sinteză armonioasă între patria naturală și cea adoptivă”. O fi știut aceste lucruri ambasadorii români la Roma sau la Vatican? Am studiat arhivele n-au scris atunci nici un rând și nici presa ferecată cu multe lacăte. Pe cei care au urmat după aceea în posturi înalte aici și mai ales pe Milionul care stabilit pe aceste meleaguri în ultimii 30 de ani, aceste cunoștințe cu siguranță ar trebui să îi îmbărbăteze.

După vizita Pontifului din mai 1999 în România a urmat beatificarea Monsieniorilor Vladimir Ghika, Anton Durcovici, a Cardinalului Iuliu Hossu, și a Episcopului de Alba Iulia, Aaron Marton. S-a continuat cu beatificarea altor **sapte episcopi greco-catolici români, care au fost proclamați Fericii de Papa Francisc, la 2 iunie 2019, la Blaj: Valeriu Traian Frențiu, Vasile Aftenie, Ioan Suci, Tit Liviu Chinezu, Ioan Bălan, Alexandru Rusu. Ei sunt cei care au fost torturați și prizonieri de regimul comunist, ca și cei amintiți mai sus, și care au murit între anii 1950 - 1970.**

NICOLAE MAREȘ

⁸ Nicolae Mareș, *Sfântul Ioan Paul cel Mare*, Editura Tipomoldova, 2015, p. 580,

Ioan Paul al II-lea și Cardinalul Todea

În contextul relațiilor Papei Ioan Paul al II-lea cu martirii români, se cuvine amintit faptul că la rugămintea expresă a Episcopului Romei, în timpul vizitei Sale în România, fostul Arhiepiscop emerit de Făgăraș și Alba Iulia, Cardinalul Todea a fost adus, într-un scaun cu rotile, pentru a se întâlni și a se ruga împreună în timpul slujbei oficiate de Pontif la Catedrala catolică din București.

A făcut înconjurul lumii această îmbrățișare, ca și cuvintele Episcopului Romei:

Lanțurile voastre și lanțurile credincioșilor voștri sunt gloria și mândria Bisericii.

Sunt mai puțin cunoscute condoleanțele pe care fostul Papă le-a trimis Înalt Preasfinției Sale Lucian Mureșan, la 23 mai 2002, la vestea că Alexandru Todea nu se mai află printre cei vii: *"Pe când desfășuram călătoria apostolică în Azerbaidjan, aflând de piosul sfârșit al Venerabilului și Preaiubitului nostru frate Alexandru Cardinal Todea, Arhiepiscop Emerit de Alba Iulia și Făgăraș, ne arătăm sufletul îndurerat și, ca și cum am fi de față, suntem uniți cu Tine și cu toți Episcopii, preoții, călugării și credincioșii de acolo, care vor participa la funeraliile sale!*

Dorim, de asemenea, să evocăm, împreună, în amintirea acestui Întâistătător, numeroasele fapte mari realizate de El cu zel în beneficiul Bisericii și suferințele pe care le-a îndurat ca mărturisitor al credinței în timpul cruntului regim tiranic.

Cerând mila divină și mare răsplată de la Dumnezeu pentru meritele Sale, împărțim din inimă binecuvântarea noastră apostolică și tuturor participanților la înmormântare".

După ridicarea la ceruri a celor doi sfinți: fostul Papă Ioan Paul al II-lea și Cardinalul Todea, în arhivele Vaticanului s-au găsit fragmente din telegrama pe care Pontiful o pregătise pentru a-I fi trimisă, cu ocazia celei de a 90-a aniversări a Eminenței Sale.

Iată câteva fragmente pentru a înțelege mai bine sentimentele de stimă pe care Papa Wojtyła o nutrea

față de compatriotul nostru de la Reghin:

... Odată cu trecerea anilor, Eminență, elocvența mărturiei pe care ați dat-o despre Hristos continuă să se răspândească în Biserică.

Numele Eminenței Voastre a traversat de fapt granițele Patriei, impresionând și întărind credințioșii din Europa și din lumea întreagă. Acolo unde Episcopi, preoți, călugări și laici continuă să fie puși la încercare de regimuri care asupresc libertatea religioasă și de conștiință, este cu siguranță un motiv de încurajare și un imbold a ști că persoane ca Dumneavoastră au perseverat în mărturia lor curajoasă în timpul persecuțiilor comuniste.

Vă mulțumesc, Venerabile Frate, pentru acest strălucitor exemplu de iubire față de Domnul, care v-a ajutat să faceți față la orice încercare, făcând din Eminența Voastră un stimulent, un punct de referință pentru noile generații. Mă aflu și eu printre cei care se simt datorți unei astfel de mărturii luminoase"...

Dovada unei asemenea simțiri, dată de cel mai mare Pontif pe care l-a avut Biserica Universală, Cel canonizat în anul 2014, trebuie pusă în ramă, și făcut din ea un îndemn la acțiune ca toate celelalte Înalte Personalități evocate în timpul vizitei sale la București și cu alte prilejuri să fie aduse în lumina altarelor.

Amintesc unora care au uitat poate că în timpul vizitei la care ne referim, Sfântul Părinte a făcut o vizită pentru a îngenunchia la mormintele martirilor din cimitirul Bellu Catholic din București.

Scena îmbrățișării Cardinalului Todea de către Papa Wojtyła

Ioan Paul al II-lea, primul Pontif care a prezentat urbi et orbi istoria creștinismului pe meleaguri românești

Papa Ioan Paul al II-lea, urmașul în jilțul pontifical al Sfântului Petru, a mai relevat un fapt unic pentru țările pe care până atunci le vizitase, acela că se află în ținuturile păstorite de fratele acestuia - Andrei. Și tot aici, la București, pentru a le da românilor o și mai mare încredere în faptele înaintașilor lor, Episcopul Romei le-a amintit nu numai lor, ci și miliardului de catolici din lumea întreagă, că solul românesc a fost fertil credinței, de vreme ce aceste meleaguri pot fi asociate cu personalități ca cea a Sfântului Ioan Cassian și Dionisie Exigul, cei care au contribuit la transmiterea valorilor spirituale ale Orientului grec spre Occidentul Latin.

N-a uitat Papa Ioan Paul al II-lea nici de *Atletul credinței creștine*, Ștefan cel Mare și Sfânt, cel căruia conașionatul său din Cracovia, Jan Długosz, i-a descris atât de înălțător faptele de vitejie, și aceasta în cele mai luminoase culori. A fost evocat, totodată, și martirul creștin, Constantin Brâncoveanu, tocmai pentru a sublinia că roadele de sfințenie sunt din belșug pe aceste teritorii, botezate nu întâmplător cu metafora de „Grădina a Maicii Domnului“.

Slovele rostite de Ioan Paul al II-lea la București rămân nu doar ca mărturie pentru istorie, ci și ca medalioane sfinte pe care românii ar trebui să și le pună la butonieră, aceasta nu doar în zile de sărbătoare, ci și în zile de muncă. Ele trebuie cunoscute, totodată, și de unii înstrăinați, mai ales de cei de stirpe revanșardă și care – purtând sutană – fără să aibă niciun Dumnezeu, ne-au descris și ne mai descriu prin vecini și pe unde pot, în lumini sumbre, dintre cele mai false sau totalmente inacceptabile de națiunile europene civilizate.

Iată unele momente istorice evocate de cărturarul Pontif, Ioan Paul al II-lea, timp de trei zile pe teritoriu românesc. Nu cunosc să fi făcut așa ceva un alt lider politic sau spiritual. Toate misiunile diplomatice de la București ar trebui să le cunoască, chiar înaintea venirii lor în România, țară pe care ar trebui să o trateze precum Pontiful, indiferent de credința lor religioasă.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Nu aprindeți cu limba focul în familia dumneavoastră sau pe unde munciți!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, să rog să ne spuneți un cuvânt de învățătură în legătură cu pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr (Luca 16, 19-31).

Îps. Ioan: Sfântul Apostol și Evanghelist Luca a auzit această pildă rostită de Mântuitorul nostru Iisus Hristos și a scris-o pentru cei care au fost, pentru noi și pentru cei ce vor veni după noi, până la sfârșitul veacurilor. Hristos le-a spus această pildă, care avea o rădăcină deosebită în viața cotidiană, ca să-i învețe cum să călătorească spre Patria de Sus.

În mod cert că Hristos a văzut prin Țara Sfântă și pe unde a umblat oameni bogați și a văzut și oameni săraci, cerșetori. Și atunci El, care era Dumnezeu adevărat și Om adevărat, știa care este drumul oamenilor pe pământ, care este destinația lor, unde ajung. Știa că viața omului nu se sfârșește undeva într-un mormânt și cu mormântul și-a încheiat socotelile cu viața aceasta. Nu. Să nu se înșele cineva că cele ce a făcut, bune sau rele, în viața aceasta, se duc cu el doar până la mormânt. Faptele bune sau rele trec mai departe de ușa mormântului, până sus, la Dumnezeu.

Și spune Mântuitorul că bogatul era îmbrăcat în porfiră și în vison

L.C.: Acestea erau desigur foarte scumpe, dar un bogat își permitea.

Îps. Ioan: Porfira era o îmbrăcămite de culoare roșie, mai grosuță puțin, iar visonul era o haină de culoare mai deschisă și era făcută din in topit, din părțile Egiptului. Visonul acela era cum ar fi astăzi cămașa de corp a omului, lungă până în pământ. Și visonul era roșu. Nu oricine își putea permite în vremea aceea să-și cumpere o haină de porfiră roșie și din in din părțile Egiptului – numai cei bogați, cei înstăriți.

Ne spune Mântuitorul că erau veselii neîntrerupte care se auzeau în casa bogatului, iar la poarta lui stătea un sărac, Lazăr, plin de bube, și câinii îi lingeau bubele, spune Sfântul Luca. Dar eu zic că acei câini nu-i lingeau rănille, ci îi sărutau rănille. Auziți ce făcea un câine!? Săruta rănille pline de puroi ale lui Lazăr. O! Câți dintre noi,

astăzi, sărutăm rănille fraților noștri!? Veți zice: Părinte, cum să sărut eu o rană, că-i de datoria doctorului să pună acolo medicamente. Cum să-i sărut eu rana?!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, bănuiesc că nu este vorba de sărutarea unei răni oribile. Desigur aici este vorba de o altă semnificație. Vă rog să continuați.

Îps. Ioan: Nu rana de pe trup spun eu să fie sărutată, ci rana inimii și-a sufletului său. De aceea vă îndemn: sărutați rănille sufletului, pentru că rănille sufletului și ale inimii sunt mai profunde și mai adânci decât rănille trupești și mult mai greu se vindecă o rană sufletească decât una trupească. Sărutați, sărutați și iarăși sărutați rănille fraților pe care-i vedeți în suferință și-n uitare!

Oare nu suntem noi mai presus decât un câine? Dacă un câine săruta rănille lui Lazăr, oare nu ne-a făcut pe noi Dumnezeu mai presus decât un câine? Și nu sărutăm rănille sufletești ale fraților noștri?

Cum era Lazăr și cum erau câinii? Lazăr și câinii erau cuminți. Lazăr nu fura și câinii nu mușcau. Dacă Lazăr ar fi furat câte ceva din averea bogatului, l-ar fi izgonit din fața ușii sale. Dacă acei câini ar fi mușcat, la fel ar fi fost împrăștiți cu pietre. Iată, deci, săracul Lazăr era cumințe, iar câinii nu mușcau, de aceea bogatul și slugile lui nu i-au alungat din fața casei. Auziți: și Lazăr și câinii erau cuminți.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ce părere aveți despre cuvintele bogatului nemilostiv spuse lui Avraam: „Părinte Avraame, fie-ți milă de mine și trimite pe Lazăr să-și ude vârful degetului în apă și să-mi răcorească limba, căci mă chinuiesc în această vâpaie” (Luca 16, 24).

Îps. Ioan: Ce spune bogatul lui Avraam? Îi spune să-l lase pe Lazăr să-și ude degetul său în apă și să-i răcorească limba. Auziți! Limba! Oare nu celelalte părți ale trupului ardeau mai tare, sufereau mai mult? Totuși, bogatul spune să-i astâmpere focul, să-i pună picătura aceea de apă pe limbă.

Aici, Hristos ne spune să avem grijă de limbă, căci limba poate să aprindă o lume întreagă. Cu limba putem otrăvi sufletele și inimile fraților noștri, atunci când îi jignim, când îi otrăvim, când îi vorbim de rău.

Dumnezeu ne-a lăsat limba ca

prin ea să-L preamărim pe El, să-L laudăm pe El, nu să aprindem și să otrăvim o lume întreagă. Nu chimiștii au inventat cea mai puternică otrăvă, într-un laborator de chimie, ci, din nefericire, pilda aceasta poate să picure cea mai puternică otrăvă care este pe pământ, otrăvind fraților totdeauna sufletele și inimile fraților noștri. Spuneți-mi, când v-a ocărât cineva, ce-ați simțit în inimă? Ca și când cineva v-ar fi aruncat câțiva stropi de otrăvă. Nu otrăviți, ci binecuvântați! Nu blestemați, ci lăudați! Nu aprindeți cu limba focul în familia dumneavoastră sau pe unde munciți! De aceea, bogatul spune să-i picure un strop de apă pe limbă.

Iată, Lazăr cel sărac și plin de bube n-avea loc în societatea umană de atunci, ci societatea l-a aruncat în lumea câinilor. Oamenii l-au alungat dintre ei și l-au primit câinii. O! De câte ori, astăzi, în viață, te simți mai bine lângă un câine decât lângă un om! Parcă ne iubesc mai mult câinii decât oamenii. Ați văzut cât de credincioși sunt câinii stăpânilor lor? Ați văzut, de atâtea ori, când a murit un om, că nopți întregi câinele s-a dus și a dormit pe mormântul lui? Cei din casă, oricât le-a fost de drag, l-au părăsit, iar câinele a dormit pe mormântul stăpânului său.

Doamne, așa de mult am căzut în păcat, încât vedem cum câinii iubesc mai mult pe om decât ne iubim noi unii pe alții. Apoi mai învățăm – și trebuie să le spunem și celor care încă n-au trecut pragul bisericii – că este o lume dincolo, că despre aceasta mărturisește însuși Hristos și că ar fi bine să călătorească spre ea, așa cum călătorească cei ce pășesc pragul bisericii. Îngerul lui Dumnezeu, la apusul soarelui, va da mărturie despre frățiile voastre că a văzut o ceată de oameni călătorind spre Împărăția lui Dumnezeu și se va bucura Tatăl cel Cerească când îngerul lui Dumnezeu va grai despre frățiile voastre că v-a văzut călătorind spre El. Dumnezeu →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Amvon

Jefuit de încredere

Se spune că era odată un deșert și undeva, în acest pustiu, zăcea un om. Era un călător rătăcit, străin de locurile acelea. Providența i-a trimis totuși omului o salvare. Călare pe o cămilă, un beduin trecu prin apropierea sa, mai-mai să îl calce. Se opri, se dădu jos de pe animalul său credincios și se duse către silueta căzută. Se apropie și mai tare de cel căzut și abia atunci văzu cum viața încă se mai zbate în el. Luă repede din spinarea cămilei apă proaspătă și o bucată de țesătură moale cu care îi umezi ușor buzele, ajutându-l să își recapete suflarea.

Omul își reveni încetîșor, începu să bea și câteva picături de apă simțind din nou cum trupul se întoarce în matca sa. Beduinul îi cercetă toate rănilile, îl ajută să se ridice, îi dădu chiar și alte haine care să îl apere de arșița deșertului.

-Ai plecat la drum prin deșert cam nepregătit, străine. Dar nu-i nimic, restul de drum îl vom face împreună, zise el cu multă căldură în glas.

Atunci însă, când beduinul se întoarce cu spatele, călătorul se ridică brusc și se urcă pe cămilă, plecând și lăsând în urmă doar un nor de praf aspru și o mare nedumerire.

Beduinul strigă în urma călătorului:

-Drum bun, călătorule! Nu îmi pare rău de mine, că eu știu firea deșertului și în câteva ore voi ajunge acasă. Nici de cămilă nu îmi pare rău, că am sute de cămile și multe avuții! Dar, îmi pare rău că m-ai jefuit de încredere. De acum, dacă voi vedea un om căzut, voi sta pe gânduri pentru o clipă, amintindu-mi cum ai

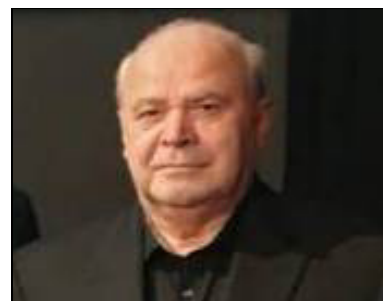
plecat tu. Fii însă pe pace că îl voi ajuta și pe acela. Îmi va trebui ceva vreme să clădesc la loc ce ai stricat tu, dar mă voi ruga să ajungi cu bine unde îți dorești și mai ales mă voi ruga ca Cerul să îți schimbe inima și să te lumineze! Mergi în pace!

Suferința...cui îi place suferința?

Încercările, suferințele, durerile și bolile, culminând toate în moarte, fac parte din viața omului. Putem observa că istoria omului se împletește cu însăși istoria suferinței omenești. Ele fac parte din constituția fiecăruia dintre noi și au în viața noastră un rol curățitor, purificator. Ele sunt o probă morală, de mai scurtă sau mai lungă durată, de mai ușoară sau mai grea intensitate, pe care trebuie să o trecem, pentru a dobândi mântuirea sau cununa nemuririi. Dacă însă ne merge bine, atunci bucuriile acestei lumi ne îngreiază adesea gândirea spre cele viitoare și ne dedăm la o viață plină de tihnă, dar fără slavă.

“Se povestește despre un soldat din vremea de demult, că avea o boală gravă și dureroasă, care, pe cât se vede treaba, îl ducea în curând la moarte. Era mereu în cele dintâi rânduri, unde lupta era mai crâncenă, era mereu în fruntea avangardei și era cel mai viteaz dintre viteji, pentru că lupta ca să-și uite durerile. Nu se temea de moarte în luptă, căci se gândea că și așa nu mai era mult de trăit.

Regele s-a bucurat de acest războinic viteaz și l-a încredințat în mâna unui doctor iscusit, care l-a vindecat de boală. Dar, ah! de atunci încolo, războinicul nu mai era văzut în cele dintâi rânduri. Acum se codea, căci avea pentru ce să trăiască: sănătate, patrie, familie. N-avea plăcere să-și mai pună viața în joc ca

altădată”.

Mulțumim, Doamne, pentru suferințele noastre care ne feresc a fi mândri și suficienți nouă înșine și încrezători în propriile puteri.

Leacul minunat

Într-o casă de muncitor sărac, dar plin de credință în bunătatea lui Dumnezeu, zăcea de grea boală, un copil. Doctorul nu mai avea nici o nădejde să-l scape. Mama copilului, ostenită de veghere, aștepta voia lui Dumnezeu.

Văzând că boala nu se dă bătută, femeia chemă pe preot, ca să-l împărtășească pe copil. După ce-i dădu Sfânta Împărtășanie, părintele întrebă pe copil:

-„Cum îți este?”

Copilul își adună toate puterile și răspunde:

-„Da, mi-i foarte bine.”

A doua zi, când veni doctorul, căzu în uimire: copilul era mult mai bine.

Peste o săptămână, copilul se juca în ogradă cu frățiorii lui, însănătoșit pe deplin, cu toate că doctorul spusese că nu mai este nici o nădejde. Fiindcă una-i puterea omului și alta este aceea a lui Dumnezeu.

**Pr. Dr. GHEORGHE
NICOLAE ȘINCAN**

→ să vă ocrotească pe drumul acesta către Cer și țineți-vă de braț, unul cu celălalt, să nu se piardă niciunul, iar toată această ceată cu preoții lor să ajungă la poarta Cerului.

L.C.: Mai e ceva, Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit. A mai zis cel bogat să-l trimită Avraam pe Lazăr la casa tatălui său, căci avea cinci frați „să le spună lor aceasta, ca să nu vină și ei în acest loc de chin” (Luca 16, 28).

Îps. Ioan: Așa e, să le spună

fraților săi să se pocăiască să n-ajungă și ei acolo unde este el. Și a spus Avraam că au pe Moise și pe proroci. Dacă nu-i va asculta pe ei, nici dacă va învia cineva din mormânt nu vor crede, nu se vor întoarce.

Acum, Sfântul Luca ar mai completa puțin evanghelia și ar spune: aveți pe Moise, aveți pe proroci și-L aveți și pe Hristos Cel Care a înviat. Nu credeți? Nu vă întoarceți? A fost Moise, au fost prorocii și a venit însuși Hristos

Dumnezeu și a înviat. Nu credeți în Înviere? Nu credeți în viața de dincolo? Să nu-l mai așteptați pe Lazăr să vină din mormânt să ne spună ce este dincolo, că Lazăr nu va mai veni, dar va veni Hristos.

Va veni Hristos și pentru cel pe care nu-l va găsi pocăit, durere va fi veșnicia lui.

Doamne, ferește-ne de amarul veșniciei și întărește-ne să ajungem în patria sfinților, în patria lui Dumnezeu!

Muntele Athos din Muntele Athos

(VI)

După Schitul Sf. Andrei, am mai făcut un popas, înainte de Mănăstirea Vatopedu, la Careia, capitala Sfântului Munte, cu o scurtă vizită la biserica Protaton, datând din secolul al XI-lea, situată în apropierea clădirii în care își ține adunarea Chinotita, autoritatea juridică a Muntelui Athos.

Regimul bisericii e idioritm, cu slujbe doar duminica și în sărbători.

*

Tăiem Muntele Athos spre extrema sa nordică, cu destinația Vatopedu. Alternează părțile de drum vechi cu cele de beton. Mașinile noastre sunt acum singure pe acest traseu. Ce va fi într-un viitor nu prea îndepărtat e greu de intuit. Am o presimțire însă că nu face Uniunea Europeană investiții în infrastructură aici pentru călugări, că ea țintește undeva unde nu dorește nimeni dintre viețuitorii Muntelui Athos să se ajungă. E o îngrijorare reală a celor de aici, mai ales că, aflui cu surprindere, s-a pus serios problema accesului femeilor la Muntele Sfânt, călugării fiind acuzați că au complexe de inferioritate față de femei. E ridicolă o astfel de acuză și neconformă cu realitatea. Starețul de la Mănăstirea Vatopedu a dat o replică fără... replică la acuzele de acest fel. Cât prețuiesc călugării de la Muntele Athos femeia se poate vedea din cât o venerază pe Maica Domnului.

Pentru Comunitatea Europeană însă, subiectul a rămas deschis.

*

De pe drumul spre Mănăstirea Vatopedu, am zărit ruinele unei renumite școli laice, Athoniada, din secolul al XVIII-lea, care mă duc cu gândul la ruinele Cetății Sucevei, deși nu se pot face niciun fel de conexiuni.

Vatopedu, 19 septembrie 2003

În toate bisericile vizitate, grupul nostru a cântat cântece bisericești: „Axionul Maicii Domnului”, „Troparul Cincizecimii”, „Acatistul Bunevestirii” ș.a. Eu nu știu să cânt, n-am glas pe măsura cântecului. Le-am spus însă unora dintre preoți că dacă eu nu pot *să cânt*, pot să *mă în-cânt* la ceea ce văd la Muntele Athos.

*

Am dat peste tot aici de români. Pe unul l-am întâlnit pe vasul Sf. Ana, dar aici sunt și călugări și frați de călugărie, precum sunt și destui civili veniți ca să muncească în construcții.

Călugărul care ne este însoțitor la Vatopedu, și care e român, ne spune că în Munte sunt acum vreo trei mii de călugări, din care vreo trei sute sunt români, deși nu există o statistică foarte exactă. La Vatopedu sunt 12 români.

*

Un anume Florin Marinescu, cică se află la Sfântul Munte și cataloghează documentele aflate în schiturile și chiliile românești.

Ni se spune că există și o teză de doctorat despre valorile românești de la Sfântul Munte.

*

Primirea Î.P.S. Andrei la Mănăstirea Vatopedu s-a făcut cu mare fast, ca pentru un oaspete deosebit. De-

Schitul Sf. Andrei

abia atunci mi-am dat seama de ce însoțitorul nostru ne zorea să ajungem la ora stabilită la Vatopedu. Știa de primirea care era pregătită, dar vroia ca totul să fie o surpriză. Aici e binecunoscut atașamentul Î.P.S. Andrei pentru Muntele Athos, sunt prețuite evlavia și smerenia sa.

Un sobor de călugări ne-a întâmpinat la intrarea în mănăstire. După ce am străbătut curtea, în cântare religioasă, (*Pre Stăpânul*), am intrat în biserică, ne-am închinat la icoane făcătoare de minuni, între care „Ctitorița”, „Izvorătoarea de mir”, și la sfintele moaște aduse în onoarea oaspeților români. Despre „Ctitorița” ni se spune că în timpul unor năvăliri arabe a fost ascunsă într-o fântână, cu o lumânare aprinsă lângă ea. Când a fost găsită acolo, după 72 de ani, avea lumânarea încă aprinsă.

Biserica Mănăstirii are hramul „Buna Vestire” și e din secolul al XI-lea, pictura fiind executată de pictorul Panselinos, care a pictat și biserica Protaton.

Ne-a fost făcută aici o primire emoționantă. Nu sunt mulți înalți ierarhi din România care să vină la Muntele Athos și, mai ales, într-o suită ca a noastră, cu preoți-profesori teologi. Relația dintre Alba Iulia și Vatopedu se întărește astfel, mai ales că Părintele Efreim a fost la Alba Iulia și s-a bucurat de o primire entuziastă, iar la icoana adusă în dar s-au perindat credincioșii o zi și o noapte ca să se închine.

Cuvintele rostite de gazde în această biserică ne-au umplut inimile de bucurie. Ele întăreau o legătură între Mănăstirea Vatopedu și Arhiepiscopia de Alba Iulia, începută în urmă cu câțiva ani, și aduceau deschideri promițătoare pentru consolidarea monahismului românesc.

Acum se pregătește încă un pelerinaj în Arhiepiscopia de Alba Iulia a unor călugări de la Vatopedu. Ei vor aduce în dar la Mănăstirea Lupșa o copie după icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului cu Pruncul Sfânt în brațe, cea care a ocrotit la un moment dat mănăstirea de un atac al piraiților.

*

După Vecernie, ni s-a mai arătat o icoană, „Junghiata”, aflată într-un paraclis alăturat bisericii, despre care se spune că a fost lovită în obraz de un diacon și din ea a curs sânge.

O altă icoană făcătoare de minuni este o icoană a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, supranumită „Izbăvitoarea de barbari”. Ea este emblematică pentru Mănăstirea Vatopedu, așezată foarte aproape de→

NICOLAE BĂCIUȚ

mare, pe un platou foarte jos, fiind expusă de-a lungul secolelor atacurilor pirateresti. În această icoană, o imagine inedită pentru mine, Pruncul Isus este cu mâna întinsă spre gura Maicii Domnului. Una dintre cheile Mănăstirii se ținea, ca și acum, la icoana Maicii Domnului. Într-o dimineață, un călugăr a venit să ia cheia să deschidă poarta, dar Maica Domnului i-a spus să nu deschidă poarta că mănăstirea va fi atacată de pirați. Legenda spune că în iminența acestui atac pirateresc de pe mare, Maica Domnului se ruga lui Isus să scape mănăstirea de pirați, dar acesta i-a dus mâna la gură cerându-i să nu se mai roage pentru că vroia să-i pedepsească pe călugări astfel pentru păcatele lor. Dar pentru că Maica Domnului i-a spus călugărului să nu deschidă poarta, acesta a ascultat-o și Mănăstirea a fost salvată. Copii după această icoană, de diferite dimensiuni și pe diferite suporturi, se găsesc și la un mic magazin de la intrarea Mănăstirii, pentru cei care doresc suveniruri de aici. Mi-a plăcut această icoană pentru ineditul ei compozițional și am cumpărat câteva icoane de acest fel pentru cei dragi de acasă. Tot pentru ei am primit și câteva zeci de mici brăie care au fost trecute peste Brăul Maicii Domnului, și acesta făcător de minuni, însoțite de următorul text: „Această cordeluță este binecuvântată cu Cinstitul Brău al Maicii Domnului, Brău care se află la Mănăstirea Vatopedu încă din veacul al XIV-lea, ca dar al împăratului bizantin Ioan Cantacuzino. Există o veche tradiție ca să fie oferite evlavioșilor pelerini aceste cordele prin care, cu harul Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, căreia îi este închinată Mănăstirea noastră, multe minuni s-au petrecut și se petrec: bolnavi de cancer și alte suferințe și-au aflat sănătatea, iar foarte multe familii neroditoare au putut dobândi prunci.

Bolnavul trebuie să se încingă cu cordela pentru o perioadă de vreme, trăind în pocăință, spovedindu-se, rugându-se și împărtășindu-se cu Sfintele Taine. În același fel trebuie să viețuiască și soții care doresc prunci, ținând însă pe deasupra post și înfrânare trupească pe perioada purtării cordelei. Trăirea duhovnicească sinceră, cu o pocăință continuă și împărtășirea cu tainele Bisericii trebuie să continue până la sfârșitul vieții, de vreme ce este unicul mijloc de comuniune și de unire a noastră cu Dumnezeu, atât în veacul acesta, cât și în cel ce va să vie.

Harul Cinstitului Brău al Maicii Domnului să fie pururea cu dumneavoastră!”

Mănăstirea Vatopedu nu e una oarecare. După Marea Lavră, ea e cea mai importantă, iar cuvântul lui geronda Efrem cântărește greu în luarea deciziilor la Sfântul Munte.

Vatopedu adăpostește valori deosebite: în Bibliotecă, se află peste 17 mii de manuscrise, din secolele XIV-XIX, și peste 10000 de cărți vechi, icoane făcătoare de minuni. O valoare importantă o reprezintă aici și obștea de călugări. Îmbătrânită și împuținată, ajungând în 1988 doar la șapte suflete, ea a renăscut odată cu venirea lui geronda Efrem. Nouăzeci de călugări înseamnă un câștig monahal semnificativ. Iar felul în care arată acum mănăstirea, scoasă pur și simplu din ruină, e uimitor.

*

Părintele Efrem e mulțumit de cei 12 călugări români care viețuiesc aici, dar ne spune că el cunoaște și „evlavia poporului român” și crede că biserica româ-

nească își va regăsi vocația. El salută și reluarea relațiilor dintre România și Sfântul Munte, iar vizita Î.P.S. Andrei „e considerată de Mănăstirea Vatopedu o binecuvântare”.

În paranteză fie spus, din 1963, când a fost aici Patriarhul Iustinian, la sărbătoarea celor o mie de ani de monahism în Muntele Athos, n-a mai fost niciun Patriarh român aici. De fapt, n-a fost Patriarhul Teoctist, urmașul lui Iustinian. Dacă nu pentru interesul Bisericii Ortodoxe Române, atunci măcar pentru nevoile sale spirituale ar fi fost de așteptat să viziteze Muntele Sfânt.

*

„Am simțit lucrarea lui Dumnezeu aici, a fost răspunsul Î.P.S. Andrei, la cuvintele de salut ce i-au fost adresate. Am venit aici cu profesorii de la Facultatea de Teologie din Alba Iulia, pentru că nu e același lucru a vorbi despre Muntele Sfânt cu a vedea ei înșiși Muntele Sfânt.” „La noi se reface viața monahală și am venit să luăm modele!” „Rugăciunile de aici îi vor face pe profesorii noștri să pregătească preoți buni”.

Sfântul Munte datorează multă recunoștință românilor, pentru că mulți români, începând cu secolul al XIV-lea, au fost binefăcători ai mănăstirilor de la Muntele Athos.

Iar Vatopedu este printre cele care are înscrise în istoria ei nume ca Ștefan cel Mare și Sfânt, Alexandru Lăpușeanu, Neagoe Basarab, Vlad Vintilă, Matei Basarab, Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu, o galerie impresionantă pentru această mănăstire, considerată cea mai veche din Muntele Athos, a cărei primă așezare e plasată în ultima decadă a secolului al IV-lea după Cristos.

Domnitorii români au făcut numeroase dării în bani, icoane, au ridicat construcții noi, au făcut reparații, au plătit tributul Mănăstirii către Înalta Poartă. Iar călugării români au fost mereu prezenți aici.

Memoria binefăcătorilor români la Vatopedu este păstrată în câteva basoreliefuli în marmură, reprezentând steme ale Moldovei, Țării Românești. Într-unul din basoreliefuli e reprezentat Ștefan cel Mare, care închină Maicii Domnului cu Pruncul în brațe, o bisericuță.

*

Nu vreau să fac din aceste însemnări ghid turistic. Cred că există destule ghiduri turistice cu Muntele Athos în multe limbi. Am văzut și eu câteva, la prețuri de neatins pentru români.

Vreau doar să consemnez cât mai multe stări, să fiu cronicarul unui pelerinaj, chiar dacă ritmul și timpul scurt nu e în măsură să ofere prea mult răgaz pentru meditație. Trebuie să „fur” timp pentru însemnări fugare.

1. Expectativă

Stau cu poza ta mov.
Într-o bună zi,
Ne vom vedea în aceeași oglindă,
Eu, îmbrăcată ca la o sindrofie,
Cu telefonul pe masă
Și pustiul prin colțuri.
Mă cuibăresc în această
fotografie
Ca în niște ziduri.
Orele de pe umărul meu
Trec pe umărul tău.
Și firicele de sânge
Cad.
Tot cad...

2. Revelație

Când mâna atinge foaia nescrisă
Fluida melopee are încheieturile
tot mai subțiri.

Se încurcă pe aceleași jilțuri
Pe care stăteau vechile stanțe.
Vine vremea când amintirile se
suprapun
Printre constelații. E noapte.
Niciun suflu nu mai răzbate
printre lentile.
Orice încheiere devine poem.
Fragmentul de frig intră sub
omoplat.

3. Clipa

Porumbița îmi adulmecă pulsul.
Crede că-i șoptesc ceva.
Repetă aceeași scenă.
Ea așteaptă întunericul
Să vadă ce fac.
Coboară în pivniță.
Îi văd penetul
Cum îmbină vinul otrăvit
De demult. Îi strig să iasă.
Ea sare de pe o sticlă pe alta.
Și zgomotul acela îmi înroșește
obrazul.

4. Ore fixe

Tălpile pipăie soclul.
Orgolioșii numără pătratele
soclului.
Se întâlnesc la ore fixe.
Sunt experți în moarte.
În puține cuvinte abdică.

5. Briza mării

Port o rochie de brocart.
În noaptea aceasta,
Trandafirul alb
Devine purpuriu.

Câteva narcise în vază
Și briza mării
Ce bate spre fereastră...

6. Flacăra

Poemul e scris
Înlăuntrul poeziei.
Simte delatațiunea
Și sunetul vechilor clopotnițe.
Îl citesc noaptea.
Vocalele se prelungesc
Rezemate de zidul întunecat.
O flăcără tatonează zidul.

7. Cartea de joc

Cartea pe care mizez
Cu nesiguranța zilei de mâine
E o priveliște.
Pupilele ei se închid
Și se deschid,
Temporizând amenințarea.
Altcineva se căznește
Să o mai joace.
Ține-ntră dinți
Săruri de otrăvă.
Cartea tresare
Și iese din joc.

8. Acum

Clipe imagine,
Genuine
Se-agață de tine
Ca liliacul de zid.

9. Amurgul

Nu e decât zmalțul amurgului.
Lumina
Ce cade pe un trunchi
Ca firul de apă
Ieșit pe câmp.
Armuri, torțe, răsfângeri.
Cineva strigă în urma ta.
Arcașul înaintează.
Mîntarul ceasului are același
lustru.
Neatins, alunecător, straniu.

10. Stânca

Doar eu aud vuietul stâncilor.
Mai jos, pescăruși, greieri.
Viața stă ascunsă.
Văzduhul e tot mai jos.
Se aude un plâns de femeie.

11. XXX

Sunt curcubeul anonim.
Vântul mă risipește
Și soarele mă duce altundeva.

12. Poemul ce nu se mai termină

O punte mi se așterne sub pași.
Ambra vieții din mine, la fel.
Rămân în privirea de la treizeci
de ani.
Întunericul se retrage.
Sânii se lipesc de alt trup,
De poemul ce nu se mai termină,
Unde frazele nu se mai poticnesc,
Ci se transformă în tropotul unui roib.

13. Cuvântul

Poezia se stinge
Eretică, fugară.
Ia cuvântul de gât
Și-l ridică la cer.
Se trezește
La început de solstițiu.
Gloria ei plănuiește carnagii.

14. Ambiguitate

La unsprezece fix treceau strada
Cu pași rari.
Bordura era prea mare
Pentru nimicurile lor.
O ceață s-a lăsat peste ei.
Le-a atins obrazul,
Devenind două cercuri,
Două contururi alburii,
Două pagini necitite...

15. Ochiul cifrei șapte

Ochii tăi priveau
Linia pașilor mei.
Erau ochii ce vedeau
Albastrul din lucruri,
Roșul lipit de urma mea,
Negrul captiv, albul lichid
Din floarea de mirth,
Ochii lungilor psalmi citiți,
Ochiul cifrei șapte,
Ce privea porumbelul
Ca pe niște versuri postume.

27 ianuarie 2020

ANA POP SÎRBU

Rădăcina sau tulpina?

Rădăcina este considerată, pe bună dreptate, una din părțile esențiale ale plantei. Iar înțelesul cuvântului *rădăcină*, ca pivot al existenței - și nu numai - și-a extins considerabil semnificația. Mie însă mi se pare că tulpina, sau, prin generalizare, tot ce ține de restul ființei sau al obiectelor, are cel puțin tot atât de multă importanță ca și rădăcina.

Încă de la școală, copiii învață să pună semințe de fasole în vată udă și să urmărească micile rădăcini care se formează și cum din sămânță se înalță o tulpiniță. În grădini se plantează flori, primăvara, cu grija ca *rădăcina să se prindă*, pentru ca seva pământului să alimenteze planta.

Noțiunea de rădăcină s-a extins, de la plante, la tot ce ne înconjoară. Se vorbește despre fapte, obiceiuri, gusturi, trăsături de caracter *înrădăcinate*. Uneori se citează *rădăcina răului*, a durerilor și a altor emoții:

- *Rădăcina tuturor relelor: egoismul (proverb indian)*
- *Să ne minșim pe noi înșine ne este mai adânc înrădăcinat decât să-i minșim pe ceilalți. (F. M. Dostoievski)*
- *Iubirea nu poate prinde rădăcină în inima mânăjită de ură. (Liviu Rebreanu)*

În privința banilor, există uneori păreri diametral opuse:

- *Banii sunt rădăcina tuturor relelor... (M. Gill)*
- *Lipsa de bani este rădăcina tuturor relelor. (G. B. Shaw)*

Cuvântul *înrădăcinare* este folosit și în marcarea dependenței omului de pământul natal.

- *Dăruiește-i persoanei pe care o iubești: aripi pentru a zbura, rădăcini pentru a se întoarce și motive pentru a rămâne" (Dalai Lama)*

Rădăcina deci, cuvânt care sugerează baza, soliditatea, siguranța, sursa vieții, pare a avea o importanță majoră. Dar și tulpina, trunchiul de copac și toate elementele derivate din extinderea noțiunii de *tulpină* mi se par cel puțin la fel de importante. Din rădăcini se vor dezvolta trunchiurile care dau fructe și flori. „*Bloom where you are planted*” (*înflorește acolo unde ești sădit*) e povața este răspândită printre emigranți, cu semnificația: emigrantul este un

dezrădăcinat (nu total, limba natală va rămâne casa lui) și, pentru a putea *înflori*, adică a trăi *din plin*, nu doar a *supraviețui*, el va trebui să prindă rădăcini în țara de adopție. Fenomenul de transformare și adaptare a omului în noua țară se va face conștient, cu un efort de lungă durată, spre deosebire de plante care, hrănite, vor prinde natural rădăcini oriunde ar fi plantate.

Inginerii constructori cunosc bine importanța *corpului* clădirilor și nu numai a *fundăției*. Blocurile și turnurile de mare înălțime sunt calculate în așa fel încât flexibilitatea să le permită rezistența la vânturi și cutremure. Cei care locuiesc la etaje superioare pot simți unduirea construcției la vânturi puternice. La fel, pentru căile ferate intră în calcule nu numai rezistența ancorării în pământ, dar și fenomenele dilatare - contractie asociate variațiilor de temperatură.

În viața de toate zilele, obiceiuri înrădăcinate pot avea uneori o influență negativă în evoluția - de

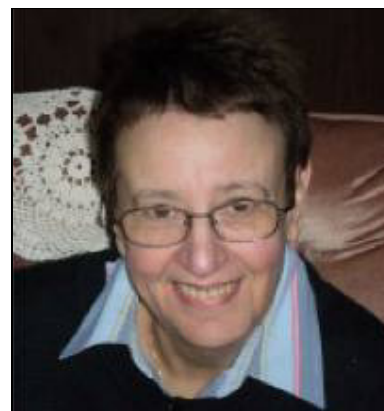

Ca o patină peste vechi tapiserii

Să nu vrei să uiți nimic nici tăcerea discretă a dimineții lângă cazinourile urbei pregătite pentru la rentree nici stolul de păsări albe dând ocol ruinei unui turn sub semnul biruințelor care înfricoșează

Să nu vrei să uiți nimic nici lepezile de fum ale toamnei pe care dezamăgirea urcă încet nici briza ce perlează casele vechi din apropierea țărnelor când reflexul soarelui deasupra nisipului răscolit de gleznele noastre stă ca o patină peste vechi tapiserii

ALEXANDRU CAZACU

exemplu - a unei căsnicii și, dimpotrivă, flexibilitatea gândirii va genera stabilitate.

- *„La racine plonge dans la terre: le cerveau plonge en Dieu. C'est a dire dans l'infini.” (Rădăcina se scufundă în pământ: creierul în Dumnezeu. Adică în infinit). (Victor Hugo)*

Voi încheia cu exemplul care m-a determinat să scriu articolul de față. Când aveam șapte ani am fost obligată să învăț pe de rost fabula lui *La Fontaine* „*Le Chêne et le Roseau*” (*Stejarul și Trestia*). N-a fost ușor. Dar astăzi, când sunt supusă și eu, ca toți ceilalți, greutateilor care se abat peste planetă precum vântul peste trestie și stejar, îmi repet poesia, pe care încă o știu și al cărei final este o mare lecție pentru fiecare dintre noi.

.....
L'Arbre tient bon; le Roseau plie.

Le vent redouble ses efforts

Et fait si bien qu'il déracine

Celui de qui la tête au ciel était voisine,

Et dont les pieds touchaient à l'empire des morts.

.....
Să așteptăm sfârșitul dar. Abia rostise-acest cuvânt,

Că dinspre nord s-a năpustit cel mai teribil vânt.

Rezistă la-nceput stejarul și trestia se înlădie.

Dar vântul crește, crește, și celui care până-n cer

Își înălțase capul, deodată forțele îi pier...

Izbit și smuls din rădăcină, s-a prăbușit pentru vecie.*)

VERONICA PAVEL LERNER

*) (http://e-povești.ro/fabule/stejarul_și_trestia/ - autorul traducerii nu e specificat)

Uși închise

Obloanele trase sună cam de modă veche, ușile cu gratii sau fără, ar fi parcă mai corect spus, stau închise de o bună bucată de vreme așa ca o demonstrație de prudență excesivă ori un experiment, un exercițiu de consolidare a unei intenții - bună, rea - dar intenție.

Bunica avea o ușa croită dintr-o singură blană de gorun care trebuie să fi avut câteva sute de ani; „*tată-tu ăl bătrân - zicea bunica - a tăiat la el două zile, cu săcurea și i-a trebuit și frate-su al mare și al lui Gligorie, văr-su și era o sumedenie de oameni învârtindu-se pe lângă el până a-l pune jos.*”

Era mare și grea ușa, nu mi-o amintesc decât deschisă și-mi plăcea grozav să văd toată armătura ivăruului... ce clanță, ce cheie... un simplu „hook”(sic!) doar ca să împiedice deschiderea; „când mă duc la biserică să nu între zbânțata asta de capră care se urcă peste tot”

Nimic mai clar.

Traductibil fără niciun efort, firescul nu cere explicații cel mult sprâncene ridicate a surpriză: așa simplu?

Păi da! Funcțional și atât: se intră și se iese pe ușă, o închizi sau nu, o încui sau nu se pliază pe necesar... altfel rata absurdului crește și necesarul se bâlbâie încercând așezarea în real. Eh, sigur, „*nimic nou sub soare*”, realul ăsta de care ne cramponăm - nici nu putem altfel - este singurul spectacol (ieftin, scump?) pe care ni-l permitem și dacă ne place și dacă nu.

Nu ne întreabă!

Ce caraghios (nu, nu-i greșit spus) se schimbă lucrurile și noi numim asta evoluție și eu mă întreb dacă hora asta evolutivă nu-i decât o complicație determinată de obsesia căreia nu scăpăm poate numai pentru că simplitatea e mai mereu confundată cu prostia...

Și de ea ne temem.

E o zi cu soare astăzi, tv-ul zice că e chiar cald - cald pentru noi canadieni, ceea ce nu înseamnă și că au înflorit cireșii- și grozav mă tentează să-mi zic: „*trage ușa după tine*”, ba chiar să o și trântesc în canat cu o furie simulată dramatic, actoricesc... „Day dream”, zice englezul și nici măcar n-am șansa să

închid ochii și să o iau razna pe poteci știute, s-au depărtat de mine cam mult, numai pe ici pe colo se mai ivesc, potecile, vreau să zic, dar acum dispar într-o secundă. Fereastra o fi ea panoramică (vorba vine) dar e fereastră și are ceva din parșivenia aia a interdicției iar ușa e închisă chiar așa cu clanță, broască, cheie este, era să zic inutilă, dar nu tocmai.

Cum este (pare?) și firesc în dosul ușilor e spațiul acela de restricție socială la care am aderat, vorba romanului de acum 40-50 de ani: „*dacă-i ordin, cu plăcere*” și, mai mic sau mai mare ne impune niște mișcări de rutină, imaginativ sau nu compunem un ansamblu de automatisme; citim selectiv sau la întâmplare, facem flotări ori doar le inchipuim ca de pe vremea când le și număram, bem cafelele uitându-le numărul, deschidem frigiderul de 200 de ori fără să luăm nimic din el, poate numai o cană de pepsi, punem rufe la spălat și vorba mamei: „*ce, asta e spălat, boierie cu aere de cuconet frustrat de treburi*”, dar mai ales deschidem uși, toate câte le avem, ale camerelor, ale băii(lor) ale dulapurilor și chiar testăm încuietoearea ușii de intrare aruncând un ochi pe culoar...

Nu-i nimeni!

Nu-i nimeni cam peste tot, cu excepția unor apariții sporadice la cozi (e drept, disciplinate de

ordonanța oficială) interminabile ca un șir de mățanii rărite de folosință) la „groceries” (trebuie să mâncăm totuși) la bănci (trebuie să facem plăți totuși) la “liquor or beer stores” (fără comentarii!) în mașini relaxat grăbite pe highways, pe strazi...

Viață rulată cu încetinitorul parcă, într-un „film” la care participăm amatoristic dirijați de o „mâna” nesigură, neștiutoare chiar.

Scriam undeva: omul poate avea o atitudine ideatic structurată, se poate implica în procesul acela special al comunicării, al *protoarului celălalt*, al replicii, al dăruirii chiar propunându-și diluarea egocentrismului specific, poate chiar înlocuirea lui cu generositatea nu numai a expresiei exercitând funcția de purificator al conștiinței, un fel de „vacuum cleaner” care elimină impuritățile unor atitudini în sine și ne trimite în spațiul generos al ansamblului acceptării fără de care evident nu putem există.

Putem există oricum, de fapt, o privire și superficială în istorie - cea recentă mai ales - confirmă posibilul, dar nu știu de ce de o bună bucată de timp mă însoțește obsesiv poezia lui Rilke, incursiunea aceea în intimitatea umană, călătoria aceea fără precedent în labirintul spiritual structurat singular și totuși atât de atașat atât de uniform:

„*Singurătatea ca o ploaie-mi pare / Din mări ea suie către înserare; / și din câmpii pierdute-n depărtare / suie la cer, statornicu-i lăcaș. / Și-abia din cer se lasă pe orăș.*”

Uși închise? Așa ca să stăm în singurătatea noastră ca sub o umbrelă comandată greșit?

MARIA CECILIA NICU

(text apărut on line la *La Punkt*)

Adriana Ureche, „Sibiu”

Blocnotes

Între pământ și cer

De la etajul 37 al unui hotel din centrul montréaléz, mă bucur de o vedere minunată a fluviului ce străbate orașul și spală malurile insulelor și țărmurilor pe care le găsește în cale.

Căldura soarelui pătrunde prin ferestrele imense, îmbrățișându-mă. Eu stau la o măsută rotundă, la marginea acestui perete panoramic ce îmi dă o deschidere largă asupra frumuseții. O degust lângă un pahar, bucurându-mă de razele de soare ce străbat printre nori, transformând astfel continuu peisajul. Mă simt pe culmea lumii noastre...

Aceasta imagine este probabil la fel de extraordinară ca cea pe care Jacques Cartier a descoperit-o în prima parte a secolului al XVI-lea, când a ajuns pe acest continent. Minunându-se că muntele oferea această priveliște, a decis să îl numească „Muntele Regilor/Muntele Regal” sau „Mont Royal”. Și astăzi lumea urcă la panorama Belvedere, să admire necuprinsul, limitat doar de linia orizontului. Se uită la zările îndepărtate, minunându-se de abundența frumuseții naturale.

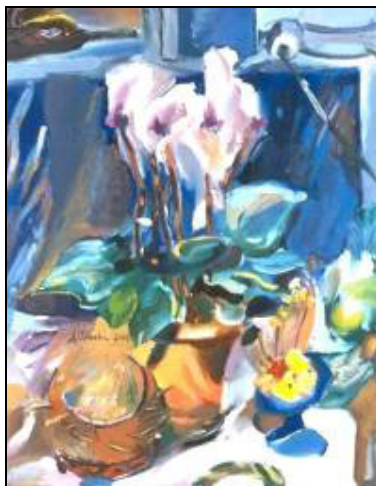
De atunci încoace au fost plan-tate ici-colo biserici care la momen-tul respectiv dominau peisajul, nu doar prin clopotnițele îndrăznețe, ci și prin dangătul clopotelor. Apoi, aici au sosit anglofonii, ce au adăugat frumusețea arhitecturii bisericilor anglicane, romano-catolicii au ridi-cat unele opulente, precum catedrala „Marie-Reine-du-Monde” („Maria-Regina-Lumii”), care se zărește și ea un pic de la fereastra panoramică a hotelului la care stau. Au apărut alte multe locașuri de cult, fiecare cu specificul lor, având în vedere că mai toate credințele și cultele lumii sunt prezente în acest oraș.

Acum însă, ele par „îngropate” în peisajul modern, aproape invizibile de unde mă uit eu, ascunse în umbra clădirilor înalte, strivite parcă de arhitectura modernă care le domină. Îți dai seama astfel de transferul de putere petrecut în timp. Acum centrul orașului e dominat de clădiri ale marii finanțe, ale corporațiilor, dar și de clădiri de locuințe ce sfidează gravitația. Vezi *mansions*, case mari, în stil

clasic, cu spații largi în jurul clădirii, fiind înlocuite de blocuri, uneori înghesuind două clădiri înalte pe spațiul unei case de altădată, care, în plus, avea detalii arhitecturale pe care nici nu ne gândim să le înlocuim sau măcar să le replicăm. Mai încolo, văd un alt locaș de cult, cu vitraliile înlocuite cu scânduri bătute în cuie, semn sigur că există un plan de demolare, de înlocuire a vechii clădiri.

În locul lor se nasc blocuri de locuințe situate atât de aproape unul de altul, că poți vedea în farfuria celor din blocul vecin, pe masa lor din bucătărie. Astfel, noțiunea de spațiu privat se schimbă dramatic... În blocurile moderne, de multe ori, o persoană deține doar o cutiuță de chibrituri, o colivie pentru singuratici. În aceste clădiri proprietarii apartamentelor încearcă să-și cumpere o fereastră cât mai mare... iar felia de soare ce este îngăduită se plătește scump. Noile locuințe au de obicei o cameră de zi (cu fereastră), dar uneori dormitorul nu are lumină naturală. O astfel de locuință este prezentată drept „cool”, are chiar un nume („loft”) iar apartamentul se vinde cu pereții nefinișați, netencu-iți, cum e acum la modă, ba uneori chiar cu conductele la vedere... Tinerii se bat pe apartamentele cu pereții goi, ce rezonează când pășești prin camera goală!

În lumea de azi locuințele de la etajele de sus sunt la mare preț, cu cât mai sus, cu atât mai scumpe. De sus, de la înălțimea unui ochi de șoim, poți să te uiți la forfota orașului, la tot ce e aproape de

Adriana Ureche, „Ghiveci cu flori”

pământ. Aici simți că ai dreptul la o rază de soare, dar sigur că ea poate fi tulburată de un proiect și mai îndrăzneț, care să ridice un bloc nou, încă și mai înalt, chiar lângă fereastra ta. În ziua de azi lumea se întrece pe verticală, alergând după o rază de soare, pe care altul ți-o poate smulge chiar din căminul tău, fără aviz sau drept de apel. Tu însă încerci să găsești un loc cât mai aproape de paradisul permis... și atâta vreme cât ești pe vârful lumii noastre, poți gândi chiar că din locul tău privilegiat, de acolo de sus, ești mai tare decât cei care stau mai aproape de pământ... Mai mult, poți ține un ochi pe ceea ce se întâmplă de jur împrejur. De sus se vede și cum se rescrie zilnic raportul omenirii cu dumnezeirea, cu fiecare lăcaș de cult demolat sau umbrat de mastodonții moderni. De sus vezi de fapt unde merg interesele zilei, dar și feeria nocturnă, atunci când clădirile iluminează de sunt eclipsate și stelele.

Zgârie-norii noștri sunt atât de semeți și plini de ei, că previn chiar observarea minunii cerești, așa cum ne-o aducem aminte din copilărie... când cerul ne vrăjea cu misterele lui, și când „*Cerul înstelat [era] deasupra noastră și legea morală în noi*”...

Acum însă, așa cum privești dintr-o clădire de beton-armat și sticlă, te poți simți singur, chiar dacă ești în mijlocul unei aglomerații urbane de mare densitate. În plus, gândești că și alți semeni se pot simți la fel. Și ei, ca tine, suspendați între pământ și cer.

MILENA MUNTEANU
Toronto, Canada

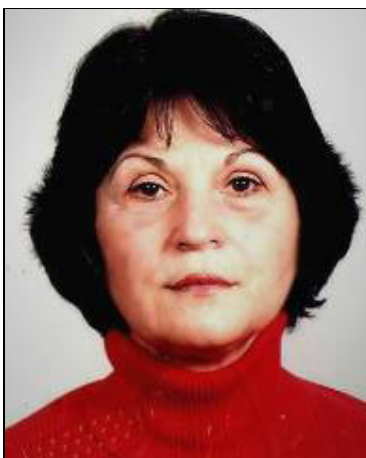
Asterisc

Ignoranții atacă istoria

În această vară avem ediția a doua a răfuiei cu statuile, prima fiind declanșată în august 2017, când a avut loc încăierarea dintre *Antifa*, *BLM* și demonstrații de dreapta în orașul Charlottesville atât de legat de numele președintelui Thomas Jefferson, fondatorul Universității de Stat din Virginia. Acum protestele au fost de o mai mare anvergură, cuprinzând toate cele cincizeci de state americane și având o agendă care s-a făcut treptat vizibilă, devenind din ce în ce mai radicală. Președintele lui *Greater New York Black Lives Matter* a declarat într-un interviu la *Fox News*, show-ul *The Story* al Marthei MacCallum că „*If this country doesn't give us what we want, then we will burn down this system and replace it*” (Dacă această țară nu ne dă ce dorim, vom arde din temelii sistemul și îl vom înlocui - Ryan James, *Black Lives Matter Leader Says They want to „Burn the System Down*, *freedomwire.com*, June 26, 2020). De unde își ia Hawk Newsom dreptul de a eradica un sistem din cauza nemulțumirilor unui segment al populației, când, de fapt, la construirea sistemului au contribuit nu doar sclavii negrii, ci, mai întâi, coloniștii albi și sute de mii de imigranți din toată Europa? Este o poziție belicoasă, susținută de îndoctinarea neoliberală din universitățile americane de elită.

Zguduită de „cataclismul” înfrângerii lui Hillary Clinton, stânga democrată dorește cu orice preț să revină la putere, procedând, fără să aleagă mijloacele, pentru a răsturna victoria din noiembrie 2016. Niciun președinte nu a fost bombardat cu atâta furie ca actualul ocupant de la Casa Albă, ceea ce denotă un dispreț flagrant față de alegătorii care l-au votat pe Trump, caracterizați de Hillary Clinton „*a basket of deplorable*”. Întregul protest motivat de combaterea rasismului instituționalizat se dovedește, până la urmă, o gigantică manipulare a nemulțumirilor populare în scopul cuceririi puterii de către democrați și al avansării procesului de globalizare.

Prin Bill Clinton și Barak Obama, ambii democrați, ambii având două

legislaturi, problema rasismului chiar trebuia eradicată dacă, așa cum pretinde, Partidul Democrat este purtătorul de stindard al negrilor, al minorităților. Înainte de 1945, se știe că Partidul Democrat a fost suporterul segregăției, al sclaviei și chiar al Ku-Klux-Klanului. Pot fi enumerați mulți senatori democrați din statele sudiste care au votat împotriva *Actului Drepturilor Civile* din 1964 și împotriva *Actului Drepturilor de vot* din 1965. De exemplu, James Strom Thurmond (1902-2003), 48 de ani senator sau Robert C. Byrd (1917-2010), 51 de ani senator, ambii democrați au votat împotriva acordării de drepturi civile negrilor și minorităților. Senatorul Byrd, originar din Vest Virginia a fost în 1940 pentru scurt timp chiar membru al Ku-Klux-Klanului. Senatorul Byrd a avut o lungă prietenie cu senatoarea Hillary Clinton, care l-a eulogizat, numindu-l „*prieten și mentor*”. Ce credit mai poate fi acordat democraților că vor întreprinde ceva pentru optimizarea condiției materiale, sociale a celor care au ieșit în stradă? Participarea candidatului la președinție, Joe Biden la unele proteste face parte din teatrul diversionist democratic. Partidele și-au pierdut legitimitatea deoarece au fost cumpărate de marile corporații ale căror privilegii și interese le apără. Este trist să vezi atâta strofocare și atâtea exagerări din partea stângii americane, care în practică n-a făcut nimic pentru masele pe care pretinde că le reprezintă. De altfel, toate manevrele de a amplora desfășurate pe scena politică americană în ultimii patru ani vorbesc despre corupția establishmentului, dezinteresat de

soarta țării, dar abordând o demagogie progresivă bună de spălat creierele.

Da, mai există violențe ale poliției față de negri, da mai există atitudini segregacioniste, cu siguranță, dar legal minoritățile au primit drepturi demult, din 1964, 1965 și apoi pe parcurs multe privilegii, cum ar fi cel numit *affirmative action plan*, conform căruia un student de culoare poate fi admis la universitățile bune chiar cu un scor inferior, pentru a promova minoritățile. S-au auzit voci împotriva acestei politici, considerată discriminare inversă, împotriva majorităților.

Protestele au deraiat cu totul de la calea pașnică a clamării unor doleanțe, degradându-se în anarhie, contestarea integrală a fundamentelor istorice ale uniunii americane, acțiuni de vandalizare a proprietăților, lipsa totală de respect pentru law and order, cum s-a spus. Distrugerea fără discernământ a statuiilor a reliefat puțină cunoaștere de către tineri a istoriei proprii lor patrii și desconsiderarea tuturor eforturilor depuse de înaintași în condiții mult mai vitrege decât astăzi pentru a clădi o federație, care a strălucit între țările lumii. „*No statue is too sacred for the mob to overturn, and even heroes like Abraham Lincoln and Ulyses S. Grant have been targeted*. (Nicio statuie nu e destul de sfântă pentru mafie ca să nu fie răsturnată, și chiar eroi ca Abraham Lincoln și Ulyses S. Grant au fost o țintă - Ryan James, *Trump Threatens To Luck Up Monument Desecrators*, în *freedomwire.com*, June 23, 2020). Abraham Lincoln a emis în 1863 *Emancipation Proclamation*, depășind cu mult orizontul contemporanilor lui americani. Ceea ce nu știu demolatorii este că statuia din Boston, care a fost atacată, s-a înălțat pe cheltuiala sclavilor eliberați, care au dorit să fie și în Boston o copie, în replică la statuia emancipării din Washington D.C. În San Francisco a fost înlăturată statuia președintelui Ulyses Grant din Golden Gate Park. Grant a condus the Union Army (armata pro uniune) în războiul civil pentru abolirea sclaviei. Președintele Grant a continuat o politică de reforme →

SILVIA URDEA

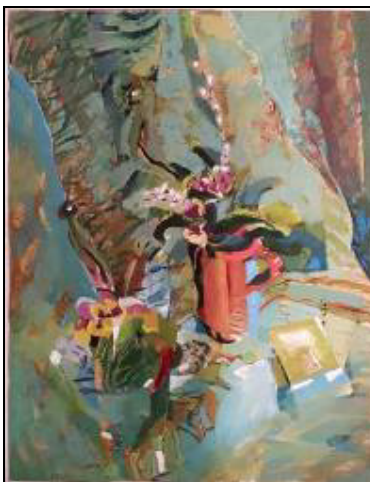
pentru îmbunătățirea condiției sclavilor eliberați. În timpul lui s-a votat Amendamentul 15 la Constituție pentru a extinde dreptul de vot la foștii sclavi eliberați. El a fost înfruntat în statele din Sud, unde a trimis armata ca să dezmembreze Ku-Klux-Klanul.

Ben Carson, Secretarul Departamentului pentru locuințe și dezvoltare urbană, care este o persoană de culoare, a adresat o mesaj viguros comunității afro-americane, subliniind că, fără a nega manifestările rasiale, ele nu sunt dominante în societatea americană: „*In fact, I believe opposition to racism is a more commonly held belief, as we have seen in the thousands of people marching for equality and justice nation wide. Racism does not define us as a country; our commitment to freedom does*”. (De fapt cred că opziția la rasism este o credință comună, așa cum am văzut la miile de demonstrații pentru egalitate și justiție în întreaga națiune. Rasismul nu ne definește ca țară; atașamentul față de libertate ne definește. - Grace Saldana, *Ben Carson Backs Up Trump's Order Criminalizing Statue-Topplers*, freedomwire.com, July 6, 2020). Anarhia conduce la mai multă tiranie, nu la mai multă libertate.

Atitudinea față de trecut dezvăluie foarte mult despre orizontul comprehesiv al prezentului, despre capacitatea de a penetra sensul evenimentelor și al personalităților implicate în istorie. Statuile și alte genuri artistice celebrează, de obicei, acel aspect care a fost un vector nu doar al personalității, ci și al momentului ei, un ideal pentru care s-au dăruit energii și eforturi concertate. Pe bună dreptate, se întreabă acuzator Academicianul I. A. Pop „*Cu ce drept - în afară de dreptul forței brute, al ignoranței și al manipulării - ne ridicăm noi contra memoriei lor?*” Acest fanatism demolator ne trimite la cele mai negre secvențe ale istoriei și ne face să ne îndoim de validitatea viitorului pe care asemenea distrugători l-ar putea gira. De altfel violențele din zona autonomă CHAZ din Seattle confirmă îndoielile noastre.

Vandalizarea fie a mărturiilor istorice, fie a proprietăților reflectă, înainte de toate, mari deficiențe în

educație, educație în familie, educație în școală, educație în mediul social. Numai niște inși aculturali au putut atenta la răsturnarea statuii lui Columb (1451-1506), care nici nu a ajuns în America de Nord, ci doar pe insule și în Panama și nu s-a ocupat niciodată cu comerțul cu sclavi negri. Numai necunoașterea istoriei îi poate împinge pe oameni să aplice unor vremuri apuse norme morale, sociale, idei politice total necunoscute atunci. A trimite la eșafod istoria numai pentru că nu s-a conformat unor principii contemporane este o nerozie. Să vrei să nimicești statuia lui Abraham Lincoln când acest președinte, fiu al unui tâmplar, s-a ridicat la o altitudine de gândire neatinsă de generația sa este o probă de opacitate intelectuală. Studiind documentele și corespondența lui Abe Lincoln realizezi dimensiunea chinurilor de conștiință ale acestui mare caracter, care a întors pe față și pe dos problema sclaviei și a egalității în drepturi a albilor și a negrilor. „*My first impulse would be to free all the slaves*” (Primul meu impuls ar fi să eliberez pe toți sclavii), ceea ce a și întreprins, dar cu gândul egalității politico-sociale nu s-a putut împăca, în cele din urmă fiind cenzurat de voința comunității albe: „*and if mine would, we well know that those of the great mass of white people will not*” (și dacă eu aș dori, știu că acele mari mase de albi nu vor vrea) și continuă dezbaterea morală: „*A universal feeling, wheather well or ill-founded (subl.*

Adriana Ureche, „Poezie în culoare”

ns.), *can not be safely disregarded.*” (Un sentiment universal, bun sau rău, nu poate fi, cu siguranță, ignorat - vezi Patrick J. Buchanan, *Suicide of a Superpower*, New York, 2011, p. 198). Reiese că Lincoln n-a fost un fanatic al menținerii negrilor în starea de inferioritate. Deși vizionar în atâtea privințe, n-a putut să depășească întrutotul îngrădirile epocii sale. Personalități istorice perfecte nu există, după cum nimic din ce e omenească nu poate fi perfect. Numai Dumnezeu este. Dar noi îl slăvim astăzi pe Lincoln pentru responsabilitatea și riscul asumate pe drumul către libertate deplină al rasei umane.

Drumurile în istorie nu sunt întotdeauna ascendente. Istoria înregistrează regrese, stagnări, ocotiri, dar, în cele din urmă, ajunge în marșul ei uneori greoi, alteori accelerat la înfăptuirea unui vis pentru care se zbat și suferă zeci de mii de oameni. De aceea nu trebuie să judecăm obtuz trecutul, ci cunoscându-l și mai ales reflectând asupra lui *sine ira et studio* trebuie să ne plasăm în cea mai potrivită postură, aceea a reverenței față de vrednicia înaintașilor noștri, deoarece lupta lor ne-a netezit nouă drumul. Eroarea care se face în învățământul american este că de mulți ani se predă o istorie pe scurt, subordonată preconcepțiilor neoliberalismului, care elogiază drepturile minorităților, prezentând rasa albă ca un veritabil dușman al acestora. Nimeni nu are îndrăzneala să releve rolul colonialiștilor în construirea fundamentelor civilizației nord americane, luptând eroic cu vitregiile începutului. Se subliniază doar criminalitatea rasei albe, care ar fi cauza tuturor relelor. Se încearcă inculcarea unui complex de vinovăție, pregătindu-se cu ostilitate parcă ieșirea din scenă a acestei rase, care a dat omenirii cea magnifică civilizație occidentală. Corectitudinea politică și-a propus să îngenuncheze rasa albă pentru a se folosi de minorități în perpetuarea puterii și influenței doctrinei neoliberale. Unii americani au început să se simtă exilați în propria țară ridicată de generațiile strămoșilor lor. Paul Craig Roberts (n. 1939), economist în administrația Reagan, autor, profesor la diferite universități americane este unul→

dintre ei când scrie că: „white Americans have become second class citizens under the law. ... White Americans have been dispossessed of their rights, their self respect and their country”.(albii americani au devenit cetățeni de clasa a doua prin lege. ...albii au fost deposedați de drepturile lor, de respectul de sine și de patrie - Paul Craig Roberts, *A Truthful July 4 Message*, paulcraigroberts.org., 4 July, 2020).

Refuzul bigot de a cunoaște trecutul, așa cum a fost, prezintă pericolul de a-l repeta în scăderile lui. Încurajator este faptul că discernem categoric un sens progresist în evoluția istoriei, care se aplică și în cazul luptei pentru drepturile negrilor. În 1863 *Proclamația de Emancipare* a sclavilor a început să se aplice.

În 1866, Congresul american a votat Amendamentul 14 la Constituție, care stabilea „equal protection of the laws”, însemnând că fiecare cetățean se bucura de aceleași drepturi constituționale și de egală protecție de către legile în vigoare. Abia în 1964 s-a votat *Actul drepturilor civile* sub președinția lui Lindon Johnson, iar în 1965 *Actul drepturilor de vot* pentru minorități. Istoria s-a poticnit un secol între desființarea sclaviei negre în 1863 și îndepărtarea tuturor legilor discriminatorii în statele americane din sudul SUA.

Cred că a fost o prejudecată atât de înrădăcinată în mentalul colectiv al politicienilor din acea arie, mai ales al Partidului Democrat, că s-a întârziat nepermis de mult, lucru grav, abolirea in justiției în acest sens.

Să nu uităm că aprobarea de către Congres a legislației în 1964 și 1965 s-a produs sub presiunea mișcării pașnice a drepturilor civile condusă de Martin Luther King.

De la statuile Confederației din sudul Americii atacul insurgenților a trecut repede la fondatorii Uniunii Americane, George Washington, Thomas Jefferson, Abraham Lincoln, Andrew Jackson. Washington a câștigat Războiul de independență, Jefferson a lucrat la elaborarea documentelor fundamentale ale Americii, *Declarația de Independență* (1776), *Bill of Rights*, ratificat în 15 decembrie 1791. James Madison a elaborat Con-

stituția americană luată ca model în toată lumea. Thomas Jefferson a cumpărat Louisiana de la Napoleon I. Andrew Jackson a salvat țara de englezi prin victoria din bătălia de la New Orleans și a cucerit Florida. Ei au fost „nation builders” (constructori ai națiunii). Aproape jumătate dintre semnatarii *Declarației de Independență* au fost proprietari de sclavi, de asemenea cinci din primii șapte președinți. Instituția sclaviei nu a fost valabilă doar în America și nu doar negrii au fost obiectul acestor tranzacții oneroase. Abraham Lincoln care a luptat patru ani în Războiul Civil, a emis celebra *Proclamație* pentru a elibera sclavii din statele din sud înainte ca acestea să facă parte din Uniune. „It was the turning point that changed America for the better forever. Și jurnalista continuă sarcastic „I know it's hard to believe and it goes against every democrat narrative, but yes, a white Republican set blacks free”. (A fost punctul crucial care a schimbat America în bine pentru totdeauna. Știu, este greu să crezi și este împotriva oricărei narațiuni democratice dar, da, un republican alb i-a eliberat pe sclavi - Grace, Saldana, *Anti-Statue Crusade Intensifies, Activists Call for Removal of Abe Lincoln*, în *freedomwire.com*, June 17, 2020).

Moștenim trecutul cu izbânzile și limitele lui. Churchill, considerat de insurgenții din Londra rasist este văzut de majoritatea istoricilor ca un mare bărbat de stat cu merite extraordinare în înfrângerea nazismului. În 1955, e drept, a cerut Cabinetului său „Keep England White” (Ține-ți Anglia albă - Linda, *We Erase Our History, Who Are We?*, buchanan.org, August 15, 2017). Conchidem de aici că vom răsturna statuia lui Churchill? Nu,

Adriana Ureche, „Arlechin”

Adriana Ureche, „În curând, primăvară”

deloc! Ca să înțelegem cursul istoriei trebuie să observăm că exploratorii și capetele încoronate „believed European Man had the right to rule the world. Beginning in the 16th century, Western imperialists ruled much of what was called the civilized world” (Ei au considerat că europeanul are dreptul să conducă lumea. Începând din secolul la 16-lea, imperialiștii occidentali au condus cea mai mare parte a lumii cvillizate” (*idem*, *ibidem*). Astăzi o asemenea concepție a devenit inacceptabilă.

În primul rând istoria trebuie cunoscută așa cum a fost ea, cu înfăptuiri și limite, iar personalitățile istorice trebuie judecate prin raportare la contextul epocii lor și nu desființate prin aplicarea normelor de conduită și moralitate ale prezentului. Între noi fie vorba, ceea ce astăzi este aprobat prin lege, căsătoria între homosexuali sau schimbarea sexului acum mai bine de un secol ar fi fost de neimaginat. Nici chiar astăzi nu toate statele din SUA au votat pentru definirea căsătoriei după rețetă neoliberală, dar rețeta a fost impusă de la centru oricum. Istoria este în continuă mișcare. Normele ei de asemenea. Nu avem dreptul să atentăm la anumite perioade istorice numai pentru că un segment al populației se simte frustrat și pus pe vendetă.. Trebuie să căutăm un echilibru între ceea ce este normă morală, estetică, social-politică azi și ceea ce a fost odată valabil. Nu putem extirpa rădăcinile prezentului din fluxul istoriei deoarece prezentul a crescut organic din acel flux. Este cazul să se ajungă la reconciliere și la recunoașterea progresului făcut în repararea unor nedreptăți demult depășite. Este cazul să primim cu respect spre acea *historia magister vitae*, așa cum ne îndeamnă dictonul antic.

Vatra veche dialog

ANCA SÎRGHIE America visului românesc

(I)

Victor/ Neghină: Stimată doamnă Anca Sîrghie, în serata literară organizată de Cenaclul "George Topîrceanu" Sibiu, când ați lansat recenta dumneavoastră carte *America visului românesc*, vol. II, Editura D*A*S, Sibiu, Mihai Posada v-a definit drept "ambasadoarea românilor dincolo de ocean, în Lumea Nouă - SUA și Canada". Participanții la serată v-au solicitat cartea cu autograf. Având în vedere că această carte în două volume este o premieră în literatura română și universală, am dorit să realizez un interviu cu dumneavoastră. Țin să vă mărturisesc că mi-ați produs profunde bucurii după lectura celor două volume, care sunt deosebite, deși păstrează o structură similară, fiind alcătuite din aproape aceleași capitole. Ați început cu *Reportaje*, în care am descoperit locuri și evenimente culturale românești pe harta Americii, *Studii și eseuri*, cu textele conferințelor ținute dincolo de Atlantic, *Recenzii de carte*, în care ați punctat câteva apariții literare importante ale scriitorilor diasporei, *Interviuri*, *Dialoguri*, cu portretele unor personalități din societatea românilor americani. Ceea ce am descoperit nou la vol. II este capitolul *Ecouri*, dedicat autorilor care au recenzat *America visului românesc*, vol. I sau alte cărți ale dumneavoastră prezentate în cenaclurile de peste Ocean, interviuri date acolo și apărute în presă, dar și

consemnări reportericești ale evenimentelor la care ați participat. La noul volum am găsit foarte important, așa ca cireașa de pe tort, o *Retrospectivă în imagini*, unde din 2004 reconstituiți popasurile din trei lustri de experiențe ale dumneavoastră peste Atlantic și ale unor americani în România.

V-aș ruga să ne spuneți: *Ce vă leagă sufletește de frații noștri de peste Atlantic, unde ați devenit cunoscută în cei aproape 20 de ani de peripluri în SUA și Canada?*

-Anca/ Sîrghie/: Cum se întâmpla multor transilvăneni la începutul secolului al XX-lea, din familia tatălui meu de la Sâmbăta de Jos au plecat în America 4 frați. Eram împăcată cu gândul că Lumea Nouă, pe care încercam în anii socialismului românesc să o cunosc din cărți, va rămâne pentru totdeauna îndepărtată de mine. Dar nu a fost așa. Ca un arc în timp, legătura directă cu America s-a întărit atunci când în anotimpul postdecembrist băieții mei au decis să plece prin loteria vizelor în SUA, atrași de același vis american despre care acum tocmai am scris în cartea mea memorialistică. Aș putea spune că relația mea cu America este o legătură de destin.

-V.N.: Când ați „visat” să abordați acest subiect, în premieră, deosebit de important din punct de vedere istoric și literar?

-A.S.: La primele vizite făcute cu începere din 2001 în SUA, nu mă gândeam să scriu o carte, dar impresionată de tot ce vedeam, fie bun, fie rău, am publicat în presa din țară niște reportaje, cerute de revista „Caligraf” de la Tr. Severin care mi-a oferit o rubrică permanentă pe o pagină uriașă. Acolo am scris în voie despre America. Iată că acum sunt gata să însumez o trilogie pe această temă.

-V.N.: În periplurile Dvs. din cei aproape 20 de ani, ați fost o prezență activă la manifestările culturale desfășurate în comunitatea românilor. Ne puteți vorbi despre societățile culturale românești vizitate de Dvs. și rolul acestora în viața spirituală a românilor de peste ocean?

-A.S.: Societățile culturale se organizează în America numai acolo unde există o personalitate coagulantă. Așa este la New York pr. și prof. univ. Th. Damian care

conduce Cenaclul „Mihai Eminescu”, având reuniuni periodice, cu simpozionul anual dedicat poetului nostru național, urmat de sesiunea consacrată la 24 ianuarie Unirii Principatelor Române, ambele ajunse la a XXVII-a ediție. La Denver Colorado de vreo 7 ani activează Cenaclul „Mircea Eliade” prin osârdia a doi profesori, Simona Sîrghie și Sebastian Doreanu, care aleg teme incitante, lansează cărțile venite din țară sau ale unor autori români locali. În Michigan, în schimb, societatea intitulată atât de promițător „Avram Iancu” nu marchează de-a lungul anului decât două evenimente, anume Ziua Națională a României și Sâmbra oilor, căci președinta actuală estimează că altceva nu atrage interesul membrilor acestei structuri culturale. Am termen de comparație pe sibianul Călin Cutean, care anima cu inițiativele sale atmosfera culturală a aceleiași comunități românești, dar el, din păcate, nu mai este de un deceniu printre cei vii. În orașul Windsor continuă să-și facă simțită prezența societatea „Graiul românesc”, înființată în 1929. Președinta Emilia Matei inițiază frecvent activități cultural-artistice sau sportive, animând comunitatea românească de acolo. În capitala culturală a Canadei, Montréal, s-au înființat mai multe societăți ale românilor iubitori de cultură, la care activează scriitori și artiști plastici. Menționez aici și o idee salutară a Asociației Scriitorilor Români din America de Nord -ASTRAN- care în condițiile crizei produse de pandemia coronavirusului, a găsit o soluție tehnică salutară pentru continuarea activității Cenaclului ei internațional Destine Literare, căci prin aplicația ZOOM se pot vedea între ei și se aud în reuniunile lor bilunare scriitorii invitați la dezbateri din lumea întregă. Inițiatori sunt Alex Cetățeanu, care la Montréal publică și revista „Destine Literare”, și ing. Valentin Luca, priceputul tehnician al evenimentului.

-V.N.: *Despre învățământul în limba română, „regina românilor”, cum o definiți, ce sublinieri doriți să ne prezentați, prin care se promovează în America limba națională română?* →

VICTOR NEGHIŢĂ

-A.S.: Ați pus o problemă importantă, dle Victor Neghină, una dramatică în America românilor, de altfel, ca oriunde în diaspora. Pentru prima generație care se stabilește pe pământ american, limba română și literatura ei rămân la loc de mare cinste. Învățătura primită în școlile din țară este hrana spirituală și sufletească esențială a românilor deșfărați. În colectivitățile românilor din Denver Colorado, în Michigan, în Ohio, la Windsor în Canada, unde în 2016 am ținut conferințe despre George Coșbuc, prevăzând și un moment interactiv în care antrenam publicul, am avut frecvente situații în care participanții la eveniment au recitat pe nerăsuflăte poezii ca *Mama*, *La oglindă* sau chiar *Nunta Zamfirei*, dovedind că literatura cu care ei veniseră de acasă le era pe mai departe o tămadă. Adesea, la bisericile românilor americani, duminica se ține un curs de învățarea limbii române, copiii formând grupe după vârstă. Ei comunică ușor atunci când sunt duși de părinți să viziteze România, din această categorie făcând parte și nepotul meu cel mare, Alex, care la 16 ani împliniți continuă să vorbească ușor limba română, pentru că de mic copil el a fost lăsat de părinți să-și petreacă vacanțele de vară la bunici, în țară. Acesta este secretul. În Canada se duce o politică de păstrare a identității naționale mult mai eficientă decât în S.U.A., prin organizarea unor cursuri de sâmbătă, iar absolvenții lor primesc credite în catalogul de la școală pentru această realizare. Remarcabilă este Școala Junimea Română de la Montreal, deschisă în 2010 și având în prezent 200 de elevi de la nivel de clasă pregătitoare până la clasa a XII-a de liceu. Junimiștii au sâmbăta cursuri principale de limbile română, engleză, franceză, de matematică etc. și peste săptămână pot urma ore de carate, șah și cinema TV, unde sunt prezentate filme, cărți, artiști din România. La toate sărbătorile, junimiștii se îmbracă românește și la gala de la finele anului primesc diplome, iar cei mai inteligenți sunt răsplățiți cu Premii MERITAS. Iată un proiect care în timpul pandemiei de coronavirus se desfășoară prin cursuri online, unele care pe mai departe pot fi accesate de oricine pe site-ul junimearomana.com.

-V. N.: *Despre „Casa Română” de la Hayward din California și importanța acesteia în promovarea culturii și istoriei poporului român în viața comunităților de români ce ne puteți spune?*

- A.S.: La “Casa Română” din California am fost invitată să țin o conferință despre filonul tragic din poezia lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga și Radu Stanca. Moderatorul evenimentului, istoricul Gheorghe Naghi din Sacramento, a prezentat cartea mea nou publicată *Lucian Blaga și ultima lui muză*, cea care are și Premiul “Oct. Goga” la Uniunea Scriitorilor din România, filiala Sibiu. Complexul cultural intitulat atât de cald „Casa Română” a fost punctul de atracție pentru marile personalități sosite din țară, de la M.S. Regele Mihai I și apoi președinții Traian Băsescu și Emil Constantinescu, până la oameni celebri din lumea artei. Sper că nu greșesc, amintindu-mi că scurt timp înaintea mea au fost invitați Ana Blandiana și Romulus Rusan. Istoricul Casei Române, cu celebritățile sale, mi-a sporit emoția, dar atenția participanților în timpul conferinței m-a încurajat și recitalul interactiv inițiat de noi a antrenat persoane de profesii diferite, însă legate între ele prin dragostea pentru poezie. A rulat filmul meu *Amintiri despre Lucian Blaga*. Întregul program din acea zi de 19 mai 2015 s-a desfășurat frumos, cu vibrație sufletească pentru versul românesc.

- V. N.: *Despre publicațiile și presa românilor din SUA și Canada ce ne puteți spune?*

-A.S.: La o întrebare foarte greu de epuizat în contextul unui interviu, mă rezum la a exemplifica diferitele genuri de publicații ale românilor din SUA și Canada. Realitatea imediată se reflectă în ziare precum “Romanian Journal” de la New York, „Observatorul” lui Dumitru Puiu Popescu din Toronto și “Curentul internațional” din Troy Michigan. Revenind în California, „Miorița USA” din Sacramento este un ziar independent, neafiliat politic, cum se mândrește directorul Viorel Nicula. Între revistele diasporei americane semnalăm “Lumină lină” de la New York, unde restrânsa echipă a prof. univ. Th. Damian asigură celor 4 numere ce apar anual o ținută aleasă, atât prin temele de

spiritualitate și de literatură tratate, cât și ca formă a publicației în sine. O programatică așezare a literaturii române alături de alte creații ale slovei din lumea largă se realizează în revista “Destine Literare” de la Montréal, având ca director pe poetul Alex Cetățeanu. De reținut este faptul că în anotimpul postdecembrist, în aproape toate publicațiile noastre americane s-a îmbogățit dialogul diasporei cu patria-mamă.

-V. N.: În volumul 2 al cărții *Dvs. amintiți de sculptorul Nicăpetre. Prin ce s-a afirmat în calitate de sculptor pentru a-l califica drept al doilea Brâncuși?*

-A.S.: Sculptorul brăilean Nicăpetre (1936-2008) s-a impus timpuriu ca un creator genial prin expozițiile sale atât în țară cât și în străinătate. Stabilindu-se în Canada și fiind adăpostit pentru o perioadă de timp la Câmpul Românesc de la Hamilton, el a continuat să creeze busturile unor personalități ale diasporei, ca Nae Ionescu, Mircea Eliade, Aron Cotruș, etc. cu ele constituindu-se rotonda de onoare din centrul parcului. Artistul a creat și troița închinată lui Aron Cotruș la Câmpul Românesc de la Hamilton. Dar cea mai minunată lucrare de sculptură a sa a fost realizată cu ocazia centenarului morții lui Mihai Eminescu în 1989, artistul mărturisind în cartea lui intitulată *DownTown Brăilița via '89*, apărută în anul 2000: “Eminescul meu nu a fost o comandă oficială, nu a fost făcut de un meseriaș, Eminescul meu a fost cioplit de un om care citește și iubește ce a dat acest poet lumii...Dar în primul rând eu am sculptat nevoia noastră de Eminescu.”

-V. N.: *Ce ne puteți spune despre organizarea și viața religioasă a românilor din SUA și Canada?*

-A.S.: Pentru o bună parte dintre românii americani, indiferent de rit religios, instituția bisericii are o importanță mare în preocuparea de a păstra identitatea națională. Ea este o a doua casă a românului credincios. În sălile sociale ale bisericilor se organizează diverse sărbători ale comunității, de la nunți și botezuri la Ziua Națională de la 1 Decembrie, revelionul, Mărțișorul, chiar și reuniuni de cenaclu literar cu conferințe și lansări de carte.

MAPAMOND

Țara Egiptului

– impresii de călătorie (IX)

Dar, cum nici tentația valorilor de turiști de a achiziționa antichități, produse originale, genuine tradiționale etc. la prețuri de chilipir nu poate fi ignorată, rezultă de aici șansa de a fi păcăliți la infinit de ingenoșii comercianți. Numărul uriaș de vizitatori ai Egiptului ne dă dreptate. Iar contraexemplul paznicilor de la Marile Piramide, plătiți de municipalitate pentru a opri direct ca „entuziasmul” turiștilor să deterioreze în vreun fel aceste monumente antice de patrimoniu universal este nu doar unul nedemn de urmat, dar de-a dreptul rizibil dacă nu ar fi de plâns. El arată nivelul de cultură, concepția nepotrivită a angajatorului iresponsabil și a paznicului ce stă la umbra piramidei străbunilor săi nu spre a o proteja, ci spre a vinde cu mărunțișul pe care-l pretinde de la turistul invitat tocmai de el, paznicul, să se cațere pe câteva blocuri de la poalele monumentului, spre a face fotografii, contra câtorva bănuți. Se știe că nu cu mult timp în urmă, un cuplu danez a reușit, trecând de paza de noapte, să escaladeze Piramida lui Khufu, cea mai înaltă, iar ajunși în vârf, cei doi au realizat acolo un film care să eternizeze partida lor de sex... istoric ce a produs un scandal internautic imediat: <https://www.mediafax.ro/life-inedit/incident-scandalos-petrecut-in-varful-piramidei-lui-keops-singura-dintre-cele-sapte-minuni-ale-lumii-antice-care-mai-exista-astazi-video-17776378>.

Desigur, pot fi găsite pe străzile din Egipt și mărfuri veritabile, la Cairo de exemplu, în magazinul care oferă și certificate de autenticitate pentru tablourile pictate pe suport de papyrus autentic, ori parfumurile și uleiurile parfumate comercializate în magazinul unei femei căsătorite cu un egiptean, dar originară (sic!) din... România.

Informații circulate pe Internet spun că egiptenii fac terapeutice „băi cu nisip fierbinte”, în deșert, după învățături medicale străvechi, suportând pentru propria însănătoșire fierbințele, îngropați în pulberea încinsă... Tot așa, că și azi ei continuă să „coacă” ouăle de găină, după o tradiție înscrisă în memoria Piramidelor, în cuptoare bicamerale, cu jar de

balegă de vită și paie aprinse, că știu să le probeze căldura atingându-le cu pleoapa, printr-o tehnică transmisă din tată în fiu; cuptoare din cărămidă în care sute de ouă sunt clocite de foc, fără ajutorul găinilor, dând producții de milioane de pui pentru milioane de înfometați. Dar și că ar prefera să folosească noile cuptoare, electrice, aflate pe piață.

* * *

Creștinism și ezoterism egiptean

Egiptul însemnează pentru creștinism unul din cele mai vechi mărturii ale monahismului. Monahismul creștin a început, după cât se știe astăzi, cu nevoința Sfântului Pavel Tebeul și apoi s-a întemeiat de timpuriu în deșertul egiptean al secolului al IV-lea, de către Sfinții Antonie cel Mare și Pahomie cel Mare. În urma conciliului de la Chalcedon, din anul 451, Biserica Alexandrină s-a divizat în două: ramura *calcedoniană* care a acceptat prevederile conciliului, respectiv *monofizită*, care le-a respins. Majoritatea egiptenilor, monofiziții, au fost persecutați de bizantini, ca rebeli. Arabii au invadat Egiptul în anul 641, le-au impus creștinilor Jizya – impozite mari, scutindu-i de ele doar pe creștinii care se converteau la islam. Arabii secolului al VII-lea foloseau termenul de *copt*, nu pe cel de *egiptean*, pentru a se referi la populația autohtonă a Egiptului, Biserica egipteană necalcedoniană, adică monofiziții a început să fie cunoscută sub numele de Biserica Ortodoxă Coptă. După cruciade, în timpul Dinastiei Mamelucilor (neamuri din Caucaz convertite la religia musulmană, preponderent cerchezi și urmași ai cumanilor: turcii, iurucii și tătarii din Crimeea), persecuțiile musulmane asupra egiptenilor creștini au atins apogeul, cu convertiri forțate la islam, distrugeri de icoane și fresce din biserici.

Locuitorii creștini ai Egiptului, coptii (din grecescul *aiguptios* - egipteni) sunt descendenții egiptenilor care au acceptat creștinismul în primele veacuri de după Hristos și reprezintă mai bine de 10% din populație, vorbind limba coptă. Întemeietor al Bisericii Copte este considerat Sfântul Evanghelist Marcu, cel care ajungea în Egipt în anul 42 după Hristos, pe vremea împăratului roman Claudius și întemeie la Alexandria o comunitate religioasă răspândită apoi în tot Egiptul. Creștinismul a fost

În interiorul magazinului de papyrus

religia predominantă a Egiptului la începutul veacului al treilea creștin, iar biserica alexandrină e considerată cea mai veche biserică din toată Africa. La cea mai veche școală catehetică fondată de Pantaneus în anul 190, și anume școala catehetică din Alexandria, au predat învățătorii creștini Athenagoras, Clement, Didymus și Origen.

Mănăstirea Sfânta Ecaterina

se află și astăzi în peninsula Sinai, la picioarele Munților Moise (Mount el-Deir) și Sinai din Egipt. A fost construită pe locul unde se crede că Moise a văzut Rugul Aprins, care este și acum viu. Cu toate că este cunoscută sub numele de Sfânta Ecaterina, numele său real este Mănăstirea Schimbării la Față. Uneori mai este cunoscută ca Mănăstirea Rugului Aprins. Este una din cele mai vechi mănăstiri creștine din lume, în biblioteca de aici păstrându-se pe lângă numeroase manuscrise antice, circa 3.500 de volume scrise în arabă, armeană, coptă, ebraică, georgiană, greacă, siriacă și alte limbi, ceea ce o situează pe locul al doilea în lume, după biblioteca Vaticanului. Tot aici sunt adăpostite multe icoane vechi, între care „Pantocratorul din Sinai” (sec. VII) și „Scara dumnezeiescului urcuș” (sec. XII). Sfântul Împărat Iustinian cel Mare, al Bizanțului, a ridicat în anul 527 mănăstirea care a rezistat în timp, până azi, la toate schimbările istorice ale zonei, inclusiv invaziei islamului, protejată de garanția fondatorului său, profetul Mahomed însuși, al cărui înscris este păstrat în mănăstire. Din secolul al IX-lea, locul unde se află Mănăstirea zidită de arhitectul Ștefan de Aila a început să fie asociat cu numele Sfintei Ecaterina din Alexandria, ale cărei moaște au fost aduse la Muntele Sinai în chip →

MIHAI POSADA

Nisiparnița

Un gând spânzurat în cuiul nopții
miezul zilei departe
ne întâlnim în așteptare/ în răbdare

nicio cărare printre liane de
întâmplări
nicio punte peste prăpăstii
niciun capăt de pod

zbatere în ștreang
căutare
prin nisiparniță
orele își curg întâmplarea ...

Pe drum...

Ai plecat și eu am tăiat toți
corcodușii.
Ploua.
Pe spinare – fulgerele îmi desenau
semnul întrebării
Ploua.
Frigul omora copiii în pîntecele
universului
Corcodușii își trăgeau ultima suflare
În aer mirosea a suflete plecate
Mirosea a regrete
a dorințe

Pe drum
un câine se dădea peste cap
se dorea tână
ca în poveste

Eu mergeam înainte
Încă
Tu mergeai înapoi
Ne întâlneam
în lumina petrecerii
Zburau spre cer gânduri de aur
Zburau păsări de aer

Doar ele zburau ...

Nu întreba

Nu mă întreba
despre rotația pământului
despre zilele cu sens invers/
ori cu semnul minus
despre țipătul de triumf al dimineții
despre capătul neștiut al drumului
despre pustiul unei zile
când nimeni nu suna la telefon
când nimeni nu trimitea un gând
telepatic
o amăgire de dragoste/ de interes

Nu mă întreba în ce an
s-a petrecut revoluția sufletului meu

Nu mă întreba dacă plouă
sau îmi intră o rază pe fereastra inimii
Oh, despre inimă chiar nu trebuie să
vorbim!
Ea bate acum în ritmul ei:
mai chibzuit, mai cu economie

Nu mă întreba nici câte ceasuri te-am
așteptat.
Timpul nostru
nu poate fi cuprins în ore, minute,
secunde...

Întrebă-mă mai bine
cum am trecut pragul
care au fost ultimele amintiri
ultimii pași prin întâmplările vieții...

*O viață de om așa cum
a fost...*

MIHAELA ALBU

ȚARA EGIPTULUI

→minunat, de către un înger, spune
tradiția; capul și mâna stângă fiind
descoperite prin veacul IX sau X, de
unde au fost mutate cu fastul convenit
în biserica mănăstirii.

Sfânta Mare Muceniță Ecaterina
din Alexandria a fost fiica
gubernatorului Alexandriei egiptene
(provincie romană), Contas. În
Antichitate, Alexandria era centrul
cunoașterii în cultura elenistică.
Înzestrată cu o inteligență deosebită și
o mare frumusețe, Ecaterina a studiat
aici lucrările celor mai mari învățați și
filosofi ai vremii, în timpul domniei
împăratului Maximinus (305-313), a
primit pe ascuns taina Sfântului Botez
și pecetea Duhului Sfânt, de la
duhovnicul maicii sale, trăitor în
pustie. Sfânta a convertit la creștinism
50 de înțelepți ai marelui preot și
împărat păgân Maximinus, în urma
unei confruntări directe cu aceștia, ei
devenind martiri arși de vii de
împărat, după cum însăși împărăteasa
Augusta împreună cu Porfirie
curteanul și soldații din gardă au fost

și ei convertiți de Ecaterina, iar apoi
decapitați. Ecaterina fecioara a
pătimit pentru Domnul Hristos, a
refuzat până și cererea în căsătorie a
împăratului, și-a mărturisit cu mult
curaj fidelitatea față de Mirele
Ceresc, fiind decapitată la anul 305.
În Biserica Ortodoxă este prăznuită
de slavi la 24 noiembrie, iar de arabi,
greci și români, la 25 noiembrie.
Vizitarea Mănăstirii Sinai este
îngreunată în prezent de atenționările
oficiale privind zona peninsulei în
care nu se mai organizează excursii și
se restricționează călătoriile, din
cauza atacurilor cu dispozitive
capcană soldate cu morți
(https://www.realitatea.net/atacuri-cu-dispozitive-capcana-in-sinai-7-morti-si-15-raniti_1920633.html) precum și
de groaza atacurilor
(<http://www.ziare.com/international/egipt/cum-s-a-transformat-egiptul-dintr-o-destinatie-turistica-de-top-intr-un-centru-al-terorismului-1490683>).

Despre Masoneria Egipteană,
„cea mai bună lucrare de referință
privind studiul Riturilor Masonice

Egiptene” ar fi volumul lui Gérard
Galtier intitulat *Istoria riturilor
egiptene ale francmasoneriei* (în
românește, la Scripta, 1997) – unde
este arătat cum, „începând cu
Cagliostro, unul din «marii inițiați» ai
tecutilui, acest curent inițiatic
egiptean s-a transmis mai mult de
două cecole”, iar „cartea aduce
lămuriri asupra marilor episoade ale
istoriei ocultismului” – este de părere
Gérard Kloppel (1940-2008), Mare
Maestru Mondial al Ritului de
Memfis-Misraim.

* * *

În loc de concluzii

Impresia pe care o lasă
civilizația de azi a locuitorilor văii
Nilului – înfloritoare cândva, ca una
din misterioasele și uimitoarele centre
de cultură ale lumii antice – lasă în
sufletul călătorului un gust amar,
extras din adevărul dureros de vizibil
aici, că civilizațiile, imperiile,
culturile oamenilor apar, se dezvoltă
și se prăbușesc, printr-o evoluție
perpetuă, în neantul din care se nasc.

ȘARPELE (LUCIFER)

SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI (VII)

După unii autori, balena ar fi dragonul simbolic, monstrul care înghite și apoi scuipă afară prada **după ce i-a schimbat înfățișarea, l-a transformat în altceva, cu alte calități**.⁹]. «Că precum a fost Iona semn pentru Niniviteni, tot așa și Fiul Omului va fi pentru neamul acesta». (Luca, 11, 30), sau : «Că precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile și trei nopți, tot așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți». (Matei, 12, 40). Iisus nu dă simboluri ci **semne**¹⁰ (cum a fost și **semnul șarpelui de aramă**). **Semnele** «emană din Cel ce poartă Revelația, adică din Iisus Hristos (Mt. 11, 27). Legătura dintre **semne** și Revelație nu e una juridică, ci una existențială, **semnele fiind epifanii ale Fiului lui Dumnezeu** deșertat în lumea văzută, în trecerea Sa printre oameni (In. 4, 25-26; 5, 17; 6, 68-69) (...) Pentru a înțelege bine **teologia semnelor** se impune neapărat ca descifrarea lor să se orienteze pe ceea ce ține de **semnele fundamentale: Iisus Hristos și Biserica**. În aceste două semne se regăsesc toate celelalte».¹¹

Un **semn** este chiar crucificarea (răstignirea) lui Iisus Hristos: «Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, **tot așa trebuie să Se înalțe Fiul Omului**, pentru ca tot cel ce crede într'Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan, 3, 14-15). Tot **semne (cele șapte semne)** sunt amintite în *Apocalipsă*, cap.12-23). După moartea Sa, Iisus învingea **MOARTEA și IADUL** în Sabbatul evreilor (sâmbăta). **Învierea** Lui Iisus Hristos **cu chipul unui om nou nu este renaștere sau reincarnare**. „**Eu sunt ÎNVIEREA și viața**; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi; și tot cel ce trăiește și crede întru Mine, în veac nu va muri ! Crezi tu aceasta ?” (Ioan, 11, 25-26), îi spune

⁹OCTAVIAN SIMU, *Dragonul în imaginarul mitologic*, Colecția Mythos, Editura Vestala, București, 2006, p.189.

¹⁰ Vezi pentru **semne** și *BIBLIA sau SFÂNȚA SCRIPTURĂ*, p.1817.

¹¹Pr.dr. SILVIU-IOAN NEGRUȚIU, *Minunile săvârșite de Iisus Hristos – o perspectivă exegetică și sacramentală*, Seria Biblică nr.17, Editura University Press, Târgu-Mureș, 2012, p.36.

Domnul Iisus, Martei, sora lui Lazăr cel înviat din morți. Cei inițiați, care trec printr-o moarte simbolică sau chiar mor și renasc, așa cum pretind șamanii, revin la vechea înfățișare pe care au avut-o.

Și învierea Domnului Iisus Hristos are loc prin **schimbarea înfățișării, a schimbării chipului**. În Evanghelii se spune că „trupurile vor învia” : «”Sunt și **trupuri cerești și trupuri pământeste**”; „se seamănă **trup firesc, învie trup duhovnicesc**”; „**Om** cel dintâi este **din pământ**, pământesc; **omul** cel deal doilea este **din cer**”; Iată, taină vă spun vouă: Nu toți vom muri, dar **toți ne vom schimba**, deodată, într'o clipire de ochi, la trâmbița de apoi. Căci trâmbița va suna și **morții vor învia** nesticăcioși, iar **noi ne vom schimba**” (I Corinteni, 15, 40, 44, 47, 51); „și-am văzut **sufletele** celor descăpățânați din pricina mărturiei lui Iisus și din pricina cuvântului lui Dumnezeu și care nu i s'au închinat Fiarei și nici chipului ei și semnul ei nu l-au primit pe fruntea și pe mâna lor. Și ei au înviat și au împărțit cu Hristos o mie de ani. Ceilalți morți nu învie până ce nu se vor sfârși miile de ani. Aceasta este **învierea cea dintâi**”» (Apocalipsa, 20, 4-5). Iisus are același trup, dar are **un chip nou, schimbat**, după cum afirmă și evanghelistul Marcu : «După aceea **S'a arătat sub altă înfățișare**, la doi dintre ei, care mergeau la o țarină». (Marcu, 16, 12; Luca, 24, 13-16), fapt pentru care nu mai este recunoscut nici de Maria Magdalena : «Zicând acestea, ea s-a întors și L-a văzut pe Iisus stând, și nu știa că este Iisus». (Ioan, 20, 11), nici de cei doi ucenici (Cleopa și probabil Luca) care mergeau la Emaus : «**Ochii lor** erau ținuți ca să nu-L cunoască» (Luca, 21, 16), «Și s'au deschis ochii lor și L-au cunoscut, dar El s'a făcut nevăzut» (Luca, 24, 31) și nici de ceilalți ucenici : «Iar cei unsprezece ucenici au mers în Galileea la **muntele** unde le-a poruncit Iisus, și văzându-l i s-au închinat, iar **unii s'au îndoit**» (Matei, 28, 16-17), nici de Toma, cel numit Geamănul, căruia Iisus i-a zis : «Adu-ți degetul tău încoace; și vezi mâinile Mele; și adu-ți mâna ta și pune-o în coasta Mea; și nu fi necredincios, ci credincios !» (Ioan, 20, 26-27).

Se poate presupune că **șarpele-balaur** a fost totemul pelasgilor, **legat de practici de inițiere**; în

aceste practici novicele la inițiere era înghițit simbolic de totem pentru ca, prin el, **să se nască a doua oară**.¹² Pe un vas păstrat la Vatican este pictată inițierea lui IASON, argonautul care a furat lâna de aur păzită de un **balaur**, de către Medea, având **totem șarpele**. Iason îngurgitat pe jumătate de totem, este reprezentat în momentul lepădării, inițiat sub supravegherea Medeei care joacă rolul de prieten salvator.¹³ **Animalul totemic dă acces neofitului la o altă lume pe care în mod obișnuit el nu o poate atinge. Zeul patronează animalul, iar animalul inițiatul**.¹⁴ În simbolistica stindardului **șarpe-lup** la geto-daci, aceste animale sunt animalele totemice ale războinicilor.¹⁵ «Herodot, referindu-se la **neuri**, îi reprezintă ca pe o **populație care trăia pe teritoriul vechii Dacii înainte de invazia lui Darius**. După spusele sciților și elinilor stabiliți în Dacia pontică, „o dată pe an, fiecare dintre **neuri se schimba în lup pentru puține zile și pe urmă își recapătă forma umană**”.

Conform mitologiei, **creaturi misterioase sau animale sălbatice se împreună cu oamenii** dând naștere unor ființe ciudate: și om și animal. Natura acestor ființe este duală, oscilând între firea umană și cea de animal sălbatic de ființă benefică, pe de o parte, dar și malefică, pe de alta.

EUGEN MERA

¹²MIOARA CĂLUȘIȚĂ-ALECU, *op.cit.*, p.56.

¹³ FLORIN OLTEANU, CRINA CĂLIN și VALERIU MATEI, *Balada Șarpele, arhetip geto-dacic* în *Noi, Tracii*, XVI, nr.155, octombrie 1987, p.14-20..

¹⁴ DAN OLTEAN, *Religia dacilor*, colecția Mythos, Editura SAECULUM I.O, București, 2002, p.45.

¹⁵ *Ibidem*, p.46

FESTIVALUL DE LITERATURĂ RELIGIOASĂ „CREDO”, 2020

După douăzeci de ani

În 2001, când inițiam un Concurs de Poezie Religioasă, printre primele din țară, dacă nu chiar primul, aveam sentimentul unei necesare misiuni de recuperare, după decenii de condamnare la tăcere, a unui gen literar care a scris pagini de aur în istoria literaturii române, de la Eminescu la Goga, de la Nichifor Crainic și Radu Gyr, la Ioan Alexandru și Adrian Popescu.

Un Concurs care a supraviețuit, a rezistat, prin susținerea celor care au crezut/cred în acest gen literar, care trebuia să renască din propria cenușă.

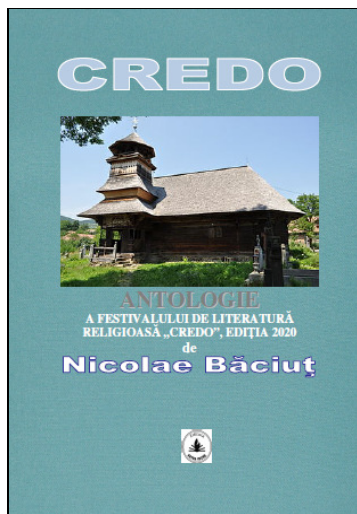
N-a beneficiat decât de un sprijin financiar minimal, până la apropierea de cota zero la unele ediții.

Dacă n-ar fi fost susținerea entuziastă și dezinteresată a unor parteneri de cursă lungă, de la Sorina Bloj la Florin Bengean, de la Răzvan Ducan la Gheorghe Nicolae Șincan, proiectul meu ar fi fost de mult o amintire.

Nici cea de-a douăzecea ediție nu se derulează sub cele mai bune auspicii, într-o perioadă în care lumea trece prin grele încercări, iar credința prin neașteptate restricții.

Ceea ce ar fi trebuit să fie o ediție jubiliară, într-o proiecție în care să ne regăsim cei care de-a lungul a două decenii am crezut în mântuirea prin poezie și credință, a rămas să fie doar o cuprindere între coperte de carte a creației unor statornici colaboratori, care și-au trimis creații religioase și cărți, cu care să facem o scară de valori, ca o scară la cer.

N-a fost să fie. Ne-am limitat la o antologie, ca o împreună rugare. De fapt, niciuna dintre edițiile „Credo-ului” nostru nu și-a propus să facă neapărat ierhierii, cât să întrețină vie preocupările pentru creația literară religioasă. Cred că acest lucru l-am reușit, iar judecătorul suprem, cititorul, va cerne valorile, păstrând pentru viitorime eforturile unor creatori de a se înțelege pe ei, de a înțelege lumea, de a podi drumurile credinței

și prin literatura religioasă – poezie, proză, dramaturgie, critică și istorie literară.

Nu vom da nume, pentru că am risca să oțimem pe cineva dintre cele câteva sute de autori care au trecut pragul acestui „Credo” literar.

Au fost atâtea momente memorabile, trăiri unice, pe traseele acestei manifestări literare, rămânând memorabile, cu siguranță, cele care s-au derulat sub aura ocoțitoare a Mănăstirii Lăpușna, acolo unde poezia ca rugăciune a vibrat în sufletele celor care au trăit Golgota creației.

Nu considerăm că tema poate salva o creație literară, nici nu poate fi o scuză pentru neîmpliniri. Am pus întotdeauna semnul egalității între dimensiunea religioasă și cea axiologică. Din respect pentru valoare, din respect pentru credință. A trebuit să lucrăm însă „cu materialul clientului”. Dar am avut de fiecare dată înțelegere și răbdare cu cei care, de bună credință, s-au apropiat de cele sfinte cu sficiune și smerenie, fără să se ridice întotdeauna la înălțimea așteptărilor.

Cândva, de undeva, o să apară cei care vor reda poeziei religioase strălucirea pe care i-au dat-o de-a lungul timpului atâtea scriitori importanți.

Printre cei care au participat la „Credo-ul” mureșean, dincolo de vârze, dincolo de statut literar, se află, sperăm, și cei care vor duce mai departe flacăra literaturii religioase, nu pentru gloria lor, cât pentru împlinirea profeției: „dacă credință nu e, nimic nu e.”

NICOLAE BĂCIUȚ

Cea mai mare putere e credința

Este o întâmplare care s-a petrecut în fosta Uniune Sovietică și în care este vorba despre Arsenie, preot, dar și care a fost un mare duhovnic, a fost deținut politic și a trăit între anii 1893-1973. Și părintele Arsenie și un alt deținut care era ateu, au fost pedepsiți cu izolatorul, într-o încăpere nu mai mare de 0,6 metri lățime și 1,80 metri lungime, cu o scândură lată de 50 de cm. care servea drept pat. Celula era neîncălzită, iar afară erau minus 37 de grade Celsius și viscoale. Oricine ar fi pășit afară degera, iar ocupanții bărcilor știau ce înseamnă pedeapsa cu izolatorul, adică moarte sigură. Astfel, părintele Arsenie și Alexei urmau să înghețe în două ore. Nimeni nu mai fusese trimis în celula respectivă pe un asemenea ger, iar singurii supraviețuitori fuseseră cei care săriseră în sus și în jos fără întrerupere, timp de 24 de ore, pentru a nu lăsa circulația sângelui să se oprească. Iar părintele Arsenie și Alexei au fost condamnați să petreacă 48 de ore în acel spațiu strămt. Părintele Arsenie era bătrân, iar Alexei fusese bătut, așadar amândoi erau epuizați. În timpul celor 48 de ore, părintele Arsenie s-a rugat fără întrerupere lui Dumnezeu. Rugăciunile lui erau așa de calde și de pline de credință, încât Alexei, care era ateu, a devenit credincios. Prezența lui Dumnezeu era trăită de amândoi. Știau că nu sunt singuri. Simțeau că Dumnezeu era alături de ei. Aproape de moarte, au văzut că celula se umplea de lumină. Alexei văzu că uniforma de ocnaș a preotului se transformase într-un veșmânt orbitor și, alte două ființe îmbrăcate în alb se rugau împreună cu ei. Când celula a fost deschisă, după 48 de ore, gardienii se așteptau să găsească două cadavre înghețate. În schimb i-au găsit pe cei doi odihniți și radioși, cu un strat gros de chiciură pe haine. Nespus de mirați, nevenindu-le să creadă că îi găseau în viață, au întrebat:

-Cu ce v-ați încălzit?

-Cu credința în Dumnezeu și cu rugăciunea”, a răspuns părintele Arsenie. Același Dumnezeu care fusese prezent în dogoarea cupțorului încins, pentru rugăciunile celor trei tineri, a fost de față și în frigul teribil al Gulagului sovietic, pentru rugăciunile părintelui Arsenie.

Același Dumnezeu e alături de noi atunci când avem mare nevoie, doar trebuie să ne rugăm și să avem credință. Amin!

Pr. dr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN

EMILIA AMARIEI

Marele Premiu al Festivalului

Nimeni n-a slujit iubirii

Orișicâte s-ar fi spus
Despre patima jertfirii,
Nimeni n-a slujit iubirii
Ca și Domnul meu Iisus.

Orișicâte s-ar fi scris,
Câte-au îndurat martirii,
Nimeni n-a slujit iubirii
Ca și Fiul cel promis.

Orișicâte jertfe știu
Scrise-n cartea omenirii,
Nimeni n-a slujit iubirii
Ca și-al îndurării Fiu.

Orișicâte-am îndruga
Despre taine-ascunse firii,
Nimeni n-a slujit iubirii
Ca Hristos prin jertfa Sa.

Întoarce-te

Când seceta usucă și ploaia nu mai cade,
Când în fântână apa e turbure și scade,
Când simți că n-ai putere și visele îți mor,
Întoarce-te acasă și du-te la Izvor!

Când pasul nu ți-e sigur și-ți fug de sub picioare
Cărările ce-odată păreau așa ușoare,
Când nu mai vezi lumină, e totu-ntunecat,

Întoarce-te-n Lumina din care ai plecat!

Când vorba nu se leagă și doar venin îți iese
Din gura ce odată spunea cuvinte-alese,
Când gândurile rele lovesc în tine greu
Întoarce-te din cale și mergi spre Dumnezeu!

Când nu mai ai, iubire, de dat aproapelui
Și plin de răutate privești la viața lui,
Când mâinile la fapte urâte sunt date,
Întoarce-te la Sursa trăirilor curate!

Când nu ai mângâiere și simți ca ești uitat
Când lacrimile tale demult nu s-au uscat,
Când crezi că se sfârșește și bine nu mai vine
Iar viața ta-i o mare adâncă de suspine,

Când teama te cuprinde și pace nu găsești,
Când e prea grea povara trăirilor lumești,
Când totul se dărâmă și toate merg în jos,
Întoarce-te! Te-așteaptă, cu drag, Iisus Hristos!

Îmi pune, Doamne, cerul, în priviri

Nu mă cunosc și nu mă regăsesc
În viața asta plină de fantasmе.
Pământul câteodată-l părăsesc,
Și-n lipsa unei lumi, eu fug în basme.

Și-mi pare că-ntr-o vreme de demult,
S-a mai trăit cu sensul de trăire,
Gustând din evadări cu iz ocult,
Mai conjugam și verbe de iubire.

Unde-am pierdut, unde m-am rătăcit,
Mi-aruncă cineva un drum sub talpă?
În noduri de răscruci stau încâlcit
Și drumurile duc spre-o pistă calpă.

Îmi pune, Doamne, cerul, în priviri,

Pe-obrazul tern, obraz de prunc
așază-mi
Și-n jertfa unei dulci milostiviri,
Reînnoirea binecuvântează-mi.

Mai suflă pe pământ cu Duhul Tău,
Să cadă din hambar neprihănirea,
Iar pleava dintre noi arunc-o-n hău;
Umanizează, iarăși, omenirea.

Îmi amintește, numai, cine sunt,
De ce-am venit trup de carne-n lume,
Și dac-am încurcat vreun amănunt,
Zâmbește chiar și Tu acestei glume.

Taine

În pânze ca de aur mă-nvăluiește cerul
Și simt o mângâiere de-azur și de smarald,
Când pe sub tâmple-mi trece nedezlegat misterul
Cu-adâncile-i dileme în care tot mă scald,

Îmi pare că, pe toate ce le credeam știute,
Nu le mai știu și iată, planând din înălțimi,
Cad taine de milenii, apar necunoscute
Ascunse-n ecuații, sisteme și mulțimi.

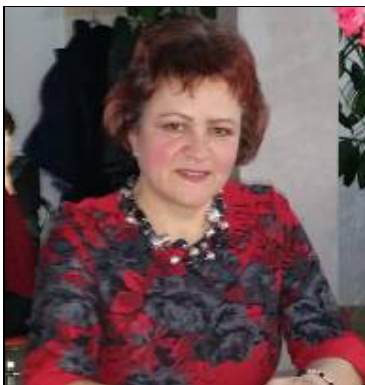
Când de pe cercul minții se rup ultime umbre,
Lumina îmi pătrunde în cel mai mic ungher.
Nici teama nu m-atinge cu faldurile-i sumbre,
Nici sufletul nu-mi umblă prin univers, stingher.

Mi se tolesc din minte învățători străine,
Iar jugul nu mai poate pe inimă să-mi stea.
Deodată, adevărul l-am regăsit în mine,
Căci Dumnezeuul Păcii în inimă-mi bătea!

Furată-i de milenii lumina omenirii,
Ca omul să cerșească ce e de drept al lui,
Ascunde Vaticanul secretul fericirii
Și sub bocanc strivește puterea omului.

CAROLINA BALDEA

Premiul revistei „Vatra veche”

CÂND AM SĂ PLEC

Când am să plec, cum pot să fac eu
Doamne,
Să iau în piept parfumul ăstor flori
Mireasmă ca să-mi fie în țărâna
Unde-ntunerice e mereu în zori...?

Și dacă plec, cum pot să iau sub
pleoape
Pământu-acesta înverzită a mamă
Și rouă, frunză, pasăre și cântec
Să-mi țină de urât când mi-o fi
teamă...?

Și mâna care-n rugă mi-o chem pe
creștet
Și chipuri dragi să-mi țină de
lumină,
Cum pot ca să le iau cu mine,
Doamne,
Să-mi fie somnul legănare lină...?

Cu cer-bucată, îngădui-vei Doamne
Peretelui de lut să-i fac fereastră
Să pot vedea cu ochi mereu închiși
Nemărginiri cu magine albastră...?

În care lacrimă-țărână să le sorb
Ca lipsa lor în mine să nu doară
Și rădăcină, Doamne, ca să-mi fie
Cândva, când mă vei naște-a doua
oară...?

CRINUL DUMNEZEIRII

Din cer Dumnezeirea cerne
Cu-ale sfințeniei flori de crin,
Și fiecare unde cade
Lasă un strop de har divin!

Potopul alb ce cade-ntr-una
Venit din rai desferecat,
Înveșmântează-ntreaga lume

Cu al luminii strai bogat!

Atingerea, în cor de îngerii,
Unește cerul cu pământul,
Sfințind grădini cu floare albă
Și întărind în legi cuvântul!

Își pune Dumnezeu sfințenia
În prunc născut în sărăcie,
Crin alb ce-i rupt din Nemurire
La cei din noi, trimis să vie!

CRUCE ȘI ICOANĂ

Iubindu-te,-mi sfințești iubirea
Și mi-o înalți clădită-n cruce,
Ca eu la ea să mă închin
Și să mă rog, povară dulce!

Mi-o faci icoană înrămată
S-o bat în cui în zid de piatră,
Din crăpături apoi să crească
Crini albi ce înfloresc pe dată!

Iubindu-te, îmi pun sub praguri
Tămâie, lacrimă și spin,
S-ajung la cruce și icoană
Ca să le-mbrac în flori de crin!

Genunchii-mi fac cărări și talpă
Pe lespede de din mânăstire,
Ca să mă-nchin la o icoană
Și la o cruce... din iubire!

DURERI ȘI RUGĂCIUNI

Pe-a rugăciunii carte, curg lacrimi
arzânde
Și ochii stinși imploră sfințenia din
icoane,
Un trup în așternuturi cu formele
plăpânde
Zace răpus de boală, sub grelele-i
canoane!

Cu palme-împreunate, genunchi
frânți în podele,
Puteri sleite-n veghea ce zi cu
noapte leagă,
O mamă roagă Cerul, ca suferințe
grele
Să fie vindecate din trupul fără
vlagă!

Îndură-te Isuse și ia durerea cruntă
Din pruncul fără vină și-n mine o
sădește,
Nu-i drept, din neam păcate, c-o
suferință mută
Copilul ce mi-e viața, să văd cum le
plătește!

În cer, Măicuța sfântă o lacrimă
sloboade,
Și ea durerea-o știe căci i-a sorbit
pelinul,
Pe Fiul său îl roagă, ca bolii care
roade,
Vindecător să-i fie și să scurteze
chinul!

Târziu, spre dimineață, la geam cu zi
senină,
Când buzele răspunsuri din cer, încă
mai cheamă,
Din patul învelit cu raze de lumină
Se-aude-o voce stinsă, șoptind
cuvântul...mamă!

Teiuș, 23.11.2017

FRUNZA MĂSLINULUI ALB

Pe fața stinsă și îndurerată,
Din ochiul unde suferința plânge,
Arzând, își face cale-nspre țărână
Un fir de lacrimă tivit cu sânge!

Pământul cu nesaț îl soarbe-ndată
Primind sămânța bobului divin,
Și din adânc de piatră crește falnic,
Cu ramuri către Cer, un alb măslin!

Pomul ce-a răsărit din piatră seacă,
Cu rădăcini din crucea răstignirii,
Pe frunze poartă rouă de credință
Și-n floare albă mersul omenirii!

Când Tu ai înviat pentru o lume,
Copac ce porți în ramuri har divin,
M-ai înviat Isuse și pe mine
Căci și eu sunt o frunză din măslin!

ÎNĂLȚARE

Înalță-mă la cer cu tine, Doamne,
Și-un ochi mă fă, în raiul tău
preasfânt,
Aici, un orb între atâția alții
Nu-mi văd nimicnicia pe pământ!

Sunt om într-o mulțime
schimbătoare
Mereu pe calea-ntoarsă de la tine,
Ce mi-am pierdut pe drum până și
umbra,
Sunt un străin ce locuiesc în mine!

Ochi de voi fi, voi cerceta adâncul
De pleoapa mea deschisă larg o ți,
Dar ca să-mi văd păcatul ce mă
leagă
În ochiu-acesta, iris Tu să fii!

VALERIA BILȚ

Premiul revistei „Vatra veche”

Boabă sunt sau strop al Viei Tale, Doamne...

Doamne, Doamne, să fiu un bob din VIA ACEASTA PE CARE A SĂDIT-O DREAPTA TA sau strop minuscul sunt în apa veșniciei Tale?... Binecuvântat-ai, Doamne, picurul sângelui Tău zemuind din boabele strivite ale stingherului meu suflet... Desăvârșit-ai creatura Ta cu surâsul însângerat, Clocotul curgerii Tale, Doamne, prin nano-particule scrâșnite în ritmul accelerat al vortexului Tău, Doamne, cum se-amețesc secunde mele de crunt!

Te caut, Doamne și Te simt,

Unde ești, Doamne, că te simt mereu În toate spiralele și scările luminii străpungând întunericul greu... Porunca Ta dintru început e în perpetuă împlinire. Ea dă strălucire stelelor în expansiunea lor spre margini fără știre pe care Tu nu le-ai creat, căci pentru Tine marginea e un concept aberant.. Infinitul Tău, Doamne, e nemăsurat... Doamne, Doamne, cerurile Tale mereu le întărești, stelele ce mor cu nove înlocuiești, suflete expiate în inspirația Ta culegi, din suflul Tău expiri îngerii mamelor pământeste...

Colindul meu, dosofteiesc,

Doamne, ne-ai vărsat odată Stropul Tău cel Sfânt, să ne toarne viață nouă pe Pământ... L-ai luat la Tine, că n-am fost stăpâni să-L sorbim cu sete, să-I urmăm Cuvântul, Doamne, L-ai luat, să salvezi Pământul... Dar în noaptea-aceea, când Trei Crai umblau de la Răsărit la Apus, pe când cutreierau, una a fost steaua care i-a condus către Născătoarea Pruncului Iisus... Taina stelei e cu-atât mai mare Cu cât nu e cine să-i dea dezlegare, din care cer răsare și în care pleacă? Cerurile Tale, toate, o îngroapă... S-au închis deasupra stelei vestitoare a Tainei Marii Nașteri, cea Mântuitoare... Dar, Magnific Doamne, ce mult ne iubești! Ne lași bucuria Nașterii Cerești... Ne-ai lăsat speranța că nu suntem pierduți, că măcar o dată pe an, ne rugăm mai mulți nu doar din cuvinte, ci din Duhul Tău ce L-ai pus anume în noi, Tu, Dumnezeu. Viață e de-a pururi în icoana Ta Cu Maica Fecioară și cu Mesia. Pururi se va naște și va da putere celor ce-i cred Taina și-o fac nepieritoare. Vestea minunată mereu va înflori Iar Iisus, în inimi, viu va nemuri ...

Intrarea în Ierusalim

Cu ramuri de finic îi măturau în cale. El, Harul Sfânt, împărtașea cuvântu-I ce pilde înțelepte dădea spre învățare și-ntreaga omenire adăpostea în gându-I. Cu ramuri de finic îl mângâiau pe creștet, iar El, cu har divin în suflet i-alina. Lucirile iubirii țâșneau din ochi, discrete și luminau mulțimea-nălțându-I Osana. Osana! Osana! cetatea răsuna și cetățeni păgâni se întrebau de El, căci nu știau că-i Fiul și că îi va salva din vana frământare a lutului mișel. „Casa Mea nu-i adăpost de hoți, ci rugăciune-n dânsa se va ridica!

Iar rodul de credință dacă îl dobândiți, acesta, pe vecie, va fi spre Slava Mea!” Mirul Mariei miresme exhală cu vestea învierii lui Lazăr răspândită. Mulțimea adunată în slavă-L ridica, dar El, tristețe adâncă, în Sine stăpânită purta, știind că vremea se adună pân' la trădarea Iudei. Și plânsu-L îneca. I se-arătau în cuget spinii din cunună, căci El vedea cetatea că-ncet se dărâma. Ochiul Dumnezeirii vedea că Legea Nouă în turma fără lege se va înstăpâni. Cu birul mântuirii prin cuiul răstignirii, călcând pe moartea hădă, Cristos va birui. Izbândă-i mărturia și dulce Înviere în veșnică viață de dragoste mustind, cu inima spălată în flăcări de durere, spre înalta liberare de patimi, năzuind.

Doamne, ferește de urma celui rău

Ferește-ne, Doamne, de urma celui rău, Adună-ne pe toți la sfânt limanul Tău. Iertare dă-ne, Doamne, că n-am fost prea cuminți, Că te-am vândut la colțuri și lesne, pe arginți. Că-n vanitate și în deșertăciune am risipit monada primită de la tine! De urma celui rău, Doamne, să ne ferești! Iertare și iubire în noi să răsădești. În virtute și lumină îmbracă mielul Tău cel rătăcit de turmă și-mplicitic în rău. Iartă-ne, Tată Sfânt și nu ne mai certa, că noi, copiii Tăi, la Tine-om adăsta. De răul cel cu urme, Doamne, n-ndepărtează și-arată-ne de-a pururi că Slava Ta viiază! Plecăm acum genunchii, și sufletul plecăm. În fața Ta, Părinte, vrem să ne curățăm de orice necuviință ce-odată am săvârșit, de toată întinarea cu care-am murdărit Scânteia Ta turnată în trupul ăst de carne. Ascultă-ne, Părinte și iartă-ne, Tu, Doamne!

Opinii

EPIDEMIA LIRICO-FILOZOFICĂ

Poate greșit, adesea mă întreb dacă unii poeți, când scriu, se gândesc și la faptul, normal, dacă țin cu adevărat să comunice cuiva ce gândesc sau pur și simplu se eliberează de tarele unor trăiri, fiind parțial sau total indiferenți dacă mesajul ajunge sau nu la vreun *adrisant*. În context, ar fi necesar, cred eu, să se aibă în vedere că scrisul, în general, nu se adresează unor vieți așomorfe, ci unora asemănătoare creatorilor, respectiv înși care, firesc, trebuie să le priceapă mesajul și astfel acesta ajungând nu doar la destinatarul real, ci și acceptat de acesta ca mod de comunicare dus-întors. Se întâmplă așa? Citez să spun că tot mai rar și, din păcate, din ce mai puțin tocmai pentru că, atâta vreme cât presupusul destinatar nu e în stare (nu vrea sau nu poate) să se conecteze la tematica poetului, el va exista într-un paralelism pe care l-aș numi, cu o oarecare îngăduință și chiar temere, indiferență, înaintând pe principiul prozaic: nu cunosc, nu mă bag! Și, mai departe: prin extensie el, mesajul, va rămâne sechestrat într-un fel de spațiu virtual care nu va mai folosi nimănui, adică nici creatorului, nici destinatarului. În acest sens, aș mai adăuga „anexa” conform căreia toată povestea devine incredibil de simplă: poetul nu ține seama că scrierea lui se lovește de pasivitatea lectorului și de neputința lui de a marșa pe ideea autorului tocmai pentru că acesta, în aroganța lui de creator, a vrut să dovedească și a sa știință de construcție lirică, dar și, mai ales, de condimentarea acesteia cu „arome” metaforice, unele atât de sofisticate, încât opera moare înainte de a intra cât de cât în conștiința publicului. Pierderea va fi de ambele părți și, în multe situații, ireparabilă, pentru că scrierile, astfel înălțate pe un soi de esplanadă a receptării noilor valori lirice de la nivelul gândirii și conceperii actului de creație, până la nivelul interceptării-receptării ei la nivelul creatorului, ci avându-se în vedere că un poem nu e compus/creat pentru aruncarea vorbelor în vânt, sau pentru a-i arăta plebei cumva că „uite, bre, cine sunt eu!” și-atât. Or, în acest fel de a gândi situația în sine, înseamnă, în cele mai multe cazuri, distrugerea comunicării cu destinatarul creației. Să citim mulțime de creații poetice și vom constata că poeții, mulți dintre ei, nu par să fie interesați cu sinceritate să fie citiți și înțeleși, ci creează cu un fel de

conștiinciozitate (oare inconștientă?) o demonstrație de forță asupra unei mase de cititori care poate să nu fie interesată cine știe ce de literatură, de literatura scrisă. Motivele sunt multiple, între care ciocnirea dintre autorul convins că e valoros, dacă nu cumva chiar genial, și cititorul oricum îndepărtat de apetitul pentru lectură din cauza multor poeți care, în dorința de a epata, de a-și demonstra capacitatea și de a-și ferma astfel cititorii produc poeme pe bandă rulantă *fără cap și fără coadă*. Aici există două motive principale: în vreme ce autorul se instalează (cât îl poate duce mintea) într-un Olimp imaginar și, plin de sine, el își trimite mesajele lirice spre un destinatar tot mai sărac în dotare privind perceperea corespunzătoare a scrierii. Acest lucru nici nu mai prezintă cine știe ce! Obligația acestuia din urmă este de a se ridica la pretențiile autorului pentru ca între ei să aibă loc, în sfârșit!, comunicarea reciprocă. În realitate, și sărac din punct de vedere al nivelului de cultură generală și, pe același plan, opera literară primară, să zicem, convertită prin metafore și epitețe într-un suprarealism primitor/izbăvitor de care cititorul, conștientizându-l, fuge ca de... tămâie. Acest adevăr se petrece și pentru că omul de tip nou – să-i zicem așa – nu mai are timp nici chef să se ocupe de analize complicate și complexe, dacă poate, rezultatele fiind, de cele mai multe ori, departe de așteptări. Mesajul autorului, colcăind de alambicări și întortocheri, pornește spre cititor împodobit tot mai mult cu figuri de stil cu pretenții de ramificații filozofice(!) în care emoția artistică este estompată sau pur și simplu ignorată. În acest sens, chiar dacă există un context general mai larg și mai binevoitor, cititorul se simte înlăturat din postura de destinatar firesc, și expedit spre o adevărată enigmatică, ceea ce îl face să se retragă oarecum strategic din fața acestei... epidemii lirice, doar pretins-filozofice...

DUMITRU HURUBA

JURNAL

Miracole peste noapte nu se pot face, chiar dacă ții se zbate un ochi! Neurologul m-a trimis la spitalul „Rambam”, dându-mi un nr. de telefon, la care sun de câteva zile. În loc de persoană fizică ți se pune o bandă înregistrată ore, zile... care face și reclamă verbală: că s-a deschis un restaurant la interiorul spitalului, unde poți să și mănânci!!! De reușit să fixez un rând la verificare EMG nu am reușit.

Toate mă duc cu gândul la gropile din asfalt, cele din România și cele de la noi. Dar la noi e o situație specială. Unde să sun să le spun ce și cum! Iar va fi o bandă automată, iar voi vorbi la pereți! Cum e posibil ca drumul de întoarcere de la Aeroportul nostru din Haifa, drum internațional, să fie plin cu gropi și denivelări permanente ca după o ploaie.

Mă întorc de la Eilat, zborul a fost catastrofal, efectiv mulți tineri au vomat din cauza dublei aterizări... gropi în aer... într-o zi cu vânt puternic. Nici pungi de hârtie pentru caz de forță majoră nu erau puse în buzunarul de la scaun. O persoană chiar a leșinat...

Am împrumutat hârtie unei tinere soldat, chiar și o pungă de plastic pe care o aveam. Dar gropile din asfalt sau aer au pus capacul. Vroiam doar să ajungem acasă după un concediu de vis, doar atât! Seamăna mult cu delegațiile cu avionul pe care le-am făcut de la Iași la București. În zona Focșani mereu sunt tulburări, furtuni care perturbă zborul avioanelor! Știu că e o zonă seismică de gradul 9 pe scara Richter! Chiar și proiectul meu de stat ca ingineră a fost o hală industrială de proiectat în această zonă. Dar ultima călătorie a fost înfiorătoare. Credeam că a venit sfârșitul! La coborâre, așteptau ambulanțe! Pentru mine nu a fost nevoie! Dar și acum orice zbor planificat în Europa îmi produce fiori!

În sfârșit mi s-a răspuns la spitalul din Rambam!

Dar mi-a trecut zbaterea ochiului! Cred că mă pomenește cineva...

BIANCA MARCOVICI

ZILELE BABELOR

(III)

Moto

„Mai bine izolat decât în-pământat!”

22 martie

E duminică, dar toate zilele sunt, de altfel, uniforme. Cine ar fi crezut cu zece ani în urmă că vom putea să conversăm cu prietenii văzându-le chipurile! Azi amicii noștri erau întruniți la Cluj la un ospăț bine udat cu licorile autohtone, la care aici nu avem acces, cu toate că și noi, la Paris, „sărbătoream” culinar aceeași împotrivire tacită la singurătate. „Mai bine izolat decât în-pământat!”, zice gluma lansată cu acest prilej, de care am râs cu toții, reuniți ca într-o teleconferință!

23 martie

A ieșit în fine soarele pe un cer albastru imaculat! E rece, dar luminos. Mi-am făcut de lucru cu florile. Îi auzeam pe vecini bârfind la porți. Aflu că piața alimentară a fost închisă. Spre norocul nostru, ieri fuseserăm la cumpărături. Vecina se plangea că nu găsește pastă de dinți. Vecinul povestea că magazinul unde a intrat avea rafturile goale, cu aspect „devastat”. Decid să ies și eu la prăvălia respectivă, ca să mai umblu pe jos, după atâtea zile de izolare. Îmi completez atestația derogatorie. Soția îmi pune masca pe obraz – noi aveam una singură, de pricopseală și o foloseam alternativ. În Franța măștile n-au ajuns pentru populație; nici chiar polițistilor nu li se îngăduise să poarte. Ni s-a spus că „nu servesc la nimic”.

Masca mă jena, mă făcea să transpir și îmi aburea ochelarii. Cum reușesc japonezii să le poarte tot timpul? Centrul urbei era plin de trecători. În mica *superetă* era puhoi de lume. Nicio distanță de izolare nu era posibilă. Ca niciodată, erau de față toate cele trei casierite, iar în prăvălie trebăluiau doi oameni plus un vigیل. Ca să vezi cum lansează lu-mea zvonuri. În realitate, rafturile e-rau pline, inclusiv cel cu hârtie igienică. E adevărat, lipsea făina. În rest am putut cumpăra tot ce mi-am propus.

Seara am continuat vizionarea filmelor de istorie. E o serie a lui Stephan Bern, transmisă pe *France 2*: „*Secrets d'histoire*”. Imagini magnifice. Descoperim ce multe lucruri ne-au mai rămas să aflăm! Ați

cunoscut povestea fabuloasă a lui Lady Hamilton?

24 martie

Oare am intuit bine? De câteva zile, în Italia epidemia își încetinise ritmul, deși azi n-a mai fost așa, iar mass-media făceau din asta mare caz. Și totuși, privind forma în clopot a evoluției gripei în China și comparând-o cu cea a restului lumii, îmi fac iluzii că vom putea sărbători un „I Mai Muncitoresc” în libertate... Să țineți minte ce am prezis și cu cât timp înainte.

Pe *Facebook* și la TV încep să se insinueze remarci perfide care să imprime în subconștientul oamenilor ideea necesității unui guvern mondial. O verișoară care locuiește la *Zug*, în Elveția, îmi spune că în orașul ei s-ar fi adunat (tocmai acum) elita invizibilă ce conduce lumea. Ea de unde știe, dacă e invizibilă?

De când s-a încetinit activitatea economică, aerul e parcă mai curat, iar soarele se arată constant și strălucitor. Am însoțit-o pe soția mea pe terasă, să-i țin companie până-și fumează ritualic țigara. (Eu nu fumez decât trabuc, atunci când am, și numai rar chiar dacă am, și doar dacă e „*Cohiba*”, cubanez). Încă pământul era reavăn și, dacă le apucați cum trebuie, puteai să smulgi buruienile cu ușurință. Eu nu pot sta fără să fac ceva util.

... Se aude ciripit de păsărele. Dintr-odată, suntem parcă învâluiți de un misterios voal diafan. O clipă ne simțim purtați ca pe aripi îngerești, apoi revenim la realitate și ne întrebăm dacă nu cumva visăm: auzim dangăt de clopote. Ca pe vremuri! În țara asta, care a împins „laicitatea” și „corectitudinea politică” până la limite inimaginabile, să bată clopotele era o faptă de nesperat. Cine a cutezat să încalce consemnul? (O fi fost înmormântată vreuna dintre victimele epidemiei?)

Tot mai mulți se întrebă de ce sutele de morți de la coronavirus

merită mai multă atenție mediatică decât zecile de mii ce sucombă gripei sezoniere? Eu zic să batem în lemn, să n-ajungem în pielea vreunui ajuns la terapie intensivă. Se spune că ai impresia că te sufoci înecat. Unii mor subit. Circulă zvonul că oamenii fac complicații datorită conflictului dintre coronavirus și un cocktail alcătuit din două vaccinuri, pentru meningită și gripă, inoculate anterior. Vor mai fi și alte murmurări...

Prietenii noștri din România sunt îngrijorați de faptul că acum „ordonanțele” legate de coronavirus sunt „militare”. E un pas în plus către totalitarism, ce rezonază urât în mințile noastre. De mâine însă intervine armata și în Franța. Vine cu spitale de campanie. A fost amenajat un tren medicalizat, care va transporta victime aflate în reanimare din Estul excedat spre spitalele din Vest.

25 martie

„Gașca” de prieteni de la Cluj se dezintegrează. Cei care au avut unde, au fugit la țară sau la cabanele lor de la munte. Cei rămași în oraș sunt „vizibil” stresați. (Se poate spune „vizibil” și la sens propriu, căci acum telefoanele ne lasă să ne vedem interlocutorii!). În Franța s-a dezertat spre reședințele secundare, dar cei plecați „în vacanță” au avut surpriza să nu fie lăsați nici acolo să iasă din casă, nici pe plajă, nici pe poteci. Cred că te simți și mai sinistru să fii izolat în asemenea circumstanțe.

M-am culcat târziu, căci am fost captivat de lectura unui Studiu scris (în fine) de un colectiv de savanți (de la *Harvard*) care înțeleg știința și care au analizat tot ce s-a publicat în legătură cu virusul pandemiei. Se pare că acest COVID-19 a fost o construcție experimentală, bazată pe un virus de liliac modificat să atace omul; are locuri pregătite în genom în vederea introducerii, într-o etapă ulterioară, a unor elemente care l-ar fi transformat într-un vector pentru vaccinuri. Incorporarea în coronavirus a elementelor „agresive” aparținând virusului SARS (care e și el un virus creat de om) a fost un „efort comun” chino-american, care a debutat prin anii 2005 într-un laborator din Statele Unite (la *University of North Carolina*), în care au lucrat și doi savanți chinezi, deveniți apoi protagoniști la Institutul chinez din *Wuhan*, de unde se crede că ar fi început epidemia!

HOREA PORUMB

Literatură și film

PSYCHO și trecutul cinefil

Ce făceam eu în 1960? Eram prin clasa a șasea, acolo la țară, fără să știu nimic despre cinema. Mai târziu am început să decupez din ziare poze din filme, lipindu-le cu făină muiată în caiete și registre mari. De unde era să știu că Hitchcock terminase în acel an filmul *Psycho*, cu Anthony Perkins, Janet Leigh, Vera Miles, Martin Balsam?! Ce? Existau hoteluri, mașini, magazine luxoase, iar eu habar n-aveam de toate acestea? Mai târziu aveam să văd filmul la cinema la Cluj, fermecat de rigoarea suspansului. N-am ratat filmele domnului Hitchcock, mai ales *Păsările*, după care am devenit destul de suspicios în legătură cu biete zburătoare, acuzându-le în mintea mea de gesturi perfide.

O cafea pe înserate și o poftă nebună să revăd *Psycho*. Nu mă pot abține și mă documentez puțin...ca să aflu că

toți actorii au murit! De ce mă tot mir? Timpul e implacabil, dar filmul e proaspăt, rezistă, mult mai mult decât romanul lui Robert Bloch, după care s-a scris scenariul. Imaginile alb-negru mă poartă în trecutul cinefil, trezind nostalgii durabile. Desigur, scena-cheie, aceea cu dușul, mereu citată, parodiată, reinventată în alte filme, e la fel de angoasantă. Totul e calculat cu precizie de ceasornicar, fiecare gest are o justificare narativă. Nu poți uita acel hotel descins parcă din *râscrucă de vânturi*, nici chipul lui Norman/Perkins, într-un balans perpetuu, lăsând să se vadă doar blândețea juvenilă. Casa de pe deal

pare terifiantă, amintind de castelele zmeilor din basmele mele din copilărie. Fiecare scenă se leagă logic de celelalte, punctând genial un *thriller* clasic, solid, fără ezitări sau lipituri superflue. Regizorul filmează insistent doar obiectele premonitorii sau cele care pot să conțină o pistă plauzibilă în demersul *policier*. Nu poți uita ploaia arogantă, cina frugală cu discuții pe muchie de cuțit, bancnotele învelite în ziar, figura iscoditoare a lui Martin Balsam, ușa de la etaj care se deschide singură, făcându-te să simți frig pe șira spinării... O mlaștină uleioasă, nocturnă, înghite o mașină, de parcă ar fi o balenă ucigașă. Curățenia realizată în baie e prelungită firesc, ca să pricepem intenția lui Norman. Doar finalul e puțin discursiv, explicitat, însă nu caut petele din soare. Iată că filmul are aceeași strălucire misterioasă, același impact neviat și recunoscutibil.

ALEXANDRU JURCAN

Ocean întors

Nimeni

Stau de vorbă cu mine, de fapt cu cealaltă eu, apărută imediat după ce am respirat prima dată. Am numit-o Frică. Avea simțul umorului dezvoltat și s-a multiplicat. Zâmbind mi-a întins mâna, prezentându-se: Ecou. Mă trezesc deseori că mă privește din adâncul fântâni în care s-a aruncat și cobor neîntârziat. Amân momentul în care va trebui să înot, mă agăț de pereții înalți, îmi zdrelesc palmele, îmi rup unghiile, îmi scrijelesc tălpile. Ea știe și se preface în moleșeala care nu-mi dă pace, mă îmbrățișează tenace. În trecut puteam să mă așez în mijlocul secției de debitare, pe pat de bavură, ca pe saltea și adormeam imediat. Cuțitele grele cădeau sacadat transformând gholotinele Bastiliei într-o pistă de pe care îngerii au decolat. Viața a devenit o posibilitate amânată, îmi spun, la fel cum e somnul acum. La un moment dat, mi-am amintit, am împins cu putere trecutul, simțind sărutarea morții cum mi se înfige în talpă și la ivirea zorilor a rămas mai mult din mine, mai puțin din ea. Râdea. Așa am aflat. Dreptul la existență nu este obligatoriu, nu se primește de pomană, uneori se negociază. Arareori se donează.

De la ultima trecere în revistă nu s-au schimbat prea multe în lumea mea. Pescărușii sunt hrăniți cu tocătură de sunete pe care somalezii o zidesc ca pe zâmbete în pereții caselor, neștiute mănăstiri la care vin să se roage albinele în limba marelui zid chinezesc. Gândacii se vor înmulți prin simpatie, ademeniți într-o nouă carieră de piatră peste care va trece curând o autostradă suspendată. În presa de ieri scria că idoli noștri ar fi fost perfecți dacă Dumnezeu lor nu ar fi fost imperfect. Vrem să îl tragem pe Dumnezeu de mânecă, presupunând că ne lasă... Dorim să descoperim ce se află dincolo de imaginea pe care am ridicat-o la rang de icoană, sperând că suntem la fel, strivind identitățile generațiilor trecute, imaginându-ne mai buni, surprinși că suntem mai puțin din noi, mai mult din El, fără a avea alt reper. Construiți din carne și oase vrem să descoperim carnea și oasele care ne inspiră, avem nevoie de certitudinea că se trezește dimineața la aceeași oră cu noi, transpiră în stația de tramvai, are bilet, de se întâmplă să nu, neapărat să fie amendat, stă în picioare iar aerul pe care îl respiră miroase a benzină. Nu ne trece prin minte să îi spunem altfel decât e numele mic, îl considerăm un organ,

al treilea ochi, sau a treia mână, mereu al treilea. Mi-ar plăcea să îl întâlnesc într-o seară în care-și are iubita alături, chiar și el trebuie să iubească, mai ales el, să îl descos, să îl ating, așa cum fac uneori în visele mele, de parcă mi-ar fi cel mai bun prieten și, totuși, mă bucur că nu pot... Am devenit femeia perfectă, merg șchiopătând, am nevoie de ochelari, mă așez pe locurile din față și simt mirosuri fetide. Nu mai avem decât uneltele noastre de lucru, creierele transformate în chingi în care ne vom legăna trupurile asfixiate. Până la urmă nici nu e așa de rău. Sunt nimeni și privesc orizontul de pe Ceahlău.

ISABELA BRĂNESCU

Blocnotes

Leonardo da Vinci ne-a creat viitorul

Am primit printr-un guru francez Daryl Van Horn o scrisoare de la Leonardo da Vinci care îmi era adresată. Uimită total, am pus la îndoială faptul că Leonardo da Vinci m-a prins în prevestirile sale.

M-am gândit mult și faptul că mi se adresează „cu Georgeta”, în textul în limba franceză și nu cu franțuzescul Georgette. M-a impulsionat să gândesc mult la acest important moment din viața mea. Uimitor, mi-am amintit că mama mi-a spus că la nașterea mea, în Teliu, jud. Brașov, a venit o femeie care nu era din Teliu și i-a spus să-mi pună numele Georgeta. O linie care a urmat se pare, pentru ca eu să cunosc cuvintele lui Leonardo da Vinci care mă definește cu trăsăturile mele de caracter. Vă citez: „Doamnă Georgeta, visele tale tănuite și în secret nădăjduite se vor realiza. Deschiderea, stăpânirea și perseverența sunt cheile magice ale reușitei tale dacă lași deoparte neîncrederea”.

Dilema pe care vreau să o pun în evidență se referă la uimitoarele descoperiri ale lui Leonardo da Vinci și originea lor. Am intuit că Jules Verne, ca scriitor, a cunoscut toate aceste mari proiecte de care omenirea se bucură cu folos astăzi, avionul, elicopterul, submarinul, holograma care a generat toate transmisiile pe calea undelor etc. etc. Am văzut apoi că Leonardo da Vinci are toate schițele acestor mari descoperiri care în actualitatea noastră sunt puse în legătură cu extraterestri. Recent, văzând pe History că Leonardo da Vinci, fascinat de o peșteră, a dispărut în ea timp de doi ani, element care îl pune în situația de a se fi întâlnit cu extraterestri care i-au dat toate schițele pe care le-a implementat omenirea actuală și a făcut un salt uriaș.

Îmi exprim părerea mea personală. Extraterestri sunt dintotdeauna cu noi, în stări diferite de agregare: gazoasă, luminoasă, aeriană, materială, în farfurii zburătoare; ei nu pot comunica cu noi datorită unei inteligențe mult superioară omului. Cum afirmă Jung, Mataji, Akasha și multe surse de informații, există

posibilitățile accesării informațiilor. Credința mea e că informațiile se află în univers și un om cultivat, citit, dox, cu multe cunoștințe, poate accesa din informațiile universului și ale extraterestrilor. Înainte de glaciațiune a existat o civilizație avansată. Simboluri există în cultura umanității. Cred că Leonardo da Vinci, intrând în acea peșteră care l-a fascinat, a găsit documente din civilizația existentă înainte de glaciațiune. Scrierea de la Tărtăria veche de aproximativ 7000 de ani a păstrat simboluri din civilizațiile anterioare. Diapazonul reprezintă planeta Venus în horoscopul preotesei dacice îngropată cu plăcuța cu inscripțiile, scrierea la gât.

Sugestia că planeta iubirii prezintă astăzi în horoscop zilnic să fie asociată cu simbolul muzicii mă duce iar cu gândul la Leonardo da Vinci, care este văzut în pictură „Cina cea de taină”, prin prisma unei partituri muzicale ilustrată de chiflele de pe masă - note muzicale, afirmă savanții muzicieni. Geniul are puterea sintezei atât de mare, încât cuprinde în opera lui gene ale ADN-ului cunoașterii de la: „magmă la stea”, cum spunea Lucian Blaga. Leonardo da Vinci a accesat și sintetizat material cognoscibil pe toate palierele, astfel că experți din toate domeniile găsesc posibilitățile descifrării multor taine ale cunoașterii. Afirmăția pe care o fac savanții că a criptat cunoștințe de la extraterestri este o interpretare, dar eu cred că un contact direct cu ei nu este posibil. Dintotdeauna a existat arta care i-a reprezentat și s-a afirmat că în trecut au fost pe Terra. Am postat ideea mea că sunt tot timpul în preajma noastră și pe canalul History a apărut acum o acumulare de date ale unor mari savanți care atestă prezența actuală a extraterestrilor. Concluzia mea că sunt în jurul nostrum, dar comunicarea nu este la îndemâna oricui, se bazează pe un document indian care scrie faptul că extraterestri au asistat neputincioși la exploziile atomice care au dus la glaciațiune. Aceasta a durat 2000 de ani. În acest timp, cred, s-au creat catacombele subterane existente oriunde în care oamenii se adăposteau de marele ger.

Leonardo da Vinci a făcut prorociri până în anul 6000. Am, ca urmare, încrederea că omenirea nu va

pieri, că stratul de ozon s-a subțiat și încălzirea globală declanșează inundații pe Terra. O insulă a dispărut sub ape, Miami va fi inundat etc.

Citez din scrisoarea lui Leonardo da Vinci adresată mie: „Fapta cea rea nu are sorți de izbândă”. În direcția refacerii stratului de ozon, cred că există soluția plantării copacilor care dau ozon. Poluarea aerului prin traficul aerian devine acută ca și cea a șoselelor din orașe. Văd soluția transbordării în cosmos. Emoționant, o fetiță de 6 ani îmi spune că vrea să devină cosmonaut. Speranțe există chiar dacă, să dau un exemplu dezastruos în Țara Bârsei, în jurul Brașovului s-au construit haotic hale, clădiri care se lăbărțează, o multitudine de blocuri pe pământul atât de mănos, necesar producerii hranei. Ce vor mânca acești copii visători?

Pământul pentru hrană e acoperit de tot felul de construcții. Cred că ar fi trebuit să se acceseze arhitecți care să vadă în spațiu, să economisească pământul dător de hrană, construcțiile să se înalțe pe verticală. Fără hrană cum este posibilă existența omului?

Pentru pâinea zilnică majoritatea omenirii trudește monstruos, neridicând capul din pământ, spre soarele Ra, dător de inspirație divină, cum a făcut-o Leonardo da Vinci, oferindu-ne schițele pentru marile descoperiri actuale promovate de fermecătorul scriitor Jules Verne.

**Prof. GEORGETA BLENDEA
ZAMFIR**

Expoziție de artă la Casa Kriterion
– Miercurea-Ciuc

Turcza László

Zânele locurilor natale

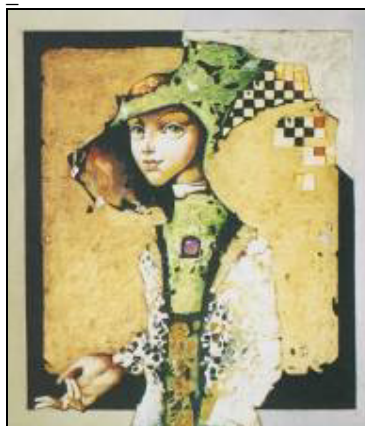
În adâncul fiecăruia dintre noi sălășluiește adevărul, bucuria, suferința, cu atât mai mult în sufletul artistului, care își manifestă aceste sentimente prin actul creator. Este firesc să ne întrebăm, la fiecare vernisaj, cum ajunge artistul la adevărul artei, cum va da el naștere la ceea ce numim emoția estetică? Psihologic, el construiește acest adevăr prin evoluția gândirii lui de la neutralitate la selectarea câtorva imagini, la intuiție și apoi la operația directă asupra imaginilor, cu alte cuvinte de la indiferență la viziune și de la viziune la muncă, efort. Prin această metamorfoză a trecut și trece mereu cunoscutul artist plastic **Turcza László**, a cărui carte de vizită este plină de evenimente. Din biografia lui desprindem câteva momente. S-a născut la 27 septembrie 1953 în localitatea Hoghia de lângă Odorheiu Secuiesc. Pentru el arta a fost o tradiție de familie, alfabetul picturii însușindu-l de la tatăl său, profesor de desen. Anii de școală gimnaziali îi va face la Cristuru Secuiesc, avându-i mereu aproape și pe dascălii care-i îndrumă căile pregătirii artistice. La 19 ani, în august 1972, se va stabili la Miercurea-Ciuc. Atent și sărguincios la poveștile și celor întâlniți aici, profesori și tineri colegi motivați de studiu, acumulează cunoștințe noi. Între anii 1972 și 1976 se dedă meșteșugului ceramicii și decorației mobilierului, angajat la Cooperativa Meșteșugăreasă de Artă Harghita. Nereușitele intrării pentru a urma studiile superioare îl determină să renunțe de a mai încerca. Harul și tenacitatea îi imprimă îndemnul să nu cedeze și să-și urmeze „visele” sale. Din 1978 a participat cu regularitate la expozițiile de grup ale județului, *Salonul Harghita*, *Studio 4*, dar și la cele din țară și străinătate. Devine membru fondator al *Asociației Harghita VISUAL ART* (1933), apoi membru permanent al *STUDIO 9* înființat în 2006. Numărul expozițiilor personale se ridică la 15. Din anul 1990 Turcza László la Muzeul Secuiesc al Ciucului

îndeplinește funcția de restaurator al colecției obiectelor de artă.

După ce a făcut mai multe ocoale prin „lumea” artistică a altora (văzând, meditănd, savurând istoria, citind studii, răsfoind albume de artă), a revenit la gândirea și conceptele sale, vestimentând microuniversurile în „haine” mai puțin obișnuite. De altfel, crezul său artistic se rezumă la reflecția „*Sunt fascinat de lumea de dincolo de realitate...*”.

Privind tablourile lui Turcza László ai senzația că acestea au fost zămislite într-un laborator al alchimiștilor din antichitate, respectându-se cadrul și atmosfera modernului. Artistul rămâne un evocator de motive, un visător care inventează forme, caractere, colorează viziunile cu o umanitate nobilă, sugerează frânturile unei lungi înlănțurii de gesturi și atitudini interioare. Simbolurile alternează cu materia printr-o caldă și coordonatoare spiritualitate.

Compozițiile din expoziție, care într-o tălmăcire ar putea avea genericul *Zânele locurilor natale*,

devin expresia unei discipline lăuntrice, tușele saturate de culoare conferă formelor solidaritate și forță. Figurile umane, solemne, elevate, purtând o costumație mai degrabă fantezistă ori aproape nude, stau cufundate într-o liniște adâncă, altele cu zâmbete discrete ori chipuri șububețe, par a te invita la un dialog pe cât de discret pe atât de incitant. Lucrările artistului se plasează în orizontul unui expresionism cromatic și compozițional emanând trăire intensă. Culoarea la Turcza László nu-i propriu-zis ornament, ea devine efect, motivație, sensibilitate. Pensulația este pedantă cu uleiul bine distribuit pe suprafețe, cu tușe sigure, apășate și tonuri profunde. Retorica formelor chipurilor ne invită într-o lume ritualizată, cu o puternică încărcătură alegorică. Meditația sa picturală se organizează treptat în forme învăluite de o coloristică agreabilă. Aventura criptică se contopește ușor într-un rit din care se nasc siluetele feminine, zânele. Aceste chipuri ce par la prima vedere figuri încremenite, impun privitorului o „lectură” atentă, răbdătoare. Va trebui să gândești „capcana” pe care o propune autorul și să încerci s-o înțelegi. Numai așa vom desluși că „zânele” locurilor natale concepute de pictor sunt pline de trăiri, gestică și expresivitate, putând oricând să ni se confeseze.

Întâlnim în această selecție tablouri ce par secvențe scenice dintr-o reprezentație teatrală, un spectacol nou și insolit, oarecum fantasmagoric. Se pretează aici o digresiune. În Shakespeare, când întrebi o fată tânără dacă te va iubi multă vreme, ea îți răspunde: „Pentru totdeauna și încă o zi”. Ziua aceasta suplimentară e cea mai prețioasă și ar trebui trăită înaintea veșniciei. Personajele lui Turcza László sunt inoculate cu →

NICOLAE BUCUR

(Din cartea *Ampretele pelerinului*, pregătită pentru tipărire)

REMEMBER
ADRIANA URECHE
(6 martie 1958 - 14 octombrie 2019)

Pe Adriana o întâlnisem în adolescență prin Bistrița, la acțiuni culturale. Era... tânără și neliniștită, șturlubatică și tot ce atingea vroia să preschimbe în artă - desene, picturi... Prin cuferele din acei ani, se mai găsesec, desigur, zeci de lucrări semnate Adriana Ureche, pe care mi le dăruia cu bucurie, ca și cum aș fi fost „lada ei de zestre”.

Era un talent exploziv, cuprinsă de frenezie, rebelă totodată, inadaptabilă, dar parcă și cu o suferință pe care nu și-o exhiba, venind dinspre episoade biografice, familiale. Era discretă, nu se plângea. Nu-și găsea locul, era într-un neastâmpăr permanent.

Era mai matură decât cei de-o vârstă cu ea, și, uneori, o simțeam și înaintea noastră, cei mai în vârstă decât ea.

Tânjea după o boemă pe care nu reușeam s-o ridicăm peste așteptările ei.

Umplea atmosfera cu elanurile ei debordante, cu jovialitatea neînhibată de legi și ordine. Avea propria ei lege care venea din aspirațiile sale artistice.

Sora ei, Lidia, mai mică decât ea, se mai agăța de lumea noastră, dar fără prea multe izbânzi. Era însă și ea prinsă în vârtejul creativ al artelor plastice.

În răspăr cu toate, Adriana și-a atins, totuși, țintele, a urmat o facultate serioasă, la Cluj-Napoca, (Institutul de Arte Frumoase „Ion Andreescu”), a ajuns doamna... Brochard, a cutreierat lumea, în căutarea unui loc în care să se mântuiască. A fost să fie Franța.

Dincolo de ce se putea vedea, la o fugară privire, Adriana Ureche era o fire melancolică, bântuită adesea de nostalgii tainice.

A părăsit această lume pe neașteptate, mult prea devreme, având încă destule de oferit, destule de spus în limbajul în care s-a

regăsit cu toată ființa sa, cel al artei plastice.

Din ce ne-a lăsat moștenire, cu generozitatea Lidiei, „Vatra veche” oferă un crâmpei de pioasă aducere aminte.

NICOLAE BĂCIUȚ

Autoportret

„Îi auzim râsul și vorba, îi simțim prezenta, o îmbrățișam și păstrăm în sufletele noastre dragostea și generozitatea ei. <Nu-i așa, Liuța, că eu sunt o soră bună, o mamă grijulie, o fiică adorabilă, o persoană îndrăgită care nu uita pe nimeni, plină de sensibilitate, generoasă și caldă ca pâinea lui Dumnezeu. Poate că de multe ori v-am făcut să va pierdeți răbdarea, dar nu sunt rea. Spune-i lui Regeant că îl iubesc ca pe un frate, așa cum e el și veniți în vizită la mine, în Franța. Sărut-o și pe Atena și spune-le tuturor că îi iubesc.> M-a rugat să-i scriu domnului Pletea pe care îl iubea că pe un tată adevărat.

Târziu, după primirea tristei vești, gândindu-mă la ultima noastră convorbire, am realizat că își luase rămas bun.

Adriana era o fată inteligentă, talentată, veselă, ironică fără să fie rea, prietenoasă cu toată lumea, plină de iubire și fără ranchiună. A

avut perioade dificile în viață pe care nu le-a putut depăși în întregime.

Încă aveam planuri de viitor, să facem expoziții împreună, să merg la ea în Franța, să o aducem și pe mama și să ne petrecem timpul împreună. Dar timpul nu ține cont de distanțe, de probleme și de lipsa de bani. El zboară și într-o zi ne mătură spre veșnicie.

Mi-aduc aminte de venirea noastră la Liceul de Arte și de primirea pe care ne-au făcut-o pedagogele și fetele din internat, de meditațiile din sala de mese, când eram la școală după amiază, de veselie cu care umplea Adriana internatul și de nevoia ei de a se împrieteni cu toată lumea.

În timpul meditațiilor, își cânta lecțiile că să le memorizeze. Parcă și acum aud „Ceptura, Boldești, Baicoi...” (lecție de geografie)

După liceu, n-a reușit la facultate în primul an, dar în al doilea, striga în gură mare printre candidați <Nu vă înghesuți, că, oricum, primul loc e al meu. Eu sunt fiica decanului!> Toți cei care nu o cunoșteau au crezut-o și pe urmă, ca și colegi, au ținut-o mereu de fiica decanului. Mie îmi spunea: <hai la pictură, Liuța, nu te duce la textile, că acolo se înghesuie toate pilele, că le place celebritatea în modă, hi hi hi (muzical)>. A intrat și a terminat pe primul loc.

Ca mămică, a fost adorabilă. Micuță și slăbuță, își purta puiul la piept într-un rucsac special, zâmbind mereu cu toată gura. Karin era capodoperă ei. A clădit în ea tot ce era mai prețios și a crescut-o într-o iubire indestructibilă.

Adriana era ca o sora geamănă pentru mine. Ne simțeam de la distanță dacă eram fericite sau triste și ne eram foarte aproape sufletește. Cred că fiecare dintre noi a influențat devenirea și viața celeilalte, sprijinite de încrederea și dragostea mamei noastre, în care vedeam o sfântă, mai mult decât o ființă umană”.

LIDIA URECHE

→acel ser al burlusului și ironiei, amestec de glumă și șarjă satirică, elemente ce conferă tablourilor nota de modernitate și originalitate. Această nouă ieșire la rampă a artistului devine dovada că el

continuă să mediteze asupra lumii suprasensibile, continuind cu aceeași dispoziție și plăcere de-a picta, seriozitatea și rafinamentul fiind sesizabile și în ce privește panotarea lucrărilor. Ce va urma și cum?

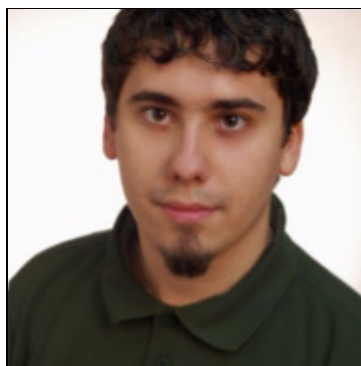
Răspunsul l-am putea primi deschizând fila Catalogului la lucrarea „Privat Golgota” – „Golgota privată” sau contemplând tabloul din expoziție. Trăind în reverie ne detașăm, în fond, de metafizică.

Numai pe tine...

A mai trecut o secundă fără tine
iar singurătatea mea
s-a îmbolnăvit...
tușește în surdină
și febra o topește...
Viața mea devine tot mai grea
precum o urmă
și-aș vrea să fii aici
la o respirație de o clipă
distanță
căci mi-e dor
de mirosul privirii tale,
să văd pe chipul tău
un sămbure de zâmbet
ca apoi
să ne unim amprente!
Să știi...
mi-am eutanasiat gândul
pentru altele...
numai pe tine te văd
în gând,
numai tu mai ești
Muza mea!
Clipele trec
precum umbra pe nisip
iar noaptea răsare...
te-aștept
să privim împreună
rănila Lunii
sub o ploaie
astrală
de sărutări!...

Cum să te iubesc

Mi-ai spus să te iubesc
cu o iubire ce îți rănește
tristețea și o sperie.
Să te ating cu o forță
care să te doboare
de fiecare dată când
ai fugi de aceste
sentimente străine
ție acum!
Mi-ai cerut să zdrobesc
în tine orice răutate
și să te ajut în a iubi
iubirea!
Tu spui că nu știi...
nu poți să iubești...
îți este teamă că...
dar te înșeli!
Fiindcă eu o simt... da!
Pune-mi mâna pe piept!
Simți cum palpită?
Nu, nu este inima mea!
Este iubirea ce a înviat
ca Lazăr când a fost
chemat de glasul
Iubirii!

Așteptări

Iubindu-te
de bogate ori
mă gândesc la tine!
Mă săcâie distanța
dintre noi
uriașă
precum coloana infinitului.
Alerg zburând pe sub idei
și-aș vrea să ajung la polul tău
să te îmbrățișez
cuprins de pace
până când
în amurg de timp
ți-aș săruta
fruntea
ochii
tâmpla
buza
și
inima!
Iar pe sub zâmbetul tău
angelic
mi-aș strecura
încă un sărut
lung
cât două
veșnicii!

Rugăciune

Îmi era mai ușor
să-mi scot inima din piept
și să o îneț în lava proaspătă
decât
să-miucid propriile-mi speranțe,
să-mi înjunghii acea iubire
mult dorită
numai pentru ca ea
să poată fi în siguranță,
acolo unde inima ei trebuia
să fie,
chiar dacă nu cu totul dăruită!
Dar a trebuit...
căci iubirea...
iubirea, multe îndură!
Iubirea, multe iartă!

Iubirea, mult se jertfește!
Iubirea, se roagă!
Iubirea, este simplă!
Iubirea, este plină de
compasiune!
Iubirea, jelește după cei dragi!
Iubirea, adoră!
Iubirea, nu rănește!
Iubirea, plânge!
Iubirea, râde!
Iubirea, se joacă!
Iubirea, este dor neîncetat!
Iubirea, are răbdare!
Iubirea, se dăruiește total!
Iubirea, multe suferă!
Iubirea, este castă!
Iubirea, este sfântă!
Iubirea, este credincioasă!
Iubirea, nu minte!
Iubirea, este sinceră!
Iubirea, predică Iubirea!
Iubirea, se lasă rănită!
Iubirea, doare!
Iubirea, iubește!
Fiindcă iubirea,
poate totul!
Învinge totul!
Mereu supraviețuiește!
Reînvie mereu!
Renaște mai cu forță!
Speră totul!
Unde nu există iubire,
haosul este la el acasă,
ura țipă, minciuna prosperă,
crima se naște, hula prinde glas,
hoția se dăruiește, desfrâul
înflorește,
rugăciunea moare, închinarea nu
mai are sens,
respectul piere înjurând,
judecata fierbe pe la colțuri,
neînțelegerile curg gărlă,
dorințele rele cresc neîncetat!
Numai iubirea poate vindeca
lumea,
numai iubirea poate duce la ce
este bun,
numai iubirea poate fi de folos
tuturor!
Și în final,
numai
Iubirea
rămâne!
Amin!

CIPRIAN VESTEMEAN

(Din cartea *De bogate ori* în
curs de publicare la editura
Eikon, București)

Epigrame

Colaborarea cu guvernul liberal

O spune-un pesedist pe șleau
Cu-a lui nea Iancu strălucire:
Colaborarea ce o au
Lipsește cu desăvârșire!

Sus paharul, jos COVID-ul!

Șeful - către ipochimeni:
- Nu mai stați așa de blegi:
Las' că nu ne vede nimeni.
Dă-le-n mama lor de legi!

Prins în flagrant în pandemie

Prim-ministru-i dă cu clanța
Că e lege ordonanța.
Noi l-am crede, ca pe Ciao,
Dacă primu-ar respecta-o.

Pauză de cafea în pandemie

Pentru domnul Președinte
Un guvern în fum ce bea
Nu-i o gafă prea fierbinte,
E-un relaș pentru cafea.

Remușcarea premierului

Că m-a ars la buzunare
Ar mai trece, nu-i păcat.
De la chefu-n 'miza mare
Nu pot scoate capu-n sat.

Dă-i putere unui neinstruit

Crede bunelor intenții
De agent constatatator
Și-ți găsește contravenții
Și pe Crucea din Obor.

Credință și speranță

Vrei s-ajungi pân' la Crăciun?

Dă-i cu apă și săpun!
Ai mai vrea și pân' la Paști?
Poate, pân' atunci ... renaști.

Poziția fermă a juriștilor din Parlament

Promovau ieri legi nedrepte,
Cum le ordona partidul.
Azi tot ei vor să le-ndrepte,
Pișca-i-ar nițel COVID-ul!

Blestem de orfan în pandemie

Mi-ai frânt cântul meu teluric,
Măi nenorocit COVID,

Arde-ai viu-n acid sulfuric
Cu tot neamul tău perfid!

Deși i-a încurajat, guvernul nu-i sprijină pe producătorii autohtoni

Avem măști de calitate,
C-am ieșit și noi din bortă,
Dar guvernul, din păcate,
Tot chinezării importă.

Fugi de el și el te pișcă

Ne-a furat terasa-n vir.
Totu-O.K. Un singur minus:
Te cam pișcă la chimir
Taxa pe coronavirus.

Distanțarea dintre sus-puși și jos-puși

Distanțarea lor - sofistic -
E-un principiu inegal:
Noi, ca fraierii, doar fizic,
Ei de noi - și social.

Generația COVID

Într-un spațiu tern, arid,
Generația COVID,
Negreșit, va sparge-un zid:
Al langoarei mur. Full speed*.

*Full speed (engl.) - Cu viteză maximă.

Guvernul liberal și implacabila lege a pensiilor

Știați dinainte
De-un cartof fierbinte.
N-aveți cum o drege:
Dură e, da-i ... lege.

Te-mprumuți, dar cu măsură

Țara noastră se-mprumută
Parcă munții-ar vrea să-i mute.
Dar când n-o mai vrea - bancrută -
Nimenea să-i împrumute?

Adriana Ureche, „Sticla în mare”

În jilțul lui Spiru Haret

Ea vorbind, te-ntrebi sinistru:
Educația - n ce hal?!
Nu e doamna de ministru.
Stricto sensu: „șkrab”*real.

*Șkrab (abr. rus. șkolinâi rabotnik) -
lucrător din sistemul învățământului;
profesor școlar.

Ministrul sănătății pornește lupta pentru destructurarea caracatiței

Ai de gând să scoți toți ștepii
Din sistem prin a-i ara?
Dacă peste tot vezi sepii,
Nu începi întâi cu-a ta?

Unu-avertizează, altul ofertează

La pupitru, el ne-nvață
Fără măști că e caput.
Soața vinde măști în piață.
Prețul lor te lasă mut.

Cu buletinul la baie?

Zău că-ți vine să-ți iei câmpii
De-atâta termoscanare,
Tacirbuletinizare...
Alte dăți dădeam jos tâmpii.

Unui membru al Comisiei de la Veneția, care, rechemat, nu vrea să demisioneze

Nu voia să plece
Și i-au zis la rece
(Ierte-mi indiscreția) ...
Fufă de Veneția.

Ah, Belina, bat' o vina!

Din Belina știrea vine
C-au scăpat-o de Bau-Bau.
O-ntrebare de la sine:
Dar pe mâna cui o dau?

NICOLAE MĂTCAȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA AUGUST

AU GUST

Vatra și de astă dată
Este mult apreciată,
Să afirm, cred că e just:
Cititorii toți... **AU GUST!**

SEJUR PE TIMP DE CRIZĂ

Mă duce gândul înspre munte,
Apoi pe căi imaginare,
Făcându-mi din speranță punte,
Pășesc pe ea și-ajung la mare!

POVESTEA CUVÂNTULUI

E-o faptă crudă, din păcate,
Nocivă cum e mătrăguna:
Cu adevăr zidești palate...
Dar le dărâmă-apoi minciuna.

REMARCĂ

Cât despre criză, spun pe șleau,
Privind spre jalnicul popor:
A fost trimisă ca baubau
Și-acum e țap ispășitor.

RONDEL MATRIMONIAL

E scris adeseori prin ziare
Câte-un anunț publicitar:
Donjuan deștept și plin de har
Doresc o nimfă de-alinare!

Efortul nu-i chiar în zadar
Doar e și câte-o fată, care
Citește uneori prin ziare
Câte-un anunț publicitar.

Și se cunosc, dar mi se pare
Se-ndrăgostesc în mod bizar
Căci ei nici după-o lună, iar
Sunt cavaleri și domnișoare...
E scris adeseori prin ziare.

TĂMĂDUIRE

Așa a fost și este încă,
O faptă-i de luat aminte,
Se vindecă o rană-adâncă,
De nu-i produsă prin cuvinte.

JUSTIFICARE SILVICĂ

Afirmă cei cu late „frunți”,
Văzându-ne îngrijorați:
Se taie brazii de pe munți,
Fiind mult prea împovărați!

GREIERUL ȘI BOUL (fabulă)

Luându-și greierul chitara
Când se-arăta spre culme seara
Porni în grabă la cântat
Pe-o uliță din vechiul sat.

Se-oprise lângă o porțiță,
Având drept scut o moviliță,
Prin sunete făcea furori
Și-i încânta pe trecători.

Oprindu-se o păsărea
Pe-un ram, îl asculta și ea,
De undeva din depărtare
Veni și o privighetoare.

Dar s-a-ntrerupt a sa cântare
Din o totală nepăsare:
Trecând pe-acolo un plăvan
Călcă direct pe bolovan,
Pe movilița cu pricina
Și s-a ales din greier, tina.

MORALA

Pe la noi, ce tura-vura,
De un timp, cu nepăsare,
Sunt călcate în picioare
Munca, harul și cultura.

VIN ALEGERILE...

Vin cu urne-mpodobite,
Cu speranțe, rânduieți,
Și promisiuni, menite...
Să devină păcăleți!

PROVERBIALĂ

Pe ulița din vechiul sat
Un trecător dori să zică,
Privind spre carul răsturnat:
Ce mare-i....,buturuga mică”!

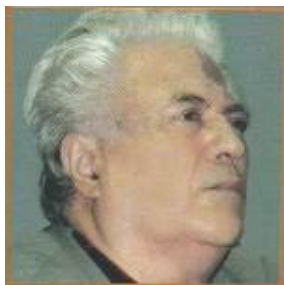
EPIGRAMA (definiție)

E-o rară specie a poeziei
Cu versuri care curg precum o apă
Și-o poantă, ce prin rodul
fanteziei,
E-un fel de: „unde dai și unde
crapă!”

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

GEORGE ZARAFU

(1933-2020)

Unui scriitor

Constatarea se impune,
Cât am vrea de buni să fim,
Ca persoană are **nume**,
Ca poet e... **anonim!**

Auto epitafor

Eu ce-am trudit să fac o carte,
Vă las de-acuma tuturor,
Doar groapa asta ce desparte
Trecutul meu de viitor!

Precizare

Chiar când vremile buimace,
Ne-au lovit cu spini și ace,

Am păstrat în România:
Zâmbetul și omenia!

Răvaș

Cărnăciorul oltenesc
Cere vin moldovenesc,
La o slană-ardelenească
Merge țuica muntenească!

Definiție

De se-ncinge bine fierul,
Ca o spadă-i epigrama:
Cu trei versuri faci mânerul,

Într-al patrulea pui lama!

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț, felicitări pentru calitatea impecabilă și a numărului anterior! Iată că acum ați pus la dispoziția cititorilor încă un număr al prestigioasei reviste, eu putând spune că:

O revistă-așa mai rar
Vezi în luna lui gustar,
Este fără de pereche
Și se cheamă: *Vatra veche!*

VASILE LARCO

Distinse domnule redactor-șef, Vă mulțumesc pentru numărul recent la revistei! O adevărată încântare întreviul dvstră. cu prietenul comun, Ion Baba... Are o greutate informațională și o trimitere sugestiv-emoțională într-un spațiu special, dincolo de graniță.

Și cartea și considerațiile despre Veronica Micle, au notă de unicitate. Alese felicitări și Doamne ajută să intrăm pe un făgaș normal al vieții!!

Cu mare prețuire,

Veronica Balaj

Stimate d-le Băciuț,

Vatra veche 7 / 2020 este din nou un număr de zile mari! Icoanele lui Petre Botezatu care ilustrează numărul sunt foarte frumoase. Mulțumiri și pentru publicarea în luna iulie - luna nașterii lui N. Steinhardt - a celor două cronici referitoare la cartea mea „N. Steinhart în care spui că nu crezi” și mai ales mulțumiri cronicarilor, d-nei Silvia Urdea și lui Darie Ducan, pentru aplecarea binevoitoare asupra cărții. Aș mai puncta, cu regretul că nu pot menționa aici toate materialele din revistă, continuarea jurnalului despre călătoria la Muntele Athos.

Dv., Domnule Baciut, ca și mine, ați ținut foarte mult la N. Steinhardt. Și e interesant cum am reușit - dv. cu mine - să ne vedem în 2018, la 29 de ani de la moartea lui N.St. și cum, dacă n-ar fi fost pandemia, ne-am fi revăzut în 2020, la 31 de ani de la

Selecție **VASILE LARCO**

dispariția lui. Dar în 2019, când s-au împlinit 30 de ani și când am

marcat cel mai intens despărțirea de Monahul de la Rohia, am lucrat împreună de departe, ca în toți cei peste 10 ani de când colaborăm. Felicitări și mulțumiri pentru tot ce faceți.

VPL, Canada

Dragă Domnule Băciuț Nicolae, Mulțumesc pentru revistă și vă trimit și eu în ataș coperta ultimei mele cărți cu nr. 14, apărută chiar în condiții de pandemie, despre care poate o semnalati la apariții editoriei și cronică cenaclului Literar Ing. unde la pag. 11 are și subsemnatul o poezie care poate o să vă placă! Cartile mele sunt publicate și pe ISSUU. Dacă îmi dați adresa Dvs. pot să vă trimit cartea și fizic Cu stimă,

Nicu Doftoreanu

Iarăși un număr excelent. Complet și complex. Felicitări.

Mircea M. Pop

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Am primit versiunea electronică a revistei Vatra veche!

Vă mulțumesc frumos, o voi citi cu interes și curiozitate!

Vă urez Sănătate Sănătate Sănătate!

Cu drag și prețuire,

**Marian Dumitru –
București**

Dragă Domnule Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc pentru acest dar de Sfinții Apostoli Petru și Pavel.

Nu vă ascund aleasa noastră prețuire pentru efortul editorial, harul poetic și darul prieteniei...rara avis!
Cu aleasă grațitudine,

George Manolache

Mulțumesc mult pentru revistă. Lecturez de fiecare dată cu deosebită plăcere și interes toate articolele. Mulțumesc.

Deosebită considerație, Ștefan

Lucian Mureșanu

Domnule Băciuț,

Urmăresc în *Vatra veche* dialogul dvs. cu Ioan Baba, scriitor de limba română dar cu domiciliul ca și cetățenia în Serbia, dialog ajuns la episodul II, și, pentru că face referiri și la cărțile noastre, vreau să-l fac părtaș la o Ancheta jurnalistică a mea cu tema: „Ați primit cărțile, ce ați făcut cu ele, după ce le-ați citit?” Ne-am cunoscut în 2008, când la Iași s-a organizat Salonul internațional de carte românească de către Biblioteca județeană „Gh.Asachi”, 5-8 octombrie, ediția XVII, atunci i-am înmănat volumul meu „Bucovina în presa vremii I (Cernăuți 1811-2004), Ed. Edict, Iași, 2004, 312 p., cu gândul să ajungă la ai săi, dar să-i facă legătura și cu românii din Cernăuți cu ocazia eventualelor sale călătorii scriitoricești în Ucraina. Tocmai normal, ca acum, la Ancheta pornită, la care am și publicate două volume – „Ancheta Cenaclului. Ați primit cărțile? Ce-ați făcut cu ele? Antologie. Vol. I, 2020, 312 p., și Vol. II, 412 p., ambele la Ed. Armonii Culturale-Adjud, - să aflu de la domnia sa răspunsul pe care îl tot aștept de, acuși, 10-12 ani.

Chiar, domnule Ioan Baba, ați primit de la mine cartea despre presa din Moldova de Sus, inclusiv Cernăuți și Ținutul Herța, acum în Ucraina, ce ați făcut cu ea după ce ați citit-o?

Ion N. Oprea,
Iași, 29 iunie 2020.

Maestre, vă felicit pentru ilustrația numărului, vă invidiez pentru pelerinajul la Athos!

Rodica Lăzărescu

Bună dimineața, domnule redactor-șef Nicolae BĂCIUȚ!

Salutări sincere și gânduri numai de bine din Șimleu Silvaniei!

Am primit și vă mulțumesc mult! Încă o dată, felicitări pentru ceea ce faceți, pe tărâmul minunat al culturii!

S-aveți sănătate și succes în orice activitate! Doamne-ajută!

O zi frumoasă, la începutul lunii lui Cuptor!

Cu drag și înaltă considerație,

Marin ȘTEFAN

Felicitări pentru acest număr foarte reușit, domnule Băciu!

Toate cele bune și mult bine!

Z.C.

Încă un moment de respiro în haosul generalizat, încă o clipă de delectare! Mulțumesc mult, Domnule Băciu!

Gabi

Mulțumesc pentru revistă și pentru includerea în acest număr a cronicii semnată de scriitorul ieșean, Nicolae Busuioc la cartea mea „Seninul din inima cărților”.

Sincere FELICITĂRI pentru valoarea materialelor incluse în revistă!

Sănătate și spor în toate!

Aleasă prețuire,

Vasilica Grigoraș

Am primit *Vatra veche* / iulie 2020. Vă felicit și vă mulțumesc. Voi parcurge cu plăcere și interes paginile prestigioasei Dv. reviste.

Vavila Popovici

(absolventă a liceului *Unirea* din Tg. Mureș)

Interviul și prezentarea maestrului Botezatu sunt de milioane!

(...)

Cu cele mai alese gânduri,

N. M.

Distinse domnule redactor-șef,

Vă mulțumesc nespus pentru publicarea interviului cu Grigore Vieru!

Va sosi și cartea promisă.

Un nou număr excelent al revistei dvstră. Intelctualizat, divers, atractiv, documentat

Am citit-o de două ori și am trimis-o la Ottawa,

Aveți acolo un grup de cititori. La Toronto e cineva din Timișoara care vă citește intens.

Vă urez tot binele posibil!!

Cu aleasa mea nedezmăniță prețuire admirație și încântarea că am avut

onoarea să colaborez la *Vatra veche*,.

V. B.

Mulțumiri! Felicitări! Excepțional! Cred că revista e în Top 3 în România.

**I.Luca –
București**

Stimate Domnule Nicolae Băciu, Felicitări și mulțumiri pentru „*Vatra veche*”, nr. 7/2020.

Și o vară răcoroasă și rodnică!

Stan V. Cristea

Mulțumesc mult pentru generozitatea d-voastră. Mă întorc acasă ori de câte ori vă trimit un articol. Revăd în minte clădirea Vetrei, împrejurimile, tot ceea ce mi-a plăcut la Tg. Mureș. Toate cele bune.

S. Jinga

Stimate domnule Nicolae Băciu, Sunt Isabela Brănescu și nu am fost prezentată dumneavoastră de nimeni. În favoarea mea pot să vă spun că am susținut lucrarea de masterat îndrumată de domnul Prof. Univ. George Ardeleanu, apropiindu-mă de scrierile lui Nicolae Steinhardt și implicit de ale dumneavoastră. Amintesc despre aceasta deoarece a fost perioada în care mi-am gândit cele două romane publicate, „Mama tuturor pietrelor” și „om aproximativ”, cărți inspirate din evenimentele istorice și sociale ale perioadei comuniste, bazate pe documente și extrase din dosarul politic al bunicului meu, condamnat la 17 ani de temniță grea, executați și monitorizat încă 17, după eliberare. De fapt, doar moartea a oprit roțile infernale ale Securității. Sperând că insistența mea nu vă va deranja, voi reveni cu texte încercând să vă conving că merită să aruncați un ochi asupra lor, fără a fi pierdere de vreme.

Vă mulțumesc pentru îngăduință.

Vă trimit de astă dată proza „Boala sărutului”.

Fac o trecere în revistă a publicațiilor pentru „Revista Arena literară”, și de aceea vă rog să îmi trimiteți revista în format pdf, dacă veți considera oportun.

Împreună cu urările de sănătate și de împlinire a proiectelor pe care le puneți în practică, vă asigur de prețuirea mea.

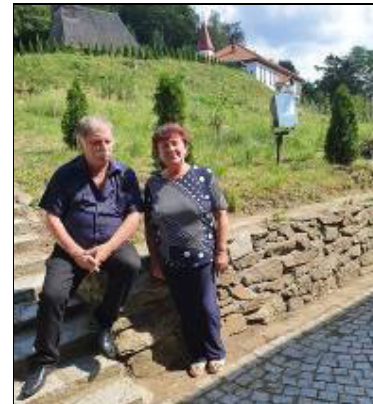
Isabela Brănescu

Mulțumesc, onorate Domnule Nicolae Băciu, pentru acest nr. 7/2020 cu materiale interesante, utile și informative.

Succes și numai bine,

**Hans Dama,
Viena**

OCTAVIAN GOGA – 140

George Călinescu afirma în „Istoria literaturii române de la origini până în prezent” (1941), că „după Eminescu și Macedonski, Goga e întâiul poet mare din epoca modernă, sortit prin simplitatea aparentă a liricii lui să pătrundă tot mai adânc în sufletul mulțimii, poet național totdeodată și pur ca și Eminescu”.

În 2021, se împlinesc 140 de ani de la nașterea sa, la Rășinari – 1 aprilie 1881.

Acest rotund de ani poate fi un bun prilej/pretext de relectură a poeziei, dramaturgiei, publicisticii sale, de readucere a sa în orizontul de întâlnire al noilor generații de cititori, de dreaptă evaluare a unui om și a unei opere, cu bune, cu rele, dar imposibil de scos din istoria neamului.

Revista „*Vatra veche*” vă invită să includeți între temele de cercetare viitoare și pe Octavian Goga, oferind găzduire în paginile sale, ca o prefațare a momentului omagial aniversar din 2021.

EPIGRAMA

E amuzant

E amuzant cum toți dau din coate
Dorind să publice ceva, nepoate,
De parcă toate cele publicate
Ar fi îndată citite și... apreciate.

Avantaj

Având masca pe față

fie seară
ori dimineață
când corona vine

pe labe de catifea
la tine
nu te poate vedea.

Mircea M. POP

Panoramic cultural

Toplița, Zilele Miron Cristea

City TV, dialog Nicolae Băciuț/Daniel Radu

Sărmașu, Omagiu lui Brâncoveanu

Târgu-Mureș, cu Aurel Rău, Georgeta și Horea Porumb

Târgu-Mureș, Expoziție Rodica Olteanu

Lunca Bradului, Tradiție și credință

Băile Felix, Curs de perfecționare

Șăulia, lansare de carte

OCHIUL CICLOPULUI

Adriana Ureche, Buda 21

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumar, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica,

Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Cleopatra Lorințiu (Israel), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BACIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952